

304

Katariina Hietämäki
LOHTAJAN RANNIKKONIMISTÖ

Lisensiaatintutkielma
Jyväskylän yliopiston
suomen kielen laitoksessa
syksyllä 1997

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos suomen kielen laitos
Tekijä Hietämäki (o.s. Hernesmaa) Aino Katariina	
Työn nimi Lohtajan rannikkonimistö	
Oppiaine suomen kieli	Työn laji lisensiaatintyö
Aika syksy 1997	Sivumäärä 173 + 33
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Tutkimuksen kohteena ovat rannikkoalueen paikannimet Keski-Pohjanmaalla sijaitsevassa Lohtajan pitäjässä. Rannikkonimiin luen kaikki merenrantavii-valla ja merialueella sijaitsevien luonnonpaikkojen (niemien, lahtien, rantojen, saarten, matalikoiden jne.) nimet sekä myös sellaiset mantereisten paikkojen nimet, jotka vaikuttavat vanhoilta vesistö- ja rantanimiltä. Voimakkaan maankohoamisen vuoksi tällaisia nimiä löytyy alueelta jopa kilometrien päästä nykyisestä rannasta (kuten peltojen nimet <u>Liivakari</u> ja <u>Vatunki</u>).</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on, Kiviniemen ja Zilliacuksen luokittelumalle- ja apuna käyttäen, osoittaa Lohtajan rannikon paikannimille tyypillisiä piir-teitä ja koota niistä kokonaiskuva. Rannikkonimisysteemille ominaisia piir-teitä ovat mm. seuraavat:</p> <p>Nimiä syntyy rynsaasti jo tunnettujen paikkojen ja näiden nimien pohjal-ta; selvästi tärkein nimeämisperuste on paikan tarkka sijainti. Liitynnäisiä syntyy selvien kiintopisteiden (mm. saaret, järvet, niemet) ympärille, kuten <u>Aitakari</u> (niemi) → <u>Aitakarinlampi</u> ja <u>-perukka</u>. Tarkka sijainti voidaan il-maista, erityisesti kalapaikkojen nimissä, myös lokaalisilla kompositumeilla, esim. <u>Hietainalusta</u>, <u>Kuivankohta</u>. Monien merellä sijaitsevien paikkojen (ku-ten kivien, saarten, matalikoiden) nimet perustuvat suhteelliseen sijaintiin ja muodostavat vastakohtapareja, kuten <u>Maa-</u> ja <u>Ulko-Kraaseli</u>. <u>Maa-</u> ja <u>Ulko-</u> ovat erittäin tyypillisiä määritteitä varsinkin nuorempien saarten nimissä.</p> <p>Paikan alkuperän ilmaisevia, metonyymisiä nimiä on kaikkiaan toiseksi eniten. Näiden nimien loppuelementtinä esiintyvä maasto- tai vesistöappella-tiivi ei (enää) kerro paikan lajia - paikat ovat muuttuneet mutta nimet säi-lyneet ennallaan (esim. niemien nimet <u>Jäneskari</u> ja <u>Välimatalansääri</u>). Melko runsaasti paikkoja nimetään vielä jonkin paikalla esiintyvän mukaan, kuten <u>Kuusikari</u>, <u>Tupalaaka</u>, <u>Tyrnipenä</u> (erityisesti vanhojen saarten sekä niemien ni-missä), paikan omistajan tai nauttijan mukaan, kuten <u>Jussinpauha</u>, <u>Lahtarinpau-ha</u>, sekä paikan muodon mukaan, kuten <u>Kampusu</u>, <u>Tuolikivi</u>, <u>Vellikuppi</u> (erityises-ti kivien ym. selvärajaisten paikkojen nimissä).</p> <p>Appellatiivisina perusosina esiintyy useimmin <u>-kivi</u>, <u>-kangas</u> ja <u>-kallio</u>. Kaikkiaan nimien lopuissa esiintyy kuitenkin useimmin <u>-pauha</u>, <u>-kivi</u> ja <u>-kari</u>. Harvinaisempia ja vanhoja, mutta rannikkonimisysteemiin olennaisesti kuuluvia PA-sanoja ovat esim. <u>karvo</u>, <u>klupu</u>, <u>pakka</u>, <u>pankki</u>, <u>säikkä</u> ja <u>sääri</u>. PA-sanoja onkin eri-ikäisiä: vanhoja 'lahden' nimityksiä ovat <u>lahti</u> ja <u>vonka</u>, nuorempia <u>perä</u> ja <u>perukka</u> jne.</p> <p>Asiasanat rannikkonimistö, nimirakenne, nimeämisperuste, metonyyminen nimi</p>	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos	
Muita tietoja	

SISÄLLYS:

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen tavoitteet, toteutus ja aineisto	1
1.2. Nimistöntutkimuksen teoriaa, käsitteistöä ja luokittelumenetelmät	7
1.3. Tutkimusalue	13
1.3.1. Lohtajan historiasta ja elinkeinoista	13
1.3.2. Rannikkoalueen luonnosta	20
2. NIMISTÖN MURREPIIRTEITÄ JA RUOTSINMUKAISUUKSIA	23
2.1. Lohtajan murteesta	23
2.2. Ruotsalaisasutuksen jälkiä nimissä	29
3. NIMIEN RAKENNE	32
3.1. Rakennetyypit	32
3.2. Rakennetyyppien suhde paikan lajiin	39
4. NIMIIN SISÄLTYVÄT APPELLATIIVISET PERUSOSAT	44
5. SYNTAKTISSEMANTTIISET NIMEÄMISPERUSTEET	75
5.1. Yleisjakauma	75
5.2. Paikan suhde toiseen paikkaan (luokat 31 - 34)	77
5.2.1. Tarkka sijainti nimeämisperusteena	77
5.2.2. Suhteellinen sijainti, suunta tai osana oleminen nimeämisperusteena	83
5.3. Paikan ominaisuus (luokat 41 - 46)	87
5.3.1. Paikan koko tai muoto nimeämisperusteena	87
5.3.2. Maaperän laatu tai jokin muu ominaisuus nimeämisperusteena	91
5.4. Paikan suhde muuhun (luokat 51 - 55)	93
5.4.1. Paikan alkuperä nimeämisperusteena	93
5.4.2. Paikalla esiintyminen nimeämisperusteena	101

5.4.3. Paikan omistus tai nautinta sekä käyttö tai jokin tapahtuma nimeämisperusteena	104
5.5. Luokittelemattomat tai monitulkintaiset nimet	108
6. SANASEMANTTINEN ANALYYSI JA LUOKITTELU	112
6.1. Yleisjakauma	112
6.2. Propriiset substantiivit	114
6.3. Appellatiiviset substantiivit	118
6.4. Muut lekseemit	127
7. PAIKANNIMIEN MUUTTUMINEN JA VAIHTELU	131
7.1. Nimien rakennemuutokset	131
7.1.1. Ellipsi	131
7.1.2. Epeksegeesi	134
7.2. Rinnakkaisnimisyys	136
8. RANNIKKONIMISTÖ ERI-ikäisissä kartoissa	142
8.1. Erilaisia nimiasuja	142
8.2. Kuolleita nimiä	149
9. LOHTAJAN RANNIKKONIMISYSTEEMI JA SEN KEHITYS	151
10. LOPUKSI	163
LÄHTEET	166
LIITTEET 1 - 11	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tavoitteet, toteutus ja aineisto

Tämän tutkimuksen kohteena ovat rannikkoalueen paikannimet Keski-Pohjanmaalla sijaitsevassa Lohtajan pitäjässä (tutkimusaluetta esittelen tarkemmin luvussa 1.3). Rannikkoseudun paikannimistä tulen jatkossa käyttämään (hieman käytännöllisempää) yhteiskäsitettä **rannikkonimistö**; **rannikkonimiin** luen kaikki merenrantaviivalla, merialueella ja saaristoissa sijaitsevien luonnonpaikkojen (kuten niemien, lahtien, rantojen, saarten, karikoiden jne.) nimet sekä myös sellaiset kauempanakin mantereella sijaitsevien paikkojen nimet, jotka yhä jollain tapaa viittaavat paikkaan meressä tai rannalla (ks. tarkemmin s. 5). Perämeren alueellahan maankohoaminen on erityisen voimakasta, minkä vuoksi rantaviiva jatkuvasti peräytyy ja muuttuu (ks. esim. Hannila ym. 1989a: 7; Torvinen 1966: 2 - 3). Tämän vuoksi satoja vuosia sitten syntyneitä vesistö- ja rantanimiä löytyy nykyään kilometrienkin päästä nykyisestä rannasta, kuten peltoalueiden nimet *Karhunkalla*, *Liivakari* ja *Vatunki* (vrt. Nissilä 1962: 50).

Suomen rannikkoseutujen paikannimistöä on tähän mennessä tutkittu lähinnä vain ruotsinkielisillä alueilla (esim. Karsten 1921; Westman 1935; Pitkänen 1985; Zilliacus 1989, 1994). Sen sijaan suomenkielisen rannikkoalueen nimiä ei ole juuri tutkittu; ainoa tällainen lienee Torvisen (1966) tutkielma Himangan ja Kalajoen rannikon paikannimistä. Kuitenkin on aihetta olettaa, että merialueen ja sen monimuotoisten saarten ja rantojen luonto kaikkine erikoispiirteineen heijastuu monin tavoin myös paikannimistöön; voisi olettaa, että joitakin rannikkoseudun paikannimien piirteitä ei löydy muualta nimistöistämme (kuten *-pauha*-loppuisia nimiä).

Juuri Lohtajan rannikkoalueen nimistö sopii tutkimuskohteekseni ensinnäkin sen vuoksi, että syntyperäisenä lohtajalaisena tunnen hyvin sekä rantamaisemat että kielenkäyttäjät; murretta olen tallentanut jo aiempia töitani varten. Toiseksi Lohtajan rannikko on erinomainen esimerkki yleensäkin Perämeren pohjoisosal-

le ominaisesta (avoimesta, matalasta ja rantaviivaltaan ehyestä) rantatyyppistä, jossa maankohoaminen on erityisen voimakasta. Maankohoaminen on yhtenä keskeisenä tausta-ajatuksena koko työssä: miten rantaviivan jatkuva muuttuminen, uuden maan paljastuminen, matalikoiden nouseminen merestä, ranta-alueen kasvillisuusvyöhykkeiden paikoin nopeakin siirtyminen jne. vaikuttavat alueen paikannimistöön. Lisäksi Lohtajalla sijaitsee suuri rantahietikkoalue, Vattajanniemi, joka erikoisine lentohietikko- ja dyynialueineen tuo pienen lisänsä rannikkoseudun paikannimitutkimukseen.

Tämän tutkimuksen tärkeimpänä tavoitteena on pyrkiä osoittamaan Lohtajan **rannikkonimistön ominaispiirteet** ja koota näistä monipuolinen kokonaiskuva: pyrin osoittamaan Lohtajan rannikkonimistön omaksi, hyvin toimivaksi järjestelmäkseen, jonka avulla (lohtajalaiset) kielenkäyttäjät voivat puhua ympäristönsä paikoista. Paikannimistöähän voi aina pitää **omana systeeminään**, joka on suuremman merkkijärjestelmän, kielen, erikoistunut osa-alue (Kiviniemi 1980: 2). Kielenkäyttäjien tajunnassa on siis aina jonkinlainen valmis systeemimalli, jonka mukaan paikkoja nimetään ja niistä puhutaan, samoin kuin kielenkäyttäjillä on intuitiivinen tieto myös kielen sanastosta, rakenteesta ja käytöstä (Kiviniemi 1975: 12; 1980: 2).

Tutkimukseni painottaa Lohtajan rannikkonimistöä nimenomaan systeeminä. Myös muissa uusissa nimistöntutkimuksissa on keskitytty nimistön kokonaiskuvaan, ei vain yksittäisten nimien alkuperän selvittelyyn ja etymologiointiin tai sitten asutushistorian valaisemiseen nimien avulla, mikä pitkään on ollut vallalla koko skandinaavisessa nimistöntutkimuksessa (ks. esim. Ainiala 1995: 145; Ainiala ym. 1997: 91 - 92). Nimistön systemaattista tarkastelutapaa ovat Suomessa kehittäneet Kurt Zilliacus (lähinnä ruotsinkielisessä nimistöntutkimuksessa) sekä Eero Kiviniemi, ja pitkälti heidän käsitystensä ja nimistönkuvausmalliensa (ks. 1.2) avulla on tehty tämäkin tutkimus.

Tavoitteeni kannalta en siis ole nähnyt tarkoituksenmukaiseksi keskittyä yksittäisten nimien selvittelyyn, etymologiointiin tai kovin yksityiskohtaiseen tarkas-

teluun. Sen vuoksi tässä tutkimuksessa ei ole nimistöntutkimuksissa melko perinnäistä, luettelonomaista lukua, jossa esittelisin yksitellen käyttämäni nimiaineiston nimet; koko nimiaineisto on kyllä nähtävissä aakkosellisessa nimiluetelossa (liite 4), joka sisältää luokittelukoodeina kustakin nimestä kaikki olennaiset tiedot, kuten nimeämisperusteet. Koko työni perustuu siihen, että yksittäisistä nimistä kokoamani tiedot palvelevat **kokonaiskuvan** muodostamista Lohtajan rannikkonimistöstä.

Koska paikannimisysteemi on aina nähtävä myös osana **nimenantajien kulttuurimaisemaa ja maailmankuvaa** (ks. esim. Kiviniemi 1987: 7; Ainiala 1995: 145), on tässäkin tutkimuksessa pyritty nimenantajien, ts. Lohtajalla vuosisatoja eläneiden ihmisten, näkökulmaan. Nimethän ovat syntyneet aikojen kuluessa kyläyhteisöjen piirissä palvelemaan jokapäiväistä elämää ja kielellistä kanssakäymistä. Nimiä on annettu esim. työn ja liikkumisen kannalta tärkeille paikoille, ja niissä on ilmaistu sellaisia tavallisia asioita kuin missä paikka sijaitsee, mitä paikalla on ollut tai tapahtunut, mihin sitä on käytetty jne. (Pitkänen 1989: 327 - 328.)

Diakronista perspektiiviä ei siis voi ohittaa; paikannimet ovat aina olleet myös historian tutkimuksen kannalta arvokkaita lähteitä (ks. esim. Hovi 1992: 83 - 93). Niinpä myös tämän tutkimuksen nimiaineisto kertoo paljon menneistä ajoista Lohtajalla: luonnonoloista, meren rannan muutoksista aikojen kuluessa, vanhoista elinkeinoista, uskomuksista, henkilöistä, tapahtumista jne. Pyrinkin selventämään nimien historiallisia taustoja läpi koko tutkielmani. Jotta tämä olisi mahdollisimman luontevaa, olen koonnut ensin lukuun 1.3.1 katsauksen Lohtajan paikallishistoriasta.

Lyhyesti esitettynä tärkeimmät kysymykset, joihin pyrin tutkimuksessani vastaamaan, ovat seuraavat:

1. Millaisin perustein Lohtajan rannikon luonnonpaikat ovat saaneet nimensä, ts. mitkä ovat **nimenantoperusteet**, nimi-ideat? Mitkä nimeämisperusteet ovat erityisen suosittuja, mitkä taas eivät, ja

miksi? Esiintyykö nimeämisperusteiden valinnassa systemaattisuutta samanlajisten paikkojen kesken? Entä voivatko jotkut nimeämisperusteet olla vanhempia kuin toiset?

2. Millaisin **leksikaalisin elementein** (substantiivit, adjektiivit jne.) nimi-ideoita ilmaistaan, eli millaisia sanoja paikannimissä esiintyy ja mitkä ovat suosituimpia?

3. Millaisia paikannimiä leksikaaliset elementit muodostavat, eli millaisia Lohtajan rannikkonimet ovat **rakenteeltaan**? Onko paikan lajilla vaikutusta nimirakenteen valintaan?

4. Millaisia **maastosanoja** rannikkonimien perusosissa esiintyy ja mitä ne tarkoittavat?

5. Millaista eri tyyppien **vaihtelua** nimissä esiintyy? Entä onko nimissä tapahtunut ajan myötä pysyviä **muutoksia** (nimien lyheneminen, vaihtuminen, häviäminen jne.) ja miksi?

Kautta koko tutkielman tuon esille kaikki mielenkiintoni herättäneet huomiot ja niistä tekemäni päätelmät; tällaiset ovat usein parhaiten kuvastamassa rannikkonimistön omalaatuisuutta. Olen havainnut useita kiinnostavia seikkoja myös vertailtuani rannikkonimistöä paikannimistöömme keskimäärin (josta parhaiten Kiviniemi 1990), johonkin sisämaan vesistönimijärjestelmään (lähinnä Eskola 1993) tai täysin toisentyyppiseen nimisysteemiin (kuten Lehikoinen 1988). Järjestelmällistä vertailua en kuitenkaan ole nähnyt tarpeelliseksi: vertailukohtat ovat vain antamassa pientä lisävalaistusta ja tukemassa käsityksiäni rannikkonimistön erikoisuuksista. Omat sävynsä tutkimukseen tuovat luonnollisesti lohtajalaisuudet ja nimistön murrepiirteet (ks. 2.1), joita siellä täällä (esim. nimien selityksissä) pyrin viljelemään.

Tutkimukseni **perusaineisto** on Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimitöimiston Lohtajan kokoelmasta (kopiot Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksessa) sekä nykyisistä Lohtajan peruskartoista. Aineistoni 832 nimestä suurin osa on fil. maist. Leevi Junkalan vuosina 1954, -55, -59 ja -65 keräämää nimi-materiaalia, ja nämä nimet muodostavat ehdottomasti aineistoni ytimen. Muita

nimestäjiä Lohtajalla ovat olleet Pirkko Pöysälä 1959 sekä Iina Halso 1982, mutta heidän nimimateriaalistaan pystyin hyödyntämään vain muutaman kymmenen nimeä, sillä valtaosa niistä kuului jo Junkalankin tallentamiin nimiin. Peruskartoista itse poimimiani rannikkoalueen nimiä on aineistossa hieman yli sata; näiden tarkoitteet ja murteenmukaiset ääntämisasut olen tarkistanut haastatteluilla (ks. myöh.).

Nimiarkiston kokoelmista ja peruskartoista valitsin ne **luontonimet** (= luonnonpaikan, kuten kiven, metsän, saaren, vesialueen jne. nimi; ks. Kiviniemi ym. 1974: 27), jotka tarkoittavat jotakin paikkaa meressä tai rannalla, sekä sellaiset nimet, jotka selvästi ovat joskus tarkoittaneet tällaista paikkaa. Nimiaineistooni kuuluu myös rannalla sijaitsevien teiden ja polkujen, venevalkamien sekä peltoalueiden nimiä, jotka kuuluvat pikemminkin **kulttuurinimiin** (= kulttuuripaikan eli ihmisen luoman paikan nimi; Kiviniemi ym. 1974: 22). Kaikki muut kulttuuripaikkojen nimet (kuten kylien sekä talojen ym. rakennusten nimet) olen jättänyt tutkimukseni ulkopuolelle. Alkuperäinen tarkoitukseni olikin rajata kaikki kulttuurinimet pois, mutta koska juuri teiden, valkamien ja peltojen nimet osoittautuivat hyvin usein joko luontonimien ns. liitynnäisiksi (esim. *Kannuskarin/tie*, *Kilpipakan/vainio*, *Mustakarin/pellot*, ks. 5.2.1) tai muuten ranta-alueeseen olennaisesti viittaaviksi (kuten *Kalatie*, *Venevalkama*, *Luotopelto*, *Rantavainio*), oli niiden mukaanotto tutkimukseeni luontevaa. Varsinkin useiden nykyisten peltoalueiden nimet ovat siksikin välttämätöntä tutkimusaineistoa, että ne kertovat paikalla ennen sijainneista merenrannan paikoista (kuten *Antinlahti*, *Isoranta*, *Kuusikari* ja *Santaranta*).

Olen tutkinut myös vanhoja Lohtajan alueen karttoja Kansallisarkistossa sekä Vaasan maanmittaustoimistossa, ja poiminut niistä kaikki rannikkoalueen paikannimet sekä vertaillut niitä nykyisiin nimiin. Vanhin tarkastelemistani kartoista on vuodelta 1648 ja uusin 1952. Esittelen kartat tarkemmin lähdeluettelossa, jossa selitän myös niistä käyttämäni lyhenteet. 1780-luvun isojakokirjoja en ole nähnyt tarpeelliseksi tutkia perusteellisesti, koska niissä esiintyvät nimiasut käyvät ilmi Pöysälän ja Halson keruukokoelmistakin. Vanhat karttanimet ovatkin

vain tutkimukseni **lisäaineistoa**, joka auttaa selvittämään mm. monien nimien ikää ja taustaa sekä nimistönmuutoksia. Viittaan vanhoihin nimiasuihin siellä täällä tutkielmassani, mutta olen koonnut ne kaikki lukuun 8.

Nimien taustoista (nimeämisperusteista), nimissä esiintyvien maastoappellatiivien (kuten *kari*, *kroopi* ja *klupu*) merkityksistä, nimien murremuodoista jne. olen saanut luotettavaa tietoa myös kahdesta **haastattelusta**: Lohtajalaista maanviljelijää ja Lohtajan historian sekä paikannimien tuntijaa Ahto A. Niemelää (s. 1924) haastattelin 8.4.1996 (haastatteluni karkea runko on nähtävissä liitteessä 6) ja myöhemmin puhelimitse useaankin kertaan. Himangalla asuvan turkistarhaajan ja harrastajakalastajan Erkki Lehtosen (s. 1931) kanssa olen muutaman kerran jutellut vapaamuotoisemmin. Ylipäänsä paljon lisätietoa ja arvokasta palautetta olen saanut tutkimuksestani kiinnostuneilta lohtajalaisilta - viimeksi Lohtajan kotiseutuyhdistyksen 3.8.1997 järjestämässä tilaisuudessa, jossa innostuimme yhdessä pohtimaan nimien taustoja ym.

Kun jatkossa tulen viittaamaan em. nimien kerääjiltä ja haastatelluilta saamiini tietoihin, käytän heistä seuraavia lyhenteitä:

Leevi Junkala = LJ 1954, LJ 1955, LJ 1959, LJ 1965
 Pirkko Pöysälä = PP 1959
 Iina Halso = IH 1982
 Ahto Niemelä = AN
 Erkki Lehtonen = EL

Tärkeimpinä lähteinäni nimien tulkinnassa ja asiataustojen selvittelyssä ovat nimiarkiston tietojen, vanhojen karttojen ja haastattelujeni lisäksi olleet erityisesti Lohtajan historiasta kertovat teokset, lähinnä Suur-Lohtajan historia 1 - 2 (jonka lyhennän SLH) ja Vanhaa Lohtajaa (VL). Nimissä esiintyvien vanhojen ja utojen sanojen selvittelyssä ovat auttaneet lisäksi mm. Suomen kielen etymologinen sanakirja (SKES), Suomen murteiden sanakirja (SMS) sekä Toivo Vuorelan Kansanperinteen sanakirja.

1.2. Nimistöntutkimuksen teoriaa, käsitteistöä ja luokittelumenetelmät

Sanaa **paikannimi** käytetään erisnimestä, joka tarkoittaa tiettyä paikkaa, joko luonnonpaikkaa tai ihmisten aikaansaamaa paikkaa (Kiviniemi ym. 1974: 42; Pitkänen 1989: 317). Se on ilmaus, joka yksilöi jonkin paikan ja erottaa sen muista - varsinkin samanlaisista - paikoista (Kiviniemi 1990: 44). Suomessa on (suomenkielisiä) paikannimiä arvioitu olevan ainakin 2,5 miljoonaa, ja niitä on enemmän Etelä- ja Keski-Suomessa kuin harvaan asutussa Lapissa; nimitysteheys riippuu olennaisesti asutustiheydestä ja samalla asutuksen iästä (ks. Kiviniemi 1990: 35 - 36). Yleensä nimiä on myös runsaammin vesistöisillä seuduilla; nimiä on tarvittu paljon vesillä liikkumiseen ja kalastukseen liittyville paikoille. Nykyään paikannimien määrä on vähenemässä, sillä kulttuurimme ja elintapamme ovat muuttumassa sellaisiksi, ettei nimiä tarvita niin monille paikoille kuin ennen. (Pitkänen mts. 317; Ainiala 1995: 149.)

Nissilä (mm. 1962: 39) on nimistöntutkimuksissaan lähtenyt siitä, että paikannimet syntyvät **appellatiivisesti** eli yleisnimien tapaan käytetyistä sanaliitoista siten, että ne vähitellen kiinteytyvät ja **propristuvat** (kehittyvät erisnimiksi): esim. *korkea saari* → *Korkeasaari*, *musta niemi* → *Mustaniemi*. Uudemman käsityksen mukaan (mm. Kiviniemi 1990: 40) ainakin useimpien paikannimien uskotaan syntyneen suoraan proprisiksi ilmauksiksi, sillä ihmisen kielitajussa ajatellaan olevan (ja aina olleen) eri kategoriat yksilöiville ilmauksille (propreille) ja luokitteleville ilmauksille (appellatiiveille). Nimienhän ymmärretään ensisijaisesti identifioivan tarkoitteensa, ei kuvailevan tai luokittelevan sitä: esim. nimet *Helsinki* ja *Saimaa* ovat täysin toimivia nimiä, vaikkeivät ne heti kerrokaan mitään tarkoitteistaan ja alkuperästään (Lehikoinen 1988: 3; Pitkänen 1989: 318).

Toisaalta on todettu, että vaikka nimiksi muodostettuja ilmauksia ei tavallisesti käytetäkään appellatiivisina, niiden täytyy ainakin syntyessään olla myös kuvailevia, sillä mielivaltaisten ilmausten käyttö paikkoja yksilöitäessä on mahdotonta. Paikannimi on riippuvainen myös tarkoitteestaan siten, että esim. Antin perustamaa taloa ei nimetä *Pekkolaksi* tai pientä mäennyppylää *Suureksimäeksi*. Pai-

kannimiä voidaan siis pitää alkuaan jollain tapaa **motivoituina**. Ilmauksen kuvaileva funktio ja motiivi voivat vain käydä tarpeettomiksi ja irrelevanteiksi, joskus haitallisiksikin, kun ilmaus hyväksytään nimisysteemin osaksi ja sen tehtäväksi tulee tietyn paikan yksilöinti, identifikaatio. (Kiviniemi 1975: 12 - 13; 1990: 11 - 12; Lehikoinen 1988: 4.)

Jan Paul Strid tekee (ks. Ainiala 1995: 145 - 146) edelliseen liittyen eron paikannimien etymologisen ja onomastisen merkityksen välillä. Nimen **etymologinen merkitys** on se nimen "alkuperäinen merkitys", joka nimenantajalla on ollut mielessään, kun hän on nimennyt paikan. Joskus etymologinen merkitys voi elää pitkäänkin nimen mukana ja olla tärkeä sen käytön kannalta (esim. *Rantapello* "pello, joka on järven tms. rannalla"), joskus se häviää historian hämärään (esim. *Saimaa*). Nimen **onomastinen merkitys** on Stridin mukaan taas paikannimen "todellinen merkitys". Sillä tarkoitetaan sitä, että tietyssä käyttäjäpiirissä nimi viittaa tiettyyn maantieteelliseen paikkaan ja yksilöi sen. Paikannimi ei ole sidoksissa siihen, mikä oli aikanaan nimenannon perustana, vaan ainoastaan siihen paikkaan, jota se tarkoittaa. Tämän takia hämärtyneetkin paikannimet ovat yhä käyttökelpoisia.

Paikannimitutkimuksen keskeisimpänä tavoitteena on aina ollut **tavalla tai toisella hämärtyneiden paikannimien tulkinta** eli nimien kielellisen rakenteen ja asiataustan selvittely (Kiviniemi 1987: 7). Vain tietynlaisten nimien (*kuten Pitkäjärvi, Isokivi*) voidaan sanoa olevan sekä **sanasemanttisesti** (leksikaalisesti) **läpinäkyviä**, jolloin nimessä esiintyvät sanat ovat läpinäkyviä, että **lausesemanttisesti** (syntaktissemanttisesti) **läpinäkyviä**, jolloin nimen asiataustakin on yksitulkintainen. Sen sijaan esim. nimi *Tervapello* on kyllä sanasemanttisesti läpinäkyvä, mutta lausesemanttisesti **monitulkintainen**: perustuuko nimi sijaintiin (**Terva[haudan]pello*), maaperän laatuun ("tervamaisuuteen") vai kenties jonkin tervatynnyrin kaatumiseen pellon laidalla?

Silloin, kun nimi on **sanasemanttisesti monitulkintainen**, nimeen sisältyvillä sanoilla on monia eri merkityksiä: esim. sana *ukko* nimessä *Ukonniemi* voi

viitata mm. isoisään, vanhaan mieheen tai mytologiseen olentoon. Nimen asiatausta riippuu tällöin tietysti siitä, missä merkityksessä sanaa käytetään, joten tällainen nimi on aina myös lausesemanttisesti monitulkintainen. Sanasemanttisesti **läpinäkymättömät** nimet taas ovat täysin hämärtyneitä, joten ne ovat myös lausesemanttisesti läpinäkymättömiä, esim. *Oulu, Päijänne, Saimaa*. (Ks. Kiviniemi 1987: 8; 1990: 11 - 13.)

Kaikkien paikannimien tulkinnassa tarvitaan aina **onomastista** (= nimistön-tutkimukseen kuuluvaa) **teoriaa**, sillä paikannimistön typologisia piirteitä ei voida kuvata vain yksittäisten nimien ja nimitulkintojen luettelona. Teorian tai kuvausmallin perustana taas on paikannimien **rakenneanalyysi**, nimien kielellisen rakenteen selvittäminen ja ymmärtäminen. (Kiviniemi 1987: 7 - 8; 1990: 92.)

Rakenneanalyysin peruskäsite, **nimenosa**, määritellään sellaiseksi nimeen sisältyväksi kielelliseksi ilmaukseksi, joka ilmaisee yhden paikalle ominaisen piirteen ja jolla on nimenmuodostuksen kannalta paikkaa luonnehtiva tai yksilöivä tehtävä. Se voi kielelliseltä muodoltaan olla johtamaton sana, johdos, yhdyssana tai sanaliitto. Kyse on siis vain semanttisin perustein rajatusta käsitteestä. (Kiviniemi 1975: 60; 1990: 92.) Nimet, jotka sisältävät vain yhden syntaktisen nimenosan, ovat **yksiosaisia nimiä** ja nimet, joissa on kaksi tai (harvoin) useampia nimenosia, ovat **yhdysnimiä** (Kiviniemi ym. 1974: 56).

Nimenosan lausesemanttinen funktio voi olla kolmenlainen: se voi ilmaista 1) **paikan lajin** (esim. *Venellahti, Saarijärvi, Niemi*), 2) paikkaa tarkemmin yksilöivän **erityispiirteen** (esim. *Saarijärvi, Venelahden/kari, Katinhäntä*) tai 3) **propriosena** vain **nimittää** sitä (esim. *Kivisalon/maa, Pohjois-/Venelahti, Iso / Saarijärvi*) (Kiviniemi ym. 1974: 33; Kiviniemi 1990: 92 - 93; Lehikoinen 1988: 5 - 6).

Paikannimien rakenne voidaan kuvata sen sisältämien nimenosien funktioiden mukaan esim. seuraavasti: Nimet *Pelto/niemi* ja *Vehkalahten/oja* ovat rakenteeltaan tyyppiä 2CA, jossa numero ilmaisee nimenosien luvun ja kirjaimet

niiden syntaktissemanttisen funktion (A = paikan lajin ilmaiseva, B = nimittävä, C = erityispiirteen ilmaiseva). 2CA-nimet koostuvat siis paikan lajin kertovasta **perusosasta** ja sen eteen liitetystä, erityispiirteen ilmaisevasta **määrteosasta**. Ne ovat suomenkielisen paikannimen perustyyppiä. Toisaalta esim. pellon nimeä *Katinhäntä* voi kuvata koodilla 1C; se sisältää vain yhden syntaktisen nimenosan (joka on muodostettu nimenantajien sanastoon kuuluvasta yhdys-sanasta), ja se kertoo paikasta yhden erityispiirteen - sen muodon, joka muistuttaa kissan häntää. (Kiviniemi 1990: 44 - 45, 92 - 94; Pitkänen 1989: 320.)

Nimien rakenneanalyysi on luonnollisesti myös tämän tutkimuksen perustana. Nimirakenteita on muitakin kuin kaksi edellä mainittua, mutta esittelen niitä vasta 4. luvussa omien esimerkkieni avulla.

Rakenneanalyysin jälkeen paikannimien erityispiirrettä ilmaisevat nimenosat (C) voidaan analysoida ja luokitella sekä syntaktissemanttisesti että sanasemanttisesti. Apuna ovat tällöin Zilliacuksen ja Kiviniemen kehittämät luokittelumallit (ks. liitteitä 2 ja 3). Syntaktissemanttisessa luokittelussa nimien C-osat analysoidaan ja luokitellaan **lausesemanttisten nimeämisperusteiden** mukaan. Nämä tarkoittavat erilaisia paikkojen yksilöinnin ideoita, nimi-ideoita. Ne ovat ulkomaailmaan liittyviä ominaisuuksia tai suhteita, joiden mukaan ilmaus on motivoitu; ne kertovat paikasta jotakin nimenantajan näkökulmasta. (Kiviniemi 1987: 13.)

Käytännössä lausesemanttisia nimenantoperusteita voidaan selvittää lauseparafraasien avulla. Esimerkiksi *Ruoho/karin* "saari, jossa on paljon ruoho- ja niityalaa" lausesemanttinen nimeämisperuste on **paikalla esiintyminen** (luokka 53), *Säikkä/kiven* "kivi, joka sijaitsee lähellä *Säikkä*-nimistä rantaa" puolestaan **tarkka sijainti** (luokka 32) ja *Satula/kiven* "kivi, joka on satulan mallinen" taas **paikan muoto** (luokka 42).

Sanasemanttisessa eli **leksikaalisessa analyysissä** määritetään ja luokitellaan C-osien leksikkoon kuuluvat merkitykset. Esimerkiksi *Ruoho/kari* kuuluu sana-

semanttiseen luokkaan **luonnonkasvi** (KL), sillä erityispiirteen ilmaisevana määriteosana on ei-proprinen (appellatiivinen) substantiivi, joka tarkoittaa luonnonkasvia; *Säikkä/kivi* kuuluu luokkaan **koko paikannimi** (NK), koska sen määriteosana on proprinen substantiivi, paikannimi *Säikkä*; *Satula/kivi* taas luokkaan **kulttuurituote** (HK), sillä määriteosana on appellatiivinen substantiivi, joka tarkoittaa kulttuurituotetta, esinettä.

Vaikka Kiviniemen sanasemanttinen luokittelumalli onkin melko kattava, olen mm. Eskolan (1993: 17) tavoin lisännyt siihen yhden kategorian, **ihmisen kehon** (HKE). Tämä on tarpeen, koska ihmisen ruumiinosien nimityksiä (esim. *Nenä-*, *Polvi-*) ei ole kovin luontevaa sijoittaa mihinkään luokittelumallin luokista.

Nimien rakenneanalyysissä on erotettu myös nimien **paikan lajia ilmaisevat perusosat**. Paitsi nämä nimet, joista paikan laji käy ilmi, myös koko nimiaineisto on tarpeen jaotella nimien **tarkoitteiden** (= maastonkohta, jonka nimi identifioi, erottaa muista; Kiviniemi ym. 1974: 52) mukaisiin luokkiin: maankohoumiin, kiviin, niemiin, lahtiin, ojiin jne. **Tarkoiteryhmät** on kätevä jaotella Kiviniemen **PA-mallin** (paikkoja luokittelevat appellatiivit) avulla (ks. liitettä 1). Mallin alkupuolella ovat kulttuuripaikat, ja loput ovat luonnonpaikkoja. Kuten olen jo maininnut, tämän tutkimuksen paikannimet ovat pääosin luontonimiä, joten aineistostani ei löydy muita luokissa 10 - 30 olevia tarkoiteryhmiä kuin 31 (tiet yms.) ja 32 (vain valkamien nimet).

Olen tehnyt PA-malliin joitakin muutoksia, jotta se palvelisi paremmin omaa nimiaineistoani. Ensinnäkin olen poistanut luokan 43 (haka, laidun ym.), koska kyseisiä tarkoitteita ei voi aina erottaa luokasta 42 (niitty ym.). Tämä johtuu erityisesti lohtajalaisesta tavasta pitää karjaa laitumella pitkin merenrantaniittyjä; luonnonniityt siis toimivat laitumina ja hakoina. Toiseksi olen poistanut luokan 53 (maanlaskeuma, vetinen, alava maa) ja liittänyt siihen kuuluvat tarkoitteet luokkaan 62 (suo, hetteikkö yms.), sillä alavat maa-alueet näyttävät aina olevan myös kosteikkoja, suoalueita. Kolmanneksi olen nähnyt tarpeelliseksi jakaa luokan 75 (saari; vedestä nouseva kivi yms.) kahteen osaan, sillä kyseinen luokka

pitää sisällään kovin erilaisia tarkoituksia. Olen sijoittanut luokkaan 75 kaikki merestä nousevat kivet, kivikot, kalliot ja karikot ja uuteen luokkaan 76 kaikki suuremmat veden ympäröimät paikat luodoista aina isoihin saariin asti.

Lisäksi olen tehnyt luokkiin 52 ja 64 tarkennuksia: Luokkaan 52 kuuluu maantiemäkien lisäksi lähinnä laskettelumäkien ja -kumpareiden nimiä; aineistossani on nimittäin runsaasti Lohtajan Kilpipakalla sijaitsevien lasten mäenlaskupaikkojen nimiä. Luokassa 64 (paikka maaperän aineksen perusteella) taas on ainoastaan hietikoiden nimiä. Luokat, joihin nimiaineistostani ei sijoittunut ainuttakaan nimeä (luokkien 10 - 30 ohella), ovat 44, 55, 56, 63, 65, 74 ja 84. Näihin tarkoiteryhmiin kuuluvia nimiä ei siis aineistossani ollut.

Tämän tutkimuksen tarkoiteryhmät voi näin ollen esittää seuraavasti:

30. Kulkutiet, valkammat

31. Tie, polku, (karja)kuja

32. Venevalkama

40. Viljelykset, heinämaat, laitumet

41. Pelto(alue), pellonosa, uudispelto, raivio

42. Niitty(ala), luonnonniitty, laidun, haka

50. Pinnanmuodostus

51. Maankohouma, ylänkö, kukkula, mäki, korkea paikka

52. Maantiemäki, mäki tiellä tai polulla; rinne, laskettelumäki tai -kumpare

54. (Mantereella sijaitseva) kivi(lohkare), kivikko, louhikko, kallio(alue)

60. Maaperä, kasvillisuus

61. Metsä(alue), metsikkö, metsäsaareke

62. Vetinen, alava maa, alanne; suo, hetteikkö, neva, räme

64. Paikka maaperän aineksen perusteella, so. hiekan

70. Veteen (mereen) rajautuvat paikat

71. Niemi, niemeke

72. Lahti, poukama

- 73. Ranta(-alue), vesijättömaa, rantamatala
- 75. Vedestä (merestä) nouseva kivi(kko), kallio, kari(kko)
- 76. Saari, luoto
- 80. Vedet
 - 81. Järvi, lampi, lampare
 - 82. Vedenkokouman osa: selkä, salmi, kapeikko, väylä, vesitaival
 - 83. Vedenalainen paikka: syväne, matalikko, apaja, kalapaikka
 - 85. Joki, (luonnon)oja
 - 86. Paikka joessa tai ojassa (ei virtapaikka)
 - 87. Koski, virtapaikka

Nimien analysointiin kuuluu olennaisesti myös nimissä tapahtuneiden muutosten tarkastelu. Nimet eivät suinkaan aina pysy muuttumattomina, vaan ne voivat esim. lyhentyä, saada uuden perusosan tai vaihtua kokonaan toisiksi. Toisaalta nimestä voi myös jatkuvasti olla käytössä useampia muotoja rinnakkain, jolloin kyse on vain nimivarianttien vaihtelusta. (Ks. Ainiala 1997 : 168). Esittelen nimien muuttumista ja vaihtelua tarkemmin vasta 7. luvussa. Myös useita (tässä luvussa mainitsemattomia) nimistöntutkimuksen keskeisiä käsitteitä tulen selvittelemään vasta sopivissa asiayhteyksissä.

1.3. Tutkimusalue

1.3.1. Lohtajan historiasta ja elinkeinoista

Lohtajan kunta sijaitsee Vaasan läänissä, Keski-Pohjanmaalla Perämeren rannikolla. Noin 3000 asukkaan pitäjä jakaantuu kolmeen keskeiseen kylään (Lohtajankylä, Marinkainen ja Alaviirre) sekä muutamaaan pienempään kulmakuntaan. Lähimmät kaupungit, Kokkola etelässä ja Kannus idässä, sijaitsevat molemmat noin 30 kilometrin päässä Lohtajan kirkolta. (Ks. liitettä 5.) Lohtaja tunnetaan vanhana emäpitäjänä, Suur-Lohtajana, joka perustettiin 1578 ja johon kuuluivat nykyisistä naapurikunnista Himanka, Kannus, Toholampi ja Lestijärvi; tätä

ennen Lohtaja oli kuulunut ensin Pietarsaaren ja sitten Kokkolan hallintopitäjään. (Kujala 1986: 26; Jäppinen 1990: 4; SLH 1: 541.)

Lohtaja on voimakas maatalouspitäjä; pääosassa ovat karjatalous ja perunanviljely. Monet saavat toimeentulonsa myös turkistarhauksesta, pienyritystoiminnasta tai kalastuksesta. Meren antimet hyödynnetäänkin tarkoin, ja kalastus on käynyt yhä ammattimaisemmaksi: vuonna 1969 tehdyn tutkimuksen (Tuomi-Nikula 1982: 56 - 57) mukaan Lohtajalla oli 24 ammattikalastajan lisäksi 74 sivutoimista kalastajaa ja vuonna 1975 puolestaan 23 ammatti- ja enää 31 sivutoimista kalastajaa. Kuitenkin aikaisemmin oli vähintäänkin silakkaverkkoja lähes joka talossa (Tuomi-Nikula mts. 128). Vanhoja elinkeinoja Lohtajalla ovat olleet myös mm. hylkeenpyynti, kauppapurjehdus ja laivanrakennus, ja näitä esittelen hieman yksityiskohtaisemmin jäljempänä. Lohtajan historiaa on syytä koota tähän lyhyesti muutenkin, jotta tutkimustani voisi tarkastella selvemmin myös paikallishistorian valossa.

Lohtajan rannikkoasutus syntyi oletettavasti varhaiskeskiajalta alkaneen suuren pohjankäynnin aikaan, jolloin Satakunnasta matkattiin rannikoita pitkin eränkäynnin sekä lappalaisten verotuksen merkeissä aina Jäämerelle saakka. Tätä käsitystä vahvistavat muutamat nimetkin, esim. Lohtajan *Karhia* voidaan verrata Vesilahden *Karhoihin*, *Keroa* ja *Kerolaa* Karkun *Keroihin*, ja *Lentoa* Pirkkalan *Lentolaan*; Hämeestä päin puolestaan ovat peräisin ainakin *Lesti*-nimet (SLH 1: 30). Vähitellen asutus alkoi vakiintua, ensin luonnollisesti jokisuihin. Lohtajan rannikkokylissä olikin jo 1300 - 1400 -luvulla talonpoikaispurjehtijoita ja maa-kauppiaita. (Ks. SLH 1: 29 - 35; Anttiroiko 1984: 8; Kujala 1986: 50.)

Koko Keski-Pohjanmaan rannikon asutus oli silti pitkään melko harvaa, kunnes 1500-luvun tienoilla meren takaa saapui uusia asukkaita, ruotsalaisia. Pietarsaaren ja Kruunupyyn alueella suomalainen väestö ruotsalaistui, mutta Kokkolan seudulla suomenkielinen asutus oli voimakkaampaa ja se pystyi säilymään ruotsalaisen rinnalla. Lohtajalle sekä myös Kälviälle, Kaustiselle ja

Veteliin muuttaneet ruotsalaiset sulautuivat vähitellen täysin suomalaiseen väestöön. (Kujala 1986: 50 - 51.)

Suur-Lohtajan alkuaikoina kukoisti lohtajalaisten talonpoikien kauppapurjehdus. Se kuitenkin romahti, kun 1620 perustettiin Kokkolan kaupunki ja alueen kaupankäynti sallittiin ainoastaan siellä. Vähitellen Kokkolan porvareiden ote maalaisiin kauppakumppaneihin hellitti, ja kun 1759 lohtajalaiset saivat luvan yhdessä kalajokisten kanssa viedä tuotteitaan Tukholmaan, Turkuun ja Gävleen, nousi talonpoikaispurjehdus ennennäkemättömiin mittoihin. (Anttiroiko 1984: 9; Kujala 1986: 100 - 101; SLH 1: 265 - 292.)

Kauppapurjehdus innosti laivanrakennukseen. Laivoja rakennettiin Lohtajalla jo 1500-luvulla, joskin vain pieniä aluksia, lähinnä kannellisia veneitä, joilla kuljettiin esim. voita, traania, kalaa ja turkiksia. Kun 1600-luvulla alkoi tervanpoltto, vaadittiin isompia aluksia tervatynnyreiden kuljettamiseksi. Isonvihan aikaan laivanrakennus oli pysähdyksissä, mutta myöhemmin laivoja alettiin rakentaa paitsi omiin myös kokkolalaisten ja pietarsaariolaisten tarpeisiin. Tarvittavia suuria lankuja ryhdyttiin sahaamaan erityisillä sahoilla, ja suo- ja järvimalmista alettiin sulattaa rautaa ankkureiden valmistamiseksi. Pitäjistä tulikin myös maakunnan ankkuriteollisuuden keskus. Laivoja rakennettiin Lohtajan pienissä satamissa paljon, mutta toiminta tyrehtyi 1800-luvun alussa, kun pitäjän metsävarat alkoivat uhkaavasti vähentyä. (SLH: 245, 259 - 265; SLH 2: 164 - 171; Kujala 1986: 86, 94 - 95, 101 - 102; Anttiroiko 1984: 14 - 15.)

Merillä liikkuminen ja laivanrakennus oli yleistynyt koko Euroopassa. Laivat tarvitsivat luonnollisesti suuret määrät tervaa lujuuden lisäämiseksi ja lahoamisen estämiseksi; tervasta tuli Keski-Pohjanmaallekin lähes kolmeksi vuosisadaksi merkittävä maailmankauppatavara. Pohjanmaalla olosuhteet tervanpoltolle olivat erityisen suosiolliset (paljon mäntymetsiä raaka-aineeksi, maasto tasaista ja helppokulkuista, joet hyviä uittoväyliä jne.), ja juuri tervakaupan merkeissä syntyivät Pohjanmaan ensimmäiset kaupungit. Suur-Lohtajan tervantuotanto keskittyi pääosin Toholammin ja Lestijärven seuduille, mutta myös

aivan rannikkokylissä tervaa poltettiin (esim. Marinkaisissa Niemenjoen töyräässä ja Lohtajankylällä Seikkulan jokirannassa). Rannikkokylien tervantuotanto lakkasi kuitenkin - metsien huvetessa - lähes kokonaan 1700-luvun lopussa. (SLH 1: 229 - 241; SLH 2: 157 - 164; VL: 112 - 121; Kujala 1986: 82 - 85; Tuomi-Nikula 1982: 46 - 47.)

Merkittäviä elinkeinoja ovat Lohtajalla luonnollisesti aina olleet maanviljely ja karjanhoito. Kun peltojen sarkajako oli vielä voimassa ennen isoajakoa, se edellytti maanviljelyksessä yhteistoimintaa; oli sovittava yhteisistä kylvö- ja elonkorjuuajoista. Vasta isonjaon tapahduttua sai kukin talo itsenäisesti hoitaa viljelyksiään. Pääviljalajeja olivat ruis ja ohra, ja näiden lisäksi viljeltiin jonkin verran mm. kauraa ja erityisesti naurista. Perunaa alettiin viljellä vähitellen 1760-luvulta lähtien. Lisäksi kasvatettiin jonkin verran pellavaa ja hampua. Suur-Lohtajan rannikkokylien viljelystilat olivat suurempia kuin sisämaan kylien, mutta niiden harmina olivat usein suuret lentohiekkaesiintymät: esim. tarkastusmaakirjassa 1624 sanotaan, että kaikille alaviirreläisten pelloille tuprutti kovalla tuulella hiekkaa. Toisaalta rannikkokylät kärsivät hallasta ja katovuosista vähemmän kuin yläpitäjän kylät. (VL: 34 - 35; SLH 1: 128 - 164; SLH 2: 73 - 78, 104 - 118.)

Myös karjanrehun hankinta vaati pitkään yhteistoimintaa. Vanhat *lohtolaiset* korjasivat heinänsä yhteisiltä luonnonniityiltä, järvistä ja nevoilta. Lohtajan Vattajalla sijaitsevat järviiniityt, etenkin Nenäjärvi, Paskaperä, Nuottajärvi ja Junginjärvi, tarjosivat heinää talollisten seuroille, joilla oli tarkat säännöt niittyjen vuosittain vaihtuvasta jakamisesta (Anttila 1955: 90 - 92). Järvien ja nevojen heinä, korte ja sara kerättiin tasapuolisesti ja tarkoin talteen, sillä varsinaisia nurmimaita ja laajoja, hyvälaatuisia heinämaita oli kovin vähän. Heinät säilytettiin pienissä niityladoissa, mutta joskus myös suovissa. Heinäaikana myös *kassaroitiin* lampaille lehdeksiä. (VL: 104 - 109; SLH 1: 174 - 180.)

Karjaa ei päästetty ennen heinäntekoa hyvälle niitylle, vaan ne saivat kulkea kesän ajan vapaana karummalla yhteismaalla. Suurena yhteisenä karjalaitumena oli Vattajan niemimaa, jonne myös hevoset laskettiin heti kevätkyntöjen

jälkeen. Ne viihtyivät siellä tavallisesti aina syyskuuhun asti - usein niin hyvin, että pois haettaessa ne saattoivat *virmaantua*; tällöin karkulaisia sai kysellä jopa toisista pitäjistä asti. Suurina laumoina meren rannassa kulkivat myös lampaat. 1920-luvulla karjan pitäminen yhteismaalla kuitenkin kiellettiin, ja karjanomistajille tuli aitausvelvollisuus. Tämän jälkeen alettiin pitää ainakin lampaita ja varsahevusia *kareisa*, saarissa. (VL: 35 - 44; SLH: 180 - 184.)

Talonpojat olivat myös kalastajia, joiden elämänrytmi määräytyi suuresti sen mukaan, miten kutukalat liikkuvat järvissä, joissa ja ennen kaikkea meressä. Jo keväällä jäidenlähdön aikaan, mm. hauen kutuaikana, suuntasivat jotkut pyyntimiehet nuottineen sisäjärvien kalapirteille. Kyntö- ja kylvötöiden aikaan pyydettiin joista nousulohta. Alkukesästä siirryttiin merenranta-apajille, mutta viimeistään heinäkuun puolivälissä jätettiin talon työt lähes kokonaan naisväen harteille, kun miehet sonnustautuivat silakan pyyntiin kauas ulkomeren matalikoille. Sieltä palattiin syyskuuussa rantavesille, josta pyydettiin mm. kutuaan aloittelevaa karisiikkaa (*pikkusiikka*) ja muikkua sekä jokiin nousevaa vaellussiikkaa (*isoasiikka*) ja taimenta. (Tuomi-Nikula 1982: 46, 154 - 157; Kujala 1986: 61.)

Jokaisen kylän kalastajilla oli omat *kalakarinsa* (ulkosaarten kalastuskeskuksia), joista käsin käytiin apajilla: lohtajankyläläiset asustivat (silakan)pyyntiaikana Ohtakarissa, Kalsossa tai Pitkämpauhassa, alaviirreläiset Ulkopauhassa ja Kraaselissa sekä marinkaislaiset mm. Kälviän Krunnissa tai Kokkolan Tankkarissa. Myös Kalajoen Maa- ja Ulkokallassa sekä Himangan Hevoskarissa oli lohtajalaisilla kalamajoja eli *karitupia*. (VL: 44 - 48, 64 - 66; SLH 1: 213 - 214.) Ohtakari, jossa yhä nykyään on idyllinen kalastajakylä, oli tärkeä silakanpyyntipaikka jo 1500-luvulla, vaikka tuohon aikaan *pauhakalastuksen* keskus on voinut yhtä hyvin olla myös Käräjälüoto (Tuomi-Nikula 1982: 134, SLH 1: 210 - 211).

Vaikka meri oli kaikille yhteinen ja kalastaa sai missä halusi, oli kaikilla kalaseuroilla omat suositut kalapaikkansa. Ohtakarin kalamiesten tärkeimpiä silakkamatalikoita, *pauhoja*, olivat esim. Känttä, Lennonpauha, Länsipauha ja Nikun-

pauha, marinkaislaisten ja karhilaisten taas Hietamatala, Etelä- ja Pohja-Väli-pauha, Pohjaklupu ja Selkäpauha. (VL: 44, 51 - 52, 65 - 66.) Vielä 1700-luvulla kalamatalikoita olivat myös mm. Lohikari(nkangas), Papinpauha, Pitkäpauha, Piukki ja Siikapauha, jotka nykyään ovat jo mantereisia tai saariksi kohonneita paikkoja (SLH 1: 213; kartta K 1761).

Tärkein pyyntikala oli ilman muuta *silahka*, jota kalastajat erottavat useaa eri lajia. Vuonna 1935 silakan osuus kalansaaliista oli 73 %, siian 15 %, lohen 5 % ja kaikkien muiden yhteensä 7 %. (Tuomi-Nikula 1982: 42, 202; VL: 66 - 67.) Silakanpyynti olikin vielä 1700-luvulla lohtajalaisten tärkeimpiä elinkeinoja (SLH 1: 218). Pyyntivälineistä tärkeimmät merellä olivat silakka- ja siikaverkot, rantavesillä ja sisäjärvillä erilaiset nuotat siian ja sekakalojen (mm. säynävä, kiiskinen, made, hauki) pyydystämiseen. Rysäpyynti on alkanut Lohtajalla varsin myöhään, 1800-luvun lopulla. (SLH 1: 218 - 221; VL: 68 - 81.)

Kalastusmatkoilta palattuaan miehet tulivat muutamaksi kuukaudeksi maihin, kunnes helmikuussa monet heistä palasivat jälleen merelle - *hylykeesehen* eli hylkeenpyyntiin. Vaikka hylkeenpyynti ei ollut kenenkään erityinen ammatti, sitä arvostettiin tärkeänä ja tuottavana elinkeinona; 1500-luvulla monet maksoivat verokymmenyksensä hylkeennahkoina ja -traanina. Vähitellen tämä varsin kova ja miesten kestävyyttä koetteleva sesonkityö kuitenkin syrjäytyi muilta töiltä, kunnes 1909 hylkeistä alettiin maksaa tapporahaa koko maassa: tällöin alkoivat hylkeenpyynnin huippuvuodet. Vielä 1960-luvulla hylkeitä sai vahinkoläiminä ampua jopa ympäri vuoden, mutta seuraavalla vuosikymmenellä luonnonsuojelijoiden vaatimuksesta harmaaahylje, *kraaseli*, rauhoitettiin ja norppienkin tapporaha poistettiin. Nykyään hylkeitä ei enää juuri pyydetä. (Kujala 1986: 64 - 65; Tuomi-Nikula 1982: 239 - 276; SLH 1: 221 - 226.)

Vanhoista, vähemmän tärkeistä elinkeinoista Lohtajalla mainittakoon tiilenteko ja suolankeitto. Tiiliä valmistettiin aluksi merenrannassa, missä oli loputtomasti vettä, hiekkaa ja hyviä savipaikkoja, mutta myöhemmin siirryttiin omien pihojen pieneen *tiilipruukeihin* (VL: 125 - 128). Rannassa myös harjoitettiin jo 1500-luvulla

suolankeittoa, koska suolaa tarvittiin paljon kalan säilömiseen ja tuontitavarana se oli melko kallista. Keittämistä varten rantahiekkaan kaivettiin ensin kuoppia, *suolakroopeja*, jotka täytettiin merivedellä. Kun vesi haihtuessaan kävi suolaisemmaksi, sitä alettiin ammentaa viereen rakennettuihin suuriin muuripatoihin. Niissä vettä sitten keitettiin, kunnes alkoi muodostua suolarakeita. Koska suolaa saatiin vain juuri ja juuri kotitarpeisiin eikä se ollut laadultaan hyvää, tämä oma-laatuinen taloudellinen yrittäminen jäi pian kannattamattomaksi. (SLH 1: 226 - 228.)

Lohtajan oloista varhaisimpina sota-aikoina tiedetään varsin vähän. Nuijasotaan 1500-luvun viimeisinä vuosina lienee osallistunut jonkin verran lohtajalaisiakin, ja olipa kuuluisan Jaakko Ilkan rinnalla yhtenä päällikkönä myös lohtajalainen Olli Ollinpoika Niemelä. (SLH 1: 609 - 612.) 1600-luvulta väkeä alettiin ottaa milloin mihinkin Ruotsi-Suomen sotatehtäviin; keskipohjalaiset kuuluivat vuosisatojen ajan Pohjanmaan rykmenttiin, ja ruotujakolaitokseen siirryttyään myös Lohtaja sai omat ruotusotamiehensä ja sotilastorppansa. Noiden aikojen ja lukuisien sodissa kuolleiden lohtajalaisten muistoksi on Lohtajan kirkonmäelle pystytetty rumpalipoikapatsas. (SLH 1: 612 - 632; Kujala 1986: 181.)

Ennen isoavihaa ei Lohtajalle asti ilmeisesti koskaan ollut ulottunut varsinaisia hävitysretkiä. Venäläisten kasakoiden ilmestyttyä Lohtajalle 1714 surmaamaan, polttamaan ja ryöstämään säätyläiset pakenivat Ruotsiin ja talonpojat yrittivät piiloutua terva- ja niittysaunoihin. Samoin Suomen sodan aikana 1808 - 1809 Lohtajan seudut joutuivat välillä vihollispartioiden valtaan ja alueella käytiin taisteluja. Suomen armeijan ylipäällikön, kenraali Klingsporin päämaja oli tuolloin sijoitettuna Lohtajan pappilaan. Siellä solmittiin myös väliaikaiseksi jäänyt aselepo 29. syyskuuta 1808, ns. Lohtajan sopimus. Lohtajankylä ja muut rannikkokylät kärsivät melko pahoin myös venäläisten myöhemmästä pakkoverotuksesta. (SLH 1: 636 - 646; Kujala 1986: 175 - 178.)

Lohtajan historia näkyy monin eri tavoin rannikkoalueen paikannimissä. Pysin tuomaan tämän tutkielmassani esille mahdollisimman monien esimerkkien

avulla. Koska myös rannikkoalueen luonto kaikkine erityispiirteinen näyttää vaikuttavan paikannimiin, on maastonpiirteitä ja luontoa tarpeen esitellä hieman taustaksi.

1.3.2. Lohtajan rannikkoalueen luonnosta

Lohtajan rannikkoalue, kuten yleensäkin Keski-Pohjanmaan ja myös Perämeren pohjoisimman osan rannikko, poikkeaa varsin paljon maallemme tyypillisestä saaristorannikosta, joka on runsas- ja tiheäsaarista ja ääriviivoiltaan kovin rikko-naista. Lohtajan rannikolla on vain yksi pieni saaristolue sekä joitakin yksityisiä saaria lähellä rantaa. Muuten merialue on täysin avointa ja niukkasaarista. Rantaviiva on ehyttä ja ääriviivoiltaan yksinkertaista, ja rannan korkeusvaihtelut ovat vähäisiä. (VL: 263; Alalammi 1993: 78.)

Lohtajan ranta-alueesta suurin osa on lähes luonnontilaista maankohoamisranta, joka ei useinkaan sovellu maa- ja metsätalouskäyttöön. Nopea maankohoaminen (n. 0,8 cm/v) yhdessä matalan ja laakean rantaprofiilin kanssa synnyttää nopeasti lisää vesijättömaata; uutta maata paljastuu rantaviivassa kaikkiaan jopa useita hehtaareja vuodessa. Toisaalta rantametsät leviävät ja kuivuvat samaan tahtiin - kasvillisuusvyöhykkeiden siirtyminen on paikoin nopeaa. Oman erityispiirteensä kasvillisuuteen antavat myös avoimelle rannalle tyypilliset voimakkaat veden korkeuden vaihtelut, jääpeite ja myrskyt. (Hannila ym. 1989a: 1, 7.)

Lohtajalla voidaan erottaa neljä eri rantatyyppiä: niittyranta, kivikko- tai louhikkoranta, kallioranta sekä hiekkaranta. Näistä laajimpina esiintyvät ensinnäkin harvinaislaatuiset, laajat hiekkarannat ja toisaalta matalat niittyrannat mutapohjaisine, ruokoa tai kaislaa kasvavine kosteikkoineen ja kuivempine sara- ja heinä-alueineen. Kivikko- tai louhikkorantoja on vain paikoin pieninä saarekkeina, joista voisi mainita erikoisen lohkarimuodostelman, Rösön, sekä Ohtakarin kivikkoisen ulkopään. Alueen ainoat varsinaiset kalliorannat sijaitsevat

Kalliokarissa ja Ulko-Kannuskarissa sekä joissakin saarissa (kuten Kallio-Kunnottomassa ja Kuusiluodossa). Jokaisella rantatyypillä on omat tyypilliset kasvi- ja eläinlajinsa, joista monet ovat käyneet jo uhanalaisiksi (esim. niittyrintojen linnut eteläsuosirri ja pilkkasiipi sekä hiekkarantojen erityisen arvokkaat kasvit merisinappi ja merinätkelmä). Ranta-alueista osa kuuluukin erilaisiin valtakunnallisiin suojeluohjelmiin. (VL: 264; Hannila ym. 1989a: 7 - 8, 10 - 11; 1989b: 6.)

Rantatyypeistä hiekkaranta on mielenkiintoisin. Laajat lentohietikot dyynimuodostumiseen ovat maassamme harvinaisia; muita vastaavia on vain esim. Yyterissä ja Kalajoella. Lohtajan Vattajanniemen lentohietikkoalue on näistä pisin (12 km), ja se on koko Pohjois-Euroopan suurin rantahietikko, pinta-alaltaan 14 km² (Kujala 1986: 26; Jäppinen 1990: 13). Vattaja tunnetaan poikkeuksellisen kauniina virkistysalueena. Vattajalla sijaitsee myös puolustusvoimien ilmatorjuntajoukkojen harjoitusalue.

Erikoisen dyynimuodostuksen perustekijät ovat hiekka, tuuli ja kasvillisuus (VL: 274) - nämä yhdessä muovaavat ainutlaatuisen rantamaiseman. Vattajan taasaisten lentohiekkakenttien välissä kohoavat hiekkadyyniharjanteet useina rannansuuntaisina, eri kehitysvaiheessa olevina vyöhykkeinä. Alkuperäisillä sijoillaan avoimilla rannoilla dyynien hiekkamassa pääsee liikkumaan tuulen mukana (ns. elävä, vaeltava dyyni). Hiekkadyyni siirtyy jatkuvasti mantereelle päin, kunnes tuulen voimakkain vaikutus lakkaa ja kasvillisuus sitoo dyynin kokonaan paikalleen (kuollut, fossiilinen dyyni). Aloilleen pysähtyneitä dyynejä on varsinaisen lentohietikon taustalla toinen toisensa perässä. Kulkudyynit voivat haudata ajan mittaan jopa metsää alleen; tästä on hyvänä esimerkkinä Laakainperänpakka, joka on aikanaan tuhonnut metsää kymmeniä hehtaareja. (VL: 278 - 280; Hannila ym. 1989b: 2 - 3.)

Karusta ja hiekkaisesta maaperästä johtuen rannikkoalueen metsät ovat pääasiassa kuivia kangasmetsiä. Lehtimetsiä on paikoin entisillä laidun- ja kosteikkoalueilla. Kosteikkoja ja lampia on kuivattu jo 1700-luvulla rantaniittyjen saami-

seksi, ja suurempiakin järviä on kuivattu 1950-luvulta lähtien lähinnä metsäntuotantoalueiksi. (Hannila 1989b: 1, 7.)

Monet (myös kuivatuista) järvistä ovat alkuaan olleet ns. glo-järviä, merestä irti kuroutuneita järviä ja entisiä merenlahtia. Esimerkiksi vielä 1700-luvulla pisti Vattajanniemen sisään suuri merenlahti, Vattajanlahti, joka vähitellen umpeutui muodostaen kolme glo-järveä (Vanhan- ja Uudenlahden sekä Lahenkroopin). Nykyään vain Lahenkroopi on enää järvenä, ja se onkin suurin ja huomattavin rannikkoalueen glo-järvistä ja kosteikkoalueista. (Ks. liitettä 11.) Sen kasvillisuus on erityisen monipuolista ja rehevää, ja se on tärkeä myös kevätkutuisten kalojen lisääntymispaikkana sekä lintujärvenä. (Hannila 1989b: 7, 19; Alalammi 1993: 78; kartat esim. K 1761, K 1811, VK 1816, VK 1922, PK 1979a.)

Oma selkeä maisemallinen kokonaisuutensa on Viirretjokiseudulta alkava, kaakko-luode -suuntaisena jatkuva (n. 7 km pitkä ja 2 km leveä) Lohtajan ainoa saaristoalue. Alue koostuu kolmesta kookkaasta mannermaisesta saaresta (Käräjä- ja Kuusiluoto sekä Ruohokari) sekä kymmenistä pienemmistä metsäsaarista, luodoista ja kivikoista. Pääosa saaristosta edustaa melko sulkeutunutta ja suojaisaa, järvimaisemaa muistuttavaa ns. sisäsaaristotyyppiä; vain uloimpien saarten avomerenpuoleiset rannat ovat merellistä ja karua ulkosaaristotyyppiä. Viimeisen parin sadan vuoden aikana on mantereeseen kasvanut kiinni useita saaria, kuten Tuppihari sekä Maa- ja Ulko-Kannuskarit. (Hannila ym. 1989a: 2 - 5.)

Lohtajan rannikkoalueelta löytyy siis monia eri ympäristötyyppejä: avoimia lentohietikoita, fossilisoituneita rantadyynejä kangaskasvillisuuksineen, glo-järviä ja kosteikkoja, eri-ikäisiä rantaniittyjä, vanhoja laidunalueita lehtimetsineen, sekä mannermaisena reheviä että karuja ja kivikkoisia saaria, pieniä kallioluotoja ja merestä kohoavia kivikoita jne. Kaikkea tätä hallitsee aava, äärettömältä vaikuttava avomeri.

2. RANNIKKONIMIEN MURREPIIRTEITÄ JA RUOTSALAISUUKSIA

2.1. Lohtajan murteesta

Lohtajan alue kuuluu luonnollisesti keskipohjalaiseen murrealueeseen, jolle ovat ominaisia tyypillisten länsimurteisuuksien lisäksi myös monet itämurteiden piirteet. Hyvänä esimerkkinä murteiden yhteentörmäyksestä alueella voisi mainita *ts*-yhtymän astevaihtelutyypin *ht : ht (mehtä : mehtän)*; se perustuu savolaiseen *ht*-kvaliteettiin ja hämäläis-pohjalaiseen vaihtelemattomuuteen (Leskinen 1981: 34, 37 - 38; 1979: 99 - 101).

Katson tarpeelliseksi koota tähän lyhyesti keskeisiä Lohtajan murteen ominaispiirteitä tutkielmani taustaksi; tarkoitukseni on antaa jonkinlainen yleiskuva siitä, millaista kieltä aluella puhutaan. Lähteinä olen käyttänyt Leskisen (1979, 1980, 1981) Suomen murteiden historiaa, Kettusen (1959) Murrekartastoa, Vanhaa Lohtajaa -teosta sekä kesällä 1994 tekemääni litterointityötä, jota varten haastattelin erinomaista Lohtajan murteen taitajaa, Kerttu Karhulaa (ks. näyte liitteessä 7). Esitän myös sopivia esimerkkejä siitä, miten useat murrepiirteet näkyvät nimiaineistossani (nimistä puhuttaessa ja niitä taivutettaessa). Kaikkien nimien murre- ja taivutusmuodot ovat nähtävissä liitteessä 4.

A) Pääasiassa läntisiä murrepiirteitä Lohtajalla ovat mm. seuraavat:

- Sanan alussa voi olla (ruotsin vaikutuksesta) kaksi konsonanttia (klusiiili + likvidi): *klasi, kluutu* 'pesurätti', *kraatari, kranni* 'naapuri', *kryyni, plankkku, pruukata, präikkä, trenki, tröijy* jne. Kaksikonsonanttisuus on yleistä myös deskriptiivisanoissa, kuten *krapata, plaiskua, prätistä* jne. Ruotsin kielestä opittu kaksikonsonanttisuus on siis tarjonnut murteelle hyvän keinon affektisuuden ilmentämiseen (vrt. Ravila 1952: 270 - 271; Suihkonen 1992: 27 - 28). Mahdollinen on Lohtajalla myös *kn*-yhtymä (*knappi, knäkkileipä*), mutta sellaisia siellä täällä ruotsalaisasutuksen naapurissa tavattavia sananalkuisia konsonanttiyhtymiä kuin *sk-, st-, sp-, sl-, sv-, skr-, str-* ja *spr-* ei Lohtajalla käytetä: niinpä on esim.

krinti 'portti, veräjä' (ei *skrindi* ~ *skrinti*) sekä *tormi* 'myrsky' (ei *stormi*).
Esimerkkejä nimiaineistostani: *klouvi*, *klupuṅketo*, *kraaseli*, *kraatarinsaaret*,
kroopillaita; *plaiskutavesi*.

- Sananalkuinen, ruotsinmukainen *f* on yleinen: *faari*, *falskata*, *fati*, *fiili*, *färi* jne.
Samoin myös *fl-* ja *fr-*, esim. *flaku* 'lippu', *floori* 'navetan lattian ja parsien
välinen kouru, johon kerääntyy eläinten lanta', *franssu* 'hapsu', *friski* 'terve,
tuore', *fröökynä* 'neiti, neitonen' jne. Nimiesimerkkejä: *faariṅkivi*, *fatihieta*.

- Tavunloppuiset klusiilit soinnillisten konsonanttien edellä ovat kehittyneet muiksi
äänteiksi, tavallisesti vokaaleiksi: (ksm., itämurt.) *eklen* > (länsimurt.) *eilen*,
mykrä > *myyrä*, *nakraa* > *nauraa*, *atra* > *aura*, *hapras* > *hauras*, *kekrätä* > *keh-*
rätä, *otra* > *oh(o)ra*, *latva* > *lal(a)va* jne.

- Konsonanttiyhtymien *lk* ja *rk* astevaihtelu on pääasiassa läntinen: *kulkea* :
kuljen, *kärki* : *kärjet*, *näl(ä)kä* : *näljän*, *märkä* : *märjän*, *hal(a)ko* : *hal(a)von*. Sen
sijaan itämurteinen katoedustus on *lka-* ja *rka-* yhtymissä: *jalka* : *jalat*, *parka* :
parat (ei hämäläis-eteläpohjalainen *ja(l)laat*, *pa(r)raat*). Pari nimiesimerkkiä: *nie-*
melänselekä : *-sel(i)jällä*; toisaalta *ruonansarka* : *ruonansaralla*.

- Pohjalaismurteille ominainen *ea*, *eä* > *ia*, *iä*; *oa*, *öä* > *ua*, *yä*, esim. *korkia*,
pimiä, *lähtiä* 'lähteä', *peltua* 'peltoa', *sanua* 'sanoa', *pöllyä* 'pöllöä'. Nimiesi-
merkkejä: *korkiakari*, *korkianṅkaṅgas*, *isokivi*: *isuakiviä* 'isoakiveä', *miltimpelto* :
-peltua, *kuusiluoto* : *-luotua*, *kalso* : *kalsua*, *rävelikkö* : *rävelikkyä*, *rösö* : *rösyä*.

- Pohjalaismurteissa tavattava vokaalienvälisen *h*:n säilyminen kauempana
sanassa: *tullahan*, *mentihin*, *tupahan*, *lampahia*, *jokahinen* jne. Nimiesimerk-
kejä: *matehemperä*, *mättähänalusta*, *rämehenaituus*, *ryöppähähaka*.

- Loppu-*f* assimiloituu toisten klusiilien edellä niiden kaltaiseksi: *maakkoon*,
annakko, *vastakkaa*, *sanovak kaikki*, *suurep puut*, *sakarap pystysä* jne. Nimi-
esimerkkejä: *hevosarop pitää niittää*, *välíkivek kans ov vaaralliset*.

- *h:n* sulkemassa ensi tavussa ei esiinny pitkää vokaalia: *hahti, hihtää, huhkaja, jähtyä, pahtaa, pyhkiä, vahto, vahtera, vyhti* jne. Nimiesimerkkejä: *hahtipelto, hahtinniemi*.

- Länsimurteinen *mennä* (ei *männä*) sekä *älä* (ei *elä*).

- Persoonapronominin *me, te, he* (ei *myö, työ hyö*). Pronominien taivutuksen (minä olen, sinä olet jne.) voisi esittää lohtajalaisittain seuraavasti: "*m_oon, s_oot, s_on, m_oomma, t_ootta, n_on; m_olin, s_olit, s_oli, m_olimma, t_olitta, n_oli; m_oon_ollu, s_oot_ollu, s_on_ollu jne.*"

- Ei esiinny liudennusta (esim. *susi, oli*, ei *sus', ol'*), diftongiutumista (esim. *maa, pää*; ei *moa ~ mua, peä ~ piä*) eikä labiaalistumista (esim. *laskee, kävelee*; ei *laskoo, kävelöö*). Ei tunneta myöskään yleis- tai erikoisgeminaatiota (esim. *sataa, pitää, vene(h)et, kirjottakaa*; ei *sattaa, pittää, venneet, kirjottakkaa*).

- Monikon 2. genetiivi on yleinen: *miesten, kalain, poikain, pyhäin, matalain, kirvesten* jne. Myös monikon genetiiviä, joissa on analoginen *-tten*-pääte, käytetään: *päitten, maitten, niitten, hampaitten, korkeitten, elukoitten* jne. Nimesimerkkejä: *narriporarein_okivet, paki_okarimpauhain tykö_onä, kommelipakkain hieta; hev_oskorven_okallioitten tykö, rantavainioitten ohora*.

- Inessiivin pääte *-sa, -sä*: *maasa, talosa, pääsä, kyläsä* jne. Nimiesimerkkejä: *hietakroopimperukasa, kalarannasa, koukisa, ohtakarisa, maar_onh_osä, maa_osäresä, sä_ol_ott_onkisä, sä_oä_orempä_osä*.

Paavo Suihkonen on väitöskirjassaan (1992: 15, 20, 25) korostanut vanhan lounaisen murrekannan vahvaa vaikutusta Kala- ja Lestijokilaakson murteissa, joihin Lohtajankin murre lukeutuu. Suihkosen (mts. 15 - 20) mukaan juuri lounaista perua alueella ovat mm. seuraavat, Lohtajalla enemmän tai vähemmän tunnetut murrepiirteet:

- Genetiivityyppi *niinen* 'niiden', *mainen* 'maiden', joka esiintyy monilla vanhan kirjasuomen ajan lounaissuomalaisilla ja satakuntalaisilla kirjailijoilla (tyyppiä ei enää tunneta lounaismurteissa). (Ks. Suihkonen mts. 16, 36.) Lohtajalla tällainen genetiivi alkaa tuntua vieraalta (AN), mutta se esiintyy ainakin yhdessä paikannimessä: *teinevväli* (metsikkö kahden tien välissä).

- Lounaista lähtöä on *i*-vartaloisten verbien imperfektimuodoissa tavattava *ei*. Näin ollen Lohtajalla sanotaan *kuokein*, *opein* jne. (Ks. Suihkonen mts. 15.)

- Lounaiseen äännekantaan viittaavat tapaukset, joissa toisen tavun alkuperäisen *i*-loppuisen diftongin edellä on heikko aste, esim. *reväsee*, *kellanen*, *kärvänen*, *pakanen*. Heikkoasteisen tyyppin pohjalta on syntynyt myös vaihtelemattomasti vahva-asteinen *kukko* : *kukkon* -tyyppi (alkuaan heikkoasteisissa *kuko(i)*-tyyppisissä nomineissa). Vaihtelematon vahva aste koskee myös useita henkilön- ja paikannimiä. (Ks. Suihkonen mts. 16, 268 - 271.) Esimerkkejä nimiaineistostani: *mikkompauha*, *rönkkönsalami*, *kokko* : *kokkosa*, *retukokkosa*.

- Yleiskielen *jänis* ja *varis* -asujen vastineina tavataan lounainen *jänes* ja *vares*, kuten Lohtajan paikannimessä *jäneskari*. (Ks. Suihkonen mts. 15.)

B) Itämurteinen edustus Lohtajalla on esim. seuraavissa tapauksissa:

- *t*:n heikkoasteisena astevaihteluparina on painollisen tavun vokaalin jäljessä *j* (esim. *pata* : *pajan*, *käsi* : *käjien*; *tuojaan*, *saajaan*) ja *h*:n jäljessä *kato* (*lehti* : *lehet*, *lähteä* : *lähen*; *kaheksan*). Nimiesimerkkejä: *kuusiluojovvainio*, *puojim-perä*, *välhiejjalla*; *lahenḱalliot*, *lahenḱroopi*, *levähyskivi*, *läheniittu*.

- Ei esiinny diftongin avartumista (esim. *nuori työ mies*, ei *nuari työmiäs*). Nimiesimerkkejä: *puotilahti*, *ruonantie*, *ruotopelto*, *pieni lehtilampi*.

- Švaavokaali: *jalaka, jäläki, kylymä, talavi, ilives, silimä, toloppa, vanaha*. Vain pohjalaismurteille ominaisia ovat esim. seuraavat: *ahane, lehemä, tuhuma, pihilaja, pohoja, vahava*. Nimiesimerkkejä: *kilipipakka, kylymäperä, polokukari, selekämatala, tröötinsalami, ulukopauha, valakamannokka, vanaharanta; lehemänkieli, pohojanurkka, pohojaton, pohojoiskroopi*.
- Lohtajalais-himankalainen erikoistapaus on *ylithe* 'ylitse', joka on tyypillinen muuten vain kaakkoismurteissa ja osassa Etelä-Savoa.
- Itämurteinen rakennetyyppi *tuli tehdyksi, sai sanotuksi* (*tuli tehys, sai sanotuks*), ei länsimurteista *tuli tehtyä, sai sanottua*.
- *pitää*-verbin yhteydessä on yleiskielinen ja itämurteinen akt. 1. infinitiivi, ei länsimurteille ominaista 3. infinitiivin instruktiivia: *pitää tehdä, mennä* (ei *pitää tekemän, menemän*).

Sanasto Lohtajalla noudattelee lähinnä länsimurteita; sanotaan esim. *ehtoo* (vrt. itämurt. ja yleisk. *ilta*), *suvi* (*kesä*), *suoja* (*suvi*), *hilja, hiljastua* (*myöhä, myöhästyä*), *kutoa* (*neuloa*), *akkuna* (*ikkuna*), *laattia* (*lattia*), *nisu* (*vehnä*), *vantus* (*lapanen*), *viruttaa* (*huhu*), *venyttää* (itäm. *viruttaa*), *kehdata* (*iljetä*), *viitsiä* (*kehdata*), *karitsa* (*vuona*), *sonni, mulli* (*härkä*), *vihta* (*vasta*), postpositioivartalo *tykö* (*luo*-) jne. Joitakin sanoja käytetään silti itämurteisestikin: esim. (länsimurt.) *vesurin* sijasta puhutaan tavallisesti (itämurt.) *kassarasta* (~ *kassarista*).

Lohtajalaisen sanavarastoon kuuluu ilman muuta myös runsaasti ruotsalaisperäisiä murre sanoja. Edellä onkin jo useita mainittu, mutta luettelen tässä vielä muutamia lohtajalaistalossa tuiki tavallisia: *jästi* 'hiiva', *klapata* 'vatkata tai taputtaa', *laksloota* 'lohilaatikko tai yleensäkin jokin laatikkoruoka', *plätty* 'ohukainen', *kaffeli* 'haarukka', *siffeli* 'rikkalapio', (*pläkki*)*formu* '(pelti)muotti tai vuoka', *hantuuki* 'pyyhe', *nästuuki* 'nenäliina', *kartiinit* 'verhot', *matressi* 'patja',

rööri 'putki', *pruukata* 'olla tapana', *entrata* 'muuttaa jtkn', *tryykätä* 'sivellä, pyyhkiä, hioa ym.', ottaa *följyyn* 'mukaan' jne.

Lopuksi esittelen lyhyesti ne murre sanat, jotka esiintyvät nimiaineistossani. Tärkeimpinä lähteinäni tässä ovat olleet haastattelut sekä Leevi Junkalan muistiinpanot. Joukossa on myös muutamia (yleisemminkin tunnettuja) vanhoja sanoja, joita lienee tarpeen selittää (kuten *lahtari*, *plihta*).

- *arenti* = vuokra, vuokranmaksu
- *hahti* = hahti, alus, laiva
- *harju* = harjus, eräs lohikala
- *ina* = pieni, alkeellinen matalissa rantavesissä tai joessa käytetty kierrenuotta tai -verkko
- *kaasa* = merkkimajakka, vartiotuli
- *kampusu* = verestä ja ruisjauhoista valmistettu verileipä, joka leivottiin joko paksuiksi limpuiksi tai pieniksi, ohuiksi ja kulmikkaiksi leiviksi, jotka ensin keitettiin vedessä ja sitten paistettiin
- *kassari* = vesuri, jolla *kassarojahan* esim. lampaille lehdeksiä
- *kommeli* = kummeli, merimerkiksi ladottu kiviröykkiö
- *kraapata* = raapia, esim. veneenpohja voi *kraapata* matalassa vedessä
- *kraaseli* = (harmaa)hylje
- *kraatari* = räätäli
- *lahtari* = teurastaja, lahdin tekijä
- *liiva* = märällä suoniityllä esiintyvä liukas ja limainen "ruosteliista, litku"
- *lintti* = suomurain, lakka
- *lyyssi* = valo, lyhty
- *mulistua* = vyöryä, esim. puupino voi *mulistua*
- *paska*, *pasko* = jollain tapaa keho, huono, kelvoton
- *perse* = yleensä jonkin takapuoli (esim. kattilan, padan *perse*) tai jokin taimmaisena, perimmäisenä oleva
- *pirtti* = 1) sauna tai 2) maja, jossa yövyttiin niityllä, kalassa tai tervanpoltossa oltaessa (*niittu-*, *kala-* ja *tervapirtti*)
- *plihta* = hampun ja pellavan käsittelyssä käytetty työväline
- *poh(o)ja* = 1) pohjoinen ja 2) astian, veneen tms. pohja (vrt. myös *perse*)
- *puoti* ~ *puoji* = rantalato, venelato
- *putki* = putkimainen ruokakasvi
- *retu(nen)* = kivinen, kivikkoinen
- *ronkko(nen)*, *rönnkö(nen)* = röykkiömäinen, esim. epämääräinen kiviröykkiö tai -louhikko
- *roso(nen)*, *rösö(nen)* = kuhmurainen, koloinen, vaikeakulkuinen
- *ruona* = 1) mereen laskeva luonnononoja, josta keväisin pyydetään

- ruonakalaa* (ahven, hauki ym.) ja 2) eräänlainen kalanpyydys (nie-luton, suppilomainen havaspyydys)
- *ryti* = ruoko, kaisla, kaislikko
 - *röystä, röystönen* = epätasainen, esim. tien pinta jäädyttyään syksyn kurakauden jälkeen
 - *sälttiŋki* = korkea, miekkamainen heinä, joka kasvaa niittymaalla vesirajassa; suolake
 - *tan(a)hua, tan(a)hut* = viljelysten läpi kulkeva, usein aidattu tie
 - *tiiro* = tiira, vesilintu
 - *tilli* = *rantatilli*; vesilintu, joka tapaa istua *tillittää* rauhassa ja aina nokka *vastaselle* (vastatuuleen)
 - *trumpari* = rumpali
 - *tummu* = isoäiti tai yleensäkin vanha naisihminen
 - *viŋkkeli* = suorakulmio(n muotoinen)
 - *ökkö* = kummitus, peikko

2.2. Ruotsalaisasutuksen jälkiä nimissä

Jo ennen 1500-lukua Keski-Pohjanmaan rannikolle oli tullut ruotsalaisia (vrt. s. 14). Harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta lohtajalaiset kuitenkin olivat ja pysyivät suomalaisina aina 1700-luvun jälkipuoliskolle asti. Tuolloin pitäjään alkoi muuttaa Kokkolan tienoilta ruotsalaista väestöä ilmeisesti Lohtajan lukuisien säätyläisten houkuttelemina, jotka myös suosivat ruotsin kieltä. Ruotsinkieliset jäivät kuitenkin niin pieneksi vähemmistöksi, että he todennäköisesti jo kolmannessa sukupolvessa sulivat seudun suomalaiseen väestöön. (SLH 1: 100 - 103.) Vuonna 1880 ruotsinkielisiä oli 81 henkeä, mikä oli 2,7 % Lohtajan asukasluvusta; nämäkin olivat lähinnä vanhoja virkamiehiä ja muita säätyläisiä, jotka viettivät Lohtajalla eläkevuosiaan (SLH 2: 48 - 49). Karstenin (1921: 8) mukaan vuonna 1910 ruotsinkielisiä asukkaita oli enää 32.

Koska ruotsinkielinen asutus ei ole koskaan päässyt vallitsevaksi Lohtajalla, ei siitä ole nimistössäkään siinä määrin jälkiä kuin esim. Kokkolan ja Pietarsaaren seuduilla (vrt. esim. Karsten 1921). Ruotsinkielisistä asukkaista, nimenomaan 1700 - 1800 -luvuilla eläneistä, kertovat kuitenkin sellaiset paikannimet, jotka

perustuvat ruotsalaiseen sukunimeen, kuten *Lamperinaro* (nimestä Lamberg), *Suntinpakat* (Sund) ja *Tuuströömi* (pellon nimi, nimestä Thorström). 1700-luvulta lähtien oli myös joillakin lohtajalaisilla säätyläisillä ja varsinkin merimiehillä tapana vaihtaa nimensä ruotsalaiseksi (ks. SLH 1: 100; Himanka 1979c: 18). Tämä näkyy yhä joissakin paikannimissä: esim. *Kunkeliini* on peltoalue, jolla asusti Kungelin-niminen merimies (oik. Kungas) (Himanka 1982: 14), ja *Miltinpelto*, *-neva* ja *-kivi* ovat ilmeisesti sotilas Lars Mildin (oik. Lauri Olavinpoika Tarvainen) mukaan nimettyjä paikkoja (Himanka 1979a: 15).

Lohtajan rannikkonimistössä on myös muutama selvä ruotsalaisperäinen lainan nimi (= kielestä toiseen lainattu saman paikan nimi). Näiden (ks. myöh.) arvelen olevan hieman edellisiä nimiä vanhempia: ne perustunevat aikaisemmin, 1500-luvun paikkeilla, eläneiden ruotsalaisasukkaiden nimeämiin paikkoihin.

Pitkäsen (1989: 329) mukaan varsinkin entisten ja nykyisten kieliraja-alueiden paikannimistössä on runsaasti suomenkielisten ruotsalaisesta nimistöstä lainaamia nimiä. Nimiä lainataan periaatteessa kahdella tavalla: lainaajat voivat mukauttaa nimen oman kielensä äännerakenteeseen sopivaksi joko kokonaan (**kokomukaelmat**) tai osaksi (**osamukaelmat**) tai sitten nimen ideasisältö lainataan ja käännetään lainaajien omalle kielelle (**käännöslainat**). Esimerkiksi nimestä *Bredvik* saadaan kokomukaelma *Reiviikki*, osamukaelma *Reilahti* ja käännöslaina *Laajalahti*. Joskus mukaelmia on voitu selventää lisäämällä niihin omakielinen perusosa, esim. *Reiviikinlahti*. Nimien mukailu on aina ollut kääntämistä yleisempää. (Kiviniemi ym. 1974: 24 - 25; Pitkänen 1989: 331.)

Varmoja käännöslainoja en nimiaineistostani löytänyt ainuttakaan. Sen sijaan äännemukaelmia on neljä, jotka kaikki ovat selviä kokomukaelmia:

Langastrantti < *Langastrand* (isojakokirjassa 1780-luvulla; PP 1959) < *Langastrand* (ranta, nyk. pelto); nimen määriteosa *langa-* tarkoittanee 'pitkää'; vrt. nykyrts. *lång*; vrt. *Lankoori*

Lankoori < *Långör* (niemi); myös rts. nimi edelleen käytössä (ks. PK 1986)

Sälviiki (niemi); nimi on alun perin *Sälvik* (LJ 1965); vrt. rts. *säl* = hylje, *vik* = lahti

Vatunki (niitty) < *Wattungen* (K 1761); erityisesti Perämeren rannikolla tavattava vesistötermi *Vatunki* ~ *Vattungen* on samaa perua kuin rts. pienen saaren nimitys *Vatung*-sekä murt. lammen tai järven nimi *Vätunge*-, jotka ovat melko yleisiä ruotsinkiel. Pohjanmaalla ja Ruotsissakin mm. Skånessa; sanavartalossa on *vat*- 'vatten; vesi' + subst. *-unge*, vrt. adj. *ung* (Karsten 1921: 275 - 276, 457 - 458; Westman 1935: 22; Torvinen 1966: 25; vrt. Nissilä 1962: 121).

Nimet *Langastrantti*, *Lankoori*, *Sälviiki*, *Vatunki* ovat nykyisille kielenkäyttäjille täysin hämärtyneitä, eli niiden sisältöä ei tunneta. Ne ovat ikään kuin paikkojen etikettejä, joilla on enää vain nimittävä funktio (vrt. sellaiset nimet kuin *Saimaa*, *Päijänne* ym.; Pitkänen 1989: 318). Mahdollisesti vastaavanlaisia ruotsalaisia lainanimiä voi olla myös sana- ja syntaktissemanttisesti epäselviksi jääneiden nimien joukossa, joita käsittelem luvussa 5.5.

Lainanimiä ovat siis sellaiset, jotka perustuvat aikaisempaan ruotsalaiseen nimeen. Varsinaisesti ruotsalaisperäisiä eivät ole seuraavanlaiset nimet, jotka on muodostettu murteeseen kuuluvista (ruotsalaisperäisistä) sanoista aivan tavallisin nimenmuodostuksen keinoin: *Arenteeri* (niemi, jossa on pidetty lautatavaraa *arentisa* eli vuokralla; vrt. *arrendera*), *Fatihietta* (hietikko, joka on muodoltaan kuin vati; vrt. *fat*), *Kraaseli* (*kraaselin* eli hylkeen mallinen pieni saari; vrt. *gråsäl*), *Kraatarinsaaret* (metsikkö, jossa on asunut *kraatari*, räätäli Örn; vrt. *skräddare*), *Lyyssikivi* (kivi, jolla on poltettu merkkivaloa kalastajille; vrt. *ljus*), *Trumpani* (pelto, jossa Lohtajan rykmentin rumpalit, Hultmanit, ovat asuneet; vrt. mrts. *trumpare*, *trompare*; SKES) jne.

Varsinkin rannikoiden kieliraja-alueilla on murteisiin lainattu myös paljon ruotsalaisia maastoappellatiiveja (Pitkänen 1989: 331). Lohtajallakin näitä on muutamia: *kalla*, *klupu*, *kroopi*, *pankki* ja *sääri*. Tässä voisi mainita myös vanhem-

mat, skandinaaviset maastoappellatiivilainat, joita ovat *kari*, *laaka* ja *pakka*, sekä yleiskielisen appellatiivin *ranta*, joka on vanha germaaninen lainasana. Jotkut ruotsalaisperäiset maastosanat ovat Lohtajalla varsin suosittuja paitsi sellaisenaan murteessa, myös paikannimien määriteosissa ja paikan lajia ilmaisevissa perusosissa (ns. PA-sanat), ja ne värittävätkin rannikkonimistöä olennaisesti. Käsittelen maastoappellatiiveja 4. luvussa.

3. NIMIEN RAKENNE

3.1. Rakennetyypit

Tässä luvussa käsittelen Lohtajan rannikkonimistön erilaisia rakennetyyppejä eli pyrin vastaamaan seuraavanlaisiin kysymyksiin: Millaisia nimiä funktioltaan erilaisista nimenosista (A, B, C) on muodostunut, eli millaisia nimirakenteita aineistosta löytyy? Mitkä rakennetyypit ovat suosittuja, mitkä taas harvinaisia? Entä millaisia ongelmia nimirakenteiden määrittelyssä voi olla?

Lohtajan rannikkonimistön selvästi yleisin nimirakenne on **2CA** (yht. 482 nimen rakenne eli 57,9 %). Kiviniemen (mm. 1975: 19; 1990: 90) mukaan juuri 2CA-tyyppiset eli perusosaltaan paikan lajin ja määriteosaltaan erityispiirteen ilmaisevat nimet, kuten *Leppä/kari* ja *Vanha/ranta*, ovat paikannimistömme perustana: ne ovat nimenantajien kannalta sisällöltään aina selvästi motivoituja. Ne myös vastaavat yleisintä yhdyssanatyyppiämme, kuten *puu/talo* ja *vanha/piika*. Ne ovat nimistömme ytimenä myös siksi, että lukuisat liitynnäisnimet ja rakenteeltaan muuttuneet nimet perustuvat tavalla tai toisella tähän rakennetyyppiin (Kiviniemi 1975: 19). 2CA-tyypin suuri suosio nimiaineistossani ei siis ole poikkeuksellista.

2CA-tyyppisiä nimiä on aineistossa hyvin monenlaisia sen mukaan, mikä on C-osan syntaktissemanttinen funktio, mm. erilaiset liitynnäiset sekä paikan jonkin ominaisuuden tai esim. omistajan ilmaisevat nimet. Luettelen tässä joitakin esimerkkejä (tarkempi lausesemanttinen analyysi on 5. luvussa): *Aitakarín/perukka* (pieni lahdenpoukama, joka on Aitakari-nimisen niemen vieressä), *Hamppu/kroopi* (*kroopi* eli lammikko, jossa liotettiin pellavia ja hamppuja; IH 1982; AN), *Kallio/niemi* (niemi, joka on maastoltaan kallioinen), *Käräjä/luoto* (*luoto*, iso saari, jossa pidettiin kesäkäräjiä; SLH 1: 558), *Lyyssi- ~ Lyhty/kivi* (suuri kivi merenrannalla, jolla *tormiöinä* eli myrskyisinä öinä poltettiin merkkituloita kalastajille; ks. SLH 1: 216; VL: 73), *Merenpuoli/kangas* (kangas, joka on meren puolella), *Niitun/oja* (oja, joka kulkee niityn läpi), *Puna/kallio* (kallio, joka on punainen), *Ranta/tie* (tie, joka menee rantaan), *Talvitien/lahti* (lahti, joka on ollut talvitienä), *Tuuströmin/kari* (pieni *kari* eli saari, jonka on omistanut Thorström-niminen mies), *Ulko/nokka* (*nokka* eli niemi, joka on ulos eli merelle päin), *Vinkkeli/haka* (*haka*, joka on *vinkkelin* eli suorakulmion muotoinen) jne.

On huomionarvoista, että myös pitkähäköt nimet, kuten *Puodinsuonaron/metsä ~ -kangas* ja *Vanhanlahdenniitun/oja* on tulkittava 2CA-rakenteisiksi, sillä lausesemanttisesti ajatellen näissäkin on vain kaksi nimenosaa, joista perusosa ilmaisee paikan lajin ja määriteosa paikan tarkkan sijainnin (lauseparafrasit ovat "metsä, joka on Puodinsuonaron vieressä" ja "oja, joka virtaa Vanhanlahdenniitun läpi"). (Vrt. esim. Pitkänen 1989: 320.)

Toiseksi yleisin rakennetyyppi Lohtajan rannikkonimistössä näyttää olevan 1C (yht. 261 nimeä, 31,3 %). Tällaisessa nimessä ei siis ole paikan lajin ilmaisevaa perusosaa lainkaan, vaan nimi kertoo tarkoitteestaan vain jonkin erityispiirteen, kuten alkuperän, muodon, maaperän laadun, paikalla esiintyvän kasvillisuuden, luonnonpaikan tai rakennuksen jne., esim. *Hautamaa* (pelto, ent. vesijättömaata, johon on kaivettu *suolakroopeja* eli suolahautoja; LJ 1965; PP 1959; vrt. SLH 1: 226 - 228), *Jusliini* (kalapaikka, jolla himankalainen Juslin-niminen mies kalasti), *Kiiskispauha* (saari, joka on ent. *Kiiskispauha*-niminen matalikko), *Latokari* (niemi, joka on ent. *Latokari*-niminen saari), *Pohjaton* (rinne, joka lasketellessa

tuntuu *pohojattomalta*, loputtomalta), *Rönkkö* (ranta, jonka maasto on kivinen, *kolokko* ja *rönkkönen*), *Sälttinki*³ (ranta, jolla kasvaa *sälttinkiä* eli korkeaa, miekkamaista heinää), *Teinenväli* (kangas, joka on teiden välissä), *Vastapää* (rinne, joka on vastapäätä muita Kilpipakan laskettelumäkiä), *Vatunginjärventakusta* (metsä Vatunginjärven takana) jne.

Yksiosaisiksi, erityispiirteen ilmaiseviksi nimiksi on tulkittava myös pelkän **metaforan** sisältävät nimet (Kiviniemi 1990: 214), kuten aineistoni *Kampusu* (luoto, joka on *kampusun* eli verileivän muotoinen) ja *Tallitunkio* (kukkula rannalla, joka ennen saarena ollessaan muistutti mereltä päin lantakasaa; AN). Kiviniemi (1990: 103) korostaakin, että metaforan välityksellä voi tehokkaasti yksilöidä paikkoja ilman nimen rakennetta mutkistavaa perusosaa. Yleensä metafora perustuu paikan muotoon (ks. 5.3.1).

1C-tyyppisiksi olen tulkinnut myös monet kalapaikkojen nimet, jotka määrittelevät vain paikan sijainnin (ilman appellatiivista perusosaa), esim. *Kroopinlaita*, *Lehtilampinlinja*, *Suovanlinja* ~ *Suovanmerkki*, *Tupainkohta* jne. (ks. tarkemmin 5.2.1). Vastaavia yksiosaisia, paikan sijainnin ilmaisevia nimimuotoja ovat *Hietainalusta* (matalikko hietikoiden ”alla”, vieressä), *Liivakarintakusta* (kangas Liivakarintakana) yms. Tällaiset nimet sisältävät vain yhden syntaktisen nimenosan, koska ne ilmaisevat vain yhden tarkoitetta luonnehtivan piirteen, sijainnin. (Vrt. Kiviniemi 1975: 27 - 28, 57.)

Kiviniemen mukaan myös valmiin paikannimen sisältävät nimet, kuten *Saanjärvi* talon nimenä, tulkitaan 1C-tyyppisiksi; tällöinkin nimi ilmaisee vain tarkoitteen sijainnin (talo on *Saanjärven* lähellä). Jonkin läheisen paikan nimeä käytetään siis kosketusassosiaatioon perustuvana metonymisena ilmauksena. Tällaisia nimiä kutsutaan **metonymisiksi siirrynnäisiksi**, ja ne ovat yleisimpiä ns. **siirrynnäisnimiä** (uuden tarkoitteen saaneita paikannimiä). Kun nimi saa uuden tarkoitteen (entisen lisäksi), syntyy siis uusi nimi, siirrynnäinen, sillä yhdellä nimellä ei voi olla monia tarkoituksia. (Kiviniemi 1975: 21, 47 - 48; 1990: 92 - 93, 101, 206.)

Aineistostani löytyi yksi melko selvä metonyyminen siirrynnäinen: *Hätälä* (ranta-alue Ohtakarissa, joka on *Hätäläksi* sanotun *karituvan* lähellä; tuvan nimi johtuu siitä, että sen omistajien, Hietalan ja Säätelän, väitettiin aina lähtevän tavallista kiireemmin pyyntimatalle; LJ 1959; VL: 50). Metonyymisiksi siirrynnäisiksi voi tulkita kuitenkin myös kaikki ne nimet, joiden **perusosa ei anna oikeaa tietoa paikan lajista** (Pitkänen, Ritva Liisa: suull. huom.). Näin ollen myös kaikkia niitä nimiä, joiden paikan laji on maankohoamisen vuoksi muuttunut (esim. *pauhasta* eli matalikosta saareksi tai rantametsiköksi), on pidettävä metonyymisinä niminä. Niinpä esim. metsiköiden nimet *Kiuaskari*, *Limppukari* ja *Puutionlahti* sekä peltoalueiden nimet *Palonranta*, *Pirttiluoto* ja *Syväkari* ovat metonyymisia ja siis rakenteeltaan yksiosaisia. Näitä nimiä käsittelen tarkemmin luvussa 5.4.1.

Kolmanneksi yleisin rakennetyyppi Lohtajan rannikkonimistössä on **2CB** (yht. 41 nimen rakenne, 4,9 %). Tällaisten nimien perusosana ei ole paikan lajia ilmaisevaa appellatiivia, vaan jokin propri, jonka sisällöllä ei ole mitään merkitystä nimenmuodostuksen kannalta - sillä on vain nimittävä funktio (Kiviniemi 1990: 93). Nimiaineistoni propriena perusosina esiintyvät seuraavat nimet: *Fatihietä*, *Huimaava* (kahdesti), *Höyteli* (kolmesti), *Kaakkuri*, *Kannuskari* (kahdesti), *Kassari*, *Kero* (kahdesti), *Kipponpauha*, *Kokko*, *Koskela*, *Kouki* (kahdesti), *Kraaseli* (kahdesti), *Kunnoton* (kolmesti), *Känttä*, *Lehtilampi* (kahdesti), *Paskaperä* (kahdesti), *Pitkäpauha* (kahdesti), *Rantatie*, *Ronkko*, *Rönkkö* (neljästi), *Sälttinki*, *Vaara* (kolmesti), *Välipauha* (kahdesti).

2CB-tyypin määriteosa ilmaisee paikan jonkin erityispiirteen, ja mielellään juuri sellaisen, joka helpoimmin erottaa kyseisen paikan toisesta samannimisestä paikasta; kyse on useimmiten ns. **vastakohta- ja variointinimistä** (Kiviniemi 1971). Esimerkiksi *Maa-Kannuskari* tarkoittaa yksinkertaisesti "sitä Kannuskaria, joka on maan puoleinen" (vrt. *Ulko-Kannuskan*) tai *Pikku-Sälttinki* "sitä Sälttinkiä, joka on pienempi" (vrt. *Sälttinki*). Nimiaineistoni pohjalta näyttää siltä, että on melko suosittua nimetä varsinkin saaria ja luotoja juuri kontrastisin määriteosin *Maa-* ja *Ulko-*.

Muut rakennetyypit ovat Lohtajan rannikkonimistössä marginaalisia. Pelkän maastoappellatiivin sisältäviä nimiä eli tyyppiä **1A** on 18 eli 2,2 %, esim. *Karvo* (pieni *karvo* eli luoto), *Nurkka* (*nurkka* eli pieni niemeke), *Satama* (venevalkama). Tähän tyyppiin olen laskenut myös nimet *Jokisuu* ja *Kuokkamaa*, jotka ovat täysin leksikaalistuneita maastotermejä (ks. Kiviniemi 1990: 98). Tyyppiä **2BA** olevia, ns. **epeksegeettisiä** nimiä, on aineistossani 19 (2,3 %). Esimerkiksi nimi *Inkoperänlahti* on ymmärrettävissä siten, että primaarin *Inkoperä*-nimen lajia ilmaiseva perusosa *perä* 'lahti' on ainakin joidenkin kielenkäyttäjien tajunnassa hämärtynyt ja nimeen on liitetty ylimääräinen, paikan lajia selventävä appellatiivi *lahti*. Rakennetyyppeä **1B** olevia **ruotsalaisperäisiä** lainanimiä, joilla on enää vain nimittävä funktio, on ainoastaan 4 (0,5 %), esim. *Langastrantti*, *Sälviiki*. Ruotsalaisperäisiä nimiä olen tarkastellut jo luvussa 2.2, ja epeksegeettisiä nimiä käsittelen tarkemmin nimissä tapahtuvien muutosten yhteydessä (7.1).

Erittäin harvoin esiintyy rannikkonimistössä yksiosaisia suffiksillisia nimiä (rakennetyyppi **1CS**), vain seitsemän kertaa, 0,8 %. Tällaiset nimet ovat aiheuttaneet suomalaisessa nimistöntutkimuksessa paljon erilaisia mielipiteitä ja sekaannuksiakin, sillä usein ei voida suoraan sanoa, kuuluuko suffiksi jo nimeen sisältyvään appellatiiviin vai onko se liitetty siihen vasta nimeä muodostettaessa (Kiviniemi 1975: 30). Oman käsitykseni mukaan nimiaineistossani on yksi nimi, *Lepikkö* (pieni lehtimetsä, joka kasvaa lähinnä leppää), jossa johdin (-*kkö*) kuuluu itse appellatiiviin - aivan tavallisten ryhmäsanojen tavoin (ks. Hakulinen 1979: 159). Tämän vuoksi olen laskenut *Lepikön* pelkän maastoappellatiivin sisältävien nimien ryhmään (1A).

1CS-niminä olen pitänyt kaikkia nimiaineistossani esiintyviä *-la*, *-lä* -johtimisia nimiä (paitsi *Hätälää* ks. ed.). Näissä suffiksi on joko 1) selvä primaari nimenmuodostuselementti, esim. *Kraappa/la* (pelto ja viereinen kivikkomäki, ent. merenrantaa, jossa "venehempohoja on ruvennuk kraappaham pohojahan"; LJ 1965) tai sitten 2) jonkin rakennemuutoksen tulos, esim. *Kontti/la* (metsä) vrt. rinnakkaisnimi *Konttiperä*, josta perusosa on hävinnyt ja korvautunut *-la*-suffiksilla (*Konttiperä* puolestaan on tarinan mukaan saanut nimensä 1700-

luvulla eläneestä Kontti-Jaakosta, joka lähti "sinne mehtän syrjihin asuhun"; PP 1959). -IA-johdinta tavataan paikannimistössämme enimmäkseen talon- ja kylännimissä, lähinnä henkilönnimiin liittyneenä (esim. *Mattila*), mutta appellaatiivikantaisina myös luontonimissä (Kiviniemi 1975: 56 - 57; Nissilä 1962: 92). Tätä todistavat myös muutamat Lohtajan rannikkonimet - edellisten lisäksi myös mm. *Savela* (savinen pelto) ja *Paskala* (mutainen, huonokulkuinen alanne).

Kaiken kaikkiaan Lohtajan rannikkonimistössä on kaksiosaisia nimiä (2CA, 2CB, 2BA) selvästi enemmän (aineistossani 542 eli 65,1 %) kuin yksiosaisia nimiä, mikä johtuu pitkälti tavallisten 2CA-tyyppisten nimien suosiosta. Vaikka kaksiosaiset nimet ovat luonnollisesti paikannimistössämme yleisempiä, voi joissakin nimisysteemeissä, kuten esim. Kirvun talonnimistössä, olla myös yksiosaiset nimet suositumpia (Lehikoinen 1988: 204). Omassa nimiaineistossani yksiosaisia nimiä (1A, 1B, 1C, 1CS) on yhteensä 290 (34,8 %).

Huomautan, että olen laskenut suffiksilliset nimet yksiosaisiksi (kuten esim. Kiviniemi 1975: 30 - 43, 54 - 57), vaikka nämä voisi tulkita esim. Lehikoisen (1988: 171) tavoin kaksiosaisiksi: voihan nimiä muodostavia johtimia joskus pitää appellatiivisiin perusosiin rinnastettavina nimenosina (kuten -IA talonnimissä; vrt. jo Forsman 1894: 231; Kiviniemi 1990: 166 - 168). Näkemykseni mukaan nimiaineistoni -IA-nimet viittaavat kuitenkin niin erilaisiin tarkoitteisiin, ettei kyseistä johdinta voi pitää maastoappellatiiveihin verrattavana - päinvastoin kuin talonnimissä, joissa -IA-johdin on niin tavallinen, että ne kuuluvat Suomen yleisimpiin paikannimiin (Kiviniemi 1990: 218). Tässä tutkimuksessa kyseisellä ongelmalla ei ole kuitenkaan suurta merkitystä, koska suffiksillisiä nimiä on aineistossa todella vähän (keskeisempi ongelma ylipäänsä on se, milloin nimessä olevaa johdinta voi pitää appellatiivista erillisenä suffiksina, ks. ed.).

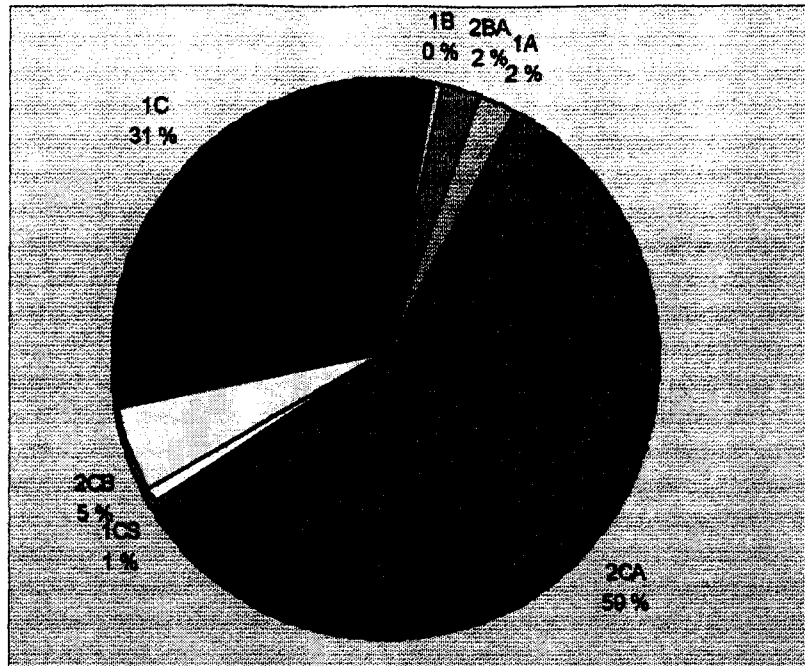
Myös kysymys siitä, voiko nimistöön kuulua kolmi- tai useampiosaisia nimiä, on ollut kiistanalainen (ks. esim. Zilliacus 1966: 69 - 70, 89 - 91; Lehikoinen 1988: 137 ja siinä mainittu kirjallisuus). Kuten jo edempänä mainitsin, olen hah-

mottanut kaikki nimet kaksiosaisiksi (perus- ja määriteosa) tai sitten yksiosaisiksi (esim. metaforat ja metonyymiset siirrynnäiset), muodostuivatpa ne kuinka monesta yhdysosasta (sanasta) tahansa. Olen siis pitäytynyt lukuisien muiden tutkijoiden tavoin syntaktisessa nimenosan käsitteessä, jolloin pitkätkin nimet voidaan tulkita joko yksi- tai kaksiosaisiksi. Kun nykyään ymmärretään selvästi kaksiosaisiksi esim. nimet *Laitakarimatala* ja *Laitakarinsalmi*, niin vielä mm. Nissilä (1962: 61) piti näitä useampiosaisina (kolmiosaisina) niminä.

Jos siis uusimmissa nimistömonografioissa on operoitu useampiosaisilla nimillä, niiden määrä on jäänyt häviävän pieneksi tai on jouduttu toteamaan, ettei niitä lainkaan ole - ellei sitten aivan tilapäisluonteisissa ilmauksissa (Lehikoinen 1988: 137). Kolmiosaisena nimenä voi pitää esim. sellaista harvinaista nimityyppiä kuin *Pieni/Venelahden/kari* (ks. Kiviniemi ym. 1974: 21); tällaisia nimiä ei omassa nimiaineistossani ollut ainuttakaan.

Kiviniemen (1990: 91) mukaan joka tapauksessa yhdysnimiin sisältyvien sanojen kokonaismäärä, laskettiinpa sitten vaikka kaikki nimessä olevat yhdyssanojen ja -nimien osat erikseen, on vain aina harvoin neljää suurempi (yleensä yhdestä kolmeen). Esimerkkinä todella harvinaisista pitkistä nimistä hän esittää sattumoisin mm. juuri Lohtajan *Vääränhaaraneläpuolenkankaan* (jonka mainitsee myös Nissilä 1962: 61). Omassa nimiaineistossani sanojen kokonaismäärä nimessä ei ylitä kolmea kuin kaksi kertaa (jo edellä mainitsemisani esimerkeissä *Puodinsuonaronmetsä* ja *Vanhanlahdenniitunoja*; molemmissa neljä sanaa). Näin siis myös paikannimet toteuttavat kielen taloudellisuusperiaatetta: ne ovat niin lyhyitä kuin niiden yksilöivän tehtävän kannalta on mahdollista.

Lohtajan rannikkonimistön nimirakenteiden suhteellista määrää, etenkin 2CA- ja 1C-tyyppien suosiota, voi lopulta havainnollistaa seuraavasti (ks. seur. sivu):

KUVIO 1. Rakennetyyppien keskinäinen suhde Lohtajan rannikkonimistössä.

3.2. Rakennetyyppien suhde paikan lajiin

Lohtajan rannikkonimistön rakennetyyppien suhde paikan lajiin (tarkoitteisiin) ilmenee seuraavan sivun taulukosta. Siitä näkyy, minkälajisten paikkojen nimissä esimerkiksi 1C-rakenne on ylivoimaisen suosittu ja missä taas ei sekä toisaalta myös se, mikä nimirakenne on kussakin tarkoiteryhmässä (esim. niemien nimissä) yleisin ja mikä harvinaisin.

TAULUKKO 1. Rakennetyyppien suhde paikan lajiin. 2CA = erityispiirrettä ilmaiseva määräosa (MO) + paikan laji ilmaiseva perusosa (PO), 2CB = erityispiirrettä ilmaiseva MO + nimittävä PO, 2BA = nimittävä MO + laji ilmaiseva PO (epäsegeettinen), 1A = yksiosainen laji ilmaiseva, 1B = yksiosainen nimittävä (ruotsalaisperäinen), 1C = yksiosainen erityispiirrettä ilmaiseva, 1CS = erityispiirrettä ilmaiseva + suffiksi.

Rakenne paikan laji	2CA	2CB	2BA	1A	1B	1C	1CS	YHT.
31. tie, polku, kuja	18	1						19
32. venevalkama				3				3
41. pelto(alue)	42	4		3	1	52	3	105
42. niitty(alue)	23	1	3		1	15		43
51. maankohouma	14					9	1	24
52. laskettelumäki tms.	11	2				18		31
54. kivi(kko) maalla	49		1			2	1	53
61. metsä(alue)	70	1	3	4		21	1	100
62. alava maa, suo	18	1		1		12	1	33
64. hietikko tms.	13	1	1					15
71. niemi, niemeke	20	2	7	1	2	28		60
72. lahti, poukama	17		1			6		24
73. ranta(-alue)	14	1		1		15		31
75. kivi(kko) merellä	45	2	1	1		6		55
76. saari, luoto	17	15		1		40		73
81. järvi, lampi	20	4	1			5		30
82. vedenkok. osa	13			1		2		16
83. vedenal. paikka	33	6	1	1		25		66
85. joki, oja, haara	35							35
86. paikka joessa tms.	5			1		4		10
87. koski, virtapaikka	5					1		6
YHT.	462	41	19	18	4	261	7	852

2CA-rakenne on yksinomainen (35 tapausta, 100 %) jokien, ojen ja niiden haaraumien nimissä (luokka 85) sekä lähes yksinomainen teiden, polkujen ja (karja)kujien nimissä (luokka 31; 18 eli 94,7 %). Näissä tarkoiteryhmissä on tavallista nimeäminen jonkin läheisen paikan mukaan, eli tällöin määriteosa kertoo paikan tarkan sijainnin ja perusosa paikan lajin (eli ne ovat liitynnäisiä), esim. *Alahaan/oja, Klupun/oja, Liivakarın/oja, Lohtajan/joki, Lokaniitun/oja, Paskaperän/oja, Rantahaan/viemäri; Hautamaan/tanhu, Kannuskarın/tie, Rantapellon/tie, Tuppikarın/tie*. Kyseiset tarkoitteet nimetään käsittääkseni yleensäkin paikannimistössämme hyvin usein juuri lähellä sijaitsevan paikan mukaan.

2CA-rakenne on Lohtajalla erittäin yleinen myös sekä rannalla tai mantereella sijaitsevien kivien, kivikoiden ja kallioiden nimissä (luokka 54; 50 eli 92,6 %) että merellä sijaitsevien kivien tms. nimissä (luokka 75; 45 eli 81,8 %), hietikoiden nimissä (luokka 64; 13 eli 86,7 %) ja vedenkokouman osien, kuten salmien ja selkien, nimissä (luokka 82; 13 eli 81,3 %), esim. *Harjukarın/kallio, Kello/kivi, Kärjenhaan/kallio, Leipä/kallio, Uima/kivi; Akan/kivi, Kampsun/kivi, Pakinkarın/kallio, Ulko/kivi; Anomalampin/pakat, Perse/pakat, Vongan/pakka, Väli/hieta; Akkuna/matala, Mörkölän/perä, Niemelän/selkä ~ Lohtajan/selkä, Tröötin/salmi*. Näiden tarkoiteryhmien nimissä siis esiintyy tavallisesti paikan lajin kertova perusosa ja paikan jonkin erityispiirteen ilmaiseva määriteosa - ne ovat paikannimistömme perustyyppiä.

2CA-rakenteisia nimiä on vähiten niemiä, saarten ja peltojen nimissä (näiden selvästi yleisin nimirakenne on 1C; ks. myöh.). Suhteellisen vähän (33 eli 50,0 %) 2CA-nimiä on myös vedenalaisten paikkojen, erityisesti kalapaikkojen, nimissä (luokka 83). Tämä johtuu siitä, että kalapaikat on hyvin usein nimetty niiden sijainnin perusteella (esim. maalla sijaitsevien kiintopisteiden mukaan; ks. 5.2.1) tai vaikkapa niiden löytäjien mukaan eikä nimiin ole tarvittu paikan lajia ilmaisevaa perusosaa, esim. *Kaasanmerkki, Kroopinlaita, Lehtilampinlinja, Puskamerkki, Säärenpää, Tupainkohta; Aatami, Juslin (~Jusliini), Sipi* (vrt. esim. sellaisiin nimivaihtoehtoihin kuin **Puskamerkin/apaja, *Säärenpään / kalapaikka; *Aatamin/apaja, *Sipin / kalapaikka*). Tällaisia 1C-rakenteisia nimiä on kuitenkin

kyseisessä tarkoiteryhmässä (83) hieman vähemmän (25 eli 37,9 %) kuin 2CA-rakenteisia, sillä yleensä matalikot, karikot, syvänteet (ja joskus apajatkin) on nimetty 2CA-tyyppiseksi, kuten *Askin / kalapaikka*, *Hieta/matala*² (hiekkainen matala, kalapaikka), *Koukin/pankki* (matalikko Koukin lähellä), *Pitkä/säikkä* (pitkä ja matala vedenalainen harjanne, kalapaikka), *Pohjois/kroopi* (syvänte Piukin pohjoispuolella), *Siikapauhan/pauha* (matalikko Siikapauhan vieressä), *Ulkopauha*² (karikko Hakunnin ulko- eli länsipuolella), *Ulkopauhan/sääri* (matalikko Ulkopauhan¹ vieressä).

Vain kuudessa tarkoiteryhmässä jokin muu nimirakenne kuin 2CA on yleisempi. Ensinnäkin venevalkamia (luokka 32) ei näytä nimettävän millään muulla tavalla kuin pelkkää yleisnimeä käyttäen eli rakenteella 1A - voisi ehkä väittää, etteivät kyseiset nimet *Satama*, *Venehaminat* ja *Venevalkama* varsinaisia nimiä olekaan. Yleistermien käyttö valkamien niminä on sikäli ymmärrettävää, että valkamia on alueella vähän eikä niistä puhuttaessa pääse epäselvyyksiä syntymään.

Rakenne 1C näyttää puolestaan olevan selvästi 2CA:ta (ja samalla muita nimirakenteita) yleisempi seuraavissa viidessä tarkoiteryhmässä: 1) maantie- ja laskettelumäkien nimet (luokka 52; 18 eli 58,1 %), esim. *Antres*, *Isopöytä*, *Pikkunakkaus*, *Pohjaton*, *Rieska*, *Seisauksensäikäys*, *Teisku*, *Vellikuppi*; 2) saarten ja luotojen nimet (luokka 76; 40 eli 54,8 %), esim. *Hiitukka*, *Kampusu*, *Luutapauha*, *Piukki*, *Retumatala*, *Selkäpauha*, *Tröötti*; 3) peltoalueiden nimet (luokka 41; 52 eli 49,5 %), esim. *Antinlahti*, *Aro*, *Hevoskorpi*, *Kusiniemi*, *Puojinsuonaro*, *Trumpari*, *Vanhamaa*; 4) ranta-alueiden nimet (luokka 73; 15 eli 48,4 %), esim. *Annalanalusta*, *Linjansuu* (ranta-alue Linjalammen "suulla"), *Papinpauha*, *Suovanalusta* (ranta, jossa säilytettiin heiniä suovasa; vrt. VL: 108), *Äijänapaja*; 5) niemien nimet (luokka 71; 28 eli 46,7 %), esim. *Hakunti*, *Kalliokari*, *Kalso*, *Pitkäkari*, *Tuppikari*.

1C-tyypin suosio mäenlaskupaikkojen nimissä johtuu ilmeisesti siitä, että mäille on haluttu antaa nasevia tai erikoisen kuvaavia ja mielikuvituksellisia nimiä;

paikan lajin ilmaiseva perusosa olisi näissä nimissä lähinnä vain taakkana. Mitä todennäköisimmin nimet ovat lasten antamia - leikin ja mäenlaskun lomassa. Muissa em. tarkoiteryhmissä 1C-nimirakenne on tavallisin lähinnä sen vuoksi, että niissä on runsaasti metonyymisiä nimiä, kuten peltojen nimet *Isoranta*, *Kuusikari* ja *Paskalampi* tai saarten nimet *Koukinsääri*, *Mustankivikko* ja *Nokkapauha* (ks. tarkemmin 5.4.1).

Edelleen 1C näyttää olevan melko yleinen myös erilaisten joessa sijaitsevien paikkojen (luokka 86; 4 eli 40 %), maankohoumien (luokka 51; 9 eli 37,5 %) ja suoalueiden (luokka 62; 12 eli 36,4 %) nimirakenteena, esim. *Mulistunut* (veden kaivama suvanto Viirretjoen suulla; *mulistuminen* tarkoittaa vyörymistä maasta veteen, tai esim. puupino voi *mulistua*; LJ 1965), *Pajankohta* (suvanto pajan kohdalla Lennonjoessa); *Limppu* (limpun mallinen mäki), *Hirsipuukari* ja *Tuppurakari* (mäkiä, jotka ovat entisiä *kareja* eli saaria); *Harakkalampi* (alavaa soista aluetta, ent. lampi), *Lintti* (neva, jolta saa *linttejä* eli suomuuraimia) ja *Ympyräinen* (pyöreähkö suo).

Nimiaineiston kolmanneksi yleisintä nimirakennetta (2CA:n ja 1C:n jälkeen), 2CB-tyyppiä, esiintyy suhteellisesti eniten saarten ja luotojen (luokka 76; 15 kertaa, 20,5 %), järvien ja lampien (luokka 81; 4 kertaa, 13,3 %) sekä vedenalaisten matalikoiden ja kalapaikkojen nimissä (luokka 83; 6 kertaa, 9,1 %). Kyseisissä tarkoiteryhmissä on siis eniten proprisen määriteosan sisältäviä nimiä - useimmiten on turvaututtu vastakohtiin ja variointiin nimeä annettaessa, esim. *Maa-* ja *Ulko-Kraaseli* (saaria, joilta käsin on tehty hylkeenpyyntimatkoja; ks. SLH 1: 221 - 226; *kraaseli* on harmaahylje; Nissilä 1962: 59), *Maa-*, *Ulko-* ja *Kakara-Vaara* (vaarallisia luotoja); *Iso Lehtilampi* ja *Pieni (~Pikku) Lehtilampi*; *Etelä-Välipauha* ja *Pohja-Välipauha* (kalastusmatalikoita). Nimityyppejä esiintyy jonkin verran myös laskettelumäkien (luokka 52; 2 kertaa, 6,4 %) sekä peltoalueiden (luokka 41; 4 kertaa, 3,8 %) nimissä, ja hajatapauksia on muissakin tarkoiteryhmissä. (Vastakohta- ja variointinimiä käsittelen tarkemmin luvussa 5.2.2.)

Nimityyppejä 1A, 1B, 1CS ja 2BA esiintyy nimiaineistossani kaikkiaan niin vähän, ettei niiden jakautumisesta eri tarkoiteryhmiin voi tehdä selviä päätelmiä - ainoastaan luonnollisesti sen, etteivät kyseiset nimirakenteet ole missään tarkoiteryhmässä suosittuja. Ehkä kuitenkin maininnan arvoista on em. 1A-tyyppin yksinomaisuus venevalkamien nimissä sekä 2BA-tyyppin (epeksegeesin) suhteellinen suosio niemien nimissä (luokka 71; seitsemän esiintymää, 11,7 %; ks. 7.1.2).

4. NIMIIN SISÄLTYVÄT APPELLATIIVISET PERUSOSAT

Lohtajan rannikkonimistä suurella osalla (aineistossani 519 nimellä; 62,4 %) on paikan lajin ilmaiseva, appellatiivinen perusosa, esim. *Keski/niitty*, *Lätyn/ranta*, *Nenä/kivi*. Kiviniemen (1990: 44 - 45) mukaan nimen perusosa ilmaisee aina paikan lajin, ellei paikka ole muuttunut luonteeltaan tai nimi ole alun perin tarkoittanut kokonaan toista paikkaa. Lohtajan rannikkoalue on maankohoamisen vuoksi aikojen kuluessa jatkuvasti muuttunut (ja muuttuu edelleen), minkä takia monen paikannimen loppuelementtinä oleva appellatiivi ei enää kerrokaan paikan (nykyistä) lajia; se ilmaisee paikan entisen lajin. Nimiaineistossani on siis esim. useita pellon nimiä, joiden loppuelementtinä on *-aro*, *-kari*, *-lahti*, *-ranta* jne. Tällaiset nimet tulkitaan yksiosaisiksi, metonymisiksi nimiksi, eikä niiden loppuelementteinä olevia maasto- ja vesistöappellatiiveja voida siten laskea paikan lajin ilmaiseviksi perusosiksi.

Tässä luvussa on tarkoitukseni selvittää Lohtajan rannikkonimistön paikan lajin ilmaisevia perusosia ja näitä vastaavia maasto- ja vesistöappellatiiveja (eli *PA*-sanoja = paikan lajin ilmaisevia appellatiiveja): Kuinka yleinen kukin appellatiivi on nimien perusosana (tai yksiosaisena nimenä, kuten *Karvo*, *Salmi*)? Mitä appellatiivi tarkoittaa yleiskielessä, murteissa ja erityisesti Lohtajalla ja sen lähipitäjissä? Onko mahdollista, että joku sana tunnetaan paikannimissä, mutta

sitä ei käytetä murteessa sellaisenaan? Mitä eroa on esim. 'lahtea' tarkoittavilla sanoilla *lahti*, *perä*, *perukka* ja *vonka*, ja voiko joitakin näistä pitää vanhempina ja toisia nuorempina PA-sanoina Lohtajan rannikolla? Voiko joidenkin appellatiivien merkitys muuttua (esim. maankohoamisen vuoksi)?

Nimiaineistossani on yhteensä 65 erilaista appellatiivista perusosaa tai yksiosaista, paikan lajin ilmaisevaa nimeä. Sivun 46 taulukossa luettelen ne kaikki yleisyysjärjestyksessä. Olen kursivoinut ne PA-sanat, jotka katson varsinaisesti Lohtajan rannikkonimistön paikkoja luokitteleviksi appellatiiveiksi ja joita käsittelen jäljempänä tarkemmin; loput ovat sellaisia, jotka ovat tutkimuksessani mukana lähinnä liitynnäisnimissä tms., joten en näe tarpeelliseksi esitellä niitä yksityiskohtaisesti (esim. *-haka*, *-joki*, *-juova* 'virranuoma koskessa', *kuokkamaa*, *-metsä*, *-pelto*, *-räme*). Pelkällä maininnalla ohitan myös seuraavat, vain kerran aineistossani esiintyneet, melko yleiskieliset appellatiivit, vaikka niitä voikin pitää rannikkonimistöön kuuluvina ilmauksina: *-kalapaikka*, *Venehaminat*, *Venevalkama* ja *-väylä*.

Yleissuomalaisesta appellatiivista *lampi* on mainittava, että Lohtajan seudulla sanassa esiintyvä nasaalin jälkeinen *p* geminoituu ja vaikuttaa taivutukseenkin: *lamppi* : *lampisa*, *-lla*, *lamppia*. Ilmiö tunnetaan vain Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan murre-alueella. (Ks. Suihkonen 1992: 292 - 300 ja kartta 15.)

Taulukosta voi nähdä, että kaikkein yleisimmät maastoappellatiivit aineistossani pystyvät antamaan jo melko hyvän kuvan rannikon maastosta ja luonnosta: *kivi*, *kangas*, *kallio*, *perä* 'tavallisimmin lahti, mutta myös esim. perimmäinen rantaa vasten oleva niitty' sekä *pauha* 'matalikko, kivikko' (myös monissa metonymisissa saarten nimissä on *-pauha*; ks. appellatiivien merkitykset jäljempänä). Rannikkonimisysteemille näyttävät olevan tärkeitä kuitenkin myös monet harvemmin nimissä esiintyvät appellatiivit, kuten *kroopi*, *luoto*, *pankki* ja *perukka*.

TAULUKKO 2. Paikannimien perusosina tai yksiosaisina niminä esiintyvät maasto- ja vesistöappellatiivit (PA-sanat) Lohtajan rannikonimistössä.

PA-sana	f	PA-sana	f	PA-sana	f
- kiv/i, -et	49	- neva, Neva	7	- kuokkamaa, Kuokka-	2
- kan/gas, -kaat	38	- saar/i, -et	7	- luoto	2
- kallio(t)	34	- laaka	6	- pankki	2
- perä, Perä	30	- räme	6	- polku	2
- oja	25	- salmi, Salmi	6	- pöllä	2
- pauha(t)	24	- joki	5	- säikkä, Säikkä	2
- mäki	21	- kaara, Kaara	5	- hietikko	1
- nokka	17	- koski	5	Jokisuu	1
- pel/to, -lot	17	- kroopi	5	- kalapaikka	1
- metsä	15	- aituu(s)	4	Karvo	1
- kari(t)	13	- juova 'virranuoma'	4	- kivikko	1
- ranta	13	- murkka, Nurkka	4	- lakso 'laakso'	1
- niittu, niitut	12	- tanhu/a, -t	4	Lepikkö	1
- tie	12	- hieta	3	- palsta	1
- matala(t)	11	- korkio	3	- perkkkaus 'uudispelto'	1
- lampi	11	- lahti	3	- reikä	1
- haka	10	- perukka	3	Satama	1
- pak/ka, -at	10	- sar/ka, -at	3	Venehaminat	1
- järvi	8	- selkä	3	Venevalkama	1
- niemi	8	- suo	3	- viemäri	1
- vainio	8	- sääri	3	- väylä	1
- aro(t)	7	- klupu, Klupu	2		

PA-sanojen yleisyysjärjestyksen näyttävästä taulukosta siis ilmenee, mitä paikan lajin ilmaisevia appellatiiveja on eniten ja mitä taas vähiten Lohtajan rannikonimistössä. Taulukosta ei kuitenkaan saa selville sitä mielenkiintoista seikkaa, kuinka paljon kyseisiä maasto- tai vesistö sanoja nimien loppuosissa esiintyy kaiken kaikkiaan (siis metonyymiset nimet mukaan lukien). Taulukko 3 näyttää appellatiivit tästä näkökulmasta; taulukot eroavatkin paikoin huomattavasti toisistaan.

TAULUKKO 3. Paikannimien perusosina tai yksiosaisina niminä sekä metonymisten nimien loppuelementteinä esiintyvät maasto- ja vesistöappellatiivit Lohtajan rannikonimistössä. Alleviivatut appellatiivit ovat sellaisia, jotka esiintyvät ainoastaan metonymisissä nimissä.

PA-sana	f	PA-sana	f	PA-sana	f
- <i>pauha(t)</i>	52	- <i>neva, Neva</i>	7	- <i>klupu, Klupu</i>	2
- <i>kiv/i, -et</i>	51	- <i>räme</i>	7	Kuokkamaa	2
- <i>kari(t)</i>	50	- <i>saar/i, -et</i>	7	- <i>laaka, Laaka</i>	2
- <i>kan/gas, -kaat</i>	40	- <i>sääri</i>	6	- <i>pankki</i>	2
- <i>kallio(t)</i>	35	- <i>salmi, Salmi</i>	6	- <i>polku</i>	2
- <i>perä, Perä</i>	30	- <i>joki</i>	5	- <i>pöllä</i>	2
- <i>oja</i>	25	- <i>kaara, Kaara</i>	5	Satama	2
- <i>ranta</i>	22	- <i>koski</i>	5	- <i>säikkä, Säikkä</i>	2
- <i>mäki</i>	21	- <i>kroopi</i>	5	- <i>vonka</i>	2
- <i>lampi</i>	20	- <i>murkka, Nurkka</i>	5	- <i>hietikko</i>	1
- <i>nokka</i>	18	- <i>aituu(s)</i>	4	Jokisuu	1
- <i>niittU, niitUt</i>	17	- <i>juova 'virranuoma'</i>	4	- <i>kalapaikka</i>	1
- <i>pel/to, -lot</i>	17	- <i>luoto</i>	4	- <i>kalla</i>	1
- <i>metsä</i>	17	- <i>suo</i>	4	- <i>keto</i>	1
- <i>matala(t)</i>	16	- <i>tanhu/a -t</i>	4	- <i>korpi</i>	1
- <i>järvi</i>	13	- <i>hieta</i>	3	- <i>lakso 'laakso'</i>	1
- <i>lahti</i>	13	- <i>kivik/ko, -ot</i>	3	Lepikkö	1
- <i>haka</i>	12	- <i>korkio</i>	3	- <i>palsta</i>	1
- <i>tie</i>	12	- <i>perukka</i>	3	- <i>perkkaus 'uudispelto'</i>	1
- <i>aro(t), Aro</i>	11	- <i>reikä</i>	3	Venehaminat	1
- <i>pak/ka, -at</i>	11	- <i>sar/ka, -at</i>	3	Venevalkama	1
- <i>miemi</i>	9	- <i>selkä</i>	3	- <i>viemäri 'veto-oja'</i>	1
- <i>vainio</i>	8	- <i>karvo, Karvo</i>	2	- <i>väylä</i>	1

Kaikkiaan nimien loppuissa esiintyy siis selvästi useimmin appellatiivit *pauha*, *kivi* ja *kari*. Näistä ainoastaan *kivi* on paikan lajin ilmaisevana perusosana yleinen; perusosat *-kari* 'saari' ja *-pauha* 'matalikko tai kivikko merellä' esiintyvät (enää) harvemmin alkuperäisen paikan lajin ilmaisevissa nimissä. Sen sijaan *-kari*-loppuisia (metonymisia) nimiä on runsaasti mm. niemiä ja metsäalueiden

nimissä sekä *-pauha*-loppuisia varsinkin saarten nimissä; maankohoamisen takia monet *-karit* ja *-pauhat* ovat siis saaneet uudenlaisen tarkoitteen. Kivien nimissä maankohoaminen taas ei "näy": kivethän pysyvät rajoiltaan ja paikan lajiltaan muuttumattomina (vaikka esim. merellä oleva kivi tuleeikin mantereella sijaitsevaksi), ja niiden nimien perusosat (*-kivi*) vastaavat vuosisatojenkin jälkeen yhä alkuperäistä tarkoitettaan. (Ks. tarkemmin ko. appellatiivien esittelyä jäljempänä.)

Seuraavasta Lohtajan rannikkonimistön maasto- ja vesistöappellatiivien ja niitä vastaavien perusosien esittelystä käy ilmi appellatiivin kirjakielinen asu, murre- ja taivutusmuoto (tai *-muodot*), etymologiatiedot, sanakirja- sekä murremääritelmät ja *-luonnehdinnat*, levikki, appellatiivin esiintymismäärä nimien perusosana (tai yksiosaisena lajia ilmaisevana nimenä) nimiaineistossani sekä nimiesimerkit. Selvittelen tässä yhteydessä myös appellatiivien esiintymistä metonyymisissa nimissä; jos huomioisin pelkästään nimien perusosina esiintyvät sanat, jäisi monen appellatiivin luonnehdinta puolitehen.

Päähuomioni on sellaisissa appellatiiveissa, joiden käyttö on jollain tapaa yleiskielestä poikkeavaa (esim. *kari* merkityksessä 'saari'), sekä varsinkin Lohtajan rannikkonimistön **erikoistermistössä** - appellatiiveissa, jotka näyttävät syntyneen paikallisten ilmaisutarpeiden pohjalta (vrt. Kiviniemi 1990: 81). Olen esitellyt myös kaksi appellatiivia (*kalla* ja *vonka*), jotka esiintyvät nykyään ainoastaan metonyymisissa nimissä, eivät yhdenkään nimen paikan lajin ilmaisevana perusosana. Nämä appellatiivit ovat selvästikin vanhoja termejä, jotka ovat joskus aikanaan toimineet PA-sanoina rannikkonimistössä ja joita mielestäni on tarpeen hieman selvittää.

Appellatiivien levikkialueista käytän samoja lyhenteitä kuin esim. Suomen murteiden sanakirja (ks. liitettä 8). Esimerkiksi lyhenne Poh tarkoittaa koko Pohjanmaata, PohK vain Keski-Pohjanmaata, Sav savolaismurteiden aluetta ja SavP Pohjois-Savoa, HämE Etelä-Hämettä jne.

Tässä luvussa ovat tärkeimpinä lähteinäni olleet Suomen murteiden sana-arkiston yleiskokoelma (SMSA), Suomen kielen etymologinen sanakirja (SKES), uusi etymologinen sanakirja Suomen sanojen alkuperä (SSA), Suomen murteiden sanakirja (SMS), Suomen kielen perussanakirja (PS) ja Nykysuomen sanakirja (NS), Leevi Junkalan Lohtajalta keräämät appellatiivimääritelmät (LJ 1954 - 65) sekä omat haastatteluni (AN = Ahto A. Niemelä, EL = Erkki Lehtonen).

- ARO(T) *aro*: *-sa, -lla, arot, aroisa, -lla* (vanha omaperäinen sana sm.-ugr. ajalta; SSA; Hakulinen 1979: 311); ´vars. heinää ja ruohoa kasvava puuton tasanko lauhkeassa tai subtrooppisessa vyöhykkeessä; kuiva aavikko tai tasanko´ (PS; SKES); ´ympäristöään alempana oleva, ajoittain tai jatkuvasti vetinen, tav. savipohjainen maa-alue tai maaston kohta´ (eniten tietoja länsimurt. ja Kai, joitakin tietoja Kar, Sav ja Kes; SMS); ´kuiva, huonokasvuinen maa, nurmettu-maan jätetty pelto, kivikkoinen rinnemaa, keto, aho´ (eniten tietoja Häm, KesE, Ver, vähemmän SatEP, Kar, Sav, KesP sekä joitakin yksittäistietoja; SMS). Lohtajalla *aro* tarkoittaa nimenomaan märkää paikkaa, nim. ´(niitty)aluetta usein rannalla, joka on korkean veden aikana hyvin vetinen´ tai ´veden syömää uraa maassa´ (LJ 1965). Nimiaineistossani perusosa *-aro(t)* esiintyy 7 niittyalueen nimessä: *Hevosaro, Hevosarot, Huhdanarot, Kortearo, Lamperinaro, Pirttiaro* ja *Syösannanaro*. Lisäksi appellatiivi esiintyy metonyymisiksi katsottavissa nimissä *Aro*^{1,2}, *Hahtinaro* ja *Puojinsuonaro* (nykyisin peltoja).

- HIETA *hieta*: *hiejjalla* (omaper. sana, vastineita ims. kielissä; SSA; Hakulinen 1979: 311); ´(hieno) hiekka´ (PS); ´hietikko; hiekkaranta, -törmä, -särkkä´ (SMS). Levikkitietoja lähinnä länsimurt. ja Kai (SMS, SMSA). Lohtajalla sanaa käytetään tarkoittamassa sekä maalajia että hiekka-aluetta (LJ 1965). Nimistössä *-hieta* esiintyy kolmesti: *Fatihieta, Kokkonhieta, Vattajanhieta* ja *Välihieta*. *Hiedat* ovat *pakkoihin*, varsinaisiin dyynimuodostelmiin, verrattuna tasaisia ja laakeita hiekka-alueita, eikä niissä juuri ole kasvillisuutta. Nimen *Vattajanhieta* rinnalla esiintyy nykyään myös *Vattajanhietikko*, joka ei kuitenkaan ole kansanomaisen nimi (AN); nimellä tarkoitetaan koko suurta Vattajan ranta-

hietikkoa, joka on laajin yhtenäinen hietikko Pohjois-Euroopassa (ks. Jäppinen 1990: 13; Kujala 1986: 26).

- KAARA *kaara*: *kaaralla* (< lp, vrt. lpN *gargo*, *gar'go* mm. 'kivikkoranta; (vedenalainen) kari; suosaari, kahden suon välinen harjanne'; samaa juur-ta ovat myös PerP *kaark(k)o*, *kark(k)o* 'kapea harjanne tai mätäsjojo jängällä, suossa; kivinen hiekkakangas', *kaarkema* 'suo' sekä levikiltään myös PohKP ja Kai *kaaran* synonyymi *kaar(t)o*, *kaarta*, *kaarrake* sekä myös *karvo* 'pieni kivikkosaari'; SSA); app. *kaara* tunnetaan 'matalan, kivettömän hietakankaan' merki-tyksessä vain PohK, sillä PohP, PerP ja Kai *kaara* tunnetaan merk. 'puuvati, kaukalo, kalavati' (< lp. *garre*; SSA; SKES; SMSA). Lohtajalla appellatiivia ei juuri käytetä, mutta sen merkitys tunnetaan (AN), nim. 'kapea hietakangas tai -harju kahden nevan välissä' (LJ 1965; AN). Nimiaineis-tossa *-kaara* esiintyy viisi kertaa - sellaisten kankaiden nimissä, jotka ovat muuten alavaa aluetta, mutta joiden keskellä kulkee pitkä (ja kapea) hiekkaharju: *Kaara*, *Kiimakaara*, *Koivukaara*, *Paskakaara*, *Välikaara*.

- KALLA *kalla*: *kallasa* (< rts. murt. *kalla*, *kalle*, *kall* 'rannalle ka-sautunut lumi ja jää; luoto'; SSA); Perämeren rannikolla ja paikoin sisämaas-sakin PohP, Kai, PerP 'jääröykkiö (karien rannassa)'; 'luja, sulamaton jää, jää-tikkö, kirsi'; 'talvitien (vielä sulamaton) pohja'; 'luoto, kari, saari' (SSA; SMSA). Nissilän (1960: 304 - 306) mukaan Perämeren *kallat* ovat primaaristi tarkoit-taneet matalikoille juuttuneita ahtojäitä: *kallat* ovat olleet vedenalaisia kareja ja matalia, joille ahtojäät muodostivat suuria röykkiöitä; kalastajat panivat ahtojäät tarkoin merkille oppiakseen tuntemeen meren matalikot, silakkapauhat. Kun matalikot sitten ovat kohonneet merestä ja vähitellen kuivuneet kareiksi ja saariksi, on sekundaaristi myös niitä alettu nimittää *kalloiksi*; nämä puolestaan olivat oivia hylkeenpyyntipaikkoja (vrt. esim. Iin ja Raahen *Hylkikalla*). Pohjan-maan ruotsalaisrannikon saarten nimistössä *kalla* taas on suorastaan leimaa-antava termi, esim. *Gaddkallen*, *Harlingkallen*, *Lillkallen*, *Älgkallen* jne. (Nissilä 1960: 299).

Vaikka appellatiivi *kalla* siis tunnetaan hyvinkin Perämeren rannikkomurteissa (etenkin Raahesta pohjoiseen) ja vielä esim. Kalajoella (vrt. nimet *Maa-* ja *Ulko-**kalla*; mm. Torvinen 1966: 32; Nissilä 1960: 298, 304), niin Lohtajalla se on lähes tuntematon (AN): *kalloilla* tarkoitetaan puheessa lähinnä vain Kalajoen *kalloja*, ja Lohtajan rannikon paikannimistössä *-kalla* on vain yhden metonymian nimen loppuelementtinä (pellon nimessä *Karhunkalla*). Ilmeisesti *Karhunkalla* onkin satoja vuosia vanha vesistönimi (Nissilä 1962: 50).

- KALLIO(T) *kallio*: *-sa ~ -lla, kallioi/sa ~ -lla* (germ. laina ims. kielissä; SKES; SSA; Hakulinen 1979: 358); ´maan pinnasta enemmän tai vähemmän esiin pistävä, usein louhuinen kallioperän paljastuma, pieni vuori, vuoren osa´ (NS; PS). Tämä yleinen maastoappellatiivi on varsin suosittu Lohtajalla, kuten lähipitäjissäkin (Torvinen 1966: 10), paljaiden ja yleensä melko sileiden, sekä maan että meren pinnasta kohoavien kallioiden nimissä. Aineistossani *-kallio* esiintyy 34 kertaa (monikkomuotoisena kolmesti), ja se on kolmanneksi yleisin paikan lajia ilmaiseva appellatiivi nimiaineistossani, esim. *Harjukarinkallio, Klupunkallio, Konttilankallio, Lahdenkalliot, Rahakallio, Uimakallio, Ulkopäänkallio* (kallioita rannalla tai kauempana mantereella) sekä *Paavonkallio, Pakinkarinkallio, Vesikallio* ja *Välkallio* (merestä kohoavia kallioita).

kallio-appellatiivin suosio (kuten *kivenkin*) johtuu pitkälti siitä, ettei sanalla ole synonyymeja: kaikissa 2CA-rakenteisissa kallioiden nimissä on siis perusosana *-kallio*. Toisaalta *-kallio* on nimien paikan lajin ilmaisevana perusosana yleinen myös yksinkertaisesti sen vuoksi, että se on aina nimissä esiintyessään tulkittavissa PA-sanaksi (*-kallio*-loppuisia metonymisia nimiä ei ole) - paikka (kallio) ei ole siis koskaan muuttunut niin paljoa, ettei perusosa yhä ilmaisisi paikan lajia (ks. myös *kivi*).

- KAN/GAS, -KAAT *kannas*: *kankahalla, kannasta, kankahat, kannasten, kankahaja* (vanh.) ~ *kankahia* (tunnetaan ainakin ims. kielissä, rinnalla myös *kang/ar, -er, kankar/e, -i, -a, -o* ´hiekkaperäinen, tav. mäntyä ja kanervaa kasvava metsämaa, nummi´; SSA; SKES; Hakulinen 1979: 135 - 136); ´kuiva

metsämaa´ (SSA); ´metsämaa, jonka kivennäisaine on kangashumuksen peittä-
mä; kuiva mäntymetsä´ (PS). *kangas* tunnetaan maastosanana muualla Suo-
messa paitsi pienellä alueella VarE (SMSA). Lohtajalla *kangas* on hyvin tyypil-
linen maastoappellatiivi, ja se esiintyy lukuisissa kangasmetsää tai -metsikköä
tarkoittavissa paikannimissä (nimiaineistossani 40 kertaa, monikollisena kah-
desti; se on jopa toiseksi yleisin PA-sana rannikkonimistössä), esim. *Haankan-
gas*^{1,2}, *Harjunkankaat*, *Klouvinkangas*, *Lohikarinkangas*, *Luotopellonkangas*,
Pikkurannankangas, *Pussinperänkangas*, *Riihikangas*, *Vikulinkangas*.

-*kangas*-perusosaisten nimien runsaus Lohtajan rannikkonimistössä on sikäli
luonnollista, että karun ja hiekkaisen maaperän vuoksi alueen metsät ovat valta-
osin kuivia kangasmetsiä: mäntymetsiä, joiden aluskasvillisuus on jäkälä-, ka-
nerva- ja puolukkavaltaista (ks. Hannila ym. 1989b: 7). Toisaalta -*kangas* on
paikannimistössämme muutenkin metsän nimen perusosana yleisempi kuin
esim. -*metsä*, -*harju* tai -*saari* (Kiviniemi 1990: 181). Lohtajalla nimen perusosa-
na on melko usein myös -*metsä*, ja muutamassa tapauksessa perusosa voi
vaihdellakin, esim. *Puodinsuonaronmetsä* ~ -*kangas*, *Ruonankangas* ~ -*metsä*.
Vain tietyissä tapauksissa metsäalueita nimitetään esim. -*saariksi* tai -*kaaroiksi*
(ks. näitä).

Muutaman kangasmetsän nimessä on kuitenkin loppuelementtinä -*kari*, -*luoto* tai
-*lahti*, mikä kertoo paikkojen aikojen kuluessa muuttuneen (esim. *kareista*
´saarista´) mantereisiksi metsäalueiksi ja nimien säilyneen ennallaan (jolloin ne
on tulkittava metonymisiksi nimiksi). Yhden kerran nimen alkuperäinen perusosa
on kuitenkin vaihtunut nykyistä paikan lajia vastaavaksi: *Pirttikari* on nykyisin
myös *Pirttikangas*. Kankaiden niminä esiintyvät metonymiset nimet (kuten
Ankkurkari, *Limppukari* ja *Puutionlahti*) ovat siis yhä kielessä eläviä todisteita
niistä muutoksista, joita maankohoaminen on rannikon maastoon aiheuttanut:
hiekkapohjaisia kangasmetsiä tulee jatkuvasti lisää rantaviivan peräytyessä,
saarten (*karien*) kiinnittyessä mantereeseen ja kangaskasvillisuuden levitessä
entisille ranta-alueille ja lahdenpoukamiin.

- KARI(T) *kari*: -sa, -hin, *karit*, *karei/sa*, -hin (tunnetaan useimmissa ims. kielissä < skand., vrt. rts. *skär* 'luoto, kari' < germ. **skarja*-; SKES; SSA; Hakulinen 1979: 358, 363); 'vedestä pistävä tai sen alainen (aluksille vaaral-linen) kallio, kivi(kko) tai hiekkasärkkä, pieni luoto' ja laajalti murt. myös 'karkea-sorainen maaperä, somerikko' (NS; PS; SSA); Lohtajalla *kari* on ainoastaan merkityksessä 'saari' (LJ 1965; AN), kuten myös pohjoisessa naapuripitäjässään Himangalla (EL). Molemmissa *karin* ja *saaren* käyttöeroa luonnehditaan näin: "merellä on *kari* ja *joesa saari*" (Torvinen 1966: 11; LJ 1965; AN). Appellatiivi *kari* tunnetaan koko Suomessa, mutta *saari*-sanon synonyymina se on käytössä vain Pohjanlahden rannikolla Lounais-Suomesta Perämeren pohjukkaan ja Suomenlahden rannikolla Kymijoen suun tienoilla (SMSA; Saario 1962: 27). Lohtajan itäisissä naapuripitäjissä (Kannus, Nivala) *kari*-sanon merkitys on jo yleiskielinen (SMSA), joten 'saaren' merkitys näyttää todellakin rajoittuvan aivan rantaviivan pitäjiin. Toisaalta taas ainakin Kes, SavE, PerP ja LänP *karille* näyttää olevan yleiskielisen lisäksi aivan omia erityismerkityksiään (SMSA).

Lohtajan edustalla ei ole yhtään saarta, jonka nimen perusosana olisi *-saari*. Nimenomaan *kari*-appellatiivi on kaikkein tärkein 'saarta' tarkoittava sana alueella (AN). Nimiaineistossani se on silti vain 12 saaren nimessä 73:sta (PASanojen yleisyysjärjestyksessä se on 11. sijalla), esim. *Ohtakari*, *Pakinkari*, *Ristikari*, *Ruohokari*, *Sivukari*² ja *Tillikari*. Kaikkiaan *-kari* esiintyy kuitenkin jopa 50 nimessä: suurin osa *-kari*-loppuisten nimien tarkoitteista - entisistä saarista - on jo täysin mantereisia paikkoja, ja kyseiset nimet ovat siis metonyymisia. *-kari* on 16 niemen, 8 metsän, 5 peltoalueen, 4 maankohouman, 3 niityn ja 1 rannan (metonyymisen) nimen loppuelementtinä, esim. *Jäneskari*, *Kalliokari*^{1,2}, *Tiironkari*, *Tuppikari* (niemiä); *Ankkurkari*, *Kiuaskari*, *Korkiakari*, *Polkukari* (metsäalueita); *Kuusikari*, *Liivakari*, *Rantakari* (peltoalueita); *Hirsipuukari*, *Tuppurakari* (maankohoumia); *Siirikari*, *Syväkar*² (niittyjä); *Sivukari*¹ (ranta).

Mielenkiintoista on, että nykyisin Lohtajan rannikolla on selvästi eniten *-pauha*-appellatiivin sisältäviä saarten nimiä (aineistossani 23). Nämä kaikki on kuitenkin

kin tulkittava metonyymisiksi nimiksi, jos pidetään kiinni *pauha*-sanan alkuperäisestä merkityksestä (‘matalikko tai kivikko merellä’; ks. tarkemmin *pauhasta*). Lohtajan rannikolla saarten nimet ovat siis lopulta harvoin sellaisia, joissa olisi varsinaisesti paikan lajin ilmaiseva appelliatiivi: *-kari*-perusosaisten nimien lisäksi on vain yksiosainen, paikan lajin ilmaiseva nimi *Karvo* sekä kaksi *-luoto*-perusosaista ja kolme *laaka*-perusosaista saaren nimeä (*laaka* ei kuitenkaan ole yksinomaan ‘matalaa saarta’ tarkoittava sana, vaan sillä on myös muita merkityksiä; ks. *laaka*).

- **KARVO** *karvo*: *-sa, karvot: karvoisa* (ilmeisesti < lpN *gargo, gar’go* ‘kivikkoranta’; vedenalainen kari; suosaari, kahden suon välinen harjanne; vrt. *kaara*; SSA); ‘luoto, alkuaan matalikko’ (Saario 1962: 39); PerP ‘pieni kasviton kari; pitkä kivinen tai vedenalainen harjanne, joka lähtee usein karin laidasta’ ja myös ‘sekavärinen hevonen’ (Vuorela 1979); Lohtajalla ‘pieni kari, joka ulottuu ainakin ajoittain merenpinnan yläpuolelle’ eli ”*justihiv veestä näkyvä kivikko, kasvuton kari*” (LJ 1965). Maastoappellatiivina *karvo* lienee Suomessa melko harvinainen, sillä SMSA:n kokoelmista se löytyi vain Lohtajalta ja Simosta; nykyään sana on käynyt Lohtajallakin harvinaiseksi (AN). PerP ja LänP *karvo*-appellatiivi on kyllä yleinen merkityksessä ‘monivärinen hevonen’ (SMSA), mikä kuitenkin lienee kokonaan erilähtöinen sana (vrt. *karva*, jonka merk. murt. myös ‘karvan väri’; SKES; Hakulinen 1979: 416 - 417).

Paikannimien perusosana *-karvo* on tunnettu ainakin Lohtajan lähinaapureissa (AN; Torvinen 1966: 42; vrt. Kiviniemi 1990: 77), mutta Lohtajan rannikkonimisissä se on yllättävänkin harvinainen: se esiintyy vain yksiosaisessa, paikan lajin ilmaisevassa nimessä *Karvo* (luoto, pieni saari). Lisäksi se esiintyy yhdessä metonyymisessä nimessä, rannalla sijaitsevan maankohouman, ent. saaren, nimessä *Nuottakarvo* (*Nuotta Carvo*, pieni saari; PK 1845b). Ehkä *karvo* on vanhastaan erottanut pienet saaret tavallisista *kareista*.

- **KIVII**, **-ET** *kivi*: *kivesä ~ -llä, kivisä ~ -llä* (vanha omaperäinen sana, joka tunnetaan kaikissa sm.-ugr. kielissä; SKES; SSA; Hakulinen 1979: 312;

Häkkinen 1990: 181); 'kova aines, josta maapallon kalliokuori on muodostunut tai kappale tällaista ainetta' (PS). Aineistoni perusteella kivenlohkareiden nimet ovat Lohtajan rannikolla (sekä ulkomerellä että rannalla ja mantereella) poikkeuksetta *-kivi*-perusosaisia, esim. *Harjakivi, Levähdyskivi, Lyhtykivi ~ Lyyssikivi, Piikkikivi, Siikakivi, Satulakivet, Tummunkivi* (kiviä rannalla tai kauempana mantereella); *Akankivi, Faarinkivi, Keskikivi, Lohikivi, Puhkukivi, Pöyhöskivi, Rönkönkivi, Säikkäkivi, Välikivi* (kiviä merellä). *kivelle* ei siis ole olemassa mitään erityisiä synonyymeja. Sen sijaan useamman kiven ryhmää merellä tarkoittavissa nimissä voi monikollisen *-kivet*-perusosan sijasta olla *-pauha* tai harvemmin *-kivikko* / *-kivikot*. *Herlevinkivet, Kunnottomankivet, Puhkukivet*, vrt. esim. *Jussinpauha, Lahtarinpauha* (kivirykelmiä meressä). *-kivi* tai *-kivet* esiintyy aineistossani yhteensä 49 kertaa (PA-sanoista kaikkein useimmin), eli kyseessä on erittäin yleinen ja käyttökelpoinen paikan lajia ilmaiseva appellatiivi.

Se, että *-kivi* on PA-sanana Lohtajan rannikonimistössä yleisin, ei tietenkään johdu vain synonyymien puutteesta. Ensinnäkin kiviä todella on olemassa paljon Lohtajan rannikolla: merialueella, rannoilla sekä mantereella on siellä täällä runsaasti sekä kivirykelmiä että myös yksittäisiä kiviä. Näitä on sitten pidetty yleensä nimeämisen arvoisina paikkoina - ovathan kivet ymmärrettävästi varsinkin merellä ollessaan sellaisia, että ne halutaan mitä pikimmin paikantaa ja nimetä, jotta niistä voitaisiin puhua ja jotta ne eivät häittäisi merenkulkua.

Toiseksi kivet ovat paikannimien tarkoitteina sikäli selkeitä, että ne periaatteessa pysyvät koko ajan samanlaisina (kiveä tarkoittavina) paikkoina. Ne eivät siis pääse muuttumaan luonteeltaan sillä tavoin kuin esim. matalikot, saaret tai lammet, jotka maankohoamisen myötä vaihtuvat toisenlaisiksi paikoiksi ja voivat lopulta täysin kadota (mahdollistahan tietysti on, että jokin kivi - ihmisen toimesta - muuttuu tai katoaa, mutta tässä se on varsin epäolennaista). Näin ollen *-kivi*-loppuiset nimet ovat aina tulkittavissa normaaleiksi 2CA-nimiksi, joissa *-kivi* on PA-sana; *-kivi* ei ole koskaan metonyymisen nimen loppuelementtinä, kuten juuri usein esim. *-pauha* ja *-kari* ovat (vrt. myös *kallio* edellä).

- KIVI/KKO, -KOT *kivikko*: *kivikosa* ~ -lla, *kivikoisa* ~ -lla (*kivi*-sanasta -kko-johtimella muodostettu ns. ryhmäsana, jonka alun perin lokaalinen merkitys on luontevasti kehittynyt kollektiiviseksi: 'paikka, jossa on kiviä' > 'kiviryhmä, kiviraunio'; Hakulinen 1979: 159 - 160); 'kivinen paikka, louhikko, maa(laji), jossa kivet ovat valta-aineksena' (PS). Appellatiivi on harvinainen nimiaineistossani, sillä se esiintyy PA-sanana vain yhdessä kalapaikan nimessä *Lestinkivikko* (rinnakkaisnimi *Lestinmatala*). Lisäksi se on kahden metonymian nimen loppuelementtinä: *Mustankivikko* (nykyisin jo saariryhmä) sekä *Vaarakivikot*, joka on yhteisnimi kolmelle *Vaara*-nimiselle luodolle, mutta joista vain yksi on enää meren ympäröimä.

- KLUPU *klupu*: *klupun* ~ *kluvun*, *klupulla* ~ *kluvulla* (< rts. *klubba*, murt. *klubb*, *klobb* ym. 'nuija'; SKES); sana tunnetaan lähes kaikkialla murteissamme (itämurt. asussa *lupu*), ja sen yleisimmät merkitykset ovat 'nuija, kurikka; varsta tai sen (lyömä)osa; kuhmu, pahkura' (SKES; SMSA); muita tavallisia merk. myös 'pojannulikka, nuori poika' (Poh, osin Var ja Sat), 'sammakontoukka' (PohK, Sat), 'aataminomena' (Var), 'pyöreä esine tai nuppi, esim. kellotapulien katolla oleva pallo' (osin PohKE, Sat); paikoin maastoappellatiivina, esim. 'pieni mäki' (Kankaanpää), 'epätasainen maa' (Mynämäki, Rauma, Kemijärvi), 'matalikon korkein kohta, ei välttämättä veden pinnan yläpuolella' (Uusikaupunki) (SMSA).

Saario (1962: 45 - 46) pitää *klupua* maastoappellatiivina sekundaarina ja alkuperältään deskriptiivisenä. Toisaalta *klubb(a)* ~ *klobb(a)* on varsin tavallinen maastoappellatiivi ja paikannimen perusosa sekä ruotsinkielisissä Uudenmaan, Turun ja Ahvenenmaan saaristoissa että myös Pohjanmaan rannikolla, ja se tarkoittaa tavallisimmin melko korkeaa, jyrkkää ja paljasta kallioluotoa (Zilliacus 1989: 60 - 61; Nissilä 1962b; Karsten 1921: 201, 337 - 338, 403; Westman 1935: 17, 196). Esim. Kokkolan edustalla on kallioluotoja nimeltään *Danskar-klubb* ja *Kejsarklubb* (Karsten mts. 405). Ilmeisesti sana onkin lainattu suoraan 'kallioluotoa' merkitsevänä myös rannikon suomalaismurteisiin, ja sen muoto

vaihtelee *(k)lupu* ~ *(k)lupi* ~ *(k)luppi* ~ *(k)loppi* (vrt. Westman mts. 196; Torvinen 1966: 17 - 18).

Joskus *klupu* tarkoittaa 'suurempaakin kalliosaarta' (näin ruotsinkielisilläkin; Westman mts. 196), kuten Raahen edustan saarten nimissä *Pohjanklupu* ja *Etelänklupu* (MK 1973). Sanalla näyttää olevan myös 'matalikon' merkitys ainakin Kalajoella (matalikot nimeltään *Klupu*, *Isoklupu* ja *Pikkuklupu*; Torvinen 1966: 11, 17) ja Lohtajalla (matalikot nimeltään *Klupu* ja *Pohjaklupu*; ks. VL: 52). Edelleen rannikon lähituntumassa *klupu* ym. voi tarkoittaa 'mäennyppylää, kumparettä' tai 'epätasaista, kumpuilevaa maaston kohtaa', vrt. esim. nimet *Klupuneva* (mättäikköinen niitty; Kannus; LJ 1954) ja *Klupusaari* (kumpumainen pieni saari Lestijoessa; Himanka; LJ 1954). Kumpumaisuus tai kumpuilevuus on tunnusomaista myös *-klupu*-perusosaisille matalikoille ja kallioluodoille (Torvinen 1966: 18).

Lohtajalla *klupu*-appellatiivia voi siis käyttää monessa eri yhteydessä: 1) pieni poika eli *poikaklupu*, *pojanklupu*, 2) sammakontoukka eli *klupusammakko*, 3) adj. *klupu(nen)* = mättäikköinen, epätasainen, 4) pieni "mötikkä" eli kumpare tai kivi maan tai veden päällä, 5) kumpumainen matalikko merellä (LJ 1965; AN). Nimiaineistossani *-klupu* esiintyy perusosana (tai yksiosaisena, paikan lajia ilmaisevana nimenä) vain kahdessa, jo mainitsemassani kalastusmatalikon nimessä, joten sitä ei voi pitää kovin yleisenä paikan lajia ilmaisevana appellatiivina Lohtajan rannikolla. *-klupu* on kerran paikannimen perusosana myös vanhassa vesistökartassa (VK 1816): kaukana merellä, *Ohtakaranmatalan* kärjessä sijaitseva suuri kivi on *Ykskifvikluppu* (nyk. *Yksikivi*).

- KROOPI *kroopi*: *kroopisa* ~ *-lla*, *kroopihin* ~ *kroopille*, mon. *kroopit*: *kroopien*, *kroopeisa* ~ *-lla* (Agr. *Cropi*, illat. *Cropihin*, *Gropihin* < rts. *grop* 'kuoppa'); länsimurt. '(pieni) kuoppa, syvennys', *kroopi* vain PohK (SKES; SMSA); tunnetaan myös muodossa *rooppi* (SatP, PohKP itäos. ja Kai), *roopi* (osin PohK), *(k)rooppa* (PerP), *rooppu* (Kangasniemi, Kestilä) sekä *ruoppi* ~ *ruoppu* ~ *ruoppa* (sav.- ja kaakk.murt.) (SKES). Sana esiintyy usein myös yh-

dyssanoissa, kuten *kallio-*, *kura-*, *savi-*, *vesikroo(p)pi* ja (Pohjanmaalla yleinen) *hietta(k)roo(p)pi* 'hiekkakuoppa' (SMSA; SSA). Joskus *kroopilla* voidaan yhdysanoissa tai sanaliitoissa viitata myös ihmisen ruumiinosiin, esim. *rintakroo(p)pi* 'sydänalus', *kainalon-*, *silmän-*, *niskan kroo(p)pi* (SMSA).

Lohtajalla *kroopi* tarkoittaa 'sekä maalla että merellä olevaa kuoppaa, syvänettä, joka voi olla joko luonnon tai ihmisen tekemä' (AN; LJ 1959). Usein maalla olevat *kroopit* ovat vetisiä, jopa pieniä lammikoita (LJ 1959; IH 1982). Joidenkin tietojen (Juho Leppälä 1908, Loht; SMSA) mukaan *kroopi* tarkoittaisi vain 'ruumiin hautaa' tai 'maassa olevaa koloa tai syvennyttä, josta on otettu maata pois': "*Me kaivoimme kroopia krannin faarille*" (= Me kaivoimme hautaa naapurin isännälle), "*Mistä se oikotie kääntyy? - Se kääntyy siitä hietakroopin tykyä*" (= - - hiekkakuopan, hiekanottoapaikan kohdalta).

Nimiaineistossani perusosa *-kroopi* esiintyy viisi kertaa: *Hamppukroopi* (pieni lammikko, jossa liotettiin pellavia ja hamppuja; IH 1982; AN), *Lahenkroopi* (glojärvi; jäännösuuresta, ent. Vattajanlahdesta), *Lammaskroopi*, *Pohjoiskroopi* (syvänteitä merellä) ja *Isonkivenkroopi* (syvä kohta Lennonjoen suulla). Näyttää siltä, että Lohtajalla keskipohjalainen muoto *kroopi* (ei *krooppi*) on yksinomainen sekä appellatiivina että paikannimissä; sisältäväthän sanan taivutusmuodotkin useimmiten vain yhden *p:n*. Sananalkuinen konsonanttiyhtymä *kr-* näyttää sanassa myös ehdottomasti pysyvän; *roo(p)pi*-muotoa ei murteessa käytetä (AN).

- LAAKA *laaka*: *-sa ~ -lla*, mon. *laakat*: *laakoisa ~ -lla* (vastine ainakin vatjassa < skand., vrt. mnor. *lágr*, mrts. *lagher*, nykyrts. *låg* 'alhainen, matala; vähäinen yms. '; SKES); 'vaakasuoraan tasainen, laakea, litteä' (NS; PS); 'matala (esim. astia, järvi, mäki), tasainen (maa)' ja myös '(rauta-, tuohi)levy, paasi' (SKES); sanaa käytetään em. merkityksissä SMSA:n kokoelmien mukaan muualla Suomessa paitsi paikoin VarE, VarU sekä Kai ja SavP. Suurin piirtein samoilla seuduilla ei tunneta myöskään muualla hyvinkin yleistä yhdysanaa *laakakivi*. *laaka* näyttääkin maastoappellatiivina tarkoittavan toisaalta 'tasaista maa-aluetta', erit. 'loivaa, matalaa rantaa' (vrt. Kiviniemi

1990: 76) ja toisaalta ´litteää, tasaista kiveä, laakakiveä´. Näin on laita ilmeisesti myös Lohtajalla, missä *-laaka* on PA-sanana kuusi kertaa: nimissä *Nuottalaaka*¹ (suuri, laakea kivi rannassa) ja *Laaka* (iso kivi merellä) perusosan merkitys on ´laakea kivi´, kun taas nimissä *Nuottalaaka*² (vesijättömaa-alue) sekä *Maa-*, *Tupa-* ja *Somerolaaka* (matalia saaria) perusosa tarkoittaa ´tasaista maa- aluetta´.

- LAHTI *lahti*: *lahesa* ~ *-lla* (< baltt. laina, palautuu vksm. **lakte-*sanaan; Hakulinen 1979: 353; Häkkinen 1990: 245; Söderholm 1983: 49); ´merestä, järvestä tms. ranta-alueen sisään pistävä uloke´ (PS). Tämä yleissuomalainen appellatiivi esiintyy nimiaineistossani paikan lajin ilmaisevana perusosana vain kolme kertaa: *Inkoperänlahti* (joka on epeksegeettinen nimi ks. 7.1.2), *Kalsonlahti* ja *Talvitienlahti* (lähes maatonut lahti). Sen sijaan *-lahti* on säilynyt kymmenessä metonymisessa nimessä, jotka kertovat kyseisten paikkojen joskus olleen merenlahtia, esim. *Antinlahti* ja *Haasalahti* (peltoja), *Puotilahti* ja *Väiseenlahti* (niittyjä), *Puutionlahti* (lehtimetsä rannalla). Nykyään lähes täysin kuivuneet järvet *Vanhalahti* ja *Uusilahti* ovat puolestaan yhä jälkiä vanhasta, suuresta merenlahdesta, *Vattajanlahdesta*. On epävarmaa, onko myös muutama vuosikymmen sitten kuivattu *Pappilanlahti* ollut joskus merenlahti. Joka tapauksessa näyttää siltä, että appellatiivi *lahti* tunnetaan Lohtajalla jo vanhastaan ja synonyymit *perä* ja *perukka* ovat sitä nuorempia (näin arvelee myös AN). Nykyisin *perä* on selvästi tärkein ´lahtea´ tarkoittava appellatiivi (ks. tätä).

- LUOTO *luoto*: *luojolla* (sana on lähes yleisitämerensuomalainen, mutta sen alkuperästä on useita eri käsityksiä; Hakulinen 1979: 363; Häkkinen 1990: 224; Pitkänen 1985: 88; SKES; SSA); ´pieni, puuton saari, iso kari´ (NS; PS); itämurt. ´vedenalainen tai hiukan pinnan yläpuolelle pistävä kallio-, kivikko- tai hiekkakari´ ja länsimurt. ´pieni (paljas) saari´ (Pitkänen 1985: 88; SMSA); paikoitellen Sav ja Kes myös ´metsäsaareke ja kivinen tai kallioinen paikka pellossa´ (SSA; SMSA). Sanaa ei tunneta tai käytetä PerP eikä osassa Var (SMSA).

Pitkäsen (1985: 88) mukaan *luoto*-sanan merkitys ulottuu vanhoissa sanakirjoissa pienestä karista aina asumakelpoiseen saareen saakka.

Lohtajalla *luodolla* on selvästi nimenomaan 'suuren saaren' merkitys: *-luoto* esiintyy PA-sanana vain nimissä *Kuusiluoto* ja *Käräjälüoto*, jotka ovat Lohtajan edustan (Ruohokarin ohella) suurimmat saaret. Lisäksi *-luoto* on yhden metonymian nimen loppuosana, nimittäin lähellä rantaa sijaitsevan suurehkon peltoalueen ja sen viereisen metsikön nimessä *Pirttiluoto*; tämäkin alue lienee joskus ollut suurehko saari (asian varmistamiseksi olisi tutkittava esim. peruskarttojen korkeuskäyriä, mihin en ole toistaiseksi ryhtynyt). 'Suuren saaren' merkitys *luodolle* lienee Suomessa harvinaista; SMSA:n kokoelmassa on mainittu vain Porin Reposaaressa nimitettävän isoja saaria *luodoiksi* (esim. *Katajalüoto*), mikä voi johtua tarpeesta erottaa rannikon *karit* 'pienet ja kiviset saaret' suuremmista saarista, joissa voi olla pari maatilaakin (V. Virtanen 1960).

Pitkäsen (1989: 327) mukaan *luoto* tarkoittaa yleensä sisävesillä (yleiskielistä) 'näpin näpin vedenpintaan ulottuvaa karia', kun taas merialueilla *luodot* ovat yhtä suuria kuin *saaretkin*. Erona hän pitää paikkojen sijaintia: saaret ovat tiheiden saarirykelmien keskussaaria, kun taas luodot sijaitsevat näitä ympäröivässä harvasaarisessa ulkovyöhykkeessä. Lohtajalla ei näin näytä olevan: ensinnäkään *saari*-appellatiivia ei käytetä merialueen saarista lainkaan, ja toiseksi pikemminkin juuri *luodot* ovat suuria keskussaaria, joiden ympärillä ovat hieman pienemmät *karit* sekä vielä pienemmät, alun perin matalikkoina esiintyvät *pauhat*.

luoto-appellatiivia ('saaren' merkityksessä) ei juuri käytetä sellaisenaan Lohtajan murteessa, sillä kaikenkokoiset saaret ovat puheessa aina *kareja* tai *pauhoja* (AN; LJ 1965). On täysin mahdollista, että *luoto* on Lohtajalla vanhin saaren nimitys (AN), mutta se on saanut väistyä produktiivisen *karin* tieltä (ja vähitellen *kari* näyttäisi puolestaan antavan tilaa *pauhalle* 'saaren' merkityksessä; ks. *pauha*). Sanan yleiskielisen merkityksen lohtajalaiset kyllä nykyään tietävät, kuten lähipitäjienkin asukkaat (LJ 1965; SMSA), ja sitä voidaan puheessa toisinaan viljellä (AN).

luoto-sanan vanhaa ikää Lohtajalla näyttäisi todistavan sekin, että vanhoissa kartoissa näkyy nykyisten *-luoto*-saarten lisäksi myös paikat nimeltään *Carja Luoto* (PK 1845a) ja *Cusi Luoto* (PK 1845b), jotka jo tuolloin sijaitsivat mantee-reella (ensimmäinen nimi on jo kadonnut, toinen taas on jäänyt elämään monissa liitynnäisissä, kuten *Kuusiluojon/vainio*). Samoin nykyinen *Kilpipakka* on ollut alun perin *Kilpiluo* (K 1761).

- MATA(L)A(T) *matala*: *-han* ~ *-lle* (sana on myöh.ksm. ajalta, mutta se on toistaiseksi vailla luotettavaa etymolog. selitystä; Häkkinen 1990: 217, 219; SKES); 'korkeudeltaan tai syvyydeltään vähäinen' (NS; PS); 'vedenalaisen matalikon' tai 'joen, järven tai meren matalan rannan' merkitys tunnetaan paikoi-tellen eri puolilla Suomea (SMSA). Lohtajalla ja sen rannikkonaapureissa *matala* on tavallinen 'vedenalaista matalikkoa merellä, usein apajapaikkaa' tarkoittava appellatiivi (LJ 1965; AN; Torvinen 1966: 11). Perusosa *-matala(t)* esiintyy nimiaineistossani 11 kertaa (monikkomuodossa kerran), esim. *Arentinmatala*, *Hietamatala*², *Hullunmatalat*, *Lestinmatala* (~ *-kivikko*), *Ohtakarimatala* (pienehköjä vedenalaisia matalikoita, osa myös kalapaikkoja); *Akkunamatala* ja *Selkämatala* (laajoja, matalia merialueita); *Askinmatala* ja *Kassarimatala* (osittain vedenpinnan yläpuolelle kohoavia kivikoita). *-matala*-perusosa näyttääkin soveltuvan monenlaisten matalikoiden nimiin, aivan kuten *pauhakin* (päinvastoin kuin vain tietyn mallisia matalia paikkoja merellä tarkoittavat *säikkä* ja *sääri*; ks. näitä).

Neljä *matalaa* on lisäksi nykyään jo täysin merenpinnan yläpuolisia paikkoja, oikeastaan pieniä saaria. Nämä nimet on tulkittava siis metonymisiksi nimiksi: *Isonkivenmatala*, *Retumatala* ja *Välimatala*^{1,2}. Näyttää siltä, että *-matala*-nimien tarkoitteiden muuttuminen heijastuisi nimien paikallissijataivutukseenkin: vaikka esim. sanotaan, että käydään verkoilla *Hietamatalalla* (matalikko), niin mennään käymään *Välimatalassa* (saari). Aivan samalla tavalla puhutaan *pauhoista* (ks. *pauha*).

- NIEMI *niemi*: *niemesä* ~ *-llä* (sana tunnetaan lähes kaikissa ims. kielissä; Häkkinen 1990: 224; SKES); ´veteen pistävä maaulkonema, -kieleke; rannan ulkonema´ (NS; PS). Kyseinen tarkoite nimetään Suomessa yleisimmin juuri *niemeksi*, mikä johtuu pitkälti siitä, että sille on synonyymisia ilmauksia suhteellisen vähän (Kiviniemi 1990: 61 - 62, 75 - 76). Lohtajalla ei *niemi*-appellatiivi näytä olevan kuitenkään suosittu: kuten naapuripitäjissäkin (Torvinen 1966: 11), *nokka*-sana on huomattavasti yleisempi. Lohtajan murteessa ei puhuta koskaan *niemistä*, vaan *nokista*, kuten ´ihmisen nenästäkin´ puhuttaessa (AN). Nimiaineistoni niemeä tarkoittavista 60 nimestä ainoastaan kuudella on perusosanaan *-niemi*; näiden lisäksi *-niemi* esiintyy kolmessa metonyymisessä nimessä: *Kusiniemi* (peltoalue, jonka nimen tausta tuntematon; AN), *Kiviniemi* ja *Koivuniemi* (metsiköitä).

Se, että *-niemi* esiintyy muissakin kuin veteen rajautuvien paikkojen nimissä, siis esim. metsä- tai peltoniemekkeiden nimissä, on paikannimistössämme varsin tavallista. *-niemi* on myös hyvin yleinen uusissa, asutusnimiksi tekaistuissa luontonimissä eli harkinnaisissa. (Kiviniemi 1990: 193 - 194; 1975: 49 - 50.) Näyttääkin siltä, että *-niemi* tunnettaisiin Lohtajalla niemien nimiä paremmin juuri pelto- ja metsäniemekkeiden nimissä, sillä näistä löytyy joitakin nimiesimerkkejä myös aineistoni ulkopuolelta, kauempana rannikosta (tosin näistäkin osa voi olla harkinnaisia). Lisäksi sana tunnetaan vanhasta talonnimestä *Niemi*.

-niemi-perusosa on siis primaareissa niemien nimissä Lohtajan rannikolla harvinainen: se on ilmeisesti alkuperäinen ainoastaan nimessä *Hahtinniemi* sekä jo kadonneessa *Wattungin Niemi* -nimessä (K 1761). Muut *-niemi*-perusosaiset niemien nimet selittyvät toisin: *Kallioniemi* on rinnakkaisnimensä *Kalliokar²* uudempi nimiasu, samoin kuin *Konttilanniemi* on *Konttilan*. Kolme muuta *-niemeä* (*Hakunninniemi*, *Röystäänniemi*, *Vattajanniemi*) ovat epeksegeettisiä nimiä (ks. 7.1.2).

- NOKKA *nokka* : *nokasa* ~ *-lla* (omaperäinen, deskriptiiviluonteinen sana ims. kielissä, jonka kaltaisia on muissakin kielissä; Hakulinen 1979:

311; Häkkinen 1990: 224; SKES; SSA); 'yleensä kärki, nenä, pää' (NS; PS); 'linnun nokka, nenä; ulkonema; kärki' (SKES); sana tunnetaan koko Suomessa (osin *noukka*-muotoisena; SMSA; SKES). Maastoappellatiivina *nokka* perustuu metaforaan, 'nenän' ja 'niemen' samankaltaiseen muotoon, ja yleensä sillä tarkoitetaan 'pientä niemeä' (ks. Kiviniemi 1990: 194). Lohtajalla *nokka* on tärkein 'niemeä' merkitsevä sana tarkoitteen koosta riippumatta (LJ 1965; AN). Appellatiivilla tarkoitetaan Lohtajalla ja naapuripitäjissä varsinkin 'meren rannikon niemiä', mutta joskus myös 'kauempana sisämaassa, jokien ja purojen varrella olevia niemiä' (LJ 1965; Torvinen 1966: 11).

Nimiaineistossani *-nokka*-perusosaisia nimiä on 17; esim. *Maakorvannokka*, *Pikkunokka*, *Rosonnokka*, *Tarkinnokka*^{1,2}, *Ulkonokka*, *Yrjännokka*, *Äijänapajanokka*. Lisäksi *nokka* esiintyy kahdessa metonyymisessä nimessä: *Linjalampinnokka* (ranta-alue) ja *Mannerehennokka* (niemimäinen kivikko *Mannere*-nimisessä metsässä). Nimi *Niemenokka* on sikäli mielenkiintoinen, että se ei perustu siihen melko tavalliseen ilmiöön, että isommassa niemessä on 'nokka, pienempi niemi' (vrt. Kiviniemi 1990: 83): se perustuu tarkkaan sijaintiin, nim. siihen, että kyseinen niemi (ent. saari) sijaitsee lähellä *Niemi*-nimistä taloa (K 1761 -kartassa niemi on vielä saarena, ja sen nimi on *Niemen Cari* läheisen talon nimen mukaan; vrt. liitteeseen 11/ 2).

- **NURKKA** *nurkka*: *nurkasa* ~ *-lla* (omaper., ksm. sana, joka on levinnyt myös Ruotsin suom.murteisiin sekä virosta saksan murteisiin; SKES; Hakulinen 1979: 332); 'kulma, kulmaus, nirkko, särmä' (NS); 'jnk pinnan kahden reunan yhtymäkohta' (PS); tätä yleisuomalaista sanaa käytetään ainakin Lohtajalla ja sen rannikkonaapureissa myös maastoappellatiivina merkityksessä 'lievästi niemimäinen osa-alue, pieni, kulmikas niemennokka' (Torvinen 1966: 12; AN). Nimiaineistossani se esiintyy viisi kertaa: *Itänurkka*, *Lepistönnurkka* (~*-nokka*), *Nurkka*, *Pohjanurkka*, *Ristikarinnurkka*. Nämä *nurkat* ovat *nokkiin* verrattuna tavallisesti hieman pienempiä ja kulmikkaampia: esim. *Nurkka*-niemestä on sanottu, että Ohtakarın ranta tekee siinä "melekeiv viñkkelin" eli suoran kulman (LJ 1959).

- PAKKA, -AT *pakka*: *pakalla*, *pakoilla* (skand. lainasana, vrt. rts. *backe*, mrt. *bakke* 'mäki, ahde, maa, piha', mnor. ja isl. *bakki* 'rantatörmä; harju, mäki' ym.; vrt. *pankki*; SKES; SSA; Saario 1962: 79 - 82); 'mäki, kumpare, särkkä, töyry; matala törmä, penkka' (paikoin Häm, Kes, PohEK); 'piha' (osin VarU); 'maa, keto' (Ver); esiintyy myös usein yhdyssanoissa, kuten *hieta-*, *lumi-*, *multa-*, *ojan-*, *santa-*, *sontapakka* (SKES; SSA; SMSA). Lohtajalla *pakka* tarkoittaa nimenomaan 'rannikolla, etenkin Vattajan hietikolla olevaa lentohiekka-dyyniä', ei mitä tahansa mäkeä tai töyrästä (AN; LJ 1965); myös Kalajoella *pakka* tarkoittaa juuri rannikon hiekkaista mäkeä (Torvinen 1966: 12), kun taas idempänä, esim. Nivalassa ja Perhossa, se tarkoittaa yleisesti mäennyppylää (SMSA). -*pakka*-perusosaisia nimiä on aineistossani yhteensä 10 (monikkomuotoisia neljä), esim. *Anomalampinpakat*, *Fatihiedanpakka*, *Kilpipakka*, *Uudenlahdenpakat*, *Vonganpakka*.

Kaikki nimiaineistoni -*pakat* ovat ns. kuolleita dyynejä, eli ne ovat täysin paikalleen asettuneita ja kasvillisuuden valtaamia. Toisaalta avoimen lentohietikon yhä muutostilassa olevilla dyyneillä ei ole (vielä) nimiä. Ilmeisesti dyynit nimetäänkin vasta sen jälkeen, kun ne ovat vakiintuneet aloilleen - onhan mahdollonta puhua nimeltä sellaisesta paikasta, joka ei pysy paikallaan! Tähän näyttää viittaavan sekin, että *pakat* on useimmiten nimetty tarkan tai suhteellisen sijaintinsa perusteella eli sen mukaan, mihin ne ovat lopulta asettuneet.

- PANKKI *pankki*: *pankilla* (< rts. *bank*, murt. *banka*, *banke* 'hiekkasärkkä, maavalli, -penger, korkea rantatörmä, -äyräs' < alasaks., saks. *bank* < germ. **banki*-; eri-ikäisiä lainoja samasta germ. sanueesta ovat myös *pankka* murt. 'tukkireen poikittaispalkki', *pankki* 'rahalaitos', *pankko* 'uunin edusta', *penkki* ja *pakka* 'mäki, kumpare'; SKES; SSA); 'kohoama, töyry, penger, äyräs, penkka; hiekkasärkkä, matalikko; kinos; aallonturtaja' (SKES); sana tunnetaan *pankki*-muotoisena SavE, KarP, paikoin PohK, Var ja PerP; *pankka*-muotoisena Var; *pankko*- tai *pankku*-muotoisena paikoin Var ja Häm (SSA; SMSA). Lohtajalla *pankki* tarkoittaa 'merestä nousevaa tai vähän pinnan alla olevaa laajaa hiekka- tai soraharjua, särkkää, jota meri muovaa jatkuvasti' (LJ 1965; AN); vrt.

pitkänomaisten vedenalaisten harjanteiden nimitykset *säikkä* ja *sääri*, jotka eivät yhtä helposti muuta muotoaan. Myös esim. Ohtakariin menevän tien (jonka molemmin puolin on meri) vierelle kertyvää, joka vuosi muotoaan muuttavaa hiekkapengertä tai -kasautumaa sanotaan *pankiksi* (AN). Aineistossani *-pankki* esiintyy vain nimissä *Koukinpankki* ja *Tröötinpankki*.

- PAUHA(T) *pauha*: *pauhasa* ~ *-lla*, *pauhahan*, *pauhoille* (johdos *pauhata*-verbistä 'kohista; puhua äänekkäästi', vast. onomatop. sanoja on myös muissa ims. kielissä; SKES; SSA); 'vedestä nouseva kari(kko), kivi(kko), särkkä tai matalikko, vedenalainen luoto' (Kiviniemi 1990: 77); PohKP 'matalikko, jolta pyydetään silakoita' (Vuorela 1979; SKES); 'matalikko, nyk. maankohoamisen vuoksi myös saari' (Torvinen 1966: 12; EL; AN); 'vedenalainen kari' (LJ 1965). Jo Nissilä (1965: 45) on huomauttanut *pauhan* kuuluvan ainoastaan Pohjanlahden pohjoisen vesialueen termistöön, ja Saarion (1962: 88) mukaan se esiintyy Kälviän ja Hailuodon välisellä alueella. *pauha* on samamerkityksinen koko esiintymisalueellaan pieniä painotuseroja lukuun ottamatta: Pohjoisemmissä pitäjissä (Hailuoto, Kalajoki, Pyhäjoki, Saloinen) SMSA:n nimioppaat ovat pitäneet *pauhaa* nimenomaan matalikkona, jolta pyydetään silakkaa. Eteläisemmissä pitäjissä (Himanka, Kälviä, Lohtaja) *pauhaa* on taas luonnehdittu paitsi merenalaiseksi matalikoksi ja kivikoksi (jolloin sen synonyymina voi pitää *matalaa*; AN) myös merenpinnan yläpuoliseksi kivikoksi tai jopa saareksi:

Pauha on merenalainen kivikko, jossa aallot pahimmin myrskyssä särkyvät. Pauhassa voi olla myös joitakuita kiviä näkyvissä ja joskus se on oikein pieneksi saareksi muodostunut kivikko. (Juho Leppälä 1908, Lohtaja; SMSA.)

Nimiaineistossani *pauha(t)* on kaikkein useimmin nimien loppuosana esiintyvä appellatiivi (52 nimessä, monikollisena kolmesti), mutta varsinaisesti paikan lajia (matalikko tai kivikko merellä) ilmaisevana se on vain 24 nimessä, esim. *Länsipauha*, *Pekanpauha*, *Savipauha* ja *Siikapauhanpauha* (matalikoita ja kalapaikkoja), *Isopauha*, *Lennonpauha*, *Nikunpauha* (kivisiä karikoita ja kalapaikkoja) sekä *Jussinpauha*, *Kalsonpauha*, *Lahtarinpauha* ja *Selkäpauha*² (vedenpinnan yläpuolelle kohoavia kivikoita). *-pauha* esiintyykin loppuelementtinä jopa

23 metonymisessa saaren nimessä (esim. *Huivipauha*, *Kraaselinpauha*, *Nokka-pauha* ja *Selkäpauha*³) ja muutamassa nykyään jo mantereisen paikan nimessä (niemet *Pitkäpauha* ja *Vähänsannanpauha*, ranta *Papinpauha* sekä maankohoumat *Salmipauha* ja *Siikapauha*).

On hyvin todennäköistä, että kaikki *-pauha*-saaret ovat kohonneet pienistä matalikoista ja kivikoista; 'saaren' merkitystä ei siis voi pitää alkuperäisenä *pauha*-appellatiiville. *Pauhojen* hieman "liukuvasta" topografisesta luonteesta huolimatta on olennaista, että ne ovat tai ovat ennen olleet tärkeitä kalastuspaikkoja: suosituimmille *kalapauhoille* voi olla kova kilpailu, ja parhaita pyyntipaikkoja ovat erityisesti *ulukopauhat*, vaikka *maapauhoillakin* (lähempänä rantaa olevilla matalikoilla) kalastetaan (VL: 51 - 52).

Mielenkiintoista on, että verrattaessa *-kari*-perusosaisiin saariin niitä saaria, joiden nimissä on *-pauha*-appellatiivi, voi selvästi huomata *pauha*-saarten olevan pienempiä (ja nuorempia) saaria kuin *karit*, tätä käsitystä vahvistavat monet *-karien -pauha*-loppuiset liittynäisetkin (*Latokarin/pauha* yms., ks. 5.2.1). *Pauhat* ovat siis alkuaan olleet vain matalikoita ja *karit* saaria. Kun *-pauha*-nimien tarkoitteet ovat sitten aikojen kuluessa muuttuneet matalikoista ja kivikoista saariksi, ei ole ollut tapana muuttaa nimiä esim. *-kari*-perusosaisiksi - tosin kaksi poikkeusta löytyi: *Pukkipauha* (saari, ent. matalikko) on nykyisin myös *Pukkikari* ja samoin *Siikakari* on ilmeisesti ennen ollut *Siikapauha* (PK 1845a). Niinpä Lohtajan edustan saarista melkoinen osa on nykyään *-pauhoja* (metonymisia nimiä).

Vaikuttaa siis siltä, että *pauha*-appellatiivin merkityskenttä olisi kuin itsestään laajentumassa: siinä vaiheessa, kun matalikot ovat kohonneet ja laajenneet saariksi ja kielenkäyttäjät ovat yhä käyttäneet näistä tutuksi tulleita nimiä, *pauhasta* on alkanut tulla myös yleinen 'saarta' merkitsevä appellatiivi *karin* rinnalle. Nuoremmille lohtajalaisille *pauha* onkin ensisijaisesti juuri 'saari', ja 'matalikon, kivikon tai kalapaikan' merkitys on säilynyt lähinnä vanhempien

ihmisten ja kalastajien keskuudessa (tästä myös Torvinen 1966: 46 - 47; EL; AN).

-pauha-loppuisten saarten nimien epäjohdonmukainen sijaituvuuskin näyttää heijastelevan nimien tarkoitteiden muuttumista: toiset saarten nimet taipuvat ulko- ja toiset sisäpaikallissijoissa (*"lehemät ol latokarimpauhalla", "matti om piippupauhalla", "pakiņkarimpauhoilla on kalamajoja"; "paskapauhasa ov vain kivikkua", "ruohokarimpauhoisa ov vain vähäm pensaita", "ne oli joutunnu menehen kunnottomampauhahan";* LJ 1959). Toisaalta *pauhat* merkityksessä ´merenalainen matalikko, kivikko, kalapaikka´ taipuvat lähes aina ulkopaikallissijoissa, kuten muutkin merenalaisia paikkoja tarkoittavat nimet (*"laskev verkkos kiiskispauhalle, lennompauhalle, nikumpauhalle";* vrt. *"hietamatalalla, kivimerkillä, kluvulla, kroopillajalla ov verkkoja";* LJ 1959).

Edellisistä esimerkeistä voi helposti päätellä, että *-pauha*-loppuisia paikannimiä, samoin kuin myös *-matala*-loppuisia, aletaan vähitellen taivuttaa sisäsijoissa, kun niiden tarkoite mielletään (maankohoamisen myötä) saareksi. On kielitajulle luontevaa, että yhtä hyvin kuin esim. ollaan *linankarissa, Kallio-Kunnottomassa, Kusiaiskarissa* tai *Käräjäludossa* (kaikki saaria), niin ollaan myös *Kallio-pauhassa, Putkipauhassa, Sivukarinpauhassa* jne. Saarten nimethän ovat yleensäkin sisäsijaisia (esim. Itkonen 1988: 74). Sijaituvuuden perusteella pystyy kyllä melko varmasti tunnistamaan, onko *-pauha*-loppuisen nimen tarkoite saari vai jonkinlainen matala tai kivinen (kala)paikka meressä (tätä mieltä on myös AN). Sama koskee ilmeisesti myös *-matala*-nimiä (näistä on vain selviä esimerkkejä niukemmin kuin *-pauha*-nimistä).

- PERUKKA *perukka*: *perukasa, perukkahan* (-kka-johtimella *perä*-tai *peru*-sanasta muodostettu merkitsemään ´kantasanalla ilmaistun eli *perän* kaltaista´; Hakulinen 1979: 128) ´perä, pohja, pohjukka, nurkka, kulma, syrjäinen seutu, kulmakunta´ (NS; PS); sana tunnetaan muualla paitsi Var, ja sen merkitys on murteissa useimmiten ´(syrjäinen) kylä tai kulmakunta´ (SMSA); Himangalla ja Kalajoella ´pienehkö, ahdas lahti, pienempi kuin *perä*´ (Torvinen

1966: 12); samoin Lohtajalla 'pieni lahden pohjukka' (LJ 1965; AN). Aineistossani on kolme nimeä, joiden perusosana on *-perukka*: *Aitakariperukka*, *Hietakroopinperukka* ja *Vanhanrannanperukka*. Nämä lahdet ovatkin huomattavan pieniä ja ahtaita verrattuna *periin* ja *lahtiin*. *perukka*-appellatiivi tarkoittaa siis Lohtajalla vain 'pientä lahtea', ei koskaan 'syrjäkylää' tms.; vrt. *perä*, jota myös käytetään 'syrjäkylän' merkityksessä suhteellisen harvoin (lähinnä joissakin kyläosan nimissä; ks. *perä*).

- PERÄ *perä*: *-sä*, *-hän* (vanha sm.-ugr. sana, jolla on epävarmoja vastineita myös samojedikielissä; Hakulinen 1979: 310; Häkkinen 1990: 185; SKES); 'jnk kärjestä, suupuolesta tms. kauimpana oleva osa, perimmäinen osa, kulma, perukka'(NS; PS); murteissa tavallisimmat merkitykset ovat 'kulmakunta, syrjäinen seutu', 'puheen todenperäisyys', 'suku(juuri)', 'veneeseen, rysään, kääryn, yms. takaosa' (SMSA; SKES); 'lahden' merk. on vain joissakin rannikkopitäjissä Var, PohKP, PerP, ja toisinaan se on myös muodossa *peräksin* (osin Var), *peränne* (Hailuoto) tai *peräs* (Rymättylä) (SMSA; SKES). Lähes koko Suomessa tavallinen *perän* ja *perukan* 'kulmakunnan tai syrjäseudun' merkitys on Lohtajan ja Himangan seudulla vähemmän käytetty (A. Niemelä 1963; A. Kukkola 1963; SMSA; EL).

Lohtajalla *perällä* on maastoappellatiivina kaksi merkitystä: 1) 'lahti meren rannalla' ja 2) 'pellon, niityn tms. äärimmäinen metsää, järveä tms. vasten oleva perukka' (LJ 1965). *perä* on selvästi tärkein 'lahtea' tarkoittava sana; aineistossani *-perä* on 12 lahden nimessä 19:stä. *-perä* on ilmeisesti jossain vaiheessa tullut produktiivisemmaksi kuin vanhemmissa lahden nimissä esiintyvä *-lahti* (AN).

Kokoeroa *perillä* ja *lahdilla* ei näytä olevan, sen sijaan *perukat* ovat selvästi pienempiä. Myös Himangan - Kalajoen alueella Torvisen (1966: 12) mukaan *perä* on suurempi ja leveäaukkoisempi lahti kuin *perukka*. Edelleen Kemijärveltä on mainittu (K. Toivinen 1963; SMSA) seudun suurimman järven, Javaruksen, lahtia nimitettävän alueella poikkeuksellisesti *periksi* ja tämän arveltu johtuvan

siitä, että Javarus on seudulla ainoa, jossa on todella kookkaita ja pitkiä lahden pohjukkoita. Mielenkiintoista on, että Pitkäsen (1985: 109 - 111) mukaan *perä* tarkoittaa Turunmaan saaristossa päinvastoin pieniä, kapeita ja usein matalia ja mutaisia lahtia (vastakohtana *laksille*, jotka ovat isompia ja avarasuisempia). Lahden nimiä aineistossani ovat esim. *Eteläperä*, *Kallioperä*, *Lätynperä*, *Mateenperä* ~ *Tuliperä*², *Ristikallionperä*, *Siikapauhanperä* ja *Väylänperä*.

perä on PA-sanoista jopa neljänneksi yleisin aineistossani (30 nimessä). Lahtien nimien lisäksi *-perä* esiintyy viiden pellon(osan) nimessä, kolmen niitty- ja viiden metsäalueen, yhden suon, kahden rannan tai vesijättömaan sekä kahden merialueen nimessä. Suurin osa nimien tarkoittamista paikoista sijaitsee äärimmäisenä metsää tai esim. rantaa vasten, kuten *Hietaperä*¹, *Konttiperä* (metsä-alueita, jotka rajautuvat merenrantaan), *Kylmäperä* (niitty aivan rannassa), *Paskaperä* ja *Perä* (taimmaisista peltoja metsää vasten). Kerran paikka (*Pussinperä*²; maatunut lahti, vesijättömaata) taas on saanut nimensä lahtena ollessaan, jolloin nimi on tulkittava metonymiseksi. Kahdessa tapauksessa taas on mielenkiintoisesti sekä mantereinen paikka että läheinen merialue saanut saman nimen: *Harmaalanperä*¹ (kylän osa lähellä merenrantaa) ja *Harmaalanperä*² (läheinen pieni merialue), *Tuliperä*¹ (metsä lähellä rantaa) ja *Tuliperä*² (viereinen lahti); näistä nimistä ei voi helposti sanoa, kumpi nimen tarkoitteista on alkuperäinen.

- PÖLLÄ *pöllä*: *-sä* (alkuperä epäselvä; Saario 1962: 92); 'saarta' merkitsevänä appellatiivina ja nimien perusosana tunnetaan Uudenkaupungin ja Rauman välisellä rannikolla, Pohjois- ja Koillis-Pohjanmaalla sekä Suomenlahden itäosassa *pöllö*-muotoisena (Saario 1962: 90 - 91; SMSA). Vaikka *pöllä* 'saari' Torvisen (1966: 13, 21) mukaan tunnetaankin Himangalla ja Kalajoella sekä näitä pohjoisempina mm. lissä (Nissilä 1957: 50, 53; 1962: 68), se ei ilmeisesti ole tunnettu Lohtajalla (AN). Sen sijaan *pöllä* tarkoittaa täällä 'pyöre-vää, ympyrän muotoista hietakumpua tai -mäkeä' (LJ 1965) tai 'pieniä, kivistä kumpareita' (AN). *pöllä*-appellatiivi tunnetaankin laajemmin Kala- ja Lestijoki-laaksossa suo-, metsä- tai peltosaarekkeen, kankaan tai mäen nimenä ja

sekundaaristi myös kylän- tai talonnimenä. Mahdollisesti nämä monet *pöllä*-nimiset maastonkohdat ovat joskus olleet saaria ja jääneet maankohoamisen vuoksi esim. suoalueen keskelle; näin on ympäristöään korkeampia paikkoja voitu yleensäkin ruveta nimittämään *pölliksi*. (Vrt. Suihkonen 1992: 17 - 18.) Tähän voivat viitata myös ainoat nimiaineistossani esiintyneet *-pöllä*-perusosaiset nimet *Isopöllä* ja *Pikkupöllä*; nämä ovat Kilpipakalla sijaitsevien pienten laskettelumäkien nimiä.

- RANTA *ranta*: *rannasa* ~ *-lla* (tunnetaan ims. kielissä < germ., vrt. rts. *strand* 'ranta'; SKES; Hakulinen 1979: 358); 'maan ja veden raja ja sen molemmin puolin oleva maa- ja vesikaista tai jompikumpi' (NS; PS); 'yleensä laaja, alava ja yhtenäinen ranta-alue' (Torvinen 1966: 13). Lohtajan rannikon ranta-alueita nimetään (kuten Suomessa yleensäkin; Kiviniemi 1990: 197) useimmin juuri tällä tutulla appellatiivilla (13 rannan nimessä), esim. *Huhtalanranta* ~ *Pikkuranta*, *Kalaranta*, *Lätynranta*, *Punainenranta*, *Vesterinranta*. *-ranta*-appellatiivi esiintyy myös yhdeksässä metonymisessä pellon nimessä: kyseiset pellot ovat sijainneet tai sijaitsevat edelleen meren rannalla, esim. *Matoranta*, *Palonranta*, *Santaranta*, *Saviranta*. Erikseen voisi mainita yleisimmän *-ranta*-loppuisen nimen *Isoranta*, joka on kahden ranta-alueen ja myös kahden pellon nimenä; nimen suosio on helppo selittää, sillä Kiviniemen (1990: 150 - 151) mukaan paikan suuri koko on kaikkein luontevin erotteluperuste samanlajisten paikkojen kesken.

- REIKÄ *reikä*: *reijäsä* ~ *-llä* (vastineita ims. kielissä ja lapin murteissa; SKES); 'pienehkö aukko, läpi' ja '(pienehkö, pyöreäkö) syvennys, kolo' (PS); tunnetaan paikoitellen Perämeren pohjukassa merkityksessä 'salmi tai väylä' (SMSA); 'kapea salmi, joka on lisäksi hyvin lyhyt' (Torvinen 1966: 13). *reikä* on harvinainen maastoappellatiivi Lohtajalla, sillä yleensä puhutaan *salmista*. Joskus voidaan kuitenkin sanoa jossakin olevan "sopiva *reikä*, josta *justihim* pääsee menehev venehellä". (AN.) *reikä*-sanan käyttö nimien perusosanaan ei ole yhtä tavallista kuin *-salmen*, sillä *-reikä* esiintyy vain nimessä *Maijanreikä*, joka on peräti kolmen erilaisen paikan nimenä: 1) Alava maa-alue

sekä viereinen pelto; tämä ympäristöään alempi notkelma on ilmeisesti saanut nimensä silloin, kun se on ollut vielä salmena, joka on erottanut nykyisen Niemennokan mantereesta (LJ 1959; AN) - alkujaan *-reikä* on siis tässä tapauksessa ollut PA-sana, mutta nyt nimeä on jo pidettävä metonyymisenä, koska paikka ei enää ole salmi. 2) suuri salmi Käräjäludon ja Kuusiluodon välissä; tässä *-reikä* on siis normaali salmea tarkoittava PA-sana. 3) Kallioniemessä oleva pieni niemi, jonka sisään pistää hyvin pieni lahdenpoukama; tässä tapauksessa *Maijanreikä*-nimi lienee annettu vain em. *Maijanreikien* mukaan (joidenkin miellelyhtymien pohjalta), jolloin sitä voi pitää ns. *vertailevana siirrynnäisenä* (ks. Kiviniemi ym. 1974: 49). Nimi *Maijanreikä* on selvästikin suosittu paikallinen erikoisuus, mikä johtuu varmasti nimen virittämistä kansaa kiinnostavista mielikuvista. *-reikää* salmien nimien perusosana ei ilmeisesti Lohtajalla muuten tunnettaisikaan.

- SAARI *saari*: *saaresa* (pienestä puhuttaessa) ~ *saarella* (isommasta) (omaper. sana, vastineita lähisukukielissä; Hakulinen 1979: 312; Häkkinen 1990: 220 - 221; SKES); 'joka puolelta veden ympäröimä (mannerta pienempi) maa-alue' (PS); murt. myös 'suosaareke, suon keskellä oleva kuiva alue' tai 'viljelysten ympäröimä metsikkö; metsäsaareke', 'leikkaamatta tai niittämättä jäänyt ala' jne. (SKES; SMSA). Lohtajalla, niin kuin sen rannikko-naapureissakaan, ei puhuta *saarista*, kun tarkoitetaan läheisen merialueen saaria (ne ovat, kuten sanottu, *kareja* ja *pauhoja*), eikä Lohtajan edustalla ole yhtään saarta, jonka nimen perusosana olisi *-saari*; Himangan ja Kalajoen merialueellakin *-saaria* on vain kolme, ja nekin ovat nuoria ja tilapäisen tuntuksia nimiä (Torvinen 1966: 13). *saarella* tarkoitetaan Lohtajalla joko 'joessa olevaa saarta' tai sitten 'nevan tai suon keskellä olevaa kuivaa aluetta tai kangasta' (LJ 1965). Nimiaineistossani *-saari*-loppuisia nimiä on seitsemän: kaksi tarkoittaa joessa olevaa saarta (*Koskisaari*, *Tervasaari*), neljä metsäsaarekettä (esim. *Myllysaari*, *Vanhanmaansaari*) ja yksi niittyosaa suoalueen keskellä (*Konisaari*).

- SALMI *salami*: *salamesa* (omaper., vksm:een palautuva sana; SKES; Hakulinen 1979: 48, 363; Häkkinen 1990: 213); 'kapeahko vesiyhteys

kahden samalla tasolla olevan laajemman vesialueen välillä´ (PS). Tämä yleisesti tunnettu appellatiivi tarkoittaa Torvisen (1966: 13) mukaan Himangalla ja Kalajoella ´leveää ja pitkää vesiuomaa´ erotuksena *reiästä*, ´kapeasta, lyhyestä salmesta´. Lohtajalla ei tällaista eroa voi ilmeisesti tehdä, koska *-salmi* näyttää olevan lähes yksinomaisesti käytössä salmien nimissä, olivatpa ne sitten isoja tai pieniä (poikkeuksena *Maijanreikä*-nimet). Perusosa *-salmi* esiintyy aineistosani kuudessa nimessä: *Kannuskarinsalmi ~ Kirkkosalmi, Ruohokarinsalmi ~ Salmi, Rönkkönsalmi, Tröötinsalmi*.

- SELKÄ *selekä*: *selijällä* (ruumiinosan nimityksenä omaper., sm.-volg. sana; SKES; Häkkinen 1990: 198); maastoappellatiivina ´suuri, yhtenäinen (saareton) vesialue, aava, ulappa´ (NS; PS). Appellatiivi tarkoittaa Lohtajallakin nimenomaan ´laajaa, yhtenäistä vesialuetta´. Se esiintyy koko Lohtajan edustan merialueen nimessä *Lohtajanselkä* sekä (nyk. jo vanh.) nimessä *Niemelänselkä*. Erikoinen tapaus on epeksegeettinen nimimuoto *Leveimonselkä* (*Levein*-nimisestä, merellä sijaitsevasta kivikosta): *-selkä* voi tarkoittaa tässä ´merestä kohoutunutta maata´ (LJ 1959); lähes vastaavasti on esim. Rautio Helanderin (1990: 131) mukaan Yykeänperässä *selkä*-appellatiivi siirtynyt kuvaamaan ´meren tai järven pohjan harjannetta´ mahdollisesti norjan tai saamen mallin mukaan. Pidän kuitenkin todennäköisempänä, että *Leveimenselällä* tarkoitetaan Leveinkivikkoa ympäristöineen, ts. myös läheistä merialuetta, ei vain itse kivikkoa.

- SÄIKKÄ *säikkä*: *säikällä* (etymologia epäselvä; ehkä (?)*särkkä*-sanan variantti; Hakulinen (1953: 254) pitää *säikkää* osittain deskriptiivisen luonteensa säilyttäneenä, kuten myös mm. *haikka ~ häikkä* ´niemi, kannas, kärki´, *saikka* ´tanko, salko, seiväs´ ym.) ´särkkä, meren tai järven rannan edustalla tai matalassa joen uomassa oleva, vedestä tuskin kohoava tai vedenalainen hiekkakasauma´ (NS); ´kapea, yleensä vedenalainen hiekkaharjanne, joka on huomattavasti pienempi kuin *pankki*´ (Torvinen 1966: 13; Saario 1962: 138 - 142). Sana esiintyy paikoitellen Var, Kes, Poh ja LänP (SMSA). Lohtajalla *säikkä* on melko harvinainen ´vedenalaisen hiekkaharjanteen´ merkityksessä

ilmeisesti sen takia, että sen tilalla voi olla monenmuotoisia ´vedenalaisia matalikoita´ tarkoittava *matala*, ´pitkää, korkeampaa ja vähitellen syvenevää harjanetta´ tarkoittava *sääri* sekä harvemmin myös *pankki* ´särkkä´. *säikkä* tarkoittaa sen sijaan Lohtajalla myös ´vesijättömaata tai ainakin tulvan aikana veden peitossa olevaa (ranta)maata´ (LJ 1965). Nimiaineistossani *säikkä* esiintyy kahdesti: *Pitkäsäikkä* (matala vedenalainen harjanne; kalapaikka) ja *Säikkä* (hiekkaranta ja vesijättömaa-alue).

- **SÄÄRI** *sääri*: *säärellä* (sana voisi edustaa *säären* ´alaraajan osa´ mataborista käytäntöä, mutta se on silti varmaankin toista alkuperää, nim. < rts. *skär* ´luoto, kari´; SKES); yleissuomalaisen merkityksensä lisäksi *sääri* tarkoittaa laajasti murteissa esim. ´päivän-, pilven-, auringonsäärtä eli päivänsäteitä, jotka pitkänomaisesti kajastavat harvan pilven takaa´, ´rukin tai kärynpyörän puolaa´, ´nuotan, verkon, viikatteen, tikapuun ym. osaa´ jne. (SMSA; SKES). Kalajoella, Himangalla, Lohtajalla, Pyhtäällä sekä Tytärsaaressa ja Suursaaressa *sääri* on ´pitkähkö (usein maalta mereen pistävä), osittain vedenalainen kari, kiviriutta tai hiekkasärkkä´ samoin kuin viron *säär* ´niemeke, hiekkasärkkä, matalikko´ (SKES); Lohtajalla tarkemmin ´soukka, pitkä matalikko meressä; kuivalta karilta juokseva vedenalainen harjanne, joka vähitellen syvenee´ (LJ 1965; AN) tai ´kapea, pitkä mereen pistävä hiekkasärkkä tai niemi, joka voi olla veden alla tai päällä´ (I. Kohtamäki 1937, Loht; SMSA).

Nimiaineistossani *-sääri*-perusosa esiintyy kolme kertaa, aina muodoltaan pitkänomaista, melko korkeaa hiekka- tai kivikkosärkkää tarkoittamassa (vrt. Torvinen 1966: 13, 24): *Länsisääri*, *Maasääri* ja *Ulkopauhansääri* (vedenalaisia, pitkiä ja kapeita harjanteita; kalapaikkoja). Lisäksi *-sääri* esiintyy loppuelementtinä kolmessa metonymiseksi tulkittavassa nimessä: *Välimatalansääri* (*Välimatala*¹-saaresta lähtevä niemeke, ent. vedenalainen harjanne), *Kerokarinsääri* (nyk. vesijättömaata), *Koukinsääri* (ent. vedenalainen harjanne, nyk. saarena).

- **VONKA** *vonka*: *vonnasa* (joitakin vastineita ims. kielissä; SKES); itä- ja kaakk.murt. (osin muodossa *vonkka*) ja PohKP ´joen mutka, kaarre joessa

tai tiessä; joessa tai koskessa oleva leveämpi tai syvämpi kohta; umpilampi; poukama, lahdenperukka; virran pyörre, pyörteen kallioon syövyttämä rako; pitkä, loiva aalto, maininki'; Kes ja LänP 'kova tuuli, vauhti tai kiire'; tukinuitto-
 väylien varsilla eri puolella Suomea 'tukkien vahtimispaikka' tms. (vrt. *vonka-*
mies) (SMSA; SKES). Lohtajalla *vonka* tarkoittaa 'pienää lahtea' (A. V. Koski-
 mies 1918; SMSA) tai 'maininkia merellä' (J. Wähä-Erkkilä 1948; SMSA). Myös
 Kalajoella *vongalla* on 'lahden' merkitys (Torvinen 1966: 25 - 26), kun taas Hi-
 mangalla se tarkoittaa ainakin 'joen mutkassa olevaa syväntä, uimapaikkaa,
 "uimavonkaa"' (J. Pöytäri 1940; SMSA) sekä 'tukinuittopaikkaa' (EL). -*vonka-*
 nimien suosio rannikolla voi perustua siihen, että kivikkoisella ja matalalla ran-
 nalla meri tyrskyää voimakkaasti eli "meri aina vonkaa" (M.-L. Wiklund 1963;
 SMSA; vrt. Torvinen 1966: 26); tällöin appellatiivia voisi pitää lähinnä onoma-
 topoeettisena (vrt. *vonkua* ym.; SKES).

Nimiaineistossani -*vonka* ei esiinny yhdenkään lahden nimessä, eli se ei siis ole
 varsinaisena PA-sanana. Sen sijaan -*vonka* on loppuelementtinä kahden vierek-
 käisen pienen lammen nimessä, *Niittyvonka* ja *Retuvonka*, joista jälkimmäistä on
 kutsuttu myös nimellä *Vähävonka* (VL: 37). Koska lammet sijaitsevat lähellä
 merenrantaa, on mahdollista, että ne ovat jäänteitä paikalla ennen olleesta
 merenlahdesta tai -lahdistä (eli ne olisivat glo-järviä), mihin *vonka*-appellatiivin
 merkitys 'pieni lahti' viittaisi. Kenties *vonka* on Lohtajalla vanhempi 'pienen
 lahden' nimitys kuin *perukka*, aivan kuten *lahti* on hyvin todennäköisesti *perää*
 vanhempi 'suuren lahden' nimityksenä. Tähän en ole saanut kuitenkaan selvää
 varmistusta: vanhoissa kartoissakaan ei ole useampia -*vonka*-nimiä, ja nykyiset
 -*vonka*-lammet ovat näissä vain hieman nykyistä kookkaampia ja niminäkin ovat
Valkeavånga ja *Yövånga* (K 1761). Toisaalta vanhoista kartoista ei löydy
 yhtään -*perukka*-nimeäkään.

5. SYNTAKTISSEMANTTISET NIMEÄMISPERUSTEET

5.1. Yleisjakauma

Erityispiirrettä ilmaisevia nimenosia (C) on nimiaineistossani yhteensä 791 kpl. C-osat esiintyvät, kuten rakennetyyppenä käsiteltävässä edellä on selvitetty, 2CA- ja 2CB-nimien määriteosissa, 1C-tyyppisissä yksiosaisissa nimissä sekä harvinaisissa, suffiksillisissa 1CS-nimissä. Paikan jonkin erityispiirteen ilmaisevat nimenosat ovat välttämättömiä paikannimisysteemissä, ja ne voivat kertoa tarkoitteestaan mitä erilaisimpia seikkoja (kuten paikan muodon, koon tai maaperän laadun, sijainnin, jonkin paikalla sattuneen tapahtuman jne.). Näiden ns. lause- eli syntaktissemanttisten nimeämisperusteiden luokitteluun olen tutkimuksessani käyttänyt Kiviniemen kehittämää mallia (ks. liitettä 2), jonka avulla saadaan kootuksi kokonaiskuva tietyn nimisysteemin erilaisista nimeämisperusteista eli nimien sisällöstä nimenantajien näkökulmasta. Luokittelun ulkopuolelle jäävät luonnollisesti ne nimet, joiden rakenteena on 1A, 1B tai 2BA - nimiaineistossani näitä on yhteensä 41.

Lohtajan rannikonimistön lausesemanttisten nimeämisperusteiden määrä ja jakautuminen eri tarkoiteryhmien kesken käy ilmi seuraavan sivun taulukosta. Sen perusteella voi heti tehdä muutaman selvän päätelmän Lohtajan rannikonimistön lausesemanttisista nimeämisperusteista: suosituimmat nimenanto-perusteet erottuvat vähemmän suosituista. Esimerkiksi voi varmasti sanoa, että paikkoja on nimetty enemmän paikan tarkan sijainnin (luokka 32: 251 kertaa) tai jonkin paikalla esiintyvän rakennuksen, kasvillisuuden tms. (53: 66 kertaa) mukaan kuin vaikkapa paikan koon (41: 22 kertaa) tai värin (44: 6 kertaa) mukaan.

TAULUKKO 4. Lausesemanttisten nimeämisperusteiden suhde paikan lajiin. 1) = Nimeämisperusteet: 31 = partiaalisuus, osana oleminen, 32 = tarkka sijainti, 33 = suhteellinen sijainti, 34 = suunta, 41 = paikan koko, 42 = muoto, 43 = ikä, 44 = väri, 45 = muu ominaisuus, 46 = materiaali, maaperän laatu, 51 = alkuperä, 52 = omistus / nautinta, 53 = esiintyminen, 54 = käyttö, 55 = tapahtuma. 2) = Tarkoiteryhmät.

1) 2)	31	32	33	34	41	42	43	44	45	46	51	52	53	54	55
31. tie, polku		13					2					2		2	
32. valkama															
41. pelto	2	33	4		1	3				4	42	4	4		3
42. niitty	1	9	1			1	2		1		10	2	6	3	
51. mäki		5	1	1		3			2	1	7	1	3		
52. kumpare		1	1	1	5	5			5			5	2		6
54. kivi(kko)		16	1		2	11		2	2	1	2	2	1	7	5
61. metsä		49	3		2	1			1	6	10	3	14	1	2
62. suoalue		10			1	1			1	2	6	1	6	2	1
64. hietikko		7	3		1	1							1		
71. niemi		7	4	2	1					2	21	3		3	2
72. lahti		12		2		1					1		4	2	
73. ranta		6	1		4	1	1	2		2	6	1	3	3	
75. kivi(kko)		9	9			8			7	2		9	2		6
76. saari		2	16			2	1	1	4	2	30	3	7	2	
81. järvi	1	9			4	1				2	3		5	2	
82. salmi tms.		9	1						3	1				1	
83. vedenal. p	2	24		6	1	1	1	1	2	3		9	4		2
85. joki, oja		26	1						1			2	3	2	
86. p. joessa		4	1						2				1	1	
87. koski			3						1					2	

Taulukosta puuttuu Kiviniemen luokittelumallin luokka 47 (paikan toiminta), koska nimiaineistossani ei ollut ainoatakaan nimeä, jonka nimeämisperusteena olisi voinut pitää paikan toimintaa. Kyseinen nimenantoperuste lienee harvinais-

nen ainakin luontonimissä, sillä myös esim. Eskolalla (1993: 165) se on vain neljän nimen nimeämisperuste 589:stä.

Nimiaineistossani oli lisäksi 26 (3,3 %) erityispiirrettä ilmaisevaa nimenosaa tai yksiosaista nimeä, joiden nimeämisperustetta en ole saanut selville; näitä nimiä tarkastelen luvussa 5.5. Eniten selvittämättömiä tai monitulkitsevia nimiä on niemien (4), saarten (6) ja merellä sijaitsevien matalikoiden, syvänteiden yms. (4) nimissä.

Seuraavaksi käsittelen lausesemanttisia nimeämisperusteita luokittain eri näkökulmista aina tarpeen mukaan. Tarkastelen samalla joidenkin nimeämisperusteiden mahdollista "kasautumista" tiettyihin tarkoiteryhmiin. Olen keskittynyt tärkeimpiin nimeämisperusteisiin, kuten paikan tarkkaan sijaintiin ja paikan alkuperään, joten niitä käsittelevät luvut ovat perusteellisempia. Esitän myös runsaasti esimerkkejä aineistostani (selitän esimerkinimiä lauseparafrasein yleensä aina, kun uskon sen olevan tarpeellista). On ehkä aiheellista vielä huomauttaa, että kaikki prosenttiluvut on laskettu erityispiirrettä ilmaisevien nimenosien mukaan (siis 791 nimestä, ei kaikista aineistoni 832 nimestä).

5.2. Paikan suhde toiseen paikkaan (luokat 31 - 34)

5.2.1. Tarkka sijainti nimeämisperusteena

Noin 40 % nimiaineistoni erityispiirrettä ilmaisevista nimenosista ilmaisee jollain tavalla paikan suhdetta toiseen paikkaan (luokat 31 - 34; 319 nimenosaa). Lohtajan rannikkonimistön lausesemanttisista nimeämisperusteista ylivoimaisesti yleisin onkin paikan **tarkka sijainti** (luokka 32: 251 nimessä, 31,7 %); on siis hyvin usein tarkoituksenmukaista nimetä paikkoja sen perusteella, missä ne tarkalleen sijaitsevat.

Erityisen luontevasti tarkka sijainti voidaan ilmaista siten, että toisen paikan, joko lähellä sijaitsevan tai joskus ennen sijainneen, nimi (tai sen osa) otetaan uuden nimen määriteosaksi, esim. *Aitakarín/perukka* (pieni lahti, joka on lähellä Aitakaria), *Kampsun/kivi* (kivi merellä, joka on Kampsu-nimisen saaren vieressä), *Kerokarin/sääri* (vesijättömaa, joka on Kerokarin vieressä), *Kuusiluodon/vainio* (pelto, joka sijaitsee jo täysin kadonneen Kuusiluodon paikalla), *Rönnön/kivi* (kivi lähellä Maa- ja Ulko-Rönnköä), *Tuppikarin/tie* (tie, joka vie Tuppikariin), *Vikulín/kangas* (metsikkö lähellä Vikulijärveä). Tällaiset nimet ovat ns. **liitynnäisnimiä**, sillä ne liittyvät jonkin läheisen paikan nimeen ja tavallaan liittävät paikat toisiinsa. Liitynnäisten eri tyyppisiä selvitän sanasemanttisessa luokittelussa (luvussa 6.2).

Paikkojen nimeäminen toisten paikkojen mukaan - tarkan sijaintinsa perusteella - on koko maassamme yleistä. Juuri liitynnäisnimien käyttö on kaikkein yleisin nimenmuodostustapa; noin puolet kaikista paikannimistämme sisältää jonkin toisen nimen tai sellaisen osan. Osa nimisysteemistä on aina kuin selvien kiintopisteiden varaan rakennettu sanallinen kartta: joidenkin keskeisten paikkojen nimistä voidaan helposti muodostaa uusia nimiä läheisille paikoille, ja koska tällaiset nimet paikkojen sijaintiin perustuvina yleensä ovat myös semanttisesti läpinäkyviä, ne on helppo oppia ja muistaa. (Kiviniemi 1975: 18; 1990: 36.)

Erityisen keskeisinä paikkoina näyttävät Lohtajan rannikolla olevan ainakin entiset ja nykyiset saaret eli *karit*, niemet, suurehkot metsäalueet sekä järvet ja lammet (tai näistä kuivuneet suot, niityt ja pellot). Näiden paikkojen nimien ympärille on usein kerääntynyt runsaastikin liitynnäisiä, eli ne ovat **kantaniminä** yleisiä. Tämä näkyy seuraavista esimerkeistäkin:

Kalso ~ *Kalsonnokka* (niemi) → *Kalsonlahti*, *Kalsonpauha* (matalikko lähellä Kalsoa)

Konttila (vanh. *Konttiperä*, metsä) → *Konttilankallio*, *Konttilanniemi*, *Konttilanpauha* (pieni saari, ent. matalikko Konttilan lähellä), *Konttilanräme*

- Kuusiluoto* (*Cusi Luoto*; 1845b; metsä rannassa, ilmeisesti vanha saari) →
Kuusiluojonkallio, Kuusiluojonkangas, Kuusiluojonvainio
- Linjalampi* (pieni lampi merenrannalla, josta kalastettaessa otetaan linjaa eli tarkistetaan suunta) → *Linjalampinnokka* (lammen niemimäinen vesijättömaa-alue), *Linjanräme, Linjansuu* (ranta), *Linjatie* (viljelystie, joka vie Linjalammelle), *Linjapelto* (~ -vainio)
- Pakinkari* (saari) → *Pakinkarinkallio, Pakinkarinpauhat* (saari, ent. matalikko Pakinkarin lähellä)
- Tröötti* (saari, nyk. niemi) → *Tröötinpankki* (hiekkainen matalikko Tröötin edustalla), *Tröötinsalmi*.
- Vähjärvi* → *Vähjärvenniitut, Vähjärvenoja*

Lohtajan rannikonimistössä liittynäisnimiä on lähes kaikissa tarkoiteryhmissä. Ainoastaan koskien tai virtapaikkojen nimissä (tarkoiteryhmä 87) ei ole yhtään liittynäistä eikä tietenkään pelkistä appellatiiveista muodostuvissa venevalkamien nimissä (ryhmä 32). Tosin näistä kahdesta tarkoiteryhmästä on niin vähän nimiaineistoa (valkamien nimiä on kolme, virtapaikkojen kuusi), ettei liittynäisiä voi näissäkään pitää mahdottomana.

Erityisen usein nimi perustuu paikan tarkkaan sijaintiin seuraavissa tarkoiteryhmissä: tiet, polut ja kujat, esim. *Hautamaan/tanhu, Kannuskarin/tie, Rantapellon/tie, Tuppikarin/tie*; (varsinkin pienet) metsäalueet, esim. *Haan/kangas, Höytelin/kangas, Klouvin/kangas, Lohikarin/kangas, Puojinsuonaron/metsä* (~ -kangas), *Ruonan/metsä* (~ -kangas); hietikot, esim. *Anomalampin/pakat, Laakainperän/pakka, Vattajan/hieta, Vongan/pakka*; lahdet, esim. *Kalson/lahti, Lätyn/perä* (kantanimi Lätty, suoalue), *Ristikallion/perä, Vanhanrannan/perukka*; vedenkokouman osat, kuten salmet ja selät, esim. *Kannuskarin/salmi, Lohtajan/selkä, Mörkölän/perä, Ruohokarin/salmi, Rönkkön/salmi*; vedenalaiset paikat (matalikot, syvänteet yms.), esim. *Arentin/matala* (kantanimi *Arenti* ~ *Arenteeri*, niemi), *Hakunnin/pauha, Koukin/pankki, Ulkopauhan/sääri*; joet ja ojat, esim. *Alahaan/oja, Jungin/oja, Lohtajan/joki, Lokaniitun/oja, Niemen/joki, Paska-perän/oja, Vatingin/oja*.

Hieman yleistäen voisi sanoa, että joidenkin tarkoiteryhmien (kuten saarten, niemien ja lampien) nimet keräävät ympärilleen paljon liitynnäisiä eli toimivat usein kantaniminä - toisten ryhmien nimet (kuten tiet ja ojat) taas eivät juuri koskaan ole kantaniminä, vaan ne ovat suurimmaksi osaksi itse liitynnäisiä. On tietysti myös sellaisia tarkoiteryhmiä, joissa on paljon sekä kantanimiä että liitynnäisiä (kuten rannat, metsät, niityt ja pellot).

Erityisen huomionarvoisena pidän sitä, että useat *-kari*-perusosaiset saarten nimet toimivat kantaniminä *-pauha*-loppuisille saarten nimille: *Latokari* → *Latokarinpauha*, *Mustakari* → *Mustakarinpauha*, *Pakinkari* → *Pakinkarinpauhat*, *Ruohokari* → *Ruohokarinpauhat*^{1,2}, *Sivukari* → *Sivukarinpauha* jne. Toisaalta yksikään *-pauha*-nimi ei ole kantanimenä *-kari*-perusosaiselle nimelle; sellaista nimeä kuin esim. **Latopauhankari* ei ilmeisesti voi pitää mahdollisena Lohtajan rannikonimissä. Tämä johtuu käsittääkseni siitä, että *-kari*-perusosaiset saaret ovat sekä luonnossa että nimistössä Lohtajalla vanhempia kuin (metonyymiset) *-pauha*-loppuiset (jotka ovat alkuaan vain matalikoita tai kivikoita; vrt. *pauha*-appellatiivin merkitys, s. 65 - 67). Esimerkiksi siis *Latokari*-nimisen saaren lähellä olevaa matalikkoa alettiin nimittää *Latokarinpauhaksi*, ja nimi on säilynyt matalikon kohottua saareksi. Sen sijaan jonkin *pauhan* 'matalikon tms.' mukaan ei koskaan voida nimetä *kareja* 'saaria', sillä saarethan ovat aina ennemmin tunnettuja ja nimettyjä paikkoja kuin alun perin vedenalaiset *pauhat*. Saarten nimet ovat muutenkin kantaniminä Lohtajalla hyvin merkittäviä, ja useimmiten kantanimien perusosana on juuri *-kari* (esim. *Ohtakaran/matala*, *Ruohokarin/salmi*).

Tarkka sijainti voidaan myös tuoda nimessä esiin ilman, että läheisen paikan nimi (propri) olisi sijainnin ilmaisevana nimenosana (eli muuten kuin liitynnäisnimien avulla). Joskus nimittäin pelkän yleisnimen käyttö läheisestä luonnon- tai kulttuuripaikasta riittää kertomaan paikan sijainnin, kuten nimissä *Jalkatiemäki* (mäki jalkatiellä), *Koskisaari* (pieni saari kosken kohdalla Viirretjoessa), *Metsäpelto* (pelto metsän keskellä), *Rajaneva* (neva rajan kohdalla), *Rantahaka*, *Rantapelto*, *Rantavainio* (peltoja lähellä rantaa tai rannassa; kyseisiä nimiä on

useita - tämä on suosittu nimeämistapa!), *Rantametsä* (metsä rannalla), *Tarhanmetsä* (metsikkö talon ja tarhan vieressä) jne. Monia näistä nimistä, kuten *Rantapeltoa*, voi pitää appellatiivisuonteisinakin nimityksinä: nimet ovat syntyneet paikkoja kuvaavista appellatiivisista ilmauksista, tavallisista yhdyssanoista, jotka yhä voi nimistä tunnistaa (ks. Pitkänen 1989: 317).

Tarkan sijainnin ilmaisevia nimiä ovat myös mm. *-alusta*, *-takusta*, *-pää* ja *-suu* -loppuiset nimet (vrt. Kiviniemi 1990: 160; 1975: 27). Rakennetyyppejä käsitellessäni perustelin tällaisten nimimuotojen olevan yksiosaisia - niissä on vain yksi syntaktinen nimenosa. Kiviniemen (1990: 159) mukaan paikkojen sijainti voidaankin joskus ilmaista puheessa riittävän tarkasti vain esim. erilaisilla **lokaalisilla kompositumeilla**, ja niiden pohjalta on syntynyt melko suuri määrä paikannimiä; useimmiten ne ovat tyyppiä *Järventaus(ta)* tai *Järventaka*, harvemmin paikan lajin ilmaisevan perusosan sisältäviä kuten *Järventaus(ta)/pelto*.

Perusosan puuttuminen useimmista lokaalikomposituminimistä johtuu pyrkimyksestä lyhyempiin rakenteisiin. Kiviniemi (1975: 28) ei pidäkään perusosattomia nimimuotoja ilman selviä todisteita elliptisinä (perusosaisista lyhenneinä), kuten monesti ajatellaan, vaan hänen mukaansa on nimeä muodostettaessa täysin mahdollista päätyä suoraan erityyppisiin ilmauksiin ja nimiin; esim. käsite 'kankaan alla oleva pelto' voi saada nimekseen *Kankaanalainen(pelto)*, *Kangasala*, *Kankaanalusta*, *Kankaanalusta(n)pelto* jne.

Lohtajan rannikonimistössä on erilaisia lokaalikomposituminimiä jonkin verran (aineistossani 36). Niitä esiintyy metsäalueiden nimissä sekä silloin tällöin mm. lahtien ja rantojen nimissä, esim. *Annanlanalusta* (ranta-alue Annalan talon "alla", vieressä), *Junginsivu* (~*Junginräme*) (suoalue Junki-nimisen järviiniityn vieressä), *Niementakusta* (metsä Niemen talon takana), *Peltojentakusta* (metsä peltojen takana), *Rannanojansuu* (pieni lahti Rannanojan suulla), *Teinenväli* (metsä kahden tien välissä), *Vatunginjärventakusta* (metsä Vatunginjärven takana).

Selvästi eniten yksiosaisia, pelkän lokaalisen ilmauksen sisältäviä nimiä on kuitenkin kalapaikkojen nimissä (15 kertaa): esim. *Kaasanmerkki* ja *Kuivankohta* ovat vain paikan tarkan sijainnin ilmaisevia nimiä. Näyttääkin siltä, että Lohtajan rannikon kalapaikat nimetään kaikkein useimmin sen mukaan, missä ne sijaitsevat. Tarkka sijainti voidaan ilmaista joko 1) sen mukaan, millaisella paikalla apaja sijaitsee (esim. syvällä, matalalla, kivikkoisella tai merenpohjassa olevan harjanteen kohdalla / lähellä / päässä jne.), tai sitten 2) tietyn mantereella sijaitsevan kiintopisteen (maamerkin) mukaan, josta otetaan linjaa (suuntaa) ja tarkistetaan apajan sijainti. (Vrt. VL: 72.)

Seuraavat kalapaikat on nimetty sen mukaan, minkälaisella paikalla ne merellä sijaitsevat: *Kroopinlaita*, *Kroopinperä*, *Kuivankohta*, *Pauhamerkki*, *Säärenpää*. On käytännöllistä nimittää esim. tietyn *kroopin* eli syvänteen laidalla olevaa apajaa *Kroopinlaidaksi* ja ympäröivää merialuetta kuivemmalla paikalla sijaitsevaa apajaa *Kuivankohdaksi*. Seuraavat apajat taas on nimetty jonkin maalla sijaitsevan kiintopisteen mukaan: *Hietainalusta*, *Kaasanmerkki* (< vrt. rts. *kas* = 'maamerimerkki' ja *kase* = 'roihi, merkkirovio'; Ohtakarissa sijaitsevassa maamerimerkissä, Pookissa, paloi aikaisemmin merkkivalo; AN), *Kivimerkki*, *Lehtilampinlinja*, *Mättäänalusta*, *Puskamerkki*, *Suovanlinja* ~ *-merkki*, *Tupainkohta*. Kun kalapaikalta näkyy tietyssä suunnassa ja kulmassa esim. jokin suuri kivi tai puska (pensas), voidaan apajaa nimittää *Kivimerkiksi*, *Puskamerkiksi* jne. *Suovanlinja* ~ *-merkki* on saanut nimensä Suovanalusta-nimisen rannan mukaan ja *Lehtilampinlinja* rannalla sijaitsevan Lehtilammen mukaan. Koska kalastajien on olennaista tietää, missä apaja tarkalleen sijaitsee, tämäntyyppiset nimet kertovat sen suoraan.

Appellatiivisen perusosan sisältäviä lokaalikomposituminimiä löytyi aineistostani viisi: *Merenpuoli/kangas* (kangasmetsä Vanhalta Rantatieltä katsoen meren puolella), *Lahtienväli/oja* (oja Vanhan- ja Uudenlahden välissä), *Satamansivun/metsä* (metsä Satama-nimisen pellon sivussa, vieressä), *Tienvieri/kangas* (metsä tien vieressä), *Ulkopään/kallio* (kallio Ulko-Kannuskarin ulkopäässä) - vrt. esim. sellaiset nimivaihtoehdot kuin **Merenpuoli(nen)*, **Lahtienväli(nen)*,

**Satamansivu* ja **Tienvieri/vierus* tms. Kuten esimerkeistäkin voi nähdä, lokaalisuutta ilmaisevina osina saattaa olla muitakin kuin paikannimistössämme tavalliset *-ta(k)usta*, *-pää* ja *-suu* (vrt. Kiviniemi 1990: 160), esim. *-väli-* ja *-sivu-* (näistä tarkemmin sanasemanttisessa luokittelussa, ks. 6.4).

5.2.2. Suhteellinen sijainti, suunta tai osana oleminen nimeämisperusteena

Paikan **suhteellista sijaintia** (luokka 33) ilmaisevia nimiä on aineistossani selvästi vähemmän kuin tarkkaan sijaintiin perustuvia nimiä (50 tapaus, 6,3 %). Nimeämisperusteena se on kuitenkin neljänneksi yleisin. Suhteellinen sijainti ilmaistaan tavallisimmin siten, että nimen määriteosana on paikan adverbia tai lokaalipostpositiota vastaava ilmaus (ks. 6.4).

Tavallisimpia suhteelliseen sijaintiin perustuvia nimiä ovat aineistossani merellä sijaitsevien kivien ja kivikoiden tai kallioiden nimet (9 nimeä), saarten (16) ja niemien (4) nimet, esim. *Maa-*, *Keski-* ja *Ulkokivi*, *Välikallio*, *Välikivet*, *Maa-* ja *Ulko-Kraaseli*, *Maa-* ja *Ulko-Rönkkö*, *Maalaaka* (saaria); *Maa-Kouki*, *Maanokka* ja *Ulkonokka* (niemiä). Mantereisia paikkoja sen sijaan nimetään harvemmin suhteellisen sijaintinsa mukaan (mm. peltojen nimet *Ala-* ja *Ylivainio* sekä metsiköiden nimet *Välikaara* ja *Välimetsä*). Tärkeimpänä nimeämisperusteena suhteellinen sijainti on vain koskien nimissä (kolmen kosken nimessä kuudesta): *Ala-* ja *Yläkoski* sekä *Ylikoski*.

Saarten nimissä (tarkoiteryhmä 76) suhteellinen sijainti on toiseksi yleisin nimeämisperuste. Tämä johtuu siitä, että usein on erittäin käyttökelpoista nimetä kaksi läheistä saarta sen mukaan, kumpi paikoista on mantereen ja kumpi taas meren puoleinen: saman perusosan sisältävät nimet saavat tällöin määriteosakseen produktiiviset *Maa-* ja *Ulko-*, jotka esiintyvät tavallisimmin juuri pareittain - tällöin on kyse ns. vastakohtanimistä (ks. myöh.). Kyseinen nimeämistapa lienee varsin tavallinen ainakin Perämeren alueella (vrt. esim. Kalajoen *Maa-* ja *Ulkokalla* sekä Pyhäjoen *Maa-* ja *Ulko-Nahkiainen*; MK 1973). Usein merellä olevien paikkojen sijaintia ei voikaan ilmaista sen täsmällisemmin

kuin suhteessa johonkin toiseen paikkaan tai paikkoihin: jos esim. tietty kivi on kahden saaren välissä, se nimetään mielellään *Välíkiveksi* ja saaren mantereelle päin oleva niemennokka *Maanokaksi*.

Suhteellisen sijainnin ohella myös **suunta** on hyvä nimeämisperuste joillekin merellä sijaitseville paikoille, erityisesti matalikoille ja syvänteille (kuusi esiintymää): *Etelä-* ja *Pohja-Välipauha*, *Länsipauha*, *Länsisääri*, *Pohjaklupu*, (*pohoja* = pohjois-, pohjoinen; LJ 1965), *Pohjoiskroopi*. Ilmansuunnan mukaan nimetään selvästi harvemmin mantereisia paikkoja (vain *Etelämäki*); suuntaa ilmaisee tosin myös mäenkumpareen nimi *Vastapää* (mäki on vastapäätä kaikkia muita Kilpipakalla sijaitsevia laskettelumäkiä). Yhteensä suunta on nimeämisperusteena vain 12 nimessä (1,5 %).

Suuntaakin harvinaisempi nimeämisperuste rannikkonimistössä näyttäisi olevan **partiaalisuus** (luokka 31). Vain seitsemän nimen (0,9 %) nimenantoperusteena sitä voi pitää varmana: *Uusi* ja *Vanha Paskaperä* ovat samaa vanhaa ja soista aluetta, entistä *Paskaperää*, *Ala-*, *Keski-* ja *Yli-Höyteli* ovat kaikki vanhaa *Höyteli*-nimistä järveä sekä kalastusmatalikot *Keski-Känttä* ja *Ulko-Känttä* kuuluvat laajaan *Känttä*-nimiseen matalikkoon. Määriteosilla on voitu näin tarkentaa tietyn kokonaisuuden eri osia. Tällaisilla nimiryhmillä on alkuaan yhteinen nimeämisperuste: Kiviniemen (1971: 128) mukaan nimeämisperustetta voi pitää nimiparille tai -ryhmälle yhteisenä vain silloin, jos kyseiset paikat ovat aikoinaan muodostaneet yhden kokonaisuuden tai jos ne alun perin ovat olleet nimensä sisällön (jälkiosan) mukaisia.

Joillekin nimipareille tai -ryhmille on olemassa kuitenkin aiempi **kollektiivi-** eli **yhteisnimi** (ks. Kiviniemi ym. 1974: 21), kuten *Kerokarit* (nyk. *Maa-* ja *Ulko-Kero*) ja *Vaarakivikot* (*Maa-*, *Ulko-* ja *Kakara-Vaara*). Yhteisnimi ei ole tietenkään nimiryhmien syntymisen edellytyksenä, ja enin osa nimipareista on aina sellaisia, joiden nimeämisperuste ei ole yhteinen (ks. luku 5.3.1).

Monien Lohtajan rannikon mm. *Maa-* ja *Ulko-*alkuisten nimiparien nimenanto-prosessin selvittäminen ei olekaan tämän työn puitteissa mahdollista: jotkut nimiparit ovat ilmeisesti samaan aikaan syntyneitä (jolloin niillä on yhteinen nimenantoperuste), jotkut taas ovat vähitellen muodostuneet pareiksi, mihin tietysti on ollut vaikuttamassa myös muiden vastaavanlaisten nimiparien tutuksi tullut malli. Luonnollisesti nimenantoon on vaikuttanut myös maankohoaminen: esim. luodot *Maa-* ja *Ulko-Vaara* ovat aiemmin merestä nousseita ja ilmeisesti myös aiemmin nimettyjä kuin samaan nimiryhmään kuuluva *Kakara-Vaara*, jonka määriteosa selittyy siten, että se on kolmesta *Vaarasta* nuorin (LJ 1959).

Kuten edellä on jo useasti tullut esille, monet suhteelliseen sijaintiin, suuntaan tai partiaalisuuteen perustuvat nimet esiintyvät tavallisimmin vastakohtapareina. Sisällöltään vastakohtaisia nimiä (ns. **kontrasti-** eli **vastakohtanimet**; ks. Kiviniemi ym. 1974: 22) syntyy, kun tietystä mielteestä viriää - suhteellisen helposti - sisällöltään vastakohtainen mielle. Tyypillisistä vastakohtanimistä esimerkkinä ovat lukuisat *musta - valkoinen* -antonyymiparilla muodostetut vesistönimet maassamme, kuten suosittu nimipari *Mustalampi* ja *Valkealampi*. (Kiviniemi 1971: 125; 1990: 152, 187 - 188.)

Läheskään aina eivät kontrastinimet perustu paikkojen laadulliseen vastakohtaisuuteen: esim. jonkin *Valkealammen* vesi voi näyttää aivan yhtä mustalta kuin läheisen *Mustalammenkin*. Samoin eivät myöskään esim. useiden Lohtajan rannikon *Iso-* ja *Pieni-* alkuisten nimien tarkoitteet juuri kooltaan toisistaan eroa (näistä tarkemmin luvussa 5.3.1.). Vastakohtanimien perustana onkin useimmiten paikkojen lähekkäinen sijainti. (Ks. Kiviniemi 1971: 126; Zilliacus 1966: 82.) Myös tutuksi tullut nimimalli vaikuttaa vastakohtanimien syntymiseen; niinpä Lohtajan rannikolla mielellään nimetään *Maa-* ja *Ulko-*määritteiden avulla yhä uusia merestä nousevia paikkoja.

Nimiaineistossani on vastakohtapareja luonnollisesti muitakin kuin jo edellä mainitut suhteelliseen sijaintiin, suuntaan tai partiaalisuuteen perustuvat nimiparit, esim. *Uusi-* ja *Vanhaniitty*, *Uusi-* ja *Vanhalampi*, *Iso-* ja *Pikkupöllä*, *Iso-*

ja *Pikku-Huimaava*. Käsittelen näitä kaikkia kuitenkin tässä yhtenä kokonaisuutena. Vastakohtanimien perusosana voi olla yhtä hyvin jokin maastoappellatiivi kuin prorikin: kontrastinimiin kuuluvat siis myös sellaiset nimiparit tai -ryhmät, joissa alkuosan kontrastisuuden perustana näyttää olevan vain yhteisellä nimellä tunnettujen paikkojen erottaminen toisistaan (eli nimirakenne 2CB, esim. *Maa-* ja *Ulko-Kero*) (vrt. Kiviniemi 1971: 127).

Erotteluperusteet nimipareissa tai -ryhmissä eivät aina ole välttämättä kontrastisia. Kiviniemi (1971: 127, 131 - 132; 1990: 217) onkin sitä mieltä, että paikkojen **vertailua** ja nimien **variointia** voi olla monenlaista, ja vain yhtenä ryhmänä ovat juuri kontrastinimet. Varioinnissa assosioituvat helposti toisiinsa esim. eläinten nimet, ihmisten ja ruumiinosien nimitykset, värit ja numeroilmaukset; variointinimiä voi olla paikoin hyvinkin erikoisia (ks. Kiviniemi 1971: 130 - 132; 1990: 217).

Lohtajan rannikkonimistössä mitä omalaatuisimpaan variointiin (ei vastakohtaisuuteen) perustuvia nimipareja ja -ryhmiä ovat seuraavat: *Kallio-*, *Lehti-* ja *Pirtti-Kunnoton* (pieniä saaria; nykyään lohtajalaiset puhuvat myös *Mylly-Kunnottomasta*, jota ei nimiaineistossani vielä ole); *Maa-*, *Tupa-* ja *Somerolaaka* (matalia saaria, jotka vielä vähän aikaa sitten olivat merestä kohoavia kivikoita; AN); *Lehmänkieli* ja *Saparo* (lähekkäiset pellot); *Antinmäki*, *Jussinmäki* ja *Kallenmäki* sekä *Lämminleipä* ja *Rieska* (laskettelumäkiä Kilpipakalla); mahdollisesti myös (melko etäällä toisistaan merellä sijaitsevat) *Saunakivi* ja *Kiuaskivi*. Vastaavan tyyppisiä nimipareja tai -ryhmiä voi olla paljon enemmänkin, mutta niitä ei ole aina helppo havaita (vrt. Kiviniemi 1990: 217).

Kunnoton-nimiryhmän ja muiden vastaavien nimien tulkinnessa voi niiden määriteosien sisältöä pitää ensisijaisena nimeämisperusteena: *Kallio-Kunnottomassa* on jyhkeitä, liki kymmeneen metriin kohoavia kallioita, *Lehti-Kunnottomassa* kasvaa kaunista laidunkoivikkoja ja komeita haapoja (Hannila ym. 1989a: 24) ja *Pirtti-Kunnottomassa* on ollut vanha *pirtti* eli sauna (LJ 1965) jne.

Kuitenkin tällaisten nimien perustana on myös lähekkäinen sijainti ja tietty nimimalli; *Kunnoton*-nimiset paikat tuskin voisivat sijaita kovin etäällä toisistaan.

Myös variointinimien perusosilla voi olla tärkeä merkitys nimien sisällölle, kuten tuntuisi olevan esim. juuri *Kunnoton*-nimissä: *Kunnoton*-perusosa kertoo saarten vaikeakulkuisesta maastosta, kelvottomuudesta mihinkään hyötykäyttöön tms. Liittyypä *Kunnoton*-nimiin vielä seuraava vanha tarinakin:

Kaksi jättiläistä heitti kilpaa kiviä Niemelästä merelle päin. Toisen kivi putosi melko lähelle, jolloin toinen moitti: "Voi kunnoton, ko et jaksanu!" Toinen heittikin kauas, jolloin "kivi meni että möksähti". Näin ovat sitten syntyneet *Kunnoton*-nimet ja Himangan puolella sijaitsevat (*Möksin*- ~) *Meksinkivi*, *-kallio* ja *-metsä*. (AN.)

5.3. Paikan ominaisuus (luokat 41 - 46)

5.3.1. Paikan koko tai muoto nimeämisperusteena

Nimiaineistoni 791:stä erityispiirrettä ilmaisevasta nimenosasta ainoastaan 135 (17,1 %) ilmaisee paikan jonkin ominaisuuden (luokat 41 - 46). Paikan ominaisuus on siis huomattavasti harvinaisempi nimeämisperuste Lohtajan rannikonimistössä kuin paikan nimeäminen jonkin toisen paikan mukaan (esim. tarkan sijainnin perusteella) tai sitten suhteessa muuhun, kuten johonkin paikalla esiintyvään, paikan omistukseen tms. Ilmeisesti paikan jonkin ominaisuuden tulee olla varsin huomiota herättävä jäädäkseen elämään paikannimessä; ellei tällaista ominaisuutta ole, on paikka tarkoituksenmukaisempaa nimetä esimerkiksi sijaintinsa perusteella. Ominaisuuksista vain paikan muoto näyttäisi olevan melko tärkeä nimenantoperuste (ks. myöh.).

Paikan koko (luokka 41) on melko harvinainen nimeämisperuste Lohtajan rannikonimistössä (22 nimessä, 2,8 %). Tämä on aika yllättävää, sillä Kiviniemen (1990: 151) mukaan koko on paitsi kaikenlaisia paikkoja erotteleva piirre,

myös yleensä kaikkein luontevin erotteluperuste samanlajisten paikkojen kesken. Esimerkiksi Eskolan vesistönimitutkimuksessa (1993: 166) paikan koko on yleisin paikan ominaisuutta ilmaisevista nimeämisperusteista; sen sijaan Lohtajan rannikonimistössä paikan ominaisuuksista vain ikä ja väri näyttävät olevan nimenantoperusteena sitä harvinaisempia. Tavallisimmin paikan koko on erotteluperusteena erilaisissa nimipareissa, kuten vastakohtanimissä (esim. *Iso-* ja *Pikkuranta*); tällainen nimeäminen perustuu kuitenkin myös paikkojen keskinäiseen vertailuun ja lähekkäiseen sijaintiin, ei välttämättä paikkojen kokoon sinänsä (ks. edellinen luku).

Paikan koko ei siis ole nimiaineistossani missään tarkoiteryhmässä kovin tärkeä nimeämisperuste - koon mukaan voidaan ilmeisesti nimetä mitä tahansa paikkoja, jos ne vain ovat silmiinpistävän suuria tai pieniä, esim. *Isopauha* (suuri kivinen matalikko merellä), *Isokivi* (~ *Kiiskiskivi*), *Isoranta*, *Laajala* (pelto), *Pikkukallio*, *Pikkunokka* (niemi), *Pikkulampi*, *Vähäjärvi* ja *Ääretönmaa* (suuri metsäalue). Vastakohtapareina esiintyvät *Iso-* ja *Pikkuranta*, *Iso-* ja *Pikkupöllä*, *Iso-Huimaava* ja *Pikku-Huimaava* (laskettelukumpareita) sekä *Iso* ja *Pikku-Lehtilampi*.

Seuraavat nimet perustuvat siihen, että niiden tarkoitteet ovat pienempiä kuin niihin verrattavat vanhemmat, jo tunnetut paikat: *Pikkuranta* (ent. *Huhtalanranta*), vrt. *Isoranta*; *Pikku-Sälttinki*, vrt. *Sälttinki* (ranta-alueita); *Pikku-Ronkko*, vrt. *Ronkko* (metsiköitä); *Pikku-Kaakkuri*, vrt. *Kaakkurinneva* (suoalueita); *Pikku-Fatihietta*, vrt. *Fatihietta* (hietikoita). Kiviniemen (1971: 128) mukaan enin osa nimipareista on aina juuri sellaisia, joissa nimeämisperuste ei ole yhteinen; toinen nimiparin jäsenistä on syntynyt myöhemmin kuin toinen. Nimenanto perustuu tällöin paljolti myös paikkojen lähekkäiseen sijaintiin.

Nimisysteemi on voinut pyrkiä täydellistymään myös siten, että jompikumpi nimiparin (tai joku nimiryhmän) jäsenistä on ollut primaari eli alkuperäinen ja se on vasta myöhemmin saanut nimipariaan vastaavan, usein kontrastisen alkuosan (Kiviniemi 1971: 129). Esimerkiksi *Iso Lehtilampi* oli alun perin pelkkä

Lehtilampi, mutta sen jälkeen, kun läheistä *Somerolampea* alettiin nimittää myös *Pieneksi* (~*Pikku*) *Lehtilammeksi*, on *Lehtilampi* saanut tarkentavan ja nimipäriaan vastaavan *Iso*-määritteen. Vastaavasti nimiaineistoni *Ulko-Kraaseli* on alkuaan ollut ilmeisesti vain *Kraaseli* (K 1761 ja PK 1845a -kartoissa *Kraseli*; vrt. SLH 1: 57), mutta kun sen eteen mantereen puolelle on noussut uusi pieni saari, jota on alettu nimittää *Maa-Kraaseliksi*, se on johdonmukaisesti saanut *Ulko*-alkuosan. Kiviniemi (1971: 129) toteaaakin, että tällaisen **yhtäläistymistendenssin** takia mahdollisen primaarinimen määrittäminen on usein varsin hankalaa ja jopa mahdotonta, etenkin jos nimen syntyyn vaikuttaneet tekijät ovat hävinneet tai muuttuneet.

Toisin kuin paikan koko, sen **muoto** (luokka 42) voi usein olla erinomainen nimenantoperuste Lohtajan rannikonimistössä. Paikan muoto on ehdottomasti tärkein paikan ominaisuuksista, ja sen perusteella on nimetty yhteensä 40 Lohtajan rannikon paikkaa (5,1 %). Muoto on aineistossani kaiken kaikkiaan kuudenneksi yleisin nimenantoperuste. Jos muotoon perustuvien paikkojen määrää vertaa taas esim. Eskolan tutkimukseen (1993: 166), on tilanne jälleen päinvastainen: siinä 589 nimestä vain neljällä on nimeämisperusteenaan paikan muoto.

Nimeäminen paikan muodon mukaan näyttää Lohtajan rannikolla selvimmin keskittyvän kiviin ja kallioihin: merellä sijaitsevia kiviä (tarkoiteryhmä 75: 8 tapausta) ovat esim. *Akankivi* ("se on semmonen akam mallinen"; LJ 1955), *Hevoskivi* ("se on ko hevosen selekä"; LJ 1959), *Levein*, *Nauriskivi*, *Nenäkivi*, *Satulakivi*. Joskus näin nimetään luotoja ja pieniä saariakin (ryhmä 76: 2 kertaa): *Kraaseli* (pieni saari, joka on aivan *kraaselin* eli hylkeen mallinen) ja *Kampusu* (*kampusun* eli verileivän muotoinen pikku saari). Kuten merellä, myös rannalla tai kauempana mantereella sijaitsevat kivet ja kalliot (tarkoiteryhmä 54) on melko tavallista nimetä muotonsa perusteella (11 kertaa, vain tarkka sijainti on tärkeämpi nimeämisperuste), esim. *Harjakivi* ("se on harjam muotonen, niinkö talon katto"; LJ 1959), *Kellokivi*, *Loivakallio*, *Munakivi*, *Piikkikivi*, *Tummunkivi*

(*"justihin ko tummun syli"*; *tummu* on isoäiti ja yleensäkin vanha naisihminen; IH 1982; LJ 1965; EL), *Tuolikivi, Uunikallio* (*"justihin ko uuni"*; IH 1982).

Ilmeisesti nimenantajien on paljon helpompi tarkastella kivien ja kallioiden muotoa kuin kookkaampien ja ääriviivoiltaan usein epäselvien tarkoitteiden (esim. metsien, suoalueiden, rantojen, suurten saarten) muotoa; näistähän ei juuri pysty yhdellä silmäyksellä näkemään, minkä mallisia ne ovat. Sen sijaan varsinkin meren pinnasta kohoavat kivet ovat niin selvärajaisia ja tietyn mallisia, ettei ole ihme, että ne nimetään mielellään muotonsa perusteella. Odotuksenmukaista lienee sekkin, ettei rantoja ja lahtia ole nimetty juuri koskaan muodon mukaan sillä neidän muuttavat jatkuvasti muotoaan - ainoa poikkeus on *Pussinperä* (lahti ja viereinen ranta-alue).

Jonkin verran muotoon perustuvia nimiä on myös mm. maankohoumien (3 esiintymää) ja laskettelumäkien (5) nimissä. Tavallisimmin paikan muoto on näissä ilmaistu metaforalla, joten nimet ovat yksiosaisia: *Limppu, Tallitunkio* (maankohoumia), *Linja* (*"se on ko linja, niin suora mäki"*; LJ 1959), *Piipunkoppa, Varsi, Vellikuppi* (laskettelumäkiä). Etenkin laskettelumäkien leikilliset nimet ovat hyvin paikkoja kuvaavia: metafora ei siis tarvitse paikan lajia ilmaisevaa perusosaa nimen loppuun. *Tallitunkio* on *Päivärinnankarin* vanhempi rinnakkaisnimi; metafora perustuu siihen, että rannalla sijaitseva pieni ja korkea mäki oli ennen veden ympäröimä luoto, joka näytti mereltä päin lantakasalta. *-tunkio*-nimisiä pieniä, korkeita saaria on ollut useitakin Lohtajan - Himangan alueella (AN); vrt. myös esim. Himangan puolella olevan Mansikkakaran pohjoinen niemenkärki on nimeltään *Tallitunkionnokka* (PP 1959).

Muotoon perustuvia nimiä (joko metaforalla ilmaistuja tai kaksiosaisia ja perusosaltaan paikan lajia ilmaisevia) on joitain muissakin tarkoiteryhmissä. Muutamina esimerkkeinä mainittakoon *Fatihietä* (hiekkaluoto, joka on laakea ja laitamiltaan kohoava, niin kuin vati; AN), *Karhunpillu* (soikea rantaniitty, joka lienee ennen ollut kapea salmi mantereen ja Jäneskarin välissä; LJ 1959), *Korkiakangas, Koiranpäälampi, Lehmänkieli* ja *Saparo* (peltoja: *Lehmänkieli* on

pitkä, selvästikin kielen mallinen ja *Saparo* taas erittäin monikulmainen ja mutkikas pelto), *Pitkäsäikkä* (pitkä matalikko merellä), *Vinkkelihaka* (pelto, joka on *vinkkelin* eli suorakulmion muotoinen). Muotoon perustuvia nimiä ei ole ainutkukaan teiden, ojien ja jokien eikä virtapaikkojen nimissä; nämä lienevät sellaisia tarkoitteita, joita ei yleensääkään tarkastella muodon kannalta.

5.3.2. Maaperän laatu tai jokin muu ominaisuus nimeämisperusteena

Maaperän laadun (luokka 46) ilmaisevia nimiä on aineistossani yhteensä 28 (3,5 %). Eniten näitä on peltoalueiden (tarkoiteryhmä 41: 4 tapausta) ja metsien (ryhmä 61: 6) nimissä eli suhteellisen laaja-alaisten paikkojen nimissä. Esim. peltoja ovat *Retu-Kokko* (*Kokko*-nimisen pellon *retusta*, kivistä jatketta; IH 1982), ja *Savela*; metsiä ovat *Hietakangas*, *Kivikangas*, *Paskakaara* ja *Ronkko* (maastoltaan louhikkoinen ja kivikkoinen metsä). Hajatapauksia on muissakin tarkoiteryhmissä, esim. *Rösö* (Rosonnokassa sijaitseva louhikko), *Paskala* ja *Paskaperä*³ (suoalueita), *Kallio-Kunnoton* ja *Somerolaaka* (saaria), *Hietamatala* ja *Savipauha* (matalikoita merellä). Jos paikan maasto on siis esim. huomattavan kivikkoista, savista tai hiekkaista, paikka nimetään mielellään maaperän laadun mukaan.

Maastoa kuvaavina määriteosina tai yksiosaisina niminä on Lohtajan rannikkonimistössä usein deskriptiivissävyisiä, toisiaan muistuttavia sanoja kuten *Retu-*, *Ronkko*, *Rönkkö*, *Roson-*, *Rösö* ja *Röystä*. Tällaisten ilmausten merkitykset ovat lähellä toisiaan; ne kuvaavat rannikolla monin paikoin tyypillistä maastoa, joka on epätasaista, kivikkoista tai ryteikköistä ja kovin vaikeakulkuista.

Nimet, joissa on määriteosana *Kivi-* tai *Kallio-*, ovat siinä mielessä monitulkintaisia, ettei voi suoraan tietää, onko kyseinen paikka (kokonaan) maaperältään kivinen tai kallioinen (nimeämisperuste 46) vai esiintyykö paikalla vain jokin kivi tai kallio (nimeämisperuste 53, ks. 5.4.2). Niinpä esim. *Kallioniemi* voi yhtä hyvin olla "maaperältään kallioinen niemi" kuin "niemi, jolla on kallio tai kallioita".

Oikea tulkinta onkin usein (ei silti aina) mahdollinen vain paikan tuntemuksen perusteella. (Vrt. Kiviniemi 1990: 126.) Nimiaineistossani on erinomainen esimerkki tästä ongelmasta: Lohtajan Karhissa sijaitseva *Kalliokari*² (nyk. *Kallioniemi*) on maastoltaan kokonaan kallioista aluetta, kun taas Alaviirteen rannassa sijaitsevassa *Kalliokarissa*¹ on vain yksi iso kallio (joten sen nimeämisperuste on paikalla esiintyminen, luokka 53).

Paikan ikä (luokka 43) on harvoin nimeämisperusteena rannikkoseudun paikoilla, vain seitsemän kertaa (0,9 %); partiaalisuuden ohella se on toiseksi vähiten nimeämisperusteena. Kaikki muut ikää ilmaisevat nimenosat on ilmaistu adjektiiveilla *uusi* ja *vanha* (kuten *Vanha Rantatie*, *Uusiniittu*, *Vanharanta*) paitsi nimessä *Kakara-Vaara*. Tässä *kakara* tarkoittaa nimenantajain näkökulmasta 'nuorta': Kun *Kakara-Vaara* (luoto) nousi merenpinnan alta, sen lähellä oli jo *Maa-* ja *Ulko-Vaara* -nimiset luodot. Uusi luoto haluttiin ilmeisesti nimetä jo tuttujen paikkojen mukaan *Vaaraksi*, mutta enää ei annettukaan nimeä paikan suhteelliseen sijaintiin perustuen, vaan paikan nuoren iän mukaan. Nykyään *Maa-* ja *Kakara-Vaara* ovat jo maankohoamisen myötä sulautuneet manteeeseen (ja hävinneet), eikä niiden nimiä enää tarvita. *Ulko-Vaara* on yhä olemassa ja se tunnetaan pelkkänä *Vaarana*.

Paikan väri (luokka 44) on erittäin harvinainen (kaikkein vähiten esiintyvä) nimeämisperuste Lohtajan rannikkonimistössä: nimiaineistossani värin mukaan on nimetty vain kuusi paikkaa (0,8 %), nimittäin *Musta*¹ (varjoinen ranta-alue Ohtakarissa), *Musta*² (pieni saari), *Musta*³ (vedenalainen matalikko, apaja), *Punainenkivi*, *Punakallio* ja *Punainenranta*. Ilmeisesti paikan tulee olla esim. huomattavan musta (tai varjoinen ja synkkä) tai punainen, ennen kuin sen väri- tai valoisuusvaikutelma kelpaa nimeämisperusteeksi.

Väri- ja värinimityksistä juuri musta ja punainen (näiden lisäksi myös valkoinen) ovat todennäköisesti ensimmäisinä tulleet maailman eri kieliin, mikä selittää pitkälti niiden suuren suosion paikannimistössäkin (Kiviniemi 1990: 155). Se taas, että *Musta-* on nimistössä jopa kolme kertaa yleisempi määrite kuin *Valkea-*, johtuu

Kiviniemen (1990: 152) mukaan siitä, että on olemassa paljon sellaisia paikkoja, joita voidaan eri syistä sanoa ´mustiksi´, muttei juuri (saman ominaisuuden suhteen) ´valkeiksi´: esim. *Mustalahti*-nimien vastakohtana *Valkealahti* on melko harvinainen, koska ”valkeus” on ilmaistu toisin, useimmiten *Hiekka-* tai *Hieta-*määritteillä. Edelleen ´mustan´ piiriin kuuluvat osittain myös ´siniset´ paikat, sillä määrite *Sini(nen)-* on nimistössä vielä harvinaisempi kuin esim. *Kulta-*, *Hopea-*, *Ruskea-*, *Kelta-* ja *Harmaa-* (Kiviniemi 1990: 155).

Paikan jokin **muu ominaisuus** (luokka 45) on nimeämisperusteena aineistossani yhteensä 32 kertaa (4,0 %). Jonkin erityisominaisuuden mukaan on nimetty milloin mihinkin tarkoiteryhmään kuuluvia paikkoja, ja mm. seuraavat nimet olen sijoittanut tähän luokkaan: *Aaltomäki* (mäki, ent. hiekkadyyni, johon saakka aallot nousivat), *Kylmäperä* (tuulinen niittyalue meren rannalla), *Paskakivi* (kivi rannan tuntumassa, joka on yleensä valkeana lintujen ulosteista), *Pikkunakkaus* (laskettelumäki Kilpipakalla, joka *nakkas* eli heitti mäenlaskijaa vähän ilmaan), *Puhkukivi* ja *Puhkukivet* (kivi ja kivet, johon aallot voimakkaasti puhkeavat), *Vesikallio* (kallio merellä, joka kerää vettä laellaan olevaan syvennykseen), *Ristikari* (*kari* eli saari, joka on aina edessä *ristinä* eli merenkävijöiden tiellä).

5.4. Paikan suhde muuhun (luokat 51 - 55)

5.4.1. Paikan alkuperä nimeämisperusteena

Paikan suhdetta johonkin muuhun kuin toiseen paikkaan (luokat 51 - 55) ilmaisee nimiaineistossani yhteensä 311 nimen sisältö, eli 39,3 % kaikista nimeämisperusteista. Tällainen nimeäminen, kuten paikan sijainninkin perusteella tapahtuva nimeäminen, on siis selvästi yleisempää kuin nimenanto paikan jonkin ominaisuuden mukaan.

Paikan suhde sen **alkuperään** (luokka 51) on erittäin keskeinen nimeämisperuste Lohtajan rannikkonimistössä (138 tapausta, 17,4 %; toiseksi tärkein nimeämisperuste). Paikan alkuperästä kertovat ennen kaikkea kaikki metonymisiksi laskemani nimet sekä näiden lisäksi pari muuta nimeä: *Aro* (pelto, joka on ennen ollut *aro* eli alava, vetinen niitty rannalla), *Niemikallio* (kallio, joka on ennen rajautunut niemenä mereen) ja *Vanhanjoenuoma* (alava maa, laakso, jonka kohdalla on joskus virrannut joki). Varsinkin metonymisista nimistä näkee varsin suoraan maankohoamisen vaikutuksen Lohtajan rannikkonimistöön (esim. *Saviranta* on kuivunut ja on nykyään viljelty pelto, *Tiironkari* on ollut pieni saari, mutta on nykyään kiinni mantereessa niemenä, *Paskapauha* on kohonnut kivisestä matalikosta pieneksi saareksi jne.).

Maankohoamisen muuttamien paikkojen nimet on siis tässä työssä tulkittu yksiosaisiksi, paikan alkuperän ilmaiseviksi nimiksi. Käytän näistä nimistä (ehkä hieman epämääräistä) käsitettä **metonymiset nimet**, koska niille ei ilmeisesti ole olemassa mitään omaa tarkempaa termiänsä. Metonymisiksi nimiksi käsitetään yleensä nimet, jotka perustuvat kosketusassosiaatioon (Kiviniemi ym. 1974: 29). Maankohoamisen muuttamien paikkojen kohdalla ei kuitenkaan ole kyse varsinaisesta kosketusassosiaatiosta (kuten esim. olisi suon nimessä *Kapulasilta*, "suo, jolla on kapulasilta"; Kiviniemi ym. 1974: 29) - metonymia perustuu ikään kuin ajallisesti peräkkäisten paikkojen kosketukseen: *Korkiakari* on "metsä, jossa on sijainnut Korkiakari", *Tynnyrilampi* on "suoalue, jossa on ollut Tynnyrilampi" jne.

Olisin voinut käyttää myös käsitettä **metonymiset siirrynnäiset**, mutta mielestäni nämä tarkoittavat kuitenkin selvästi eri asiaa: metonymiset siirrynnäiset perustuvat siihen, että jonkin läheisen paikan nimeä käytetään kosketusassosiaatioon perustuvana metonymisena ilmauksena, esim. *Haukijärvi* talon nimenä ilmaisee, että talo on Haukijärven lähellä (Kiviniemi 1975: 48). Maankohoamisen muuttamien paikkojen nimethän eivät varsinaisesti siirry (jostakin läheisestä) paikasta toiseen; nimi pysyy periaatteessa koko ajan

samalla paikalla - siksi termi **siirrynnäinen** ei kuvaa nimityyppiä parhaalla mahdollisella tavalla.

Ongelmallisinta maankohoamisen muuttamien paikkojen ja näiden nimien tulkinnassa onkin se, mitä ylipäänsä tarkoitetaan käsitteillä **“sama paikka”** ja **“eri paikka”**. Ainialan (1997: 23) mukaan paikan on oltava maantieteellisesti yksi ja sama, jotta sitä voisi pitää **“samana”**; kuitenkin hitaat ja vähittäiset maaston muutokset (kuten metsäalueen laajentuminen, järven muodon muuttuminen) eivät muuta paikkaa **“eri paikaksi”**. Vaikeampia ovatkin sitten tulkita sellaiset paikat, joiden **laji** muuttuu (kuten juuri on laita metonymisiksi tulkitsemisessä nimissä): Onko tällöin siis kyseessä kaksi eri paikkaa ja kaksi eri paikannimeä?

Ainiala (mts. 23) toteaa seuraavasti:

Nimeä voidaan pitää säilyneenä tai muuttuneena ainoastaan silloin, kun se on jatkuvasti tarkoittanut **yhtä ja samaa paikkaa**. Paikannimi on monoreferentiaalinen eli yksitarkoitteinen, eikä se siis voi tarkoittaa **eri paikkaa** kuin joskus aiemmin. Tällöin kyseessä olisi jo **eri nimi**.

Maantieteellisesti samalla kohdalla sijaitseva esim. niemi ja siinä ennen ollut saari on siis nähtävä eri paikoiksi, joten niillä on myös eri nimet. Tällä tavalla asian tulkitsivat pohjoismaisista tutkijoista ainakin Falck-Kjällqvist ja Dalberg (ks. Ainiala mts. 23 ja siinä mainittu kirjallisuus). Ainiala (mts. 23) ei välttämättä näkisi asiaa yhtä yksiselitteisenä: olisi ensin tiedettävä, onko paikka nimetty uudelleen vai ei. Hänen mukaansa esim. sen jälkeen kun Kurhilan *Hitto*-niminen pelto on metsitetty, on metsiköstä käytetty yhä samaa nimeä, jolloin paikalla on koko ajan ollut yksi ja sama nimi - jos metsä taas olisi nimetty uudelleen pellon nimen mukaan, olisi *Hitto*-nimiä kaksi (muuta vastaavia nimiä mts. 162).

Käytännössä lienee kuitenkin mahdotonta sanoa, onko jokin paikka nimetty uudelleen paikan lajin muuttumisen jälkeen vai onko alkuperäinen nimi vain **säilynyt samana**. Ainakaan Lohtajan rannikon maankohoamisen muuttamien paikkojen ja paikannimien taustalta on hankala yrittää löytää sellaista kohtaa tai

hetkeä, jolloin paikat olisi nimetty uudelleen (myöskään Ainiala ei näytä osoit-tavan vastaavaa esimerkkiä); milloin siis esim. tavallinen 2CA-rakenteinen *Latokari* (*kari* eli saari, jossa on lato) on muuttunut metonyymiseksi ja yksi-osaiseksi *Latokariksi* (niemi, joka on ollut Latokari)? Järkevämpää olisikin ehkä ajatella nimien yksinkertaisesti säilyneen samana paikan lajin muuttumisesta huolimatta.

Ainiala (mts. 23, 163) on ratkaissut kyseisen ongelman paikannimien säilymistä laskiessaan siten, että on esittänyt kaksi säilymislukua. Näin ollen hänen tutki-muskyliensä esim. vesistönimistä on säilynyt "vähimmillään yli 83 % ja enimmil-lään yli 95 %"; jälkimmäinen prosenttiluku pitää säilyneinä myös niitä nimiä, joiden tarkoite on muuttunut erilajiseksi. Tällä tavoin jää tilaa molemmille tulkintoille: paikan lajin muuttuessa nimen voi ymmärtää joko vaihtuvan toiseksi tai säilyvän. Edelleen on mahdollista ajatella niinkin, että tietyllä osalla paikkoja, joiden laji on muuttunut, on nimi säilynyt muuttumattomana, osalla taas nimi on muuttunut toiseksi (tällöin todellinen säilymisprosentti olisi jossakin ääriarvojen välillä).

Myös Lohtajan rannikonimistön paikannimet, joiden laji on muuttunut, voisi siis tulkita eri tavoin (joko säilyneiksi nimiksi tai uusiksi, metonyymisiksi nimiksi - tai osan niistä säilyneiksi, osan uusiksi nimiksi). Tässä tutkimuksessa kyseiset nimet on johdonmukaisesti kaikki tulkittu samalla tavalla, metonyymisiksi nimiksi, mikä johtuu valitsemastani analyysimallista (ks. jäljempänä). Eri asia on, kuinka nimien ymmärtää todellisuudessa käyttäytyneen; luontevintahan on aja-tella (kuten sanottu), että nimet ovat koko ajan pysyneet samoina, vaikka paikat ovat muuttuneet.

Koska tämä tutkimus on lähtenyt liikkeelle nimien rakenneanalyysistä, jossa tavallisiin 2CA-tyyppisiin nimiin voivat kuulua vain paikan todellisen lajin ilmaisevat nimet, jäävät ne nimet, joiden paikan laji on muuttunut, auttamatta 2CA-tyypin ulkopuolelle (eli jos nimessä on "väärän" eli paikan vanhan lajin ilmaiseva appellatiivi, se ei voi koskaan olla 2CA-tyyppinen nimi). Niinpä esim.

Polkukari (nyk. metsä) ei ole 2CA-tyyppinen (vaan tyyppiä 1C), vaikka alkuperäinen *karin* (saaren) nimi *Polkukari* sellainen onkin aikanaan ollut. Rakennanalyysin tuloksena siis ne paikannimet, joiden laji on muuttunut, on väistämättä tulkittava eri nimiksi kuin alkuperäiset 2CA-nimet - koska *Polkukari*-paikkoja ajatellaan olevan kaksi (toinen on alkuperäinen saari, toinen nykyinen metsä), on nimiäkin tietysti kaksi (vrt. Ainiala mts. 23). Nimien ei näin ollen tässä analyysimallissa käsitettä säilyneen, jos paikan laji on muuttunut, vaan uusilla paikoilla on uudet (metonymiset) nimet.

Metonymisiä nimiä esiintyy eniten peltojen (40 tapausta), saarten (30), niemien (21), metsien (11) ja niittyjen (10) nimissä. Pellot sijaitsevat usein vanhojen esim. lahtien, rantojen, niittyjen tai saarten paikalla, ja näiden nimet ovat säilyneet peltojen niminä, esim. *Hahtinara*, *Isoranta*, *Karhunkalla*, *Klupunketo*, *Kusiniemi*, *Kuusikari*, *Lokaniittu*, *Lähdeniittu*, *Paavolahti*, *Pentinjärvenräme*, *Pirttiluoto*, *Poikkilahti*, *Puojinsuonaro*, *Santaranta*, *Satama*, *Valkamannokka*, *Väliranta*. Peltojen nimistä yhdeksällä on loppuelementtinä (entisen paikan PA-sana) *-ranta*, viidellä *-kari* tai *-niittu*, neljällä *-lahti* sekä kahdella *-aro*; kerran esiintyviä entisiä PA-sanoja peltojen nimissä ovat mm. *-kalla*, *-keto*, *-luoto*, *-reikä*, *-räme* ja *-suo*.

Saarten ja luotojen nimissä on erittäin runsaasti (23) *-pauhaan* päättyviä nimiä, esim. *Huivipauha*, *Kiiskispauha*, *Kipponpauha*, *Kraaselinpauha*, *Luutapauha*, *Nokkapauha*, *Paskapauha*, *Putkipauha*, *Ruohokarinpauhat* ja *Ulkopauha*. Olenkin jo *pauha*-appellatiivia esitellessäni selviteltyt, miten *pauha* on selvästi alkanut tarkoittaa myös 'saarta', ei enää vain '(kala)matalikkoa tai kivikkoa'. Tämän vuoksi *pauha*-loppuiset saarten nimet olisikin jo voinut tulkita normaaleiksi 2CA-nimiksi, joissa PA-sana *pauha* tarkoittaa 'saarta'. Mutta koska *pauha*-saaret mitä ilmeisimmin on nimetty jo silloin, kun ne ovat olleet matalikkoja, on luontevampaa sijoittaa ne kuitenkin tähän alkuperän ilmaisevien nimien ryhmään. Muita metonymisissa saarten nimissä esiintyviä loppuelementtejä ovat *-matala* (neljä kertaa), *-kivikko* (kahdesti) ja *-säär* (kerran), esim. *Koukinsäär*, *Mustankivikko*, *Retumatala* ja *Välimatala*.

Niemien nimissä on taas huomattavan paljon (17) *-kari*-loppuisia metonyymisiä nimiä, esim. *Aitakari, Harjunkari, Kalliokari, Latokari, Mansikkakari, Mustakari, Syväkari* ja *Tiironkari*. Muita niemien nimissä esiintyviä entisiä PA-sanoja ovat *-pauha* (esiintyy kahdesti), *-kallio* ja *-sääri* (esiintyvät kerran). Niemet ovat siis hyvin usein olleet ennen *kareja* eli saaria; kun jokin saari siis maankohouamisen myötä vähitellen kuroutuu kiinni mantereeseen, syntyy tavallisimmin juuri niemi.

Myös metsien nimet ovat joskus *-kari*-loppuisia (7 kertaa), sekä yhden kerran myös *-lahti*-, *-luoto*- ja *-pakat*-loppuisia, esim. *Ankkurkari, Kiuaskari, Limppukari, Polkukari, Pirttiluoto, Puutionlahti* ja *Suntinpakat*. Samoin niittyjen nimissä on silloin tällöin *-kari*-loppuisia (neljästi) sekä kahdesti myös *-järvi*-, *-lahti* ja *-lampi*-loppuisia. Niittyalue voi toisinaan olla alun perin saari, toisinaan taas kuivunut merenlahti tai (ehkä vielä aiemmin merestä irti kuroutunut) lampi tai järvi.

Paikan alkuperä ilmenee metonyymisinä niminä myös maankohoumien nimissä (esim. *Lohikari, Nuottakarvo, Siikapauha*), rantojen (esim. *Kerokarinsääri, Selkäpauha, Äijänapaja*), lampien (esim. *Niitty-* ja *Retuvonka, Uusilahti*), suoalueiden (esim. *Anomalampi, Harakkalampi, Pentinjärvi*) ja kerran myös kivikon (*Mannerehennokka*) ja lahden (*Aitakarilampi*) nimissä. Kaikista näistä nimistä näkyy paikan lajin muuttuminen ja sen todennäköinen alkuperä: karvosta ´pienestä karista´ on tullut mäennyppylä, säärestä ´soukasta hiekkaharjanteesta´ ranta, vongasta ´pienestä lahdesta´ lampi, lammesta suo jne. Hieman erikoinen tapaus on *Aitakarilampi*: vähän veden aikaan (kuten kesällä pitkän hellejakson jälkeen) paikka on lampena, vaikka muulloin se on pieni merenlahti.

Metonyymiset nimet ovat käytännössä samoja kuin paikkojen alkuperäiset nimet (esim. alkuperäinen saarenimi *Munakari*, jonka nimirakenne on ollut normaali 2CA, ei ulkoasultaan eroa metonyymisestä, 1C-tyyppisestä niemen nimestä *Munakan*). Alkuperäisillä nimillä on tietysti ollut monenlaisia nimeämisperusteita (kuten muillakin nimillä), ja otan niitä seuraavaksi hieman esille. Onhan tarpeen huomata, että paikan alkuperän ilmaisevat metonyymiset nimet ovat ikään kuin

sekundaarisia, uudempia nimiä, mutta näiden perustana ovat vanhemmat, primaarit nimet, joiden taustat ovat hyvinkin eri tyyppisiä.

Paikan tarkkaan sijaintiin ovat alkuaan perustuneet esim. *Latokarinpauha*, *Mustakarinpauha*, *Ruohokarinpauhat* (nyk. saaria), *Pentinjärvenräme*, *Puojin-suonaro* (peltoja), *Välimalansääri* (niemi), *Väiseenlahti* (niitty, kantanimi *Väisee* on torpan nimi), *Päivärinnankari* (maankohouma rannassa; *Päivärinta* on talonnimi). Tarkkaan sijaintiin on perustunut myös eräs erikoistapaus, nim. (nyk. pellon) nimi *Haasalahti*: se on alunperin ilmeisesti ollut kokoliitynnäinen, *Haasala(n)/lahti* (läheisen talonnimen, *Haasalan*, mukaan), mutta haplogogian vuoksi osa määriteosana olevasta kantanimestä on kulunut pois (vrt. Nissilä 1962: 87); kantanimestä *Haasala* on siis liitynnäiseen jäänyt vain osa *Haasa-*.

Suhteelliseen sijaintiin tai suuntaan perustuvia nimiä ovat alun perin olleet mm. *Sivukari* (nyk. ranta), *Länsipauha*, *Pohjanpauha*, *Ulkopauha* ja *Välimalala* (saaria) sekä *Väliranta* (pelto). Paikan koko on ollut nimeämisperusteena esim. nimissä *Isoniittu* ja *Isoranta* (peltoja) ja paikan muoto taas esim. nimissä *Pitkäkari* (niemi) ja *Piippupauha* (saari). Paikan ikään ovat perustuneet esim. nimet *Vanhamaa* (pelto), *Uusilahti* ja *Vanhalahdi* (lampia) sekä paikan väriin *Mustakari* (niemi). Maaperän laadusta ovat kertoneet esim. nimet *Liivakari* (liiva on "märällä suoniitulla esiintyvä liukas ja limanen ruosteliista, litku"; AN), *Santaranta* (peltoja), *Kalliokari* (niemi) ja *Retumatala* (saari) sekä jostakin muusta paikan ominaisuudesta esim. nimet *Nokkapauha* ja *Vaarakivikot* (saaria).

Paikan omistus tai nautinta on ollut alkujaan nimeämisperusteena mm. nimissä *Antinlahti* ja *Palonranta* (nyk. peltoja) sekä *Siirikari* ja *Trumparinkari* (niittyjä). Paikan käytöstä alun perin kertovat mm. *Ankkurkari* (metsikkö rannalla, ent. *kari* eli saari, jossa laivat ovat olleet ankkurissa), *Hevoskorpi* (pelto, jonka paikalla on ennen pidetty hevosia vapaana) ja *Nuottakarvo* (metsäkukkula rannalla, ent. *karvo* eli pieni saari, jossa on vedetty nuottaa; ks. VL: 78 - 81). Jostakin paikalla sattuneesta tapahtumasta taas on kertonut ainakin *Hirsipuukari* (metsäkumpare, jossa venäläisten kerrotaan hirttäneen ihmisiä isonvihan aikana).

Erityisen usein näyttää (metonyymisten nimien) alkuperäisten nimien nimeantoperusteena olleen paikalla esiintyminen: paikkoja on nimetty paikalla esiintyvän rakennuksen tai muun teennöksen, luonnonpaikan, kasvillisuuden, eläinlajin, tms. mukaan, kuten esim. *Aitakari* (niemi), *Pirttiluoto* (pelto), *Polkukari* (metsikkö), *Valkamannokka* (pelto); *Isonkivenmatala* (saari), *Kalliopauha* (saari); *Leppäkari* (metsikkö), *Mansikkakari* (niemi), *Rytisuo* (pelto; *ryti* on 'ruoko, kaisla'), *Putkipauha* (saari; *putki* on 'ruokokasvi'); *Harakkalampi* (suoalue), *Harjukari* (niemi; *harju* on 'harjus, eräs lohikala'), *Jäneskari* (niemi), *Kiiskispauha* (saari), *Kurjenniittu* (pelto), *Lohikari* (pelto), *Matoranta* (pelto, jossa "om palijo kyitä ollu, ko siellon korkio (korkea kangas) laijasa ja se on kärmeppesä"; LJ 1955), *Tiironkari* (niemi; *tiiro* on 'tiira, vesilintu') jne.

Näyttää siis siltä, että metonyymisissä nimissä on runsaasti sellaisia, jotka alun perin ovat perustuneet paikalla esiintymiseen; voisi siis todeta, että paikalla esiintyminen on varmasti vanha tapa nimetä paikkoja. Erittäin hyvin tämä näkyy metonyymisistä niemien nimistä (9 tapausta, joissa paikalla esiintyvä kasvillisuus, eläinlaji tms. on nimeämisperusteena), jos niitä verrataan saarten nimiin: Koska nykyiset niemet ovat useimmiten vanhoja *kareja* eli saaria ja koska nykyisistä saarista juuri suurimmat (eli todennäköisesti vanhimmat) näyttäisivät nimetyn usein jonkin paikalla esiintyvän mukaan, päinvastoin kuin nuoremmat saaret ja luodot (jotka ovat useammin tyyppiä *Maa-* ja *Ulko-Rönkkö*), voisi ainakin saarten ja luotojen nimeämistä jonkin paikalla esiintyvän mukaan pitää vanhempana kuin suhteelliseen sijaintiin ja vastakohtapareihin perustuvaa nimeämistä.

Kiviniemen (1987: 23) mukaan onkin täysin mahdollista, että nimeämisperusteissa voi olla paitsi **alueellisia** myös **ajallisia eroja**. Em. oletusta, että ainakin saaria on nimetty varhemmin paikalla esiintyvän mukaan kuin vastakohtapareja muodostamalla, voisi perustella seuraavastikin: jos esimerkiksi joku saari on nimetty paikalla runsaasti kasvavien leppien mukaan *Leppäkariksi*, ei jotakin toista saarta enää mielellään nimetä samoin, vaikka paikalla leppää paljon kasvaisikin. Nimeämisperuste on löydettävä muualta, ja tällöin on ehkä helppo

turvautua paikan sijaintiin ja vertailuun toisten paikkojen kanssa. Sama nimihän ei yleensä helposti toistu saman yhteisön antamana (Kiviniemi 1990: 141).

Myös saarten nimet eri-ikäisissä kartoissa näyttävät olevan todisteena siitä, että saaria on ennen hyvin usein nimetty paikalla esiintyvän (esim. kasvillisuuden) mukaan ja vasta myöhemmin on alettu vertailla paikkoja toisiinsa ja muodostaa vastakohtanimiä: esim. nimet *Kuusiluoto*, *Käräjälüoto*, *Ruohokari* ja *Siikakari* ovat jo vanhoissa (1700 - 1800 -lukujen) kartoissa, mutta toisaalta niissä ei ole kuin yksi (2CB-tyyppinen) suhteelliseen sijaintiin perustuva nimi (*Ulko-Kannuskan*). Vasta 1950-luvulta lähtien kartoissa alkaa näkyä vastakohtapareina esiintyviä saarten nimiä, ja uusissa peruskartoissa niitä on yhä enemmän. (Ks. 8.1.)

Ehkä *Maa-* ja *Ulko-*määritteiden avulla nimeäminen (ja yleensäkin sijaintiin perustuva nimeäminen) on nykyään mielekkäämpää kuin nimenanto paikalla esiintyvän kasvillisuuden, eläinlajin, jonkin rakennuksen tms. mukaan, mikä ennen on ollut ilmeisen tarkoituksenmukaista. *Maa-* ja *Ulko-* on todennäköisesti vähitellen koettu käteviksi nimenmuodostuselementeiksi, minkä vuoksi kyseisiä vastakohtanimiä tulee yhä helpommin myös uusia (eli nimeäminen on mallisidonnaista).

5.4.2. Paikalla esiintyminen nimeämisperusteena

Lohtajan rannikonimistössä on varsin yleistä nimetä paikka jonkin paikalla **esiintyvän** (luokka 53) mukaan (66 nimessä, 8,3 %); nimeämisperusteena se on kaikkiaan kolmanneksi yleisin paikan tarkan sijainnin ja alkuperän jälkeen. Missään tarkoiteryhmässä paikalla esiintyminen ei ole tärkein nimeämisperuste, mutta useissa ryhmissä toiseksi tai kolmanneksi yleisin. Edellä olen jo selvittänyt, että paikalla esiintyminen lienee kuitenkin aikaisemmin ollut erittäin keskeinen nimeämisperuste.

Kertaakaan paikalla esiintyminen ei ole nimenantoperusteena vain tarkoityhmissä 31 (tiet, polut), 32 (valkammat), 71 (niemet), 82 (vedenkokouman osat) ja 87 (kosket tms.). Niemien nimissä on tosin runsaasti metonymisiä nimiä; nämä nimet ovat usein alkujaan perustuneet paikalla esiintyvään kasvillisuuteen, eläinlajeihin tms. (ks. edellinen luku).

Seuraavat Lohtajan rannikon paikannimet ovat esimerkkejä nimeämisestä jonkin paikalla esiintyvän **kulttuuripaikan** (artefaktin eli rakennuksen tai muun ihmisen teennöksen) mukaan: *Hautakangas*^{1,2} (kankaita, joilla on sijainnut tervahautoja; vrt. SLH 1: 229 - 240), *Hautamaa* (pelto, ent. vesijättömaata, johon on kaivettu *suolakroopeja* eli suolahautoja n. 200 v. sitten; IH 1982; vrt. SLH 1: 226 - 228), *Kommelipakka* (dyynialue, jolla lienee sijainnut *kommeli* eli maamerimerkki), *Latolampi* (lampi, jonka rannalla on heinälato), *Myllysaari* (metsikkö niittyjen keskellä, jossa sijaitsee vanha mylly), *Pajaoja* (oja lähellä pajaa), *Pirttiluoto* (metsäalue, jossa on vanha tervapirtti), *Polkukari* (kangas, josta on mennyt polku venevalkamaan), *Puojinperä* (pelto rannalla, jonka vieressä on ollut *puoji* eli rantalato), *Raja-aidan kangas* ~ *Rajakangas* (kangas, jossa kulkee raja-aita), *Riihikangas* (kangas riihen lähellä), *Tupalaaka* (saari, jossa on kalatupia).

Yhteensä paikalla esiintyvän kulttuuripaikan (artefaktin ym.) mukaan on nimetty 21 paikkaa Lohtajan rannikolla. Selvästi harvemmin paikkoja nimetään paikalla esiintyvän **luonnonpaikan** mukaan (aineistossani 10 kertaa), esim. *Harjunkankaat* (kangasmetsä, jolla on harjuja), *Isonkivenkroopi* (syvä kohta eli *kroopi* Lennonjoessa, jonka kohdalla on iso kivi), *Kallioperä* (*perä* eli lahti, jonka rannalla on kallioita), *Kivenmetsä* ~ *-kangas* (metsikkö, jossa sijaitsee iso kivi). Tavallisin luonnonpaikka, jonka mukaan jokin paikka nimetään, näyttää olevan (suuri tai selvästi yksinäinen) kivi tai kallio. Näitä nimiä on usein vaikea erottaa *Kivi-* tai *Kallio-*alkuisista maaperän laatua ilmaisevista nimistä, kuten jo luvussa 5.3.2 olen selvittänyt.

Yhtä suosittua (21 kertaa) kuin nimenanto paikalla sijaitsevan kulttuuripaikan mukaan on paikan nimeäminen siellä esiintyvän **kasvillisuuden** perusteella.

Tällaisia tapauksia ovat esim. *Koivukaara* (koivua kasvava *kaara* eli soukka, korkea kangas), *Kortelampi* (lampi, jossa kasvaa kortetta), *Kuusiluoto* (*luoto* eli iso saari, jossa kasvaa runsaasti kuusia), *Lintti* ja *Linttiräme* (soita, joilla kasvaa *linttejä* eli suomuuraimia), *Mäntymäki*, *Lehtikari* (saari, joka kasvaa lehtimetsää), *Ruohokari* (suuri saari, jossa on paljon ruoho- ja niittyalaa ja josta on niitetty heinää; IH 1982), *Sälttinki* (rantaniitty, jossa kasvaa *sälttinkiä* eli korkeaa, miekkamaista heinää) *Tyrnipera* (*pera* eli lahti, jonka rannalla kasvaa tyrniä), *Vehkasuo* (vehkaa kasvava suo).

Joskus paikka voidaan nimetä myös paikalle tyypillisen **eläinlajin** mukaan (aineistossani 9 nimeä), kuten *Kaakkurinneva* (kaakkuri = iso vesilintu), *Kalaranta*, *Lintupauha* (kivikko meressä, jossa pesii lintuja), *Matehenpera* (pieni *pera* eli lahti, jossa mateet kutevat), *Siikakari* (saari, jonka läheltä saa paljon siikaa), *Simpupauha* (matalikko merellä, josta kalastettaessa saa usein verkkoonsa simppeja, eräitä roskakaloja; ks. VL: 67), *Tillikari* (pieni saari, jossa on paljon *rantatillejä*, eräitä vesilintuja; LJ 1959).

Paikkoja on joskus nimetty myös **jonkin muun paikalla esiintyvän seikan** mukaan (aineistossani 5 tapausta), esim. *Viiva* (kalapaikka, jossa "*meri muojosti kaiv viivan aaltoillessa*"; LJ 1959). Paikalla esiintyminen voi olla myös vain kuvitteellista, vanhoihin taruihin ja uskomuksiin perustuvaa, kuten nimissä *Teisku* (laskettelumäki Kilpipakalla, jossa kerrotaan olevan onnettomana kuolleen Teisku-äijän hauta; ks. Teiskun tarina liittessä 9) ja *Ökkönkallio* (kallio Alaviirteellä, jossa kerrottiin *ökkön* eli kummituksen asuvan ja pelottelevan lapsia).

5.4.3. Paikan omistus tai nautinta sekä käyttö tai jokin tapahtuma nimeämisperusteena

Paikkoja on melko usein nimetty sen mukaan, kuka paikan omistaa, kenellä on paikalla viljely- tai laidunmaita, apaja tai esim. mökki, josta käsin käy kalastamassa jne. Paikan **omistus tai nautinta** (luokka 52) on nimeämisperusteena koko maassamme melko yleinen, erityisesti asutus- ja muissa kulttuurinimissä, mutta myös luontonimissä (ks. esim. Kiviniemi 1990: 143; Lehtinen 1988: 25 - 57). Lohtajan rannikonimistössä omistus- tai nautintasuhdetta voi pitää nimeämisperusteena lähes yhtä yleisenä kuin suhteelliseen sijaintiin perustuvaa nimeämistä; aineistossani se on nimenantoperusteena 47 nimellä (5,9 %; viidenneksi yleisin nimeämisperuste).

Omistussuhde voidaan paikanimissä ilmaista joko **propriisella henkilönnimellä tai appelliivisella henkilönnimityksellä** (Lehtinen 1988: 25). Aineistossani propriisen henkilönnimimäärityksen (etu-, suku- tai lisänimen) sisältäviä nimiä on suurin osa (39), esim. *Antinmäki*, *Jussinmäki* ja *Kallenmäki* (Kilpipakan laskettelumäkiä; myös variaatioita on ehkä käytetty nimenmuodostuksessa apuna), *Anttilanniittu* (Anttiloiden käyttämä niittyalue), *Askin kalapaikka* (1800-luvun lopulla eläneen Ask-nimisen torpparin kalastuspaikka; PP 1959), *Jussinpauha* (kivikko merellä, jossa oli Kauppilan Juhon rysänpaikka), *Miltinpelto* (pelto, jonka on omistanut Mild-niminen mies), *Nikunpauha* (*pauha* eli matalikko, johon Nikuksi kutsuttu kalastaja laski usein verkkonsa), *Pennasenpolku* (ranta-polku, jota on kulkenut Pennanen-niminen mies), *Tuuströminkari* (pieni saari, jonka on omistanut Thorström-niminen mies), *Ylininkivi* (suurehko kivi vesijättömaalla, jossa "Ylin-niminen mies on nuottaa vahajannu (pitänyt silmällä) noin sata vuotta sitte"; IH 1982). Muutamia nimiä ovat yksiosaisia, ilman paikan lajia ilmaisevaa perusosaa, esim. *Jusliini* (himankalaisen Juslin-nimisen kalastajan löytämä ja käyttämä apaja), *Sipi* (kalapaikka, jossa Sipi tapasi käydä), *Tuuströmi* (peltoalue, jolla asui Johan Thorström).

Omistajan tms. ilmaisevia, appellatiivisen henkilönnimimäärityksen sisältäviä paikannimiä on aineistossani selvästi vähemmän kuin erisnimen sisältäviä (kahdeksan), esim. *Isävainajanmatala* (vanh., tunnetaan *Askin kalapaikkana*), *Kraatarinsaaret* (pieni kangas, jossa on asunut Örn-niminen *kraatari* eli räätäli), *Lahtarinpauha* (kivikko merellä, joka on ollut jonkun lahtarina toimineen miehen kalapaikka), *Tummunpolku* (*tummun* eli isoäidin käyttämä polku). Kiviniemen (1990: 143) mukaan ihmiseen (omistajaan tms.) viittaavissa paikannimissä ei-propriset ilmaukset ovatkin huomattavasti vähälukuisempia kuin propriset.

Paikan omistus tai nautinta voi olla nimeämisperusteena lähes kaikissa tarkoiteryhmissä. Aineistossani se ei ole yhtään kertaa nimenantoperusteena esim. hietikoiden, lahtien sekä lampien ja järvien nimissä; tällaiset paikat lienevät pitkälti yhteistä omaisuutta tai niille on tarkoituksenmukaisempiakin nimeämisperusteita (kuten tarkka sijainti, joka on tärkein nimenantoperuste mainituissa tarkoiteryhmissä).

Eniten omistukseen tai nautintaan perustuvia nimiä näyttäisi olevan ensinnäkin merellä sijaitsevien kivikoiden (ryhmä 75: 9 tapausta) ja vedenalaisten paikkojen, kuten matalikoiden (ryhmä 83: samoin 9 tapausta) nimissä. Nämä ovat tunnettuja kalastuspaikkoja, jotka nimetään usein löytäjänsä tai nauttijansa mukaan. Myös lasten mäenlaskupaikat Kilpipakalla on usein (viidesti) nimetty sen mukaan, kuka missäkin mäessä eniten viihtyi laskettelemassa. Peltoalueita-kin (tarkoiteryhmä 41: 4 tapausta) on toisinaan nimetty omistajiensa mukaan - luonnollisesti.

Joskus paikannimet kertovat siitä, mihin tarkoitukseen paikkoja käytetään tai on joskus käytetty (luokka 54). Lohtajan rannikonimistössä on jonkin verran (33 eli 4,2 %) paikan **käyttöön** perustuvia nimiä, esim. *Arenteeri* ~ *Arenti* (niemi, jossa on ollut puutavaran varastopaikka; verbi *arenteerata* = vuokrata, ottaa vuokralle; SKES), *Hahtinniemi* (Niemelän rannassa ollut laivanrakennuspaikka; *hahti* = haahti eli alus, laiva, vene; AN; SLH 1: 261), *Hevoskorpi*, *Hevosaro* ja *Konisaari* (niitty- tai laidunalueita rannalla, joissa pidettiin hevosia; ks. VL: 41 - 42),

Käräjälauto (luoto, iso saari, jossa pidettiin kesäkäräjiä 1500-luvulla; SLH 1: 558), *Levähyskivi* (kivi, jolla "kalastajat ol levähtänehet kalakontin kans"; LJ 1959), *Pukkipauha ~ -kari* (pieni saari, jossa "apteekkari piti pukkiahan syötösä (laitumella)"; LJ 1959), *Ruonankoski ~ Ruona* (pieni koski, jonka kohdalta on pyydetty kalaa *ruonalla*, suppilomaisella kalanpyydyksellä), *Suovanalusta* (ranta, jossa säilytettiin heiniä *suovasa*; ks. VL: 108 - 109), *Talvitienlahti* (lahti, joka toimi talvitienä), *Tervasaari* (saari joessa, jossa on *fräkätty tervoja* eli poltettu, tehty tervaa; SLH 1: 232 - 233), *Turveneveva*^{1,2} (soita, joilta nostetaan turvetta), *Uimakallio* (kallio, jolta on menty uimaan), *Venetie* (tie, jota pitkin veneet on kuljetettu), *Väylänperä* (*perä* eli lahti, jossa kulkee veneväylä), *Äijänapajannokka* (*nokka* eli niemi, jonka rannalla on ollut jonkun vanhan miehen apajapaikka).

Monien paikkojen jo unohduksiinkin jäänyt hyötykäyttö on siis tällaisissa nimissä säilynyt. Lohtajan rannikolla esim. lahdet ovat olleet kesät talvet merkittäviä kulkureittejä; rannoilla ja järvillä on vedetty nuottaa tai niiltä on kerätty heinää; karja, hevoset ja lampaat on pidetty kesät vapaina Vattajan rannoilla ja niityillä; joentörmillä on valmistettu tervaa ja satamissa aluksia; suurilla merenrannan kivillä on poltettu kalastajille merkkituloita tai niiltä on sukkellettu uimaan jne. Paikan käyttöön perustuvia nimiä näyttää olevan eniten juuri rannalla tai mantereella sijaitsevien kivien nimissä (tarkoiteryhmä 54: 7 tapausta) sekä ranta-alueiden, (ryhmä 73) niemien (ryhmä 71) ja niittyjen (ryhmä 42) nimissä (3 tapausta jokaisessa).

Hieman harvemmin (aineistossani 27 kertaa, 3,4 %) paikkoja on nimetty sen mukaan, mitä paikalla on joskus sattunut tai tapahtunut. **Tapahtuma** (luokka 55) on nimeämisperusteena melko harvinainen muissa tarkoiteryhmissä paitsi maalla tai merellä sijaitsevien kivien ja kivikoiden nimissä (ryhmä 54: 5 ja ryhmä 75: 6 kertaa) sekä maantie- ja laskettelumäkien nimissä (ryhmä 52: 6 kertaa).

Jotkut karikot ja kivet ovat saaneet nimensä paikalla sattuneista haaksirikoista: ne onkin varmaan vasta sitten huomattu, kun joku on niihin aluksellaan purjehtinut - ja jättänyt paikalle nimensä (joko yleis- tai erisnimen): *Antinkivi*, *Kerttu*,

Mampsellin- ~ Neitsyenkivi, Miltinkivi (nimestä Mild) ja *Pennasenkivi*. Suuremmasta haaksirikosta kertoo Käräjäludossa sijaitsevan kallion nimi *Rahakallio*:

1700-luvun jälkipuoliskolla Käräjäludon edustalla upposi Oulusta Tukholmaan matkalla ollut valtion verorahoja kuljettanut laiva. Vaikka laivassa ollut arvokkaampi lasti ehdittiinkin ilmeisesti kuljettaa rantaan, on Rahakallion luota löydetty vielä myöhemminkin isoja pooturahoja (nelikulmaisia, levymäisiä) sekä pieniä yhden ja kahden äyrin rahoja. (Anttiroiko 1984: 10; LJ 1955.)

Muista tapahtumista kertovat esim. seuraavat nimet: *Hevovitunmäki* (mäki jyrkän mutkan kohdalla Vanhalla Rantatiellä, jossa mustalaisen kerrotaan ajaneen hevosen ja kuormansa kanssa nurin ja karjaisseen "Voi hevovittu!"; tämä oli yleinen vanhan kansan manaus; LJ 1959), *Kasakkakivi* (kivi, jonka luona lienee surmattu ja haudattu venäläisiä kasakoita), *Narriporareinkivet* (suuri kivikko, johon kuuluisan kalajokisen rosvon, Mannis-Eeron, kerrotaan kump-paneineen piilottaneen varastamiaan kultarahoja Kokkolasta tullessaan), *Ryssänokka ~ -hauta* (niemi, jonne on haudattu sodan aikana mereen hukkunut venäläinen), *Yrjänänmäki* (mäki polulla, jonne Yrjänä-niminen merimies piilotti rahaa; PP 1959).

Edellisen kaltaisten nimien sisällön todenperäisyyttä voi usein syystäkin epäillä, sillä kansanihmiset keksivät nimille helposti mitä erikoisempia selityksiä ja etymologioita; esim. *Narriporareinkiviltä* on kerrottu kuuluvan valittavaa ääntä, "porausta", mistä nimi olisi peräisin (IH 1982), ja *Hevovitunmäen* selityksenä olen kuullut sellaisenkin version, että mäen kohdalla olisi kohdannut kaksi romanimestä hevosiineen, jolloin hevoset olivat alkaneet paritella miesten estelyyrityksistä huolimatta. *Kasakkakiven* tarinakin perustuu hieman erilaisiin huhuihin, vaikka ilmeisesti tositapahtumiin (ks. liitettä 10).

5.5. Luokittelemattomat ja monitulkittavat nimet

Nimiaineistossani on yhteensä 25 nimeä (3,3 %) joiden syntaktissemanttista nimeämisperustetta en ole saanut selvitettyä. Kyseisiin nimiin ei siis ole löytynyt valaistusta tai varmaa tietoa mistään käyttämästäni lähteestä tai haastattelujenkaan pohjalta. Osa nimistä on sellaisia, jotka nimenosiltaan ovat ymmärrettäviä mutta taustaltaan (lausesemanttiselta nimeämisperusteeltaan, sisällöltään) tuntemattomia (kuten *Lammaskroopi*, *Tuliperä*); osa taas on täysin hämärtyneitä nimiä eli sanasemanttisestikin epäselviä (kuten *Höyteli*, *Inkoperä*, *Klouvi*). Olen ollut varsin varovainen hämärtyneiden tai moniselitteisten nimien tulkinnessa ja luokittelussa, sillä pelkän intuition varaan rakentuvat selitykset osuvat helposti harhaan. Ehdottoman varman nimitulkinnan antaisi tietysti vain nimenantaja itse. (Vrt. Kiviniemi 1987: 7, 21.)

Täysin selittämättä ovat jääneet seuraavien nimien nimeämisperusteet: *Aatalofinväylä*, *Ahnastooli* (pelto, ent. suoalue, *Ahnas Stolin neva*; K 1761), *Kouki* (~ *Ulko-Kouki*; pieni saari lähellä mannerta), *Känttä* (laaja matalikko merellä), *Lammaskroopi* (syväne merellä), *Piukki* (pieni kivikkoinen saari), *Pärkkäset* (kivikko merellä), *Vikulijärvi*. Joitakin mahdollisia selityksiä olen löytänyt tai päätellyt seuraaville nimille:

Hakunti (niemi): Nimi voisi perustua *Hakunti*-sukunimeen: Nissilän (1959: 66) mukaan mm. Kälviällä, Lohtajan naapuripitäjässä, tavataan sukunimeä *Hakunti*, joka lienee esim. *Asmund-* ja *Vermund-* nimien analogiamuoto. Nimi on ehkä yhdistettävissä länsisuomalaiseen *Hakuni*-nimeen (joka taasen on muinaisskand. *Hakon*-nimen vastine; ks. Nissilä 1959: 62 - 67; 1962: 123; Vilkuna ym. 1996: 74). *Hakuni*, *Hakuli* yms. henkilönnimet ovatkin kiteytyneet monin paikoin paikannimistöömme, kuten Kälviälle, jossa *Hakunti* on myös kylännimi (Nissilä 1959: 66).

Höyteli (niitty): Nimi on ehkä deskriptiivinen, nim. jonkinlaista höllyvää, vetelää maastoa tarkoittava (näin arvelee myös AN). Kenties se on samaa deskriptiivistä pesyettä kuin *höyty*, *höytä(le)*, *höytö* ym. 'hahtuva, nöyhtä, nukka, (lumi)hiutale, hiukkanen', vrt. myös *höty*, *hötälä*, *höt(t)elö* ym. 'kuohkea, pehmainen, hatara ym.' (ks. SSA).

- linankari* (saari): Nimen alkuosana voisi olla naisen nimi *lina* (tai ruotsalainen *lna*?). Jos määrite perustuisi *ina*-appellatiiviin (Pohjanlahden rannikolla ja PerP, LänP tarkoittaa ´alkeellista kierre-, porkka- tai tarpo-manuottaa tai kierre- tai ajoverkkoa´, jollaisia myös Lohtajalla on käytetty; LJ 1965; SLH 1: 220; Vuorela 1979; SKES; SSA), olisi vaikea selittää, miksi alkuvokaali on pidentynyt.
- Inkoperä* (lahti): määriteosa *Inko*- voi kenties perustua skandinaaviseen henkilönnimeen *Inge*, josta on useita suomalaisia variantteja (mm. *Inki*, *Inka*, *Inko*, *Inku*) (ks. Nissilä 1962a: 123 - 124).
- Junki* (niitty ja ent. järvenpohjaa): Nimi ehkä perustuu sanaan *junki* ´pieni veitsi tai puukko´ (< rts. *jung/a* ~ -e; SSA), kuten mahdollisesti myös Vaasan Raippaluodossa olevan luodon nimi *Jungan*; toisaalta molemmat voisivat perustua rts. murt. substantiiviin *ljunge* [jonga] ´kiilto, loisto, kirkkaus´, vrt. joennimi *Ljungan* Ruotsissa ´den blänkande älv; välkehtivä tms. joki´ (ks. Karsten 1921: 426). Olisiko paikka siis ollut esim. puukon mallinen tai järvenä ollessaan erityisen kirkasvetinen? Myös alkujaan saksalaisperäisenä, adjektiivisena (vrt. *jung* ´nuori´) nimenä sitä voisi pitää, kuten Nissilän (1962a: 151) mukaan mahdollisesti myös sukunimiä *Junki(nen)*, *Junko(nen)*.
- Kalso* (niemi, ent. saari): Nimi voisi perustua paikan muotoon, sillä *kalso*-sana tarkoittaa ´hyvin tylsää (esim. kirvestä)´ tai ´sepän käyttämää raudanhalkaisumeisseliä´ (Vuorela 1979; SKES). Ehkä todennäköisemmin nimi viittaa kuitenkin paikan kylmyyteen, kalseuteen, sillä paikalle pääsevät helposti merituulet joka puolelta (Hannila 1989b: 16). Eräs mahdollisuus on, että taustalla on alkujaan skandinaavinen *-son*-loppuinen patronyyminimi *Kalso(nen)*, kuten *Olsonen*, *Monsonen* yms. (Nissilä 1962a: 125).
- Karhunpauha* (matalikko merellä): Ei ole kovin helppo selittää, kuinka maaeläimen nimitys on merellä sijaitsevan nimen määriteosana (ellei nimi perustu selvästi esim. muotoon, kuten nimessä *Hevoskivi*); vrt. myös *Lammaskroopi*, jonka nimenantoperuste myös on tuntematon sekä nykyisen pellon nimi *Karhunkalla*. Ehkä nimen taustalla onkin talon- ja sukunimi *Karhula* (vrt. Pohjois-lissä sikäläisen *Karhulan* talon nimi on säilynyt luontonimessä *Karhunsaaari*; Nissilä 1962a: 52).
- Klouvi* (alava alue, suo): Ehkä nimessä on ainakin ruotsinkielisellä Uudellamaalalla paikannimissä tavallinen tavu *klov*- ´nägonting kluset; jokin halki-nainen, katkaistu´ ja ruotsin murteissa esiintyvä appellatiivi *klov*, *klove*, *klova* ´rotko, kuilu, onkalo, halkeama´, joka esiintyy myös paikannimissä, kuten *Klovan*, *Klovholmen*, *Klovskär* ym. (ks. Westman 1935: 196 - 197). Toisaalta Suomenlahden rannalla

tavataan saarten yms. nimissä (*k*)*luuvi*-sanaa (< rts. *glo*), kuten myös Helsingin *Kluuvi*-nimessä (vrt. Nissilä 1962b).

Lestinkivikko ~ *-matala* (matalikko merellä): Nimi voisi perustua sijaintiin, vrt. *Lestijoki*, joka laskee *Lestijärvestä* Himangan kohdalla mereen (*Lesti*-nimet ovat todennäköisesti tulleet Pohjanmaalle Hämeestä; 1500-luvun asiakirjoissa *Lestijärvi* ja *-joki* olivat *Kannusjärvi* ja *-joki*, ja aivan rannikolla *Kannus*-nimi oli vielä kauan hallitsevana; ks. SLH 1: 30).

Lätty (alava, osin soinen niittyalue): Nimi on kenties metafora, joka kuvaa alueen tasaisuutta ja "litteyttä", eli se on kuin (*p*)*lätty* 'lettu, ohukainen' (vrt. VL: 50). Vrt. myös rts. *lätt*, *-a* 'kevyt, helppo, painoton' tai *plätt* 'läiskä, täplä, pieni alue, paikka' tai 'ohukainen'. Toisaalta 1780-luvulta on asiakirjamerkitä, jossa kyseisellä paikalla on *Lätinlampi* (IH 1982), mikä voisi viitata *Lätti* -talon- ja sukunimeen Lohtajalla (se puolestaan on itäsuomalaista perua; Vilkuna ym. 1996: 296 - 297).

Ohtakari (saari): Nimeämisperusteena todennäköisin on paikan muoto (saari on mereltä päin katsottuna kuin otsa - pyöreä ja hyvin korkea). Nivalassa ja Sievissä tunnetaan talon- ja sukunimi *Ohtamaa*, jossa *ohta* lienee maastosana ja tarkoittaa 'mäen lakea, jyrkkää, esiintyöntyvää rinnettä', kuten Nivalan paikannimessä *Ohtamäki* (Vilkuna ym. 1996: 386). Toisaalta *Ohtakariin* voisi sisältyä myös sana *ohto* 'karhu'; *Ohto* on myös vanha omaperäinen nimi, joka elää yhä henkilönimissä, kuten *Ohtonen* (Vilkuna ym. 1996: 386). Vanhimmassa Ohtakarinnan alueen kartassa (K1761) saaren nimenä on *Otta Cari holma eller Stor Warg*, sillä hylkeenpyytäjät nimittivät tuolloin *Ohtakaria Isoksi-Sudeksi* tai *Susikariksi* (ks. SLH 1: 210 - 211; Tuomi-Nikula 1982: 134).

Pakinkari (saari): paitsi jonkinlaista työkalulaatikkaa, kulhoa tms. *pakki* tarkoittaa taaksepäin kulkemista, jotakin pakkua eli pinkkaa, mäenkumpareta (ts. *pakkaa* < rts. *backe*, joka on Lohtajalla yleinen appellatiivi) ja jopa ahdistusta (SKES). Sana tunnetaan Lohtajalla myös *pakkipohjasta* eli iskupohjasta, jolla kalan säilytykseen käytetty nelikko suljettiin (VL: 89). Nimeämisperusteeksi olisi siis lukuisia vaihtoehtoja.

Syösannanaro (niitty): Nimi on jo K 1761 -kartassa *Syösannanaro* ja ilmeisen virheellisesti PK 1952:ssa *Syväsanannaro*, sillä tällaista nimeä ihmiset eivät tunne eikä *syvä* > *syö* -muutos olisi murteessa mahdollinen (LJ 1959; AN). Ehkäpä (?) nimi on normaali liitynnäinen alkujaan ruotsalaisperäisestä nimestä **Syösanta* < **Sjösand* (vrt. Saarijärvellä on paikannimi *Syöviiki* < *Sjövik*; Nissilä 1962b). Toisaalta tällainen "merenhiekka" ei olisi kuitenkaan kovin yksilöivä ilmaus merenrannalla (se sopisi lukuisiin eri paikkoihin!) ja siten paikannimenä varsin epäkelvo. Toisaalta mainittakoon, että nimiai-

neistostani löytyi myös nimi *Meriranta* (nyk. pelto); jos siis *meri* on määritteenä rannan nimessä, niin miksei hietikonkin? Lohtajalaiselta historianopettajalta kuulemani mukaan Syösannanaron alue oli satoja vuosia sitten meren ympäröimä hietikko, joka muistutti muodoltaan sormia: useita pitkiä ja korkeita hiekkadyynejä työntyi ulos merelle. *Syösannanaron* rinnalla puhutaan myös *Syösannanniitusta* sekä *Syösannanrannasta* (AN).

Tarkastajanpakka (hietikko): Nimi on uusi, ja se on tekaistu puolustusvoimien ampumaleirialueen tarpeisiin eikä sen taustaa sen tarkemmin tiedetä (AN). Vanhastaan alue kuuluu Laakainperänpakkaan.

Tarkinnokka^{1,2} (kaksi niemeä), joista toinen nykyään myös *Tarkinkallio*: Määriteosa voisi kuvailla niemen muotoa tai jotain muuta ominaisuutta (superlatiivi *tarkin* = 'terävin, selvärajaisin tms.' tai toisaalta vrt. rts. *stark* 'voimakas, vahva, luja, kestävä').

Tröötti (niemi, ent. saari): Nimi voisi perustua paikan suppilomaiseen (*truuttiin* ~ *tryyttiin* ~ *trööttiin*) muotoon tai sitten esim. johonkin paikalla sattuneeseen tapaukseen: "jos sinne oj joku väsähtäny" (AN), vrt. rts. *trött* 'väsynyt, uupunut, voimaton, heikko'; nimi onkin vanhoissa kartoissa (K 1761, PK 1845a) *Trötti*.

*Tuliperä*¹ (metsä): Noin puolen kilometrin päässä metsästä on samanniminen lahdenpoukama (*Tuliperä*²), ja pitäisin todennäköisimpänä, että lahden nimi on metsän nimen metonyyminen siirrynnäinen: *-perä*-perusosasta päätellen voisi periaatteessa kumpaa tahansa paikkaa pitää nimen primaarina tarkoitteena, mutta *Tuli*-määriteosa viittaa ehkä paremmin metsään (? metsäpaloon, kaskenpolttoon, leirinuotioon tms.). Lisäksi *Tuliperä*-metsän lähellä on vanha talo nimeltään *Tuliniemi*, josta metsä on yhtä hyvin voinut saada nimensä.

Vattaja (suuri niemi): Hämeessä ja Satakunnassa tunnetaan henkilön- ja paikannimissä sana *vataja* 'viljelysmaa, savimaa', ja yläsatakuntalaisten murteiden alueella esiintyy hyvinkin yleisesti paikannimi *Vataja*: esim. Suoniemellä on *Vataja*-niminen pelto ja Tyrväässä kylä (mainittakoon, että tästä on 1635 asiakirjamerkintä *Wattaja*, joka vastaa Lohtajan *Vattajan* karttamerkintöjä). Appellatiivi *vataja* esiintyy Etelä-Pohjanmaallakin mm. merkityksissä 'lakeus', 'vesipeträinen maasto' tai 'keväällä jäiden lähdon aikaan jääpatojen välissä oleva koskematon jääalue'. (Ks. Vilkuna ym. 1996: 677; Virtaranta 1946: 329 - 330.) Ehkä *vataja*-appellatiivi on joskus tunnettu Lohtajallakin, ja nimi *Vattaja* perustuu yksinkertaisesti siihen.

6. SANASEMANTTINEN ANALYYSI JA LUOKITTELU

6.1. Yleisjakauma

Edellisessä luvussa olen käsitellyt Lohtajan rannikkonimistön syntaktissemanttisia nimeämisperusteita, kuten paikan tarkkaa tai suhteellista sijaintia, paikan ominaisuuksia, omistusta jne. Sanasemanttisen eli leksikaalisen analyysin avulla, johon olen soveltanut Kiviniemen sanasemanttista luokittelumallia (ks. liite 3), taas olen tarkastellut nimiaineistoni erityispiirteen ilmaisevia nimenosia (791) sen merkityksen perusteella, mikä niillä on leksikossa. Lohtajan rannikkonimistön sanasemanttisten luokkien yleisyysjärjestys näkyy seuraavasta taulukosta (joka jatkuu seuraavalle sivulle):

Taulukko 5. Sanasemanttinen luokittelu.

<u>Proprinen substantiivi</u>	f	%
Paikannimi		
Koko nimi (NK)	279	35,3
Paikannimen osa (NO)	37	4,7
Henkilönnimi		
Etunimi (NHE)	18	2,3
Sukunimi (NHS)	19	2,4
Lisänimi (NHL)	5	0,6
Yhteensä	358	45,3
<u>Appellatiivinen substantiivi</u>	f	%
Paikka, artefakti tms.		
Luonnonpaikka (PL)	58	7,3
Kulttuuripaikka, teennös (PK)	42	5,3
Luonnonaines, materiaali (MVI)	36	4,5
Kasvikunta		
Luonnonkasvit (KL)	21	2,7
Viljelykasvit (KK)	2	0,3

Eläinkunta			
	Luonnonfauna (EL)	20	2,5
	Kotieläin (EK)	9	1,1
Ihminen			
	Ihminen, yhteisö (SH)	16	2,0
	Kulttuurituote (HK)	41	5,2
	Sosiaalinen elämä (HE)	8	1,0
	Keho (HKE)	3	0,4
Yhteensä		256	32,3
<u>Muut lekseemit</u>		f	%
Adjektiivi(n yhd.sanamuoto) (D)		48	6,1
Paikan adverbien t. lokaalipostpos. yhd.sanamuoto (B)		56	7,1
Verbin yhd.sanamuoto, partisiippi (V)		8	1,0
Numeraali, prepositioilmaus (X)		3	0,4
Sijaintia ilm. sanaliitto (SS)		36	4,5
<u>Muu sanaliitto (SM)</u>		4	0,5
Yhteensä		155	19,6
<u>Epäselvät (?)</u>		22	2,8
Yhteensä		791	100

Taulukosta näkyy mm., että propriisia substantiiveja esiintyy erityispiirteen ilmaisevissa nimenosissa (nimien määriteosissa tai yksiosaisissa nimissä) selvästi enemmän kuin appellatiivisia. Propriisista substantiiveista suuri osa on paikannimiä (279 koko nimeä ja 37 paikannimen osaa), mikä johtuu mm. liitynnäisnimien suuresta suosiosta; henkilönnimiä esiintyy määriteosissa harvemmin. Appellatiivisista substantiiveista taas luonnonpaikkoja (58 tapaus) ja kulttuuripaikkoja (42) sekä kulttuurituotteita (41) tarkoittavat sanat ovat yleisimpiä ja esim. viljelykasveja tarkoittavat sanat todella harvinaisia (2). Muista

lekseemeistä tärkeimpiä ovat paikan adverbit (56) sekä adjektiivit (48); sen sijaan esim. numeraali-ilmauksia ei usein nimissä esiinny (3).

6.2. Proprietet substantiivit

Jo nimiaineistoni syntaktissemanttinen tarkastelu (ks. 5.2.1.) osoitti sen, että suuri määrä Lohtajan rannikon nimistä on **liitynnäisnimiä** (vanh. **sekundaariniimiä**) eli niitä, jotka perustuvat jo olemassa oleviin paikannimiin, **propreihin** (ts. paikan tarkkaan sijaintiin). Jos siis jonkin alueen keskeisimmillä paikoilla jo on nimet, lähes mikä tahansa muu paikka voidaan tarvittaessa yksilöidä sijaintinsa perusteella näiden paikannimien avulla. Tässä luvussa esittelen mm. tarkemmin liitynnäisnimien eri tyyppejä eli sitä, onko liitynnäisen tarkkaa sijaintia ilmaisevana nimenosana jo tiedetyn paikan nimi (**kantanimi**, vanh. **primaariniimi**) kokonaan vai pelkästään sen osa.

Liitynnäisnimien perustyyppi on **kokoliitynnäinen** (vanh. **kokosekundaari**) eli nimi, jonka sijaintia ilmaisevana määriteosana on koko kantanimi (Kiviniemi 1990: 124; Kiviniemi ym. 1974: 26; Pitkänen 1989: 319). Nimeämissysteemin kannalta kokoliitynnäiset ovat hyvin tarkoituksenmukaisia: mikä tahansa paikka voidaan niillä helposti identifioida. Toisaalta kokoliitynnäinen saattaa joskus olla enemmän kantanimen sisältävä tilapäinen paikanmäärite kuin varsinainen erisnimi. Tällöin kielenkäyttäjä voi ilmaista sillä vain paikan sijainnin ja lajin eikä oikeastaan nimittää sitä; vasta ilmauksen vakiintuneisuus tietyssä käyttäjäpiirissä takaa sille proprin luonteen. (Kiviniemi 1975: 67.)

Kokonaisen (joko yksi- tai kaksiosaisen) paikannimen esiintyminen nimen erityispiirteen ilmaisevana nimenosana on aineistossani niin tavallista, että sanasemanttisista luokista se (NK) on ylivoimaisesti suurin (279 tapausta, 35,3 %). Kaikki tähän luokkaan (NK) kuuluvat nimet eivät kuitenkaan ole kokoliitynnäisiä: samaan leksikaaliseen luokkaan kuuluvat myös metonyymiset nimet, sillä nämähän sisältävät yksiosaisina paikan entisen koko nimen (kuten peltojen

nimet *Pirttiluoto* ja *Poikkilahti*). Kokoliitynnäisiä (yht. 139) ja metonyymisiä nimiä (134) onkin lähes yhtä paljon (metonyymisiä nimiä olen jo käsitellyt luvussa 5.4.1, joten ohitan ne tässä kohtaa). Luokkaan NK kuuluu myös muutama nimi, joiden määriteosana on talonnimi, jolloin syntaktissemanttisena nimeämisperusteena on - liitynnäisistä poiketen - pikemmin omistussuhde kuin tarkka sijainti (esim. *Anttilan/niittu*, *Lepistön/nokka*, *Pökölän/kangas*; vrt. Kiviniemi 1990: 125).

Kokoliitynnäisten ryhmä on siis odotetusti myös Lohtajan rannikonimistössä produktiivisin, esim. *Harjukarin/räme*, *Kilpipakan/vainio*, *Lätyn/ranta* (suoalueen nimestä *Lätty*), *Mustakarin/pauha*, *Rantapellon/tie*, *Savirannan/kangas*, *Siikapauhan/perä*, *Tröötin/pankki* (saaren nimestä *Tröötti*), *Välimalan/sääri*. Yleisimmin (neljä kertaa) kokoliitynnäisen määriteosana näyttävät esiintyvän *Jungin-* (kantanimi *Junki*, niitty), *Klouvin-* ja *Konttilan-* sekä (kolme kertaa) *Kuusiluojon-*, *Lätyn-*, *Rantahaan-*, *Ruonan-* ja *Vatungin-*. Kaksi kertaa kokoliitynnäisen määriteosana esiintyykin jo melkoinen määrä kantanimiä (esim. *Harjukarin-*, *Kalson-*, *Laakainperän-*, *Siikapauhan-*, *Vähäjärven-*), puhumattakaan yhden kerran esiintyvistä kantanimistä (esim. *Hietaperän-*, *Kampsun-*, *Kasakkakiven-*, *Kilpipakan-*, *Lohikarin-*, *Matorannan-*, *Paavolahen-*, *Rytisuon-*, *Tervahaan-*).

Kokoliitynnäisiin olen toisaalta laskenut myös sellaiset nimet, joiden määriteosana on 2CB-tyyppisen nimen perusosassa esiintyvä paikannimi (nämä on lueteltu s. 35). Tällaisia kokoliitynnäisiä ovat aineistossani nimet *Hullun/matalat* (nimestä *Hullu*, joka esiintyy Himangan puolella sijaitsevien matalikoiden nimissä *Siika-Hullu* ja *Tuutin-Hullu*), *Kraaselin/pauha*, *Kunnottoman/kivet* ja *-pauha* sekä *Rönkön/kivi* ja *-salmi*. Näiden nimien kantanimet eivät siis (enää) esiinny sellaisenaan, vaan jonkin nimiparin tai -ryhmän propriisina perusosina: (*Kraaseli* →) *Maa-* ja *Ulko-Kraaseli* → *Kraaselinpauha*; (*Kunnoton* →) *Kallio-*, *Lehti-* ja *Pirtti-Kunnoton* → *Kunnottomankivet* jne. Tällaiset liitynnäiset ilmaisevat paikan sijainnin yhtä täsmällisesti kuin "tavallisetkin" kokoliitynnäiset: esim. *Rönkönkivi* tuskin voisi sijaita muualla kuin lähellä *Maa-* ja *Ulko-Rönkköä*.

Kokoliittynnäisiä lyhempiä ovat **määriteliittynnäiset** (vanh. **määritesekundaarit**) ja **perusosaliittynnäiset** (vanh. **perusosasekundaarit**), jotka sisältävät kantanimestä vain osan (NO). Nimiaineistossani näitä on yhteensä 37 (4,7 %), joista 27 on määrite- ja 10 perusosaliittynnäistä.

Määriteliittynnäisissä paikan sijaintia ilmaisevana nimenosana on kantanimen määriteosa (Kiviniemi 1990: 124; Kiviniemi ym. 1974: 26), kuten esim. Lohtajan rannikon nimissä *Kiuas/kivi* (vrt. kantanimi *Kiuaskari*), *Risti/kallio* (vrt. *Ristikari*), *Tarkin/perä* ja *Tarkin/kallio* (vrt. *Tarkinnokka*), *Vikulin/kangas* ja *Vikulin/haka* (vrt. *Vikulijärvi*), *Ökkön/tie* (vrt. *Ökkönkallio*). Määriteliittynnäisin nimetyt paikat voisivat periaatteessa yhtä hyvin olla kokoliittynnäisin nimettyjä, jolloin ne olisivat esim. sellaisia kuin **Kiuaskarin/kivi*, **Ristikarin/kallio* ja **Tarkinnokan/perä*. Nimenantajille on kuitenkin pelkkä määriteliittynnäinen riittänyt kertomaan paikan sijainnin, jolloin kantanimen perusosa on voitu liittynnäisnimeä muodostettaessa pudottaa pois.

Määriteliittynnäiset on joskus katsottu kokoliittynnäisistä lyhentyneiksi; tällöin puhutaan **reduktiosta**, nimen keskellä olevan elementin (kantanimen perusosan) ellipsisistä (Kiviniemi ym. 1974: 46). Reduktio edellyttää aina aiemman kokoliittynnäisen olemassaoloa, mutta useinkaan ei saada selville, onko otaksuttua kokoliittynnäistä joskus käytetty. Omassa aineistossani yhdelläkään määriteliittynnäisellä ei tiettävästi ole kokoliittynnästä rinnallaan, joten en pidä niitä reduktion kautta syntyneinä.

Missään tapauksessa ei voida siis väittää, että määriteliittynnäiset olisivat aina tai edes useimmiten aiemmista kokoliittynnäisistä syntyneitä. Nimenmuodostussääntöihin näyttää kuuluvan sellainen, että sijaintia ilmaisevan yhdysnimimääritteen asemesta voidaan samassa funktiossa tietyin ehdoin käyttää myös yhdysnimen määriteosaa (eli kokoliittynnäisen sijasta syntyy määriteliittynnäinen). Määriteliittynnäisin on pyritty paitsi lyhyempiin rakenteisiin myös sellaisiin ilmauksiin, jotka erottuvat kokoliittynnäisiä paremmin propreiksi (kokolii-

tynnäisethän voivat olla joskus vain tilapäisluonteisia, ks. ed.). (Kiviniemi 1975: 66 - 68.)

Määriteliiyynnäisissä suosituin kantanimen (määrite)osa Lohtajan rannikkonimistöissä näyttää olevan neljästi esiintyvä *Linja-* (kantanimestä *Linjalampi*); kaksi kertaa esiintyvät *Hahtin-* (vrt. *Hahtinniemi*), *Ryöppähän-* (vrt. *Ryöppähänoja*), *Tarkin-* (vrt. *Tarkinnokka*) ja *Vikulin-* (vrt. *Vikulijärvi*). Loput määriteliiyynnäisissä esiintyvät kantanimen osat esiintyvät vain kerran, esim. *Kaakkurin-*, *Klupun-*, *Kokkon-*, *Nariporarin-* ja *Ökkön-*.

Perusosaliitynnäiset ovat paikannimistöissämme melko harvinaisia. Niissä on sijaintia ilmaisevana nimenosana vain kantanimen perusosa. (Kiviniemi 1990: 124 - 125; Kiviniemi ym. 1974: 26.) Perusosaliitynnäisten tyypiesimerkkejä ovat aineistossani nimet *Lahen/kalliot* (nimestä *Väiseenlahti*), *Rämehen/aituus* (vrt. *Konttilanräme*), sekä oikeastaan kaksi kantanimeä (*Niittyvonka* ja *Retuvonka*) sisältävät *Vongan/oja*, *-pakka* ja *-sarka*. Perusosaliitynnäisten vähäistä suosiota verrattuna määrite- ja varsinkin kokoliitynnäisiin selittänee ainakin se, etteivät ne kykene yhtä tarkasti ja yksiselitteisesti kertomaan paikan sijaintia: esim. *Lahen-kalliot* voisivat yhtä hyvin sijaita lähellä *Kalsonlahtea*, *Puotilahtea* tai *Talvitienlahtea* kuin *Väiseenlahtea*.

Kuten edellä on esitelty, proprinen substantiivi nimen määriteosana tarkoittaa useimmiten toista paikannimeä (NK) tai sen osaa (NO). Selvästi harvemmin määriteosana on jonkun **henkilön nimi**; nimiaineistossani henkilön etunimen sisältäviä (NHE) paikannimiä on 18 (2,3 %), sukunimen sisältäviä (NHS) 19 (2,4 %) sekä jonkin lisänimen (NHL) sisältäviä nimiä 5 (0,6 %). Henkilönnimi paikannimen määriteosana viittaa tavallisimmin paikan omistukseen tai nautintaan, joskus myös esim. johonkin tapahtumaan, johon tietty henkilö on ollut osallisena (esim. haaksirikot).

Etunimistä useimmin paikannimien määriteosina (tai yksiosaisina paikanniminä) esiintyvät *Tiinan-* (kolme kertaa) sekä *Antin-*, *Mikko ~ Mikkon-*, *Pekan-* ja

Paavon- (kaksi kertaa). Yhden kerran esiintyvät *Aatami*, *Antres*, *Jussin-*, *Kallen-*, *Kerttu*, *Nikun-* ja *Yrjön-*. Henkilöiden **lisä- eli liikanimiä** paikannimien määriteosissa ovat *Jussin-* (Juho Kauppilan lempinimi; LJ 1959), *Kari-Kallen-* (Ohtakarissa asuneen ja kalastelleen Kalle-nimisen miehen lempinimi; LJ 1959), *Kontti-* (1700-luvun alussa eläneen miehen, Kontti-Jaakon, liikanimi; PP 1959), *Kopura-* (Ruonankoskella kalaa pyytäneen Kopura-Aapan liikanimi; PP 1959) ja *Kunkeliini* (pellon nimi; paikalla asuneen Kungas-nimisen miehen ruotsinoksesta Kungelin).

Sukunimistä kaksi kertaa määriteosina tai yksiosaisina niminä esiintyvät *Askin-*, *Miltin-*, *Pennasen-*, *Suntin-* (Sund), *Tuuströmin-* ~ *Tuuströömi* ja *Yrjänän-*. Yhden kerran esiintyvät *Herlevin-*, *Jusliini*, *Lamperin-*, *Pöyhös-*, *Sipi*, *Vehtarin-* ja *Ylinin-*. Sukunimien haltijoista tiedetään enemmän tai vähemmän: Ask-niminen torppari asusti Kippojen sotilastorpassa 1800-luvun lopulla (PP 1959); Lars Mild, oik. Lauri Olavinpoika Tarvainen (k. 1846), oli sotilaana Pohjanmaan rykmentissä (Himanka 1979a: 15); sotilassoittaja Johan Thorström (k. 1823) oli Kustaan sodassa 1788 - 90, jonka jälkeen pian erosi klarinetinsoittajaksi (Himanka 1979b: 17); Juslin oli himankalainen mies, joka vanhoilla päivillään kalasti (LJ 1959); Yrjänä oli Annalassa asunut merimies (PP 1959) jne.

6.3. Appellatiiviset substantiivit

Sanasemanttisista luokista kaikkein yleisin on siis paikan koko nimi (NK), minkä vuoksi propristen substantiivien määrä erityispiirrettä ilmaisevissa nimenosissa on huomattavan suuri (358 eli 45,3 %). Koska yleensä paikannimistössämme proprisia määriteosia (tai yksiosaisia nimiä) on noin kolmannes kaikista määriteosista (Kiviniemi 1990: 126), voi Lohtajan rannikonimistössä sanoa olevan paljon keskimääräistä enemmän valmiisiin paikannimiin perustuvia nimiä. Huomattakoon, että jos metonyymiset nimet olisi laskettu kaksiosaisiksi, siis esim. pellon nimi *Isoranta* "suureksi rannaksi (joka nykyisin on jo pelto)" (jolloin

määriteosaksi tulkittaisiin *iso*, ei koko paikannimeä), olisi propreihin perustuvia nimiä paljon vähemmän - juuri noin kolmannes.

Appellatiivisia substantiiveja esiintyy erityispiirrettä ilmaisevissa nimenosissa selvästi vähemmän kuin *propria* (256 kertaa, 32,3 %). (Jos taas metonymiset nimet olisi laskettu kaksiosaisiksi, olisi appellatiivisia substantiiveja jopa jonkin verran enemmän kuin *propria*.) Tämä luokka pitää sisällään hyvin monenlaisia määriteosia, joita esittelen seuraavaksi.

Jotakin **luonnonpaikkaa** (PL) tarkoittaa aineistossani 58 nimen (7,3 %) määriteosa. Se on sanasemanttisista luokista jopa toiseksi yleisin. Luonnonpaikkoihin olen analysoinut kuuluvaksi tavallisten maastosanojen (kuten *kivi*, *niemi*) lisäksi myös sellaiset nimien määritteinä olevat yhdyssanat, jotka perustuvat selvästi appellatiivisiin ilmauksiin, eivät valmiisiin paikannimiin (esim. *iso kivi* > *Isonkiven-*, *joen suu* > *Joensuun-*, *vanhan, jo kuivuneen, joen uoma* > *Vanhanjoenuoma*).

Ylivoimaisesti määriteosissa useimmin esiintyvä luonnonpaikka on *Ranta-* ~ *Rannan-*, joka on yhteensä 23 nimessä. Kolmesti esiintyvät *Kivi-* ~ *Kiven-* ja kahdesti *Aro* (peltojen niminä), *Luoto-*, *Niemi-*, *Niitun-*, *Nokka-*, *Salmi-* ja *Selkä-*. Ainoastaan kerran esiintyvät seuraavat luonnonpaikkojen nimitykset: *Isonkiven-*, *Harjun-*, *Hietakroopin-*, *Joensuun-*, *Jokiontto*, *Kallio-*, *Koski-*, *Laakain-*, *Lähde-*, *Maaperän-*, *Maaranta-*, *Mannere*, *Metsä-*, *Pakka-*, *Palomaan-*, *Pöllän-*, *Vanhanjoenuoma* ja *Vanhanmaan-*. Määritteet *Ranta-* ja *Kivi-* ovat suosittuja yleensäkin paikannimistössämme, sillä Kiviniemen (1990: 127) mukaan *Kivi-* on luonnonpaikan nimityksistä määriteosissa kaikkein yleisin ja *Ranta-* toiseksi yleisin. Lohtajan rannikolla on - ymmärrettävästi - kuitenkin erityisen paljon *Ranta-*alkuisia paikanimiä, esim. *Rantapelto* (viiden paikan nimenä), *Rantahaka* (neljän), *Rantatie* (kolmen), *Rannanoja* (kahden) ja *Rantämäki* (yhden paikan nimenä).

Jotakin **kulttuuripaikkaa, artefaktia (PK)** eli rakennusta tai muuta ihmisen valmistamaa paikkaa tai teennöstä (kuten tietä, tervahautaa, tunkiota jne.) tarkoittaa aineistossani 42 nimen (5,3 %) määriteosa. Useimmin, neljä kertaa, esiintyy määriteosana *Pirtti-*, joka tarkoittaa joko saunaa tai sitten niitty-, kala-, tai tervapirttiä eli majaa, jossa yövyttiin niityllä, kalassa tai tervanpoltossa oltaessa (LJ 1965). Kolmesti esiintyy *Mylly-* ja *Huhjan-* ~ *Huhji* 'kaskenpolttoalue' sekä kahdesti *Hauta-*, *Kirkko-*, *Koti-* ~ *Koto-*, *Puojin-* 'ranta- tai venelato; aitta' sekä *Raja-*. Näistä kulttuuripaikkojen nimityksistä suuri osa on myös koko maassamme tavallisimpia, mm. *Koti-* on kaikkein yleisin, *Mylly-* kolmanneksi ja *Raja-* viidenneksi yleisin kulttuuripaikkaa tarkoittava määrite (Kiviniemi 1990: 127 - 128). Huomattakoon, että Lohtajan rannikonimistössä näyttävät myös pienet tervapirtit, kalamajat, vene- tai verkkoladot yms. olevan sen verran keskeisiä paikkoja, että niiden mukaan on syntynyt useita paikannimiä.

Ainoastaan yhden kerran esiintyvät seuraavat kulttuuripaikkoja tarkoittavat määriteosat tai yksiosaiset nimet: *Aita-*, *Arenteeri*, *Hahtin-*, *Hautamaa*, *Hytin-*, *Jalkatien-*, *Kokko*, *Kommeli-* 'maamerkki', *Lato-*, *Paja-*, *Peltoniihen-*, *Polku-*, *Raja-aidan-*, *Riihi-*, *Sauna-*, *Tallitunkio*, *Talvitien-*, *Tarhan-*, *Tupa-*, *Verkkotarha*, *Väylän-*, *Äijänapajan-*. Kulttuuripaikkoja on joskus vaikea erotella "pienemmistä" kulttuuriesineistä (luokasta HK): on vaikea määritellä, onko esim. 'aita' kulttuuripaikka vai -esine.

Luonnonainesta (MVI) tarkoittavia määritteitä on nimiaineistossani 36 (4,5 %). Useimmin (kuudesti) esiintyy monella tapaa huonoa maastoa kuvaava *Paska-* sekä (viisi kertaa) *Hieta-*. Kolme kertaa määritteenä on *Kivi-* ja *Savi-* ~ *Save-* sekä kahdesti *Kallio-*, *Retu-*, *Röystä*, *Somero-*, *Turve-* ja *Vesi-*. Yhden kerran esiintyvät *Aalto-*, *Ronkko*, *Rupi-*, *Rävelikkö*, *Rönkkö*, *Rösö*, *Tuli-*. Jos siis paikan maaperä on esim. erityisen hiekkainen, kalliainen tai savinen, se näkyy usein paikannimien määritteissä.

Melko suositut määritteet *Kivi-* ja *Kallio-* voivat ilmaista joko paikalla esiintyvän luonnonpaikan (kiven tai kallion) tai sitten yleensä maaperän laadun. Tämän

vuoksi osa kyseisistä määritteistä kuuluu luokkaan PL ja osa luokkaan MVI. Kiviniemen (1990: 126) mukaan *Kivi-* ja *Kallio-* voidaan joskus katsoa jopa adjektiivisiksi määritteiksi. Samoin *Paska-* on Lohtajan rannikkonimistössä usein pikemmin adjektiivinen määrite kuin tiettyä luonnonainesta tarkoittava lekseemi. *Paska-*määritteellä onkin hieman erilainen merkitys eri paikannimissä, esim. *Paskakivi* tapaa olla valkeana lintujen ulosteista, *Paskapauha* oli kiusallinen ja (meren)kulkua haittaava kivikko (nyk. jo pieni saari), *Paskaperä* on vanhaa, huonoa ja kivikkoista niittyaluetta, *Paskala* on mutaista ja limaista suoaluetta jne. Yhteistä kaikille on jonkinlainen ´huonon, arvottomuuden ja kelvottomuuden´ merkitys; *paska-*sanaa käytetään muutenkin murteessa ´huonon´ tms. synonyymina (vrt. LJ 1965; Torvinen 1966: 28; Nissilä 1939: 90).

Adjektiivinomaisiksi määritteiksi (tai yksiosaisiksi nimiksi) voisi katsoa myös monet rannikkoseudun maastoa kuvaavat määritteet, kuten *Retu-*, *Rönkkö*, *Rösö* ja *Röystä*. Nämä esiintyvätkin murteessa *-nen-*loppuisina adjektiiveina: jokin paikka voi olla *retunen*, *ronkkonen* ~ *rönkkönen*, *rävelikkönen*, *rösönen* tai *röystönen* (LJ 1959, 1965). *Röystönen* voi olla vaikkapa tie syksyn kurakauden jälkeen, kun sen pinta jäätyy ja jää epätasaiseksi (LJ 1959); epämääräistä kiviröykkiötä voidaan nimittää *rönkköseksi* (LJ 1959); *retunen* taas voi olla pelto tai niitty, joka on kovin kivinen (PP 1959). Sana *roso* tai sen etuvokaalinen variantti *rösö* tunnetaan muualla paitsi Varsinais-Suomessa, ja sen merkitys on ´epätasaisuus, vioittuma puun kuoressa, halkeama, kolo, nystyrä, kuhmu´; samoin tunnetaan adj. *rosoinen* ~ *rösöinen* (SKES).

Kasvikuntaan viittavissa määritteissä on mielenkiintoista huomata, kuinka paikkoja on nimetty lähes yksinomaan **luonnonkasvien** (KL) eikä **viljelykasvien** (KK) mukaan: luonnonkasveja tarkoittavia määriteosia on 21 (2,7 %) ja viljelykasveja tarkoittavia vain kaksi (0,3 %), nimittäin *Hamppu-* ja *Nauris-*. Kiviniemi (1990: 131) onkin huomauttanut, että vaikka luonnon- ja kulttuuripaikkojen nimitykset ovat paikannimistömme määriteosina suunnilleen yhtä yleisiä (vrt. Lohtajan rannikkonimistö, jossa luonnonpaikkojen mukaan nimeäminen on kuitenkin melko selvästi yleisempää), niin flooran osalta ero luonnon ja kulttuurin

välillä on poikkeuksellisen suuri, noin 10 : 1 luonnonkasvien hyväksi. Tässäkin Lohtajan rannikkonimistö näyttää siis olevan tyypillisen luontopainotteinen.

Luonnonkasveista kaikkein useimmin on Lohtajan rannikon paikannimissä *Korte-* (neljä kertaa). Merenrannoilla sekä järviiniityillä onkin paikkoja, joissa on kasvanut ja kasvaa edelleen erityisen paljon kortekasveja: 1700-luvun jälkipuoliskolla Lohtajalla tehdyn niittyjen "laatuluokituksen" mukaan jopa kaksi kolmasosaa pitäjän niityistä kuului kolmesta luokasta huonoimpaan eli kasvoi pääasiassa karkeaa kortetta ja saraa. Lohtajan alueen niityt olivat siis tuolloin verraten laajoja mutta laadultaan heikkoja. (SLH 1: 174 - 176.)

Muut paikannimien luonnonkasveja tarkoittavat määritteet ovat seuraavat: *Lehti-* ja *Sälttinki* -rannoilla kasvava pitkä, miekkamainen heinä (esiintyvät kolme kertaa), *Koivu-* ja *Lintti-* ~ *Lintti* (kahdesti). Yhden kerran esiintyvät *Kuusi-*, *Mänty-*, *Ruoho-*, *Tippakuusen-*, *Tyrni-*, *Vehka-* ja *Viinamarjan-*.

Suosituimmissa kasvien ja puiden nimityksissä Lohtajan rannikkonimistössä on useita samoja kuin maassamme yleensäkin; tosin esim. *Mänty-* (+ samaa tarkoittavat *Honka-* ja *Petäjä-*) on nimistössämme selvästi yleisempi kuin muut, mutta Lohtajalla se ei ole yleinen (vrt. Kiviniemi 1990: 131 - 132). Myös monet heinäkasvillisuuden nimitykset (kuten *Heinä-*, *Ruoho-*, *Korte-*, *Vehka-*) ovat yleisiä koko paikannimistössämme, mikä liittyy useimmiten paikkojen hyötykäyttöön: luonnonheinän ja kortteen kokoamiseen karjan rehuksi tai vehkan käyttöön jopa ihmisen ravinnoksi (Kiviniemi mts. 135). Lohtajalla niitettiin karjalle heinää mm. Nenäjärveltä, Paskaperästä, Höytelistä sekä Niitty- ja Retuvongasta (VL: 35 - 38). Tavallisimmin luonnonkasvin nimitys onkin nimiaineistossani määritteenä niittyalueiden (tarkoiteryhmä 43: 3 kertaa), sekä soiden (ryhmä 62: 4 kertaa) ja lampien nimissä (ryhmä 81: 3 kertaa), kuten *Kortearo*, *Kortelampi*, *Lehtilampi* ja *Vehkasuo*.

Eläinkuntaa tarkoittavista nimityksistä **luonnoneläimiin** (EL) viittaa 20 (2,5 %) määriteosaa tai yksiosaista nimeä ja **kotieläimiin** (EK) 9 määritettä (1,1 %).

Kiviniemen (1990: 136) mukaan eläin- ja kasvimaailmaan viittaavat nimitykset ovat paikannimistössämme keskimäärin yhtä yleisiä, eli kumpaankin luokkaan kuuluu kaikista määriteosista 3 - 4 %. Lohtajan rannikkonimistössä näyttää siis eläinmaailmaan viittaavat määritteet olevan hieman yleisempiä kuin kasvimaailmaan viittaavat, mutta molempia näyttäisi olevan suunnilleen sen verran kuin paikannimistössämme on tavallista. Edelleen Kiviniemen (mts. 136) mukaan suhde luonto / kulttuuri on paikannimistössämme faunan osalta 10 : 4, eli kotieläinten nimitysten määrä nimien määriteosina on n. 40 % luonnoneläinten nimitysten määrästä. Tässäkin kohden Lohtajan rannikkonimistö näyttäisi siis olevan aika lähellä paikannimistöämme yleensä.

Tavallisimpia luonnoneläimiä tarkoittavia määritteitä nimiaineistossani ovat (kolmesti esiintyvä) *Kiiskis-* ~ *Kiiskinen*, (kahdesti esiintyvät) *Kala-*, *Lintu-* ja *Siika-*. Vain kerran ovat määriteosina tai yksiosaisina niminä seuraavat: *Kaakkurin-* 'iso vesilintu', *Karhun-*, *Karhunpillu*, *Kraaseli* 'hylje', *Kusiais-*, *Lohi-*, *Matehen-*, *Muna-*, *Ruoto-*, *Simppu-* 'roskakala', *Tilli-* 'vesilintu'. Kotieläimien nimityksistä hevonen näyttäisi olevan selvästi suosituin: *Hevos-* on määritteenä kolmessa nimessä ja *Koni-* ja *Ruuna-* molemmat yhdessä. Yhden kerran esiintyvät *Lammas-*, *Koiranpää-*, *Lehmänkieli* ja *Saparo*.

Sekä luonnon- että kotieläimiin viittaavat määritteet antavat melko hyvän kuvan Lohtajan ranta-alueiden hyötykäytöstä: kalastus on aina ollut merkittävä elinkeino, talvisin harjoitettiin hylkeenpyyntiä, keväisin laskettiin hevoset vapaiksi Vattajan hiekkaharjuille, samoin kuin karja ja lampaat laidunsivat rantamailla jne. Myös pari rannalla pesivää lintulajia ovat paikannimissä edusteilla.

Kalojen nimitykset nimien määriteosina ovat aineistossani melko keskeisiä, mikä erottaakin Lohtajan rannikkonimistön yleensä paikannimistöstämme: Kiviniemen (1990: 140) mukaan kalojen nimitykset eivät ole paikannimissä läheskään yhtä yleisiä kuin maaeläinten ja lintujen, ja ne kuuluvatkin primaaristi vain vesistö-nimiin. Edelleen (mts. 137, 140 - 141) kalojen nimityksistä tavallisimpia paikannimistössämme ovat *Särki-*, *Hauki-* ja *Ahven-*, jotka taas (lähinnä sisävesien

kaloina) eivät kuulu lainkaan Lohtajan rannikonimistöön. Toisaalta Lohtajan nimistössä melko tavalliset *Siika-* ja *Lohi-* ovat harvinaisempia yleensä paikannimissämme; nämähän eivät ole kaikkien vesien kaloja (vrt. Kiviniemi mts. 141).

Lohtajalaisten tärkein pyyntikala (ks. esim. Tuomi-Nikula 1982: 202), *silahka*, ei esiinny rannikonimistössä lainkaan. Tärkein syy tähän lienee se, että nimenantajien kannalta ei olisi lainkaan yksilöivää nimetä jotain paikkaa esim. **Silakka-pauhaksi*, *-kariksi* tai *-matalikoksi* (vaikka silakkaa tulisikin paikalta runsaasti), sillä nämä nimet sopisivat varmasti lukemattomiin eri paikkoihin! Tällaisia ”nimiä” käytetään sitä paitsi murteessa appellatiivisina yhdyssanoina. Sen sijaan arvokkaampien kalojen (siika ja lohi) mukaan pyyntipaikkoja kannattaa jo nimetä, samoin kuin Lohtajalla vähemmän pyydettyjen kalojen (kuten harjus ja made) mukaan. Myös jollakin paikalla kiusana esiintyvät roskakalat (kiiski, simppu) ovat nimeämisperusteena oivallisia. (Vrt. VL: 66 - 67.) Pitkänen (1989: 318) korostaakin, että paikannimet eivät yleensä perustu mihinkään sellaiseen paikkaa kuvaavaan seikkaan, mikä olisi ollut aivan tavallista ja tyypillistä nimenantajien kulttuurissa; niinpä paikannimistössämme ei juurikaan ole *Muikkujärviä*, vaikka muikkuja on pyydetty lähes kaikista järvistämme. Muikunpyynti, yhtä lailla kuin Lohtajalla silakanpyynti, on selvästi ollut liian tavallista sopiaukseen nimeämisperusteeksi.

Ihmiseen tai yhteisöön (SH) viittaavista appellatiivisista nimityksistä yleisimpiä ovat sukulaistermit, ammattiin viittavat nimitykset ja etnonymit (Kiviniemi 1990: 145). Tähän luokkaan kuuluu nimiaineistostani 16 (2,0 %) määritettä. Kaksi kertaa määriteosina esiintyvät *Ryssän-*, *Tummun-* ´isoäiti tai yleensäkin vanha naisihminen´ ja *Ämmän-*, ja yhden kerran *Akan-*, *Faarin-*, *Isävainajan-*, *Kakara-*, *Kasakka-*, *Kraatarin-* ´räätäli´, *Lahtarin-*, *Mampsellin-*, *Neitsyen-*, *Tarkastajan-* ja *Trumpari*. Näistä kymmenen yleisimmän joukkoon koko paikannimistössämme kuuluvat *Akka*, *Pappi*, *Vaari* ja *Ämmä* (Kiviniemi mts. 145).

Jotkut aineistoni määritteet kertovat vanhoista ammateista (esim. *Kraatarin-* ja *Lahtarin-*). Jotkut viittaavat sota-aikoihin, esim. *Kasakka-*, *Ryssän-* ja *Trumpari*

(pelto, jonka kohdalla ovat asuneet ilmeisen arvostetut Lohtajan komppanian rumpalit Olof ja Henrik Hultman; Himanka 1979a: 15). Joku määrite taas kertoo säätyläisajoista (*Mampsellin-*), ja onpa joukossa vasta nykyaikaan kuuluva määritekin (*Tarkastajan-*), joka viittaa puolustusvoimien harjoitusalueeseen.

Myös ruumiinosien nimitykset on Kiviniemi luokittelumallissaan (ks. esim. 1990: 145) sijoittanut ihmistä ja yhteisöä käsittelevään luokkaan, mutta kuten jo johdannossa esitin, olen erottanut nämä omaksi luokakseen, **Keho** (HKE). Siihen olen aineistostani sijoittanut kolme (0,4 %) erityispiirrettä ilmaisevaa nimenosaa: *Nenä-*, *Perse-* sekä *Vanhan-Kainalo*. Määrite *Perse-* (nimessä *Perse-pakat*) tarkoittaa lohtajalaisittain kuitenkin 'perimmäistä, taimmaista' (AN). Kyseinen nimi onkin sievennetty eräässä peruskartassa *Peräpakoiksi* (PK 1952).

Konkreettisten **kulttuurituotteiden** (HK) nimityksiä on nimiaineistossani 41 (5,2 %), eli oikeastaan yhtä paljon kuin kulttuuripaikkojenkin (PK) nimityksiä. Olen jo maininnut juuri näiden kahden luokan rajan olevan hieman epäselvä, mutta olen sijoittanut tähän luokkaan lähinnä kulku- ja pyyntivälineet, aseet, erilaiset talous- ja työkalut, tarveaineet, ruoat, juomat, vaatteet yms. (vrt. Kiviniemi 1990: 146).

Kulttuurituotteet edustavat varsin kirjavaa konkreettisten esineiden joukkoa: Useimmin nimiaineistossani esiintyvät (kolmesti) *Limppu-* ~ *Limpun-* ja *Nuotta-* sekä (kahdesti) *Pussin-*, *Ruona(n)-*, *Satula-*, *Terva-* ja *Vene-*. Yhden kerran määriteosina tai yksiosaisina niminä esiintyvät *Akkuna-*, *Fati-*, *Haaksi*, *Harja-*, *Isopöytä*, *Kaapin-*, *Kampusu*, *Kassarin-*, *Kello-*, *Keskipöytä*, *Laiva-*, *Leipä-*, *Lyhty-*, *Lyyssi-*, *Lämminleipä*, *Piikki-*, *Piippu-*, *Piipunkoppa*, *Plihta-*, *Raha-*, *Rieska*, *Tuoli-*, *Uuni-*, *Varsi*, *Vellikuppi*. Koko maassamme yleisiä määritteitä edellisistä ovat *Terva-*, *Nuotta-*, *Kello-*, *Vene-* ja *Leipä-* (Kiviniemi 1990: 146).

Joitakin mainituista esineistä yms. lienee tarpeen hieman selittää: *Kampusu* on (Poh, PerP) 'verileipä, palttu; verestä ja ruisjauhoista valmistettu paksu, limpun mallinen leipä taikka pieniksi, ohuiksi ja kulmikkaiksi paloiksi leivottu leipä, joka ensin keitettiin ja sitten vasta paistettiin' (LJ 1965; VL: 189; SKES; SSA). *Kas-*

sari (Poh, Sat, paik. Häm, Sav) on 'kassara; veitsimäinen puiden karsintakirves, vesuri, hakokirves', jolla mm. *kassaroiitiin* lampaille lehdeksiä (SKES; SSA; VL: 109). *Plihta* tarkoittaa 'hampun ja pellavan käsittelyssä käytettyä työvälinettä' (LJ 1955). *Risti*-sanasta mainittakoon, että nimessä *Ristikari* esiintyessään se tarkoittaa lähinnä 'riesana eli *ristinä* olevaa, kiusallista' (*risti*-sana yleensä nimistössämme viittaa esim. kirkollisiin toimituksiin, uhri- tai hautapaikkoihin tai paikan muotoon; Kiviniemi 1977: 91).

Ruona näyttää tarkoittavan alueella kahta eri asiaa, nimittäin 'merran tapaista kalanpyydystä' sekä 'ojaa tai puroa, joka laskee mereen tai muuhun isompaan veteen ja josta kevättulvien aikana kalastetaan' (LJ 1965; VL: 82; I. Kohtamäki 1925, SMSA; Torvinen 1966: 62 - 64; Sirelius 1907: 307 - 309). Kahtalainen merkitys lienee jo varhaista perua, sillä Gananderin ja Lönnrotin sanakirjoissa *ruona* on sekä oja tai pieni joki että kalanpyydys. Olisi siis ollut mahdollista sijoittaa *ruona*-sana myös luonnonpaikkojen luokkaan (PL).

Joka tapauksessa määritteinä olevat kulttuuriesineiden nimitykset kuvastavat selvästi vanhaa kansankulttuuria ja erityisen hyvin ihmisten monenlaista työtä ja toimintaa (vrt. Kiviniemi 1990: 147). Määritteet kertovat lohtajalaisten esim. rakentaneen laivoja, polttaneen tervaa, kalastaneen monin eri välinein paitsi merestä myös järvistä sekä joista ja ojista, viljelleen viljalajien lisäksi myös hamppua, keränneen lehdeksiä lampaille, leiponeen monenlaista leipää jne.

Sosiaaliseen ja henkiseen elämään viittaavia (HE) erityispiirteiden ilmaisevia nimenosia on aineistossani niukasti, vain kahdeksan (1,0 %). Luokka on paikanimistössämme substantiivimääritteiden osalta pienin (Kiviniemi 1990: 148), mutta omassa nimiaineistossani sitä vähälukuisemmiksi jäävät kuitenkin vielä luokat NHL (henkilön lisänimet), HKE (ihmisen kehoon viittaavat lekseemit) sekä KK (viljelykasvit).

Tähän käsitteellisesti hyvin kirjavaan luokkaan kuuluvat mm. ajanjakoon, erilaisiin arvostuksiin, odotuksiin, uskomuksiin ja mytologioihin sekä riitoihin, uhkiin ja

onnettomuuksiin viittaavat ilmaukset (Kiviniemi mts. 148 - 149). Nimiaineistostani tähän luokkaan olen sijoittanut ylipäänsä sellaiset substantiivimääritteet, jotka eivät viittaa mihinkään konkreettiseen esineeseen tms. (*Käräjä-*, *Linja*, *Vinkkeli-*´suorakulman muotoinen´ ja *Vaara-*), sekä paikallisiin uskomuksiin ja taruihin viittaavat *Narriporein-*, *Teisku*, *Vennunsilmä* ja *Ökkön-*.

6.4. Muut lekseemit

Substantiivit (sekä propriiset että appellatiiviset) ovat nimien erityispiirteen ilmaisevina nimenosina ilman muuta keskeisimpiä. Tässä luvussa käsittelen kaikkia muita määriteosina ja yksiosaisina niminä esiintyviä ilmauksia, joista selvästi tärkeimpiä ovat paikan adverbien sekä adjektiivien.

Adjektiivi tai adjektiivin yhdyssanamuoto (D) on erityispiirteen ilmaisevana nimenosana melko tavallinen Lohtajan rannikkonimistössä: 48 nimellä (6,1 %) on adjektiivinen määriteosa tai yksiosaiseen nimeen sisältyvä adjektiivinen ilmaus. Laatusanoihin on siis nimetty paikkoja neljänneksi useimmin paikan koko nimen (NK), luonnonpaikan (PK) ja paikan adverbien (B) jälkeen.

Tavallisimmat adjektiivit rannikkonimistössä ovat *Iso-* (8 kertaa) ja *Pikku-* ~ *Pieni* (13 kertaa), jotka ovat koko paikannimistössämmekin yleisimmät. Adjektiivipari ´suuri´ - ´pieni´ on paikkojen yksilöinnin kannalta kaikkein luontevin erottelu-peruste, mikä näkyy erityisesti useissa vastakohtanimissä (vrt. Kiviniemi 1990: 150 - 151). Merkille pantavaa on, että nimiaineistossani ei esiinny kertaakaan *Suuri-*määritettä; *Iso-* on yksinomainen. Toisaalta *Pikku-* ~ *Pienen* vaihtoehdona esiintyy kerran *Vähä-*. Myös seuraavaksi yleisimmät adjektiivimääritteet Lohtajan rannikkonimistössä ovat samoja kuin maassamme yleensäkin (vrt. Kiviniemi mts. 150): neljästi esiintyy *Uusi-* ~ *Uudet-*, kolmesti *Musta-* ~ *Musta*, *Puna-* ~ *Punainen* ja *Vanha-* sekä kahdesti *Kylmä-* ~ *Kylmi-*. Muita adjektiivisia määritteitä tai yksiosaisia nimiä ovat seuraavat: *Hassun-*, *Hiitukka* ´pikkuruinen´,

Korkia-, Laaja-, Lenson- (< rts. "len så" 'niin pehmeä, mieto', vrt. *lenseä* 'lauheaa, lempeä'; SKES), *Levein, Loiva-, Pitkä-, Pohjaton, Ympyräinen ja Ääretön-*.

Kiviniemi (1990: 149 - 150) pitää monia paikannimistössämme olevia määriteosia kieliopillisesti ongelmallisina (vrt. esim. jo aiemmin mainitut *Kivi-* ja *Kallio-*määritteet). Monet suhteellista sijaintia ilmaisevat määriteosat (kuten *Ala-, Keski-, Etelä-* ja *Taka-*) ovat vaikeita tulkita, sillä niitä voi joskus pitää adjektiivisina, merkityksessä 'keskimäinen', 'eteläinen' jne., tai kuten tavallista, paikan adverbina (Kiviniemi mts. 149 - 150, 155 - 156). Itse olen sijoittanut kaikki suhteellista sijaintia ilmaisevat määritteet luokkaan **Paikan adverbien tai lokaalipostposition yhdyssanamuoto (B)**, sillä niiden erottelu olisi ollut ylivoimaisen vaikeaa ja tarpeetontakin.

Paikan adverbien luokkaan kuuluu aineistossani 56 (7,1 %) erityispiirrettä ilmaisevaa nimenosaa, eli niitä on kaikkiaan kolmanneksi eniten. Tässä luokassa produktiivisimmat määritteet ovat *Maa-* (12 nimessä) ja *Ulko-* (13 nimessä), jotka esiintyvät lähes aina vain vastakohtapareina. Nämä ovat nähtävästi vain merialueella suosittuja suhteellisen sijainnin ilmaisimia (koko maan kattavassa adverbisten ilmausten kärkilistassa näitä määritteitä ei ole; ks. Kiviniemi 1990: 156). Lähes yhtä yleinen määrite on *Väli-* (7 nimessä), joka esiintyy myös pääosin merellä sijaitsevien, mutta myös mantereisten paikkojen nimissä.

Seuraavaksi useimmin Lohtajan rannikonimistössä esiintyvät - koko maassamme tavalliset - määritteet *Ylä- ~ Yli-* (viidesti), *Ala- ~ Ali-*, *Keski-* ja *Pohja- ~ Pohjois-* (neljästi) sekä *Etelä(n)-* (kolme kertaa). Kahdesti esiintyy *Länsi* ja yhden kerran *Itä-, Perä* ja *Vesterin-* (< rts. *väster* 'länsi').

Suhteelliseen sijaintiin, suuntaan tai partiaalisuuteen perustuvat, adverbien tai lokaalipostpositionmääritteiset nimet sopivat paikannimistössämme erityisen hyvin kulttuuripaikoille, varsinkin asumusten, viljelysten ja rakennusten yksilöintiin; suosittuja nimityypppejä ovat esim. *Alatalo* ja *Peräpelto*. Luonnonpaikoista ainoastaan vedenkokoumat saavat usein tähän luokkaan kuuluvia täsmäntäviä

määritteitä, mikä johtunee siitä, että niiden sijainti on muita luonnonpaikkoja paremmin hahmotettavissa suhteellisen sijainnin perusteella. (Kiviniemi 1990: 156 - 157.) Lohtajan rannikolla näyttäisi erityisesti merellä sijaitsevien paikkojen (saarten, luotojen, matalikoiden sekä kivien ja kivikoiden) nimeäminen adverbi-määritteiden avulla olevan melko tavallista. Mantereisista paikoista lähinnä viljelyksiä nimetään näin (esim. määritteillä *Ala-*, *Keski-* ja *Ylä-*).

Verbin yhdyssanamuoto, infinitiivi tai partisiippi (V) on paikannimen määriteosana tai yksiosaisena nimenä kahdeksassa (1,0 %) Lohtajan rannikon nimessä. Kaksi kertaa esiintyy määrite *Puhku-* sekä yhden kerran *Juoksu-*, *Kiima-*, *Kraappa-* (*kraapata* = 'raapia, raastaa'), *Levähys-*, *Mulistunut* ja *Uima-*. Verbin nominaalimuotoihin perustuvien nimien luokka on koko paikannimistö-sämme varsin pieni, ja nämä nimet ovat usein leksikaalisesti monitulkitaisia (Kiviniemi 1990: 157).

Numeraali tai prepositioilmaus (X) on paikannimissä Lohtajan rannikolla todella harvinainen (kolmessa nimessä, 0,4 %), kuten Suomessa yleensäkin (vrt. Kiviniemi 1990: 158). Ainoa nimiaineistoni numeraalimäärite on *Yks-*, ja **prepositionimien** (ks. Kiviniemi ym. 1974: 45) määritteinä esiintyy *Poikki-* (joka on maassamme tavallisin; Kiviniemi 1990: 158) sekä kerran *Pitkin-*.

Jonkin verran (36 eli 4,5 %) aineistossani on nimiä, jotka olen luokitellut **sijaintia ilmaisevista sanaliitoista** syntyneiksi (SS). Vaikka tavallisin tapa ilmaista paikan tarkka sijainti on käyttää liitynnäisnimiä, niin joskus paikkojen sijainti voidaan ilmaista riittävän tarkasti vain erilaisilla **lokaalisilla kompositumeilla tai postpositiorakenteilla** (Kiviniemi 1990: 159). Olen jo lausesemanttisessa tarkastelussa (5.2.1) käsitellyt erilaisia lokaalikomposituminimiä, joten tässä yhteydessä ohitan nimityypin vain luettelonomaisesti.

Valtaosa lokaalikompositumin sisältävistä nimistä on yksiosaisia. Lohtajan rannikonimistössä näitä on 32, joista suurin osa on kalapaikkojen tai metsä- ja peltoalueiden nimiä: *Annalanalusta*, *Hietainalusta*, *Junginsivu*, *Kaasanmerkki*,

Kivimerkki, Kroopinlaita, Kroopinperä, Kuivankohta, Lehtilampinlinja, Liivakarintakusta, Linjansuu, Mannerinalusta, Mättäänalusta, Niementakusta, Pauhamerkki, Peltojentakusta, Pentinmerkki, Pohjapuoli, Puskamerkki, Rannanjansuu, Reiänsuu, Suovanalusta, Suovanlinja, Suovanmerkki, Säärenpää, Teinenväli, Tupainkohta, Pajankohta, Vastapää, Vatunginjärventakusta, Vonganojansuu. Harvinaisempia, kaksiosaisia (paikan lajin ilmaisevan perusosan sisältäviä) lokaalikomposituminimiä on aineistossani viisi, ja niiden sijaintia ilmaisevat määriteosat ovat seuraavat: *Lahtienväli-, Merenpuoli-, Satamansivun-, Tienvieri- ja Ulkopään-*.

Kiviniemen (1990: 159 - 160) mukaan yleisimmät lokaalikomposituminimien jälkiosat paikannimistöössämme ovat *-pää*, *-taus(ta)* ja *-suu*: erityisen produktiivisia - lähinnä länsi- ja keskisuomalaisia - nimiä ovat mm. *Järvenpää, Mäenpää* ja *Joensuu*. Muita suosittuja jälkiosia ovat *-korva*, *-perä*, ja *-pohja*. Lohtajan rannikonimistössä näyttäisi useimmiten esiintyvän kalapaikkojen nimissä tavalliset *-merkki* (6) ja *-alusta* (5) sekä lahtien nimissä esiintyvä *-suu* (5) ja metsä- ja peltoalueiden nimissä esiintyvä *-takusta* (4). Kolmesti esiintyvät *-kohta* ja *-pää(n-)*, kahdesti *-linja*, *-sivu(n-)* ja *-väli-* sekä yhden kerran *-laita*, *-perä*, *-puoli-* ja *-vieri-*. Ainoa **postpositionimi** (vrt. Kiviniemi ym. 1974: 45) aineistossani on joessa, padon päällä, sijaitsevan suvannon nimi *Padonpäällä*; nimi ei kenties ilmaisisi paikan sijaintia riittävän täsmällisesti pelkästään *-pää-*loppuisena.

Jonkinlainen **muu sanaliitto** (SM) on määriteosana tai yksiosaisena nimenä neljä kertaa (0,5 %): Määrite *Hevovitun-* perustuu ilmeisesti vanhaan manaukseen "Voi hevovittu!". Tähän luokkaan olen sijoittanut kaksi laskettelumäen nimeä, *Pikkunakkaus* (pikkuisen *nakkaava* mäki) ja *Seisauksensäikäys* (*seisauksella* eli äkkipysähdyksellä säikäyttävä mäki), jotka olisi voinut toisaalta luokitella verbin yhdyssanamuotojen luokkaankin (V). Samaan luokkaan (V) olisi ehkä voinut sijoittaa myös deskriptiivisen *Plaiskutavesi*, jos nimen sisältö olisi "kalapaikka, jossa vesi *plaiskuu* eli pärskyy"; uskon kuitenkin nimen perustuvan ennemmin esim. jonkun paikalla olleen huudahdukseen "Plaiskuta (vaan),

vesi!”. Tämän kaltaisten nimien varma luokittelu on olisikin mahdollista vain, jos itse nimenantaja kertoisi nimeämisperusteen.

Sanasemanttisesti **epäselviksi**, täysin epävarmoiksi tai monitulkintaisiksi jääneitä erityispiirteiden ilmaisevia nimenosia on yhteensä 22 (2,8 %). Luultavasti useat näistä olisivat tarkoin tutkimalla selvitettävissä, mutta tässä työssä en ole nähnyt tarpeelliseksi paneutua näihin perusteellisesti. Epäselvät määritteet tai yksiosaiset nimet ovat luonnollisesti samoja, joita olen käsitellyt jo lausesemanttisesti epäselvinä tai monitulkintaisina (ks. 5.5): *Aataloffin-*, *Ahnastooli*, *Hakunti*, *Höyteli*, *linan-*, *Inko-*, *Junki*, *Kalso*, *Klouvi*, *Kouki*, *Känttä*, *Lestin-*, *Lätty*, *Ohta-*, *Pakin-*, *Piukki*, *Pärkkäset*, *Syösannan-*, *Tarkin-*, *Tröötti*, *Vattaja*, *Vikuli-*.

7. PAIKANNIMIEN MUUTTUMINEN JA VAIHTELU

7.1. Nimien rakennemuutokset

7.1.1. Ellipsi

Paikannimet voivat ajan myötä **muuttua**. Toisaalta nimestä voi olla käytössä yhtä aikaa erilaisia, rinnakkaisia muotoja, jolloin kyse on nimivarianttien **vaihtelusta**. Paikannimien muuttuminen ja vaihtelu ovat osin päällekkäisiä ilmiöitä, joten niitä ei voi aina erottaa toisistaan. (Vrt. Ainiala 1997: 168.) Tässä työssä tulen kuitenkin esittämään kaikki elliptiset ja epeksegeettiset nimet (tämän) muutoksia käsittelevän otsikon alla (vaikka kyseessä joskus olisikin vain alkuperäinen vaihtelu) ja toisaalta varsinaiset vaihteluun perustuvat rinnakkaisnimet erikseen (vaikka vaihtelu kenties joskus on johtanutkin nimen muuttumiseen). Mainitsen kyllä tapauskohtaisesti, jos esim. jokin elliptinen nimi näyttää vaihtelevan pidemmän (mahdollisesti alkuperäisen) nimimuodon kanssa.

Nimien rakennemuutoksista ehkä tavallisin on **ellipsi**, joka tarkoittaa paikannimen lyhenemistä yhdellä tai useammalla **nimielementillä** (= nimeen sisältyvä sana tai suffiksi), esim. *Salastensaari* > *Salasti*, *Kolmisoppinen* > *Soppinen*. Selviä ellipsejä eivät ole sellaiset tapaukset kuin *Lahnajärvi* > *Lahnanen*, koska niissä nimielementti on vain korvautunut toisella (perusosa suffiksilla), jolloin on kyse ns. **suffiksaatiosta**. Siitä on nimiaineistossani vain yksi esimerkki, *Konttipenä* > *Konttila*. Oma ellipsityyppinsä on myös **reduktio**, jolla tarkoitetaan nimen keskellä olevan elementin pois heittymistä; myös tästä on aineistossani vain yksi esimerkki, *Raja-aidan kangas* > *Rajakangas*. Reduktio koskee tavallisimmin sellaisia määriteliitynnäisiä, jotka perustuvat aiempaan kokoliitynnäiseen, kuten *Haukijärvenvuori* > *Haukivuori* (vrt. 6.2. s. 116). (Ks. Kiviniemi ym. 1974: 12, 35, 46; Kiviniemi 1975: 37 - 38, 65 - 68.)

Tavallisimmin ellipsi eli heittäminen tapahtuu paikannimen **perusosassa**. Mutta läheskään kaikissa nimissä se ei olisi edes mahdollinen: perusosa näyttää heittyvän pois vain sellaisista yhdysnimistä, joiden määriteosa sellaisenaankin voidaan tiettyjen tuntomerkkien perusteella tunnistaa propriksi. Esimerkiksi merkitykseltään hämärtyneen ilmauksen sisältävät määriteosat voivat hyvin toimia yksiosaisinakin, elliptisinä niminä (*Komosaari* > *Komo*), koska haitallista homonymiaa ei pääse syntymään (vrt. mahdoton ellipsi kuten *Kalasaari* > **Kala*). (Ks. tarkemmin Kiviniemi 1975: 24 - 25.)

Paikannimen perusosan ellipsi on tapahtunut seuraavissa Lohtajan rannikon nimissä: *Ahnastooli* (< *Ahnas Stolin neva*; K 1761), *Kokko* (< *Käckänkari* ~ *Kockonkari*; IH 1982), *Kouki* (< *Coukin Cari*; K 1761 ym.), *Mikko* (< *Mikkonpauha*; LJ 1959), *Piukki* (< *Piukin pauha*; K 1761 ym.), *Pökölä* (< *Pökölänkangas*; LJ 1965; PP 1959), *Ruona* (< *Ruonankoski*; LJ 1965; PP 1959), *Sivukari*² (< *Sivukarinpauha*). Vaikka perusosa on siis näistä nimistä pudonnut pois, tiedetään, mistä paikoista puhutaan. Primaarinimistä eivät enää ole lainkaan käytössä *Ahnastoolinneva*, *Kokkonkari*, *Koukinkari* ja *Piukinpauha*; nämä nimet ovat siis todella muuttuneet, eikä kyse ole (enää) vaihtelusta.

Jotkut näistä elliptisistä nimistä näyttää vaihtelevan primaarin yhdysnimensä kanssa (ks. myös 7.2). Ainakin *Mikkolla* (Mikko-nimisen kalastajan kalapaikka) on rinnallaan *Mikkonpauha* ja *Sivukarilla*² (pieni, nuori saari, joka sijaitsee *Sivukari*¹-rannan vieressä) *Sivukarinpauha*: Jo K 1761 -kartassa on *Sivu Cari* -ranta muttei vielä olemassakaan viereistä saarta. Ilmeisesti noustuaan merestä uusi saari sai nimekseen normaalin liitynnäisen *Sivukarin/pauha* (varsinkin, jos saari on ensin tunnettu *pauhana* eli matalikkona). Nimen *-pauha*-perusosa on sitten myöhemmin kadonnut (elliptisesti) ainakin osalla lohtajalaisista kielenkäyttäjistä. Näin ollen nykyään kutsutaan sekä laajahkoa ranta-aluetta että läheistä saarta *Sivukari*-nimellä, ja saarta voidaan kutsua myös, vaikkakin harvemmin, *Sivukarinpauhaksi*. Vastaavasti joskus kuulee puhuttavan myös *Sivukarinrannasta*, kun tarkoitetaan nimenomaan *Sivukari*-rantaa, ei sen edustalla olevaa saarta (tämä on epeksegeettinen nimimuoto; ks. myöh.). (AN.)

Paikannimen **määriteosan** ellipsi on verraten harvinainen (esim. *Hailuoto* > *Luo-to*). Tuloksenahan on tällöin useimmiten vain tavallinen maastoappellatiivi, joka täyttää nimen yksilöivän tehtävän ainoastaan silloin, kun nimen tarkoite on (nimen käyttäjäpiirissä) ainoa tai ainakin hyvin keskeinen sen lajisista paikoista, joita kyseinen appellatiivi tarkoittaa (Kiviniemi 1975: 23). Omassa nimiaineistossani ei tällaisia määriteosan ellipsejä ole tapahtunut yhtään, eli kaikkia pelkän maastoappellatiivin sisältäviä nimiä (kuten *Karvo*, *Nurkka*, *Säikkä*) voi pitää primaareina niminä. Tätä todistaa sekin, että kyseisissä nimissä esiintyvät maastoappellatiivit ovat yhdysnimien perusosina melko harvinaisia; vrt. esim. sellaiset hyvin tavallisen maastoappellatiivin sisältävät nimet kuin **Kari* tai **Nokka* tuskin olisivat Lohtajalla mahdollisia (vrt. Kiviniemi mts. 23).

7.1.2. Epeksegeesi

Epeksegeesi tarkoittaa nimen muuttumista siten, että siihen liittyy **sekundaa-**
rina perusosana paikan lajia luonnehtiva appellatiivi. Tavallisesti epekse-
geesi tapahtuu alun perin yksiosaisissa, yksiosaisiksi muuttuneissa tai sellaisiksi
tajutuissa nimissä, esim. *Häränsilmä > Häränsilmänlampi*, (*Kalatonlampi > ellip-*
tisesti) Kalaton > Kalattomanlampi. (Kiviniemi ym. 1974: 13.) Joskus myös
kaksiosaisista nimistä voi syntyä epeksegeettisiä nimimuotoja. Alkuperäinen
nimi tulee aina epeksegeettisen nimen **genetiivimääritteeksi** (Kiviniemi 1975:
62).

Epeksegeesi on tavallisin sellaisissa nimissä, joista paikan laatu eli laji ei käy
mitenkään selville - tällaiset nimet suorastaan vaativat paikan lajin selventä-
vän lisän (Nissilä 1962: 73). Nimiaineistossani on 19 (2,3 %) epeksegeettistä
(2BA) nimeä. Näistä 12 on juuri sellaisia, joiden primaarit nimet eivät kerro
lainkaan paikan lajia: (*Hakunti > Hakunninkari* ja myöh. *Hakunninniemi*, (*Junki*
> Junginjärvi, (*Kalso > Kalsonnokka*, (*Keski-Höyteli > Keski-Höytelin järvi*,
(*Korkio > Korkionkangas*, (*Kylmilä > Kylmilänkallio*, (*Levein > Leveimenselkä*,
(*Mannere > Mannerehenmetsä*, (*Röystä > Röystäanniemi*, (*Sälviiki > Sälvi-*
kinnokka, (*Vattaja > Vattajanniemi*). Epeksegeettiset nimet siis muokkaavat
nimet selvemmiksi ja ymmärrettävämmiksi kertomalla paikan lajin (Nissilä 1962:
74).

Selventävä lisä voi liittyä myös sellaisiin maastoappellatiiveihin (joko yksiosai-
sina niminä esiintyviin tai kaksiosaisien nimien perusosana oleviin), jotka ovat
merkitykseltään hämärtyneet, ovat levinneet vain ahtaalle alueelle tai ovat ään-
nekehityksensä vuoksi muuttuneet merkitykseltään epäselviksi (Nissilä 1962: 73
- 74). Aineistossani tällaisia ovat seuraavat tapaukset: (*Huhji*, huhta, kaskimet-
sä >) *Huhjinmetsä*, (*Inkoperä > Inkoperänlahti*, (*Laakainperä > Laakainperän-*
niitut, (*Savipauha > Savipauhankivet*. Primaareissa nimissä olevat appellatiivit
huhji, *perä* ja *pauha* on siis haluttu selventää, sillä niiden merkitys lienee hämär-
tynyt ainakin joillakin kielenkäyttäjillä tai paikkojen lajia on muuten ollut tarpeen

tarkentaa; *perällähän* on Lohtajalla kaksi merkitystä ('lahti' ja 'perimmäinen pelto, niitty tms.')

ja *pauha* on merkitykseltään hyvinkin liukuva. Tällaiset epeksegeettiset nimet sisältävät siis oikeastaan kaksi paikan lajin ilmaisevaa perusosaa (vrt. Kiviniemi 1975: 63).

Myös paikan lajin muuttuminen näyttää aiheuttavan epeksegeettisiä nimiä Lohtajan rannikolla. Tämä näkyy erityisesti useista niemien nimistä, kuten *Latokarinnokka*; paikka on ennen ollut *kari* eli saari, mutta niemeksi muututtuaan se on saanut epeksegeettisen tarkennuksen *-nokka*. Myös ainakin (jo mainitut) *Hakunninniemi*, *Kalsonnokka* ja *Röystäänniemi* ovat ennen olleet saaria, jotka sitten niemiksi tultuaan ovat saaneet paikan lajin tarkentavan perusosan. Epeksegeettisen nimimuodon, *Kalliokari* (saari) > *Kalliokarinniemi*, kautta lienee kehittynyt myös *Kallioniemi* (ks. nimien karttamerkinnot, 8.1).

Epeksegeettisen tarkennuksen saa ainakin silloin tällöin myös rannan nimi *Sivukari* (> *Sivukarinranta*) ensinnäkin siitä syystä, että paikka ei enää ole *kari* 'saari' ja toiseksi sen takia, että rannan vieressä on nykyään samanniminen pieni saari (vrt. ed. luku). Paikan lajin muuttumisen myötä on myös *Nenäjärvi*-nimistä on alettu käyttää epeksegeettistä nimeä *Nenäjärvenniitut* (kun järvi on kuivunut niittyalueiksi); nämä nimet näyttävät yhä vaihtelevan keskenään.

Ainoa nimi aineistossani, jonka epeksegeettistä nimiasua ei voi helposti selittää on (*Fatihietä* >) *Fatihiejanpakka*. Sekä primaari nimi että epeksegeettinen nimi esiintyvät täysin rinnakkaisniminä ja tarkoittavat samaa hiekka-aluetta. Ehkä epeksegeettisellä nimellä halutaan kuitenkin viitata *Fatihiejan* johonkin tiettyyn *pakkaan* eli hiekkakumpareeseen, ei koko laakeaan hiekka-alueeseen. Tällöin nimeä olisi kuitenkin pidettävä jo normaalina kokoliitynnäisenä.

7.2. Rinnakkaisnimisyys

Jos paikalla on kaksi tai useampia nimiä, puhutaan **rinnakkaisnimistä** (esim. Kiviniemi ym. 1974: 47). Rinnakkaisnimet ovat voineet syntyä eri aikoina ja erilaisiin tarpeisiin. Tavallisesti vanha ja uusi nimi (tai nimet) elävät rinnakkain melko pitkäänkin, mutta ennemmin tai myöhemmin uusi nimi yleensä syrjäyttää vanhan; usein voisikin puhua ”peräkkäisnimistä”. (Ks. Lehikoinen 1988: 254.) Rinnakkaisnimisyys, kuten vaihtelu yleensäkin, voidaan näin nähdä yhtenä paikannimien muutosten aiheuttajana.

Rinnakkaisnimisyyteen on onomastisessa kirjallisuudessa kiinnitetty huomiota melko vähän, ja rinnakkaisnimien määrittely on ollut kirjavaa (ks. Lehikoinen 1988: 241 - 242). Rinnakkaisnimiä tarkasteltaessa on aina ensin ratkaistava, mitkä nimiksi katsotut ilmaukset on luettava paikan eri nimiksi (**rinnakkaisnimiksi**), mitkä vain saman nimen varianteiksi (**nimivarianteiksi** eli **rinnakkaismuodoiksi**) (Lehikoinen mts. 242; Kiviniemi ym. 1974: 47). Mielestäni käytökelpoisen jaottelun on tehnyt Kepsu (1964: 232 - 236), ja olenkin ryhmitellyt nimiaineistoni rinnakkaisnimet ja -muodot hänen mallinsa mukaan.

Rinnakkaismuodoiksi eli saman nimen varianteiksi Kepsu (1964: 236) katsoo nimet, jotka poikkeavat toisistaan vain äänteellisesti tai taivutukseltaan. Niitä ovat ensinnäkin **äännevariantit**, esimerkiksi samasta nimestä tavoitetut avartuneen tai avartumattoman diftongin sisältämät asut (esim. *-vuor* ~ *-vuor*) ja loppuheittoiset tai -heitottomat asut (esim. *-kärk* ~ *-kärki*). Toiseksi rinnakkaismuotoihin kuuluvat **muotovariantit**, jollaisia ovat esimerkiksi saman paikan yksiköllinen ja monikollinen nimi (esim. *sakastimpelto* ~ *-pellot*) tai saman nimen nominatiivi- ja genetiivimääritteinen muoto (*hirvihauta* ~ *hirvehhauta*). Tällaisia fonologisia tai morfologisia nimivariantteja löytyi nimiaineistostani 24 nimelle, esim. *Ankkurkari* ~ *Ankkurikari*, *Kylmäperänjärvi* ~ *Kylmänperänjärvi*, *Länsipauha* ~ *Länsipauha*, *Tiironkivenlampi* ~ *Tiirankivenlampi*, *Kirkkokallio* ~ *-kalliot*, *Kommelipakat* ~ *-pakka*, *Tymiperä* ~ *Tyrminperä*. Näitä nimiä en siis pidä rinnakkaisniminä.

Rinnakkaisnimiä ovat Kepsun (1964: 232, 234) mukaan saman paikan nimet, joissa yksinkertaisesti on eri sanoja. Hän on jakanut rinnakkaisnimet samamääritteisiin ja aitoihin eli erimääritteisiin: Samamääritteisissä nimissä määritteenä tai määritteen osana on sama sana (esim. *sulehhauta* ~ *sulenkuoppa*, *tervahaulanoja* ~ *tervaaja*) tai toinen nimi on kokonaan toisen määrite (esim. *torppa* ~ *torpan talo*). Aidoissa rinnakkaisnimissä määrite tai koko nimi on eri sana kuin toisessa nimessä oleva sana (esim. *matti* ~ *korppi*; omistajan etu- tai sukunimi asumuksennimenä) tai toisessa on alussa selventävä määrite, joka toisesta puuttuu (esim. *potkoma* ~ *kankah potkoma*).

Samamääritteisiä rinnakkaisnimipareja tai -ryhmiä ovat nimiaineistossani seuraavat, joita on yht. 75 nimeä (todennäköisesti alkuperäinen nimi, ns. **perusnimi** on merkitty aina ensimmäisenä):

Fatihietä ~ *Fatihiejanpakka*
Hakunti ~ *Hakunninkari* ~ *Hakunninniemi*
Huhji ~ *Huhjinmetsä*
Inkoperä ~ *Inkoperänlahti*
Junki ~ *Junginjärvi*
*Kalliokari*² ~ *Kallioniemi*
Kalso ~ *Kalsonnokka*
Keski-Höyteli ~ *Keski-Höytelin järvi*
Kivenmetsä ~ *Kivenkangas*
Konttiperä ~ *Konttila*
Korkiakangas ~ *Korkio*¹
*Korkio*² ~ *Korkionkangas*
Kylmilä ~ *Kylmilänkallio*
Laakainperä ~ *Laakainperänniitut*
Latokari ~ *Latokarinnokka*
Lepistönnurkka ~ *Lepistönnokka*
Lestinmatala ~ *Lestinkivikko*
Levein ~ *Leveimenselkä*
Linjavainio ~ *Linjapelto*
Mannere ~ *Mannerehenmetsä*
Mikkonpauha ~ *Mikko*
Nenäjärvi ~ *Nenäjärvenniitut*
Palomaankankaat ~ *Palometsä*
Pirttikari ~ *Pirttikangas*
Pukkipauha ~ *Pukkikari*
Puojinsuonaronmetsä ~ *-kangas*
Raja-aidan kangas ~ *Rajakangas*
Retuvonka ~ *Retulampi*

Ruonankoski ~ Ruona
Ryssännokka ~ Ryssänhauta
Röystä² ~ Röystäänniemi
Savipauha ~ Savipauhankivet
Sivukarinpauha ~ Sivukari²
Suovanlinja ~ Suovanmerkki
Sälviiki ~ Sälviikinnokka
Tarkinnokka² ~ Tarkinkallio
Vattaja ~ Vattajanniemi

Samamääritteisissä rinnakkaisnimipareissa on useita sellaisia, joissa vain appellatiivinen perusosa näyttää vaihtelevan. Joissakin pareissa perusosa vaihtelee aivan vapaasti, jolloin kumpikaan nimistä ei liene häviämässä (esim. *-kangas ~ -metsä* ja *-vainio ~ -pelto* -perusosaiset nimet). Toisaalta monissa nimipareissa uudempi perusosa näyttää syrjäyttävän aikaisemman, esim. *Kalliokari²* on nykyään tunnetumpi *Kallioniemenä* (koska *kari* 'saari' on jo muuttunut niemeksi) ja *Pirttikari Pirttikankaana* (koska paikka on jo kauan ollut mantereinen). Paikkojen muuttumisen takia ovat syntyneet rinnakkaisnimiksi myös monet epeksegeettiset nimet, jotka selventävät tarkoitetta (esim. *Laakainperänniitut*, *Savipauhankivet*, *Vattajanniemi*). Rinnakkaisniminä esiintyy myös mm. joitakin elliptisiä nimiä (*Mikko*, *Ruona*) ja yksi suffiksaation kautta syntynyt nimi *Konttila*, joka on jo täysin syrjäyttänyt alkuperäisen *Konttiperän*.

Samamääritteiset rinnakkaisnimet näyttävät usein sisältävän saman nimi-idean eli syntaktissemanttisen nimeämisperusteen: esim. sekä *Kalliokari* että *Kallioniemi* kertovat paikan kallioisuudesta ja sekä *Raja-aidan kangas* että *Rajakangas* kertovat paikalla sijainneen raja-aidan. Jos nimien asiatausta näin on sama, voidaan puhua "ononymisista synonyymeista", joita jotkut tutkijat pitävät vain saman nimen variantteina (mm. Srámek; ks. Lehikoinen 1988: 243). Toisaalta ainakaan epeksegeettisillä nimillä nimi-idea ei voi pitää samana: *Latokari* kertoo 'karista, jossa on ollut lato', mutta *Latokarinnokka* vain selventää nykyistä paikan lajia eikä määritteenä olevalla *Latokarilla* ole tässä kuin nimittävä funktio.

Aitoja eli erimääritteisiä rinnakkaisnimipareja tai -ryhmiä ovat nimiaineistossani seuraavat 57 nimeä (jos nimellä on myös samamääritteisiä rinnakkaisnimiä, nekin on mainittu myös vasta tässä):

Aapunkari ~ Munakari ~ Pitkäkari ~ Syväkari³
Alihaka ~ Yli-Koskela
Haasalahti ~ Kotopelto
Huhtalanranta ~ Pikkuranta
Isävainajanmatala ~ Askin kalapaikka
Junginsivu ~ Junginräme ~ Karhulan kuokkamaa
Kiiskiskivi ~ Isokivi
Kirkkosalmi ~ Kannuskarinsalmi
Klupu ~ Vanhan-Kainalo
Kouki ~ Ulko-Kouki
Kuokkamaa ~ Väliranta
Lehtilampi ~ Iso Lehtilampi
Lyyssikivi ~ Lyhtykivi
Mampsellinkivi ~ Neitsyenkivi
Mateenperä ~ Tuliperä²
Merenpuolikangas ~ Tienvierikangas
Niemelänselkä ~ Lohtajanselkä
Paavonjoki ~ Lennonjoki
Persepakat ~ Peräpakat
Pökölänkangas ~ Pökölä ~ Kivikangas
Salmi ~ Ruohokarinsalmi
Somerolampi ~ Pikku Lehtilampi ~ Pieni Lehtilampi
Tallitunkio ~ Päivärinnankari
Tiinankangas ~ -metsä ~ Ruonankangas ~ -metsä
Viiva ~ Kivimerkki

Aidot rinnakkaisnimet näyttävät harvemmin ilmaisevan samaa nimi-idea, eli niillä on useammin eri asiatausta kuin samamääritteisillä rinnakkaisnimillä. Niinpä esim. *Kirkkosalmi* (salmi, jonka kautta kuljettiin kirkkoon) ja *Kannuskarinsalmi* (salmi, joka sijaitsee Maa- ja Ulko-Kannuskarien välissä) kertovat samasta paikasta kaksi aivan eri asiaa. Vain kolmella nimiparilla edellisistä on sama asiatausta: *Lyyssikivi* ja *Lyhtykivi* kertovat kivellä poltetusta merkkivalosta, sekä *Mampsellinkivi* että *Neitsyenkivi* kertovat samasta haaksirikosta ja *Persepakat ~ Peräpakat* ilmaisevat pakkojen olevan perimmäiset, taimmaiset.

Useissa nimipareissa näyttää alkuperäinen (perus)nimi olevan jo katoamassa, sillä vanhat asiataustat usein unohtuvat, paikat muuttuvat ja uudet nimet käyvät

ikään kuin ajankohtaisemmiksi: *Mateenperä*-lahtea nimitetään nykyään *Tuli-peräksi* lähellä olevan samannimisen kylänosan mukaan, *Tallitunkiota* (mäki, entinen pieni saari, joka näytti mereltä päin lantakasalta) *Päivärinnankariksi* paikalla olevan *Päivärinta*-talon mukaan, *Tiinankangasta*, jossa asusti Tiina-tädiksi kutsuttu vanhus, nimitetään läheisen *Ruona*-kosken mukaan *Ruonankankaaksi* jne. Harvat lohtajalaiset muistavat *Lennonjoen* vanhaa *Paavonjoki*-nimeä tai *Lohtajanselän* vanhempaa nimeä *Niernelänselkä*.

Joissakin tapauksissa rinnakkaisnimien vaihtelu on kuitenkin ilmeisen vapaata tai esim. käyttäjäyhteisöstä riippuvaa, jopa idiolekteittaista vaihtelua (vrt. Lehikoinen 1988: 257, 259). Niinpä ainakin Haasalanperän väki kutsuu *Haasalahti*-peltoa *Kotopelloksi* ja yleisemmin Lohtajalla tunnettua *Junginsivua* ~ *-rämettä* kutsutaan Karhinkylällä *Karhulan kuokkamaaksi* paikan viljelijöiden mukaan. Käyttäjäkohtaista vaihtelua lienee kalapaikkojenkin nimissä, sillä ilmeisesti sekä *Kluvulle* että *Vanhan-Kainalolle* tai *Viivalle* ja *Kivimerkille* on omat suosijansa. Tällaiset lohtajalaisten eri yhteisöjen ja yksilöidenkin väliset erot (rinnakkais)nimien käytössä olisivat mielenkiintoista tutkittavaa tarkemminkin.

Rinnakkaisnimiä voisi kaiken kaikkiaan olla nimiaineistossanikin vielä paljon enemmän, mikäli kaikki pienten käyttäjäpiirien paikannimitykset olisivat olleet tiedossa. Toisaalta tässä tulisi eteen ongelma siitä, mitä ilmauksia ylipäänsä voi pitää niminä, mitä vain tilapäisluonteisina ilmauksina (vrt. Lehikoinen mts. 241).

Lohtajan rannikonimistössä on lopulta melko vähän rinnakkaisnimiä, sillä aineistoni 832 nimellä on tarkoitetakin yhteensä 762. Tarkemmin rinnakkaisnimien määrä käy ilmi seuraavan sivun taulukosta.

Taulukko 6. Rinnakkaisnimien määrä.

Nimien määrä	Tarkoitteita		Rinnakkaisnimiä f	Nimiä yhteensä f
	f	%		
1	700	92,0	-	700
2	56	7,3	56	112
3	4	0,5	8	12
4	2	0,2	6	8
Yht.	762	100,0	70	832

Rinnakkaisnimiä ei siis ole lainkaan suurimmalla osalla Lohtajan rannikon paikoista (92,0 %), eli paikoilla on vain yksi nimi. Hieman yli seitsemällä prosentilla tarkoitteista, 56 paikalla, on kuitenkin kaksi nimeä. Kolme tai neljä nimeä samalla tarkoitteella ovat jo harvinaisia, eikä viittä tai useampaa nimeä ole yhdelläkään paikalla. Rinnakkaisnimiä on yhteensä 70, mutta on huomattava, että tähän on laskettu vain nimiparien toinen nimi, siis esim. *Pirttikari* ~ *Pirttikangas* -parissa on vain yksi rinnakkaisnimi - toista voi pitää perusnimenä (vrt. Lehikoinen 1988: 247). Voisi edelleen (vähennyslaskulla) laskea, että 62 tarkoitteella (762 - 700) on yhteensä 132 (832 - 700) nimeä, jotka siis ovat rinnakkaisnimipareja tai -ryhmiä. Näistä on edellä mainittuja samamääritteisiä nimiä 75 ja erimääritteisiä 57.

Se, että rinnakkaisnimiä on Lohtajan rannikolla vähän, on lähes odotuksenmukaista: yleensä rinnakkaisnimiä on enemmän kulttuuri- kuin luontanimillä, ja eniten niitä on asutusnimillä, varsinkin talonnimillä (ks. Lehikoinen 1988: 246 - 247 ja siinä mainittu kirjallisuus). Esimerkiksi Kirvun talonnimistössä voi joillakin taloilla olla jopa seitsemän tai kahdeksan nimeä; sama asumus voidaan nimetä eri omistajien mukaan tai sitten saman omistajan mukaan mutta eri nimeä (etu-, suku-, lisänimeä, ammattinimeä tms.) käyttäen tai myös esim. sijainnin perusteella (Lehikoinen mts. 245, 249 - 250, 256). Luontonimistössä ei ole näin suurta vaihtelua, vaan paikoilla on pysyvämmät nimet. Tosin käyttäjäkohtaista vaihtelua, ”pienen piirin” käyttämiä nimiä ja tilapäisluonteisia ilmauksia on paljon

luontonimistössäkin, mutta nämä eivät usein, kuten sanottu, tule nimistöntutkijan tietoon (vrt. Lehikoinen mts. 246).

8. RANNIKKONIMISTÖ ERI-IKÄISISSÄ KARTOISSA

8.1. Erilaisia nimiasuja

Rannikkoseudun paikat ovat jatkuvan muutoksen alaisena. Tämä näkyy ehkä selvimmin eri-ikäisistä kartoista, vaikka niissä ilmeisesti onkin monenlaisia virheitä ja epäselvyyksiä: kartan mittasuhteet voivat olla vääristyneitä, nimiä voi olla väärissä paikoissa, keskeisiä nimiä voi puuttua jne. Myös nimistö voi kartoissa olla virheellistä paitsi ortografialtaan myös sen vuoksi, että hämäriä ja kielitajulle vieraita nimiä ovat aikojen kuluessa muokanneet sekä tavalliset kansanihmiset (ns. **kansanetymologiat**) että myös kirjurit, kartanpiirtäjät jne. (ns. **kirjurinetymologiat**). Koska alkuperäinen nimistö on ollut asultaan murteellista, on monien nimien kieliasun selvittäminen ja mahdollinen normaalistaminen ollut hankalaa, ja näin on edellenkin. (Vrt. Nissilä 1965: 31 - 33.)

Seuraavaan luetteloon olen kerännyt kaikki nimiaineistoni paikannimiä vastaavat karttanimet käytössä olleistani vanhimmista kartoista aina 1900-luvun karttoihin. Olen rajannut pois ne nimet, jotka esiintyvät ensi kerran vasta vuosien 1952 - 55 tai 1978 - 86 peruskartoissa. Luettelosta voi seurata paitsi nimien ortografian vaihtelua myös nimistönmuutoksia ja jossain määrin myös itse paikkojen muuttumista ja eri-ikäisyyttä: vrt. esim. niemen nimiä *Kerokari*, joka on jo K 1761-kartassa saarena, ja *Kalso*, josta on ensimmäinen merkintä vasta MK 1952-kartassa (tätä vanhemmissa kartoissa koko paikka on vielä vedenalainen).

Jotkut rannikon paikannimet puuttuvat siis vanhemmista kartoista siksi, ettei kyseisiä paikkoja ole tuolloin ollut vielä olemassakaan tai niistä ei ole tiedetty.

Tämän vuoksi erityisesti merestä nousevien kivien ja kivikoiden tai meren-alaisten matalikoiden yms. nimiä ei vanhoissa kartoissa juuri näytä olevan. Toisaalta taas vanhemmissa kartoissa on joitakin paikannimiä, joita ei ole merkitty enää uudempiin karttoihin, mutta jotka vielä **elävät** (ovat käytössä) ja ovat mukana nimiaineistossanikin (esim. *Antinlahti*). Jos nimi taas on jo täysin unohtunut suullisesta nimiperinteestä, puhutaan **kuolleista** nimistä (ks. 8.2).

Nimiluettelossa on karttanimien lisäksi muutama vanha nimivastine, jotka lina Halso (IH) ja Pirkko Pöysälä (PP) ovat huomioineet isojakokirjoista 1780-luvulta. Olen ryhmitellyt paikannimet nykyisiin tarkoiteryhmiinsä; paikan todennäköisen entisen lajin (mikäli se on vanhassa kartassa toinen kuin nykyisin) ilmoitan vanhan karttanimen jälkeen. Kartoista käyttämäni lyhenteet on selitetty lähde- luettelossa.

41. Pelto(alue)

Ahnastooli = *Ahnas Stolin neva* (neva, suo; K 1761), *Ahnastooli* (PK 1952; PK 1979a)

Ala-Höyteli = *Alahöytilä Träsk* (lampi; K 1761), *Ala-Höyteli* (PK 1952; PK 1979a)

Antinlahti = *antin Lahti* (suo; K 1761)

Haka = *Haga* (PK 1845b), *Haka* (PK 1978)

Kokko = *Käckånkari* ~ *Kockonkari* (metsäalue; IH 1780), *Kokko* (PK 1978)

Langastrantti = *Langastrand* (PP 1780), *Langastrantti* (PK 1978)

Liivakari = *Liva Cari* (niitty; K 1761), *Liivakari* (PK 1952; PK 1979a)

*Lohikari*¹ = *Låhi Cari* (kukkula rannassa; PK 1845a), *Lohikari* (PK 1979a)

Lokaniittu = *Paska Lahti* (niitty; K 1761), *Lokaniitty* (PK 1952), *Lokaniittu* (PK 1979a)

*Luotopelto*¹ = *Luoto Pelto* (IH 1780), *Luotopelto* (PK 1978)

Lähdeniittu = *Lähde* (lähde) ja *Nittu* (niitty) (IH 1780), *Lähdeniittu* (PK 1978)

*Maijanreikä*¹ = *Maijan räikä* (salmi; PK 1845a), *Maijanreikä* (alava alue; PK 1952; PK 1979a)

*Paskaperä*¹ = *Paskaperä* (suurehko järvi; K 1761), *Paskaperänjärvi* (pieni järvi; vier. niityllä ja pellolla ei nimeä; PK 1952), *Paskaperä* (pelto; PK 1979a)

Pentinjärvenräme = *Pentin Järvin suo* (iso suo Pentinjärven vier.; K 1761), *Pentinjärvenräme* (suuri pelto; PK 1979a), vrt. *Pentinjärvi* (alava maa, ent. järvi)

Saviranta = *Savi Randa äng* (niitty; PK 1845a), *Saviranta* (PK 1979a)

42. Niitty, laidun

Huhdanarot = *Huhdanaro* (K 1761), *Huhdanarot* (PK 1979a)

Höyteli = *Höytilä* (lampi; K 1761), *Höyteli Träsk* (lampi; PK 1845a), ks. *Ala-Höyteli* (pelto), *Keski-* ja *Yli-Höyteli* (lampia)

Junginjärvi ~ *Junki* = *Jungijärvi* (järvi; PK 1845a), *Junginjärvi* (pieni järvi; vier. niityllä ei nimeä; PK 1952), *Junki* (järvenpohjaa ja niitty) ja *Jungin-sivu* (vier. soinen alue) (PK 1979a)

Nenäjärvi ~ *Nenäjärvenniitut* = *Nenäjärvi* (järvi) ja *Nenäjärvin Perkiö* (niitty) (K1761), *Nenä Järvi Träsk* (järvi; PK 1845a), *Nenäjärvenniityt* (PK 1952), *Nenäjärvi* (niittyalue) ja *Nenäjärvenniitut* (vier. suuret pellot) (PK 1979a)

Puotilahti = *Puodinlahti* (niitty) ja *Puodinlampi* (lampi) (K 1761)

*Ryöppähänhaka*¹ = *Ryöppähän Neva* (neva, suo; K 1761)

Siirikari = ?*Siirikari* (PK 1845a), *Siirikari* (PK 1979a)

Syösannanaro = *Syösannanaro* (K 1761), *Syväsannanaro* (PK 1952), *Syösannanaro* (PK 1979a)

*Sälttinki*¹ = *Sälttingen Lampi* (lampi; K 1761), *Sälttinki* (niitty; PK 1952), (pelto; PK 1979a)

Vatunki = *Wattungen* (K 1761), vrt. *Vatunginjärvi*

Vähäjärvenniitut = *Wähä Järvi* (järvi; K 1761), *Vähäjärven niityt* (PK 1952), *Vähäjärvenniitut* (PK 1979a)

51. Maankohouma, kukkula

*Lohikari*² = ks. *Lohikari*¹ (pelto)

Nuottakarvo = *Nuotta Carvo* (pieni saari; PK 1845b), *Nuottakarvo* (korkeahko metsä-alue rannassa; PK 1979c)

Pakkala = *Backe* (PK 1845a)

Siikapauha = *Sika Pauha* (saari; PK 1845b)

54. Kivi(kko) rannassa tai mantereella

Kiiskiskivi ~ *Isokivi* = vrt. *Kiiskikari* (kivikko rannassa; VK 1922), *Kiiskikivi* (PK 1952), *Kiiskiskivi* (PK 1979a)

61. Metsä(alue)

Kaakkurinkangas = *Cackuri Lampin Cangas* (PK 1845a), *Kaakkurinkangas* (PK 1979a)

Korkiankangas = *Korkia Cangas* (PK 1845b), *Korkeankangas* (PK 1952), *Korkio* (PK 1979a)

62. Vetinen, alava maa, suo

Klouvi = *Klouvi* (K 1761; PK 1952; PK 1979a)

*Maijanreikä*² = ks. *Maijanreikä*¹ (pelto)

*Sälttinki*² = *Sälttingin aro* (vesijättömaa rannassa; K 1761), *Sälttinki* (pieni soinen lammikko; PK 1952)

Pentinjärvi = *Pentin Järvi* (järvi; K 1761), *Pentin Järve* (järvi; PK 1845a), *Pentinjärvi* (järvi; PK 1952) (ja kuivunut järvi, alava alue; PK 1979a)

64. Hietikot, dyynit

Kilpipakka = *Kilpiluoto* (K 1761), *Kilpihög*[?] (PK 1845a), *Kilpipakka* (PK 1979a)

Kokkonhietä = vrt. *Cockon Suo* 'suo nyk. *Kokkonhiedan vier.*' (K 1761), *Kokkonhietä* (PK 1979a)

Vattajanhietä = *Wattajan Sand* (K 1761), *?Hafs Sand* (PK 1845a), *Vattajan hietikko* (PK 1952), *Vattajanhietikko* (PK 1979a)

71. Niemi, niemeke

Hakunninkari ~ *Hakunninniemi* ~ *Hakunti* = *Hakundi* (VK 1922), *Hakuntinniemi* (MK 1973), *Hakunti* (PK 1952; PK 1979a)

Jäneskari = *Jäniskari* (VK 1922; MK 1952; PK 1952), *Jäneskari* (PK 1979a)

*Kalliokari*¹ = *Callio Cari* (saari; PK 1845a), *Kalliokari* (VK 1922; PK 1952; PK 1979a)

*Kalliokari*² ~ *Kallioniemi* = *Callio Cari* (saari; K 1761), *Kalliokarinniemi* (VK 1922), *Kalliokari* (PK 1955), *Kallioniemi* (MK 1973; PK 1986)

Kalso ~ *Kalsonnokka* = *Kalso* (MK 1952; PK 1952), *Kalsonnokka* (PK 1979a)

Kerokari = *Keron Cari* (saari; K 1761), *Kerokari* (niemi; MK 1952; PK 1952; PK 1979a)

Konttilanniemi = *Konttila* (PK 1955), *Konttilanniemi* (MK 1973; PK 1986)

Lankoori = *Lankoori* (MK 1973), *Lankoori*, *Långör* (PK 1986)

Maa-Kannuskari = *SisäCanusCari* (saari; PK 1845b), *Sisäkannuskari* (saari; VK 1922; MK 1952), *Maa-Kannuskari* (PK 1953; PK 1979c)

*Mustakari*¹ = *Mustakari* (saari; VK 1922), (niemi; PK 1986)

Niemennokka = *Niemen Cari* (saari; K 1761), *Niemenpää* (VK 1922; MK 1952), *Niemennokka* (PK 1979a)

Pitkäpauha = *Pitkä Pauha* (saari; K 1761; PK 1845a), *Pitkäpauha* (saari; VK 1922), *Pitkäpauha* (niemi; PK 1952; PK 1979a)

Vattaja ~ *Vattajanniemi* = *Wattaja udden* (PK 1845a), *Vattajanniemi* (VK 1922; VK 1923), *Vattaja* (MK 1952), *Vattajanniemi* (PK 1952; MK 1973; PK 1979a)

72. Lahti, poukama

Inkoperä = *Ingoperä* (PK 1845a), *Inkoperä* (PK 1979a)

Tarkinperä = *Tarkinlahti* (PK 1845a)

Tymiperä ~ *Tyrminperä* = vrt. *Tymi* (pieni saari nyk. *Tymiperän* rannassa; PK 1845b), joka myös *Syrni* (VK1922) ja sama niemenä (MK 1952); ks. kuolleet nimet: *Tymi*

73. Ranta-alue

Papinpauha = *Papin Pauha* (kivikko meressä; K 1761), *Papinpauha* (kivikkoinen ranta; MK 1952; PK 1979a)

Sivukari = *Sivu Cari* (K 1761), PK 1979a:ssa *Sivukari*-nimi on siirtynyt viereiselle, uudelle pikku saarelle (= *Sivukarinpauha*) ja itse rannalla ei ole nimeä

75. Merestä nouseva kivi(kko)

Ykskivi = *Yxkifvikluppu* (VK 1816), *Ykskivi* (MK 1952; MK 1973)

76. Saari, luoto

Kalliopauha = *Kalliokari* (MK 1952), *Kalliopauha* (PK 1952; PK 1979a)

Kiiskispauha = ?*Kiscilän Cari* (PK 1845b), *Kiiskispauha* (PK 1979a)

Konttilanpauha = *Konttilanpauha* (PK 1845a; PK 1986)

Kouki ~ *Ulko-Kouki* = *Coukin Cari* (saari kaukana merellä; K 1761), *Kokkikari* (VK 1922), *Kouki* (MK 1952; PK 1952; PK 1979a, jossa saari, joka on jo lähes kiinni mantereessa)

Kraaseli = *Kraaseli* (MK 1973; PK 1986)

Kraaseli-saaret (*Maa-* ja *Ulko-*) = *Kraseli* (yksi pieni saari; K 1761; PK 1845a), *Kraaseli* (yksi saari; VK 1922), *Maakraaseli*, *Ulkokraaseli* (kaksi saarta; MK 1952), *Maa-Kraaseli*, *Ulko-Kraaseli* (PK 1952; PK 1979ab)

Kunnoton-saaret = *Kunoton* (yksi saari; PK1845a), *Kunnoton* (yksi saari; VK 1922), (kolme saarta; MK 1952); *Kalliokunnoton*, *Lehtikunnoton*, *Pirttikunnoton* (PK 1952); *Kallio-Kunnoton*, *Lehti-Kunnoton*, *Pirtti-Kunnoton* (PK 1979a)

Kuusiluoto = (K 1761:ssa ei vielä koko suurta saarta ole olemassa), *Pirti Luoto* *Skiär* (PK 1845a), *Pirttiluoto* (VK 1922; VK 1923), *Kuusiluoto* (MK 1952; PK 1952; PK 1979a); ks. kuolleet nimet: *Cusi Luoto*

Käräjälüoto = *Käräjä Luoto* (K 1761), *Käräjälüoto* (PK 1845a; VK 1922; VK 1923; MK 1952; PK 1952; MK 1973; PK 1979a). Huom! SLH 1 -te-

oksessa (s. 558) tunnetaan *Käräjäludolle* rinnakkaisnimi *Hahtikari*, jota ei missään muussa lähteessä ole mainittu.

Länsipauha = *Länsipauha* (PK 1845a; MK 1973; PK 1986)

Musta = *Musta* (MK 1973; PK 1986)

Mustakarinpauha = *Mustakarin pauha* (MK 1973), *Mustakarinpauha* (PK 1986)

Ohtakari = *Otta Cari holma eller Stror Warg* (K1761), *Ottakari* (VK 1816), *Ohtakari* (PK 1845a; VK 1922; VK 1923; MK 1952; PK 1952; MK 1973; PK 1979b)

Pakinkari = *Pahikari* (pienten saarten ryhmä; PK 1845a), *Palokari* (MK 1952), *Pakinkari* (PK 1952; PK 1979a)

Paskapauha = *Paskapauha* (VK 1922; PK 1952; PK 1979a), *Puskapauha* (MK 1952)

Piukki = *Piukin pauha* (K 1761), *Piukin Pauha* (PK 1845a), *Piukinpauha* (VK 1922; MK 1952), *Piukki* (PK 1952; PK 1979b)

Pohjanpauha = *Pohjanpauha* (MK 1973; PK 1986)

Pukkikari ~ -pauha = *Pukkikari* (MK 1952; PK 1952; PK 1979a)

Ruohokari = (K 1761:ssa ei vielä ole koko suurta saarta), *Ruoho Cari Skiär* (PK 1845a), *Ruokokari* (VK 1922; VK 1923; MK 1952), *Ruohokari* (PK 1952; MK 1973; PK 1979a)

Siikakari = *Siikapauha* (PK 1845a), *Siikakari* (PK 1986)

Tröötti = *Trötti* (K 1761; PK 1845a), *Tröttikari* (VK 1922), *Tröötti* (MK 1952; PK 1952; PK 1979a)

Ulko-Kannuskari = *UlcåCanusCari* (PK 1845b), *Ulkokannuskari* (VK 1922; MK 1952); *Ulko-Kannuskari* (PK 1953; PK 1979c)

*Ulkopauha*¹ = *Ulkopauha* (PK 1845a; VK 1922; MK 1973; PK 1979b), *Ulkopauhakari* (VK 1923)

*Välimalata*¹ = *Välimalata* (MK 1952; PK 1952; PK 1979a)

*Välimalata*² = *Välimalata* (VK 1922; VK 1923; MK 1952; PK 1979b)

81. Järvi, lampi

(Iso) Lehtilampi = (K 1761:ssa koko alue on vielä merta), *Lehtilampi* (MK 1952; PK 1952), *Iso Lehtilampi* (PK 1979a); vrt. *Pikku Lehtilampi*

Keski-Höyteli = *Käskehöytilä Träsk* (K 1761), *Keski höyteli Träsk* (PK 1845a), *Keski-Höytelinjärvi* (PK 1952), *Keski-Höyteli* (soista maata ja pelto; PK 1979a)

Kylmäperänjärvi = *Lampi* (K 1761; PK 1845a), *Kylmäperänjärvi* (PK 1952)
Kylmäperä (soista, alavaa maata; PK 1979a)

Lahenkroopi = (järvi on osana suurta merenlahtea, *Vattajanlahtea*, vielä VK 1922:ssa), *Lahdenkroopi* (PK 1952; PK 1979a)

Niittyvonka = *Valkeavånga* (K 1761), *Niittyvonka* (PK 1952; PK 1979a)

Pappilanlahti = *Pappilan Järvi* (K 1761), *Pappilan Lachti* (PK 1845a), *Pappilanlahden lampi* (STO 1897), *Pappilanlahti* (VK 1922; PK 1952; PK 1979a, jossa järvi on täysin kuivunut)

- Pikku Lehtilampi ~ Somerolampi = SomeroLampi* (K 1761), *Somero Lampi* (PK 1845a, jossa saman nimisiä pieniä lampia on kaksi vierekkäin), *Somerolampi* (PK 1952), *Pieni Lehtilampi* (PK 1979a)
- Retuvonka = ?Yovånga* (K 1761), *Retulampi* (PK 1952), *Retuvonka* (PK 1979a)
- Salmilampi = ?Sydamys* (PK 1845a), *Salmilampi* (PK 1952)
- Sälttinki⁴ = ks. Sälttinki²*
- Uusilahti = (laajempänä) Wattaian Lahti* (K 1761; VK 1816), *Watajan eller Uusi Lachti* (PK 1845a), *Uusilahti* (järvi; VK 1922; MK 1952; PK 1952; PK 1979a, jossa jo kuivunut)
- Vanhalahdi = Wanha Puodin Lampi* (K 1761), *Wanha Puodin Lachti* (PK 1845a), *Vanhalahdi* (kuivunut lampi; PK 1952; PK 1979a)
- Vatunginjärvi = Wattungin Lampi* (K 1761), *Wåtungo Lampi* (PK 1845a), *Vatunginjärvi* (MK 1952; PK 1952; PK 1979a)
- Vikulijärvi = Träsk* (K1761), *Vikulijärvi* (PK 1952; PK 1979a)
- Vähäjärvi = Wähä Järvi* (K 1761), PK 1952:ssa jo kuivunut, vrt. *Vähäjärvenniitut*
- Yli-Höyteli = Ylihöyteliä* (K 1761), *yliHöyteli Träsk* (PK 1845a), *Yli-Höyteli* (PK 1952; 1979a, jossa täysin kuivunut)

83. Vedenalainen paikka, lähinnä matalikko

- Känttä = L. Känttäpauha, I. Känttäpauha* (VK 1922; MK 1952), *Länsi Kenttäpauha, Itä Kenttäpauha* (MK 1973)
- Lennonpauha = Leutopauha* (VK 1922; VK 1923; MK 1952), *Lentopauha* (PK 1952), *Lennonpauha* (PK 1979b)
- Nikunpauha = Nikunpauha* (VK 1922; MK 1952; PK 1952; PK 1979b)
- Ohtakarimatala = Ohtakari matala* (VK 1922), *Ohtakarimatala* (MK 1952; MK 1973)

85. Joki, oja

- Liivakarinoja = ?Cahlitenoja* (K 1761), vrt. myös *Cahlitimen Randa*, ks. kuolleet nimet; myöh. kartoissa ei nimeä
- Viirretjoki = ?Alamerta* (K 1648), *Viirretjoki* (PK 1952; PK 1953; PK 1979ac)

Ortografiavaihtelujen lisäksi kartoissa on siis myös selviä virheitä, lähinnä ilmeisesti kirjuriinetyologioita: *Jäneskari* on voitu kirjoittaa *Jäniskariksi*, *Kouki* (ent. *Koukinkari*) *Kokkikariksi*, *Lennonpauha* *Leutopauhaksi*, *Pakinkari* *Pahikariksi* tai *Palokariksi*, *Ruohokari* *Ruokokariksi*, *Syösannanaro* *Syväsannanaroksi* ja *Tymi*

Syrniksi (viimeinen on vaikea selittää!). Joukossa on muutama selvä **kiertonimikin**: sopimattomaksi katsottu nimi on kaunistettu (vrt. Kiviniemi ym. 1974: 20), esim. vanhasta *Paskalahdesta* on tullut *Lokaniittu* (joka on vakiintunut paikan nimeksi) ja *Paskapauha* on yhdessä kartassa *Puskapauha*. Sen sijaan *Paskaperä* näyttää kartoissa pitäneen nimensä, mutta paikkaa on monissa muissa lähteissä - ja yleensäkin kaunisteleavassa puheessa Lohtajalla - nimitetty myös *Pahaksiperäksi* (AN; ks. esim. Anttila 1955: 90). Lisäksi voisi mainita uudessa peruskartassa (PK 1986) olevan sievistely-yrityksen: *Maijanreijästä*³ on tehty *Maivanreikä* (?!).

Karttanimistä näkyy myös selvästi muutaman nimen tai jonkin nimen osan vaihtuminen toiseen (ja muutos on ollut pysyvä), esim. *Kilpiluodosta* on jossain vaiheessa tullut *Kilpipakka*, *Pirttiluodosta* *Kuusiluoto*, *Valkea-* ja *?Yövangasta* *Niitty-* ja *Retuvonka* ja *Sisä-Kannuskarista* *Maa-Kannuskari* (ilmeisesti, koska kaikki muutkin *Ulko-*alkuisten nimien nimiparit ovat *Maa-*alkuisia). Samoin *Ohtakaria* nimitetään harvoin enää *Susikariksi* tai *Isoksi-Sudeksi* (*Stor Warg*) (vrt. Tuomi-Nikula 1982: 134). Näitä alkuperäisiä nimiä voikin alkaa pitää jo kuolleina (vrt. seur. luku).

8.2. Kuolleita nimiä

Lohtajan vanhoista kartoista löytyi jonkin verran kuolleita nimiä eli sellaisia paikannimiä, jotka ovat kadonneet suullisesta nimiperinteestä (vrt. Kiviniemi ym. 1974: 23). Suurin osa nimistä näyttää hävinneen yksinkertaisesti siksi, että paikat ovat muuttuneet ja nimet ovat käyneet tarpeettomiksi: esim. *Vattajanlahti*-nimi on kadonnut, koska lahtea ei enää ole, ja *Kilpiluodonranta*-nimeä ei käytetä, koska *Kilpiluodon* (nyk. *Kilpipakan*) vieressä ei enää ole merenrantaa; se on siirtynyt noin kilometrin päähän parissa sadassa vuodessa. Jotkut kuolleet nimet näyttävät kuitenkin jättäneen jälkensä myöhemmin syntyneisiin paikan-

nimiin, esim. *Cahlitimen Randa* → *Kahlittimenkangas* (selitystä ”kahlitulle” en ole löytänyt), *Kiiskikari* → *Kiiskiskivi*, *Cusi Luoto* → *Kuusiluodonkallio*, *-vainio* jne.

Seuraavassa aakkosellisessa kuolleiden nimien luettelossa olen lyhyesti selittänyt, minkälainen paikka on kyseessä ja missä se (suunnilleen) sijaitsee.

Ahven Cari = pieni saari Viirretjoen suulla (PK 1845b)

Ellin aro = pieni soinen alue Vattajalla (K 1761)

Jäniskari = pieni saari Koukista maalle päin; ei sama kuin nyk. *Jäneskari* (VK 1922)

Cahlitimen Randa = ranta *Sivu Cari*-rannasta kirkonkylälle päin (K 1761); kartassa on myös *Cahlitenoja*, joka on ilmeisesti sama kuin nyk. *Liivakarinnoja* (*Liva Cari* sij. *Cahlitimen Rannasta* maalle päin). Nimestä on nyk. muistona *Kahlittimenkangas*, joka sijaitsee noin kolmen kilometrin päässä rannasta.

Carja Luoto = metsä rannalla, ent. saari? (PK 1845a)

Kierolan Mäki = tarkoittaa ehkä Kerolan talon lähellä olevaa mäkeä? (PK 1845b)

Kiiskikari = kivikko Jäneskarin rannassa (VK 1922); vrt. nyk. *Kiiskiskivi* ~ *Isokivi*

Kilpiluodon Randa = ranta Kilpiluodon, nyk. Kilpipakan, vier. (K 1761); huom. Kilpipakalta on matkaa nyk. rantaan yli kilometri.

Cusi Luoto = metsä rannassa, ent. saari? (PK 1845b); nimi elää nyk. useissa liitynnäisissä, esim. *Kuusiluodonkallio* ja *Kuusiluodonvainio*. Kenties nimi on siirtynyt tällä vuosisadalla uudelle (tosin melko kaukana olevalle) saarelle, *Kuusiluodolle*: tämä oli alkuaan *Pirttiluoto*, ja ensi kerran sen nimenä on *Kuusiluoto* vasta MK 1952 -kartassa.

Lapinraunio = kivikko Käräjälüodossa (PK 1845a)

Lempolehonkivi = kivi meressä Kalliokarin² eteläpuolella (VK 1922)

Matala Järvi = pieni järvi Vattajalla (K 1761); nyk. alue on täysin kuivunut ja metsittynt.

Paljas Cari = ?luoto lähellä Kannuskareja (PK 1845b)

Palomäki = maankohouma lähellä nyk. Kalarantaa (PK 1845a)

Puja Saret = nimi on vanhimmassa Keski-Pohjanmaan seutuja esittävässä yleiskartassa (K 1648), ja se tarkoittaa Lohtajan edustan, nk. *Lohtajanniemen* ja *Kannusniemen*, välistä saaristoa (ks. SLH 1: 30, 42).

Tirå Randa äng = niitty Lohikarissa (PK 1845a); ks. seur.

Tirå Carin Backe = maankohoumia Lohikarissa (nimi esiintyy kartassa PK 1845a kolme kertaa); vrt. nyk. *Tiironkari* ja *Tiirankivenlampi* ovat aivan eri puolella pitäjää - nimet tuskin ovat samaa perua.

Tolpan Cangas = metsä nyk. Kaakkurinkankaan seuduilla (PK 1845a)

Tymi = pieni saari nyk. Tyrniperässä (lahdessa) (PK 1845b); ilm. samaa paikkaa tarkoittavat *Symi*-saari (VK 1922) ja *Symi*-niemi (MK 1952).

UlkoSannan Nenä = pitkä, kapea niemi Papinpauhan eteläpuolella (K 1761); koko ympäröivä vesialue on nyk. mannerta.

Wattaian Lahti = suuri merenlahti (K 1761), *Watajan eller Uusi Lachti* (PK 1845a), nyk. alueella *Uusilahti*, *Vanhalahti* (kuivuneet) ja *Lahenkroopi*

Wattungin Niemi = pieni niemi lähellä *Wattungin Lampea* ts. *Vatunginjärveä* (K 1761)

Watugiö[?] = pieni lampi Lohtajan ja Himangan rajalla (PK 1845b)

Lisäksi vanhoissa kartoissa (varsinkin K 1761, PK 1845ab) on paljon pelkällä maastoappellatiivilla nimettyjä paikkoja, kuten *Haga*-nimisiä peltoja, *Äng*-nimisiä niittyjä sekä *Lampi*- tai *Träsk*-nimisiä lampia ja järviä. Ilmeisesti kartantekijöillä ei ole ollut tiedossa paikkojen varsinaisia nimiä tai joillakin paikoilla ei vakiintunutta nimeä ole ehkä vielä ollutkaan. Pystyin varmasti paikantamaan vain yhden *Haga*-pellon (nyk. *Haka*) ja yhden *Träsk*-lammen (nyk. *Vikulijärvi*).

9. LOHTAJAN RANNIKKONIMISYSTEEMI JA SEN KEHITYS

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut osoittaa Lohtajan rannikon paikannimille tyypillisiä piirteitä ja koota niistä kokonaiskuva. Koska johdannossa esitin kysymyksiä, joihin pyrin työssäni vastaamaan, on tässä aiheellista kerätä yhteen keskeisimmät tutkimustulokset.

Lohtajan rannikonimien ylivoimaisesti yleisin rakennetyyppi on 2CA - kaksiosainen nimi, jonka perusosa kertoo paikan lajin ja määriteosa paikan jonkin erityispiirteen, kuten *Lohi/kivi* ja *Pikkurannan/kangas*. Tällainen, paikannimistönsämme yleensäkin tavallisin, rakenne on lähes 60 %:lla rannikonimistä; melkein yksinomainen se on ojien ja jokien sekä teiden ja polkujen nimissä, ja hyvin yleinen myös kivien ja kallioiden sekä hietikoiden nimissä. 2CA-rakenteisia nimiä on vähiten mm. niemien, saarten ja peltojen nimissä (näissä on paljon 1C-rakenteisia metonyymisiä nimiä) sekä valkamien nimissä (jotka nimetään vain 1A-rakenteella, pelkällä appellatiivilla).

1C-rakenne on noin 30 %:lla Lohtajan rannikkonimistä. Suuri osa näistä nimistä on metonymisia nimiä eli sellaisia, joiden loppuelementtinä oleva appellatiivi ei (enää) ilmaise paikan lajia, esim. peltojen nimet *Pirttiluoto*, *Rantakari* ja *Rytisuo*. Tällaiset yksiosaisiksi katsottavat nimet kertovat siis nimen alkuperän ja perustuvat paikalla ennen sijainneen paikan nimeen (esim. *Pirttiluoto* on "pelto, jossa on ollut *Pirttiluoto*-saari"). Muut 1C-nimet ovat lähinnä metaforia (mm. laskettelumäkien nimissä), kuten *Limppu* ja *Varsi*, tai sijaintia ilmaiseviin sanaliittoihin perustuvia lokaalikomposituminimiä (erityisesti kalapaikkojen nimissä), kuten *Hietainalusta* ja *Kuivankohta*. Yksiosaisia, erityispiirteen ilmaisevia nimiä on verraten paljon myös mm. rantojen ja lahtien nimissä, esim. *Musta* ja *Rönkkö* (rantoja), *Pohjapuoli* ja *Vonganojansuu* (lahtia).

Noin 5 % rannikkonimistä on rakennetyyppiä 2CB. Nämä kaksiosaiset, perusosaltaan propriiset nimet ovat pääosin paikan suhteelliseen sijaintiin perustuvia ns. vastakohta- ja variointinimiä. Useimmin nimirakenne esiintyy saarten, lampien sekä vedenalaisten matalikoiden nimissä, kuten *Maa-* ja *Ulko-Kraaseli* (saaria), *Iso* ja *Pikku Lehtilampi* ja *Etelä-* ja *Pohja-Välipauha* (matalikoita).

Muut nimirakenteet rannikkonimistössä ovat melko harvinaisia. Noin 2 % nimistä on tyyppiä 1A, kuten *Nurkka* ja *Säikkä*, tai epeksegeettisiä (2BA), kuten *Inkoperänlahti* ja *Kalsonnokka*. Epeksegeesin syynä on usein paitsi paikan lajin selventämisen tarve myös paikan muuttuminen luonteeltaan: *Latokari*, joka on ollut *kari* eli saari, on muuttunut *Latokarinnokaksi*, koska paikkakin on kykyään *nokka* eli niemi. Ruotsalaisperäisiä (1B) ja suffiksin sisältäviä (1CS) nimiä on lopulta erittäin vähän.

Kaikki rannikon nimet voidaan tulkita joko yksi- tai kaksiosaisiksi; näin myös aineistoni pisimmät nimet, *Puodinsuonaron/metsä* ja *Vanhanlahdenniitun/oja*. Yleensä rannikkonimissä on korkeintaan kolme sana - nimet pyrkivät olemaan niin lyhyitä kuin mahdollista.

Noin 40 % Lohtajan rannikon nimistä ilmaisee jollain tavalla paikan suhdetta toiseen paikkaan. Nimiä siis syntyy runsaasti jo tunnettujen paikkojen ja näiden nimien pohjalta. Paikan tarkkaan sijaintiin perustuvia nimiä eli lähinnä liitynnäisiä on yhteensä yli 30 % rannikon paikoista.

Selviä kiintopisteitä, joiden ympärille helposti tulee uusia liitynnäisnimiä, ovat mm. saarten, niemien, suurten metsäalueiden sekä järvien nimet, esim. *Aitakari* → *Aitakarinlampi*, *Aitakarinperukka*. Liitynnäisten kantaniminä esiintyvät siis keskeisten ja helposti erottuvien paikkojen nimet - usein nämä paikat ovat myös suhteellisen vanhoja. Kantaniminä eivät voikaan toimia mitkä tahansa nimet (ilmeisesti eivät koskaan esim. teiden nimet) tai niillä on selviä rajoituksia, esim. *-pauha*-loppuiset saarten nimet eivät voi olla kantaniminä *-kari*-perusosaisille (päinvastainen suhde taas on tuiki tavallinen).

Kaikkein eniten kantanimiä näyttävät tarvitsevan teiden ja polkujen, pienten metsiköiden, hietikoiden, lahtien sekä ojien nimet, esim. *Tuppikarin/tie*, *Nenäjärven/kangas*, *Uudenlahden/pakat*, *Kalson/lahti*, *Matorannan/oja*. Tällaiset paikat nimetään siis erityisen usein tarkan sijaintinsa perusteella. Varsinkin hiekkadyynien nimeäminen näin vaikuttaa mielekkäältä: niin kauan kuin tuuli pitää dyynin liikkeessä, sillä ei ole vakiintunutta nimeä, mutta kasvillisuuden sidottua dyynin tietylle paikalle se nimetään jonkin läheisen paikan mukaan.

Vaikka tarkka sijainti ilmaistaan useimmin juuri liitynnäisnimin, voidaan se joskus ilmaista vain läheisen paikan yleisnimeä käyttäen (esim. *Rajaneva*, *Rantapelto*) tai lokaalisilla kompositumeilla (*Annalanalusta*, *Peltojentakusta*, *Satamansivunmetsä*, *Tupainkohta* jne.); näin nimetään useimmin metsä- ja ranta-alueita sekä kalapaikkoja. Näyttääkin siltä, että apajapaikat on tarkoituksenmukaisinta nimetä niiden sijainnin perusteella: jonkin maamerkin tai merellä sijaitsevan kiintopisteen mukaan.

Paikan suhteellisesta sijainnista (yli 6 %) taas kertovat lähinnä merellä sijaitsevien paikkojen (kivien, kallioiden sekä saarten) nimet, esim. *Maa-*, *Keski-* ja

Ulkokivi, Välikallio, Maa- ja *Ulko-Rönkkö*. Merellä sijaitsevia paikkoja (etenkin matalikoita ja syvänteitä) nimetään toisinaan myös ilmansuunnan mukaan, esim. *Länsipauha, Pohjoiskroopi*. Varsinkin saaria nimetään usein *Maa-* ja *Ulko-*määritteillä, jolloin muodostuu ns. vastakohtanimiä. Tämä vastakohtapari vaikuttaa aika vahvalta, sillä esim. *Sisä-Kannuskari* (jonka vieressä on *Ulko-Kannuskari*) on vaihtunut *Maa-*alkuiseksi, koska antonymiparia *Sisä-* ja *Ulko-* ei muuten tunneta. Muita kuin suhteelliseen sijaintiin perustuvia vastakohtapareja ovat lähinnä rantojen ja lampien nimet, kuten *Iso-* ja *Pikkuranta*; *Uusi-* ja *Vanhalahti*, *Iso* ja *Pikku Lehtilampi*, *Ala-*, *Keski-* ja *Yli-Höyteli*. Nimiparien perusosana voi siis olla joko propri tai appellatiivi.

Monenmoisia muita nimipareja ja -ryhmiä syntyy myös varioimalla, esim. *Kallio-*, *Lehti-* ja *Pirtti-Kunnoton*, *Pitkin-* ja *Poikkitori* sekä *Lämminleipä* ja *Rieska*. Vertailua ja variointia ei ole aina edes helppo havaita (esim. merellä sijaitsevien kivien nimet *Kiuaskivi* ja *Saunakivi*). Vaikka vastakohta- ja variointinimien primarit nimeämisperusteet voivat olla hyvinkin erilaisia, perustuvat ne kaikki kuitenkin myös jossain määrin paikkojen lähekkäiseen sijaintiin.

Vastakohta- ja variointinimiparit (tai -ryhmät) syntyvät ilmeisen harvoin samanlaisesti. Tavallisempaa näyttäisi olevan, että toinen nimiparin jäsen on vanhempi ja toinen vasta myöhemmin syntynyt sen pariin (esim. *Ronkko* → *Pikku-Ronkko*, *Fatihieta* → *Pikku Fatihieta*). Joskus alkuperäinen nimi on voinut muuttua tai vaihtua kokonaan toiseksi, jotta se täsmällisemmin vastaisi nimipariaan: esim. *Huhtalanranta* tunnetaan nykyään *Pikkurantana*, koska vieressä sijaitsee *Isoranta*, ja *Kraaseli*-saari on saanut *Ulko-*määritteen sen jälkeen, kun sen mantereelle on kohonnut uusi saari, jota on alettu nimittää *Maa-Kraaseliksi*.

Paikan nimeäminen suhteessa johonkin toiseen paikkaan on siis Lohtajan rannikonimistössä erittäin tavallista. Aivan yhtä yleistä (n. 40 %) on myös nimetä paikka suhteessa johonkin muuhun seikkaan: nimi voi kertoa vaikkapa paikalla esiintyvistä kasvillisuudesta tai eläinlajista, paikan omistuksesta, alkuperästä tai sen hyötykäytöstä.

Paikan alkuperä on nimeämisperusteista kaikkiaan toiseksi tärkein (tarkan sijainnin jälkeen), lähes 18 %. Melkein kaikki alkuperän ilmaisevat nimet ovat metonyymisia nimiä, eli nimiä, joiden loppuelementtinä esiintyvä maasto- tai vesistöappellatiivi ei (enää) kerro paikan todellista lajia - paikat ovat muuttuneet, lähinnä maankohoamisen vuoksi, mutta nimet säilyneet ennallaan, esim. niittyjen nimet *Puotilahti* ja *Syväkari* sekä niemien nimet *Jäneskari* ja *Välimalansääri*. Tällaisten nimien voi ajatella olevan eri nimiä kuin alkuperäisten paikkojen nimet: jos *Puotilahti*-paikkoja on kaksi (nykyinen niitty ja samassa kohdassa aiemmin sijainnut lahti), on myös nimiä kaksi.

Metonyymisia nimiä on eniten peltujen, saarten ja niemien nimissä. Pellot ovat usein *-ranta-*, *-kari-* tai *-niittu-*loppuisia, saaret erityisesti *-pauha-*loppuisia ja niemet *-kari-*loppuisia. Metonyymisista nimistä näkeekin suoraan paikan entisen lajin: pellot sijaitsevat vanhoilla rannoilla, saarilla tai niityillä, saaret taas ovat entisiä *pauhoja* eli matalikkoja ja niemet taas mantereeseen kiinnittyneitä *kareja* eli saaria.

Kolmanneksi yleisin kaikista lausesemanttisista nimeämisperusteista on paikalla esiintyminen. Useimmin nimestä ilmenee paikalla sijaitseva kulttuuripaikka (esim. *Hautakangas*, *Puojinperä*, *Tupalaaka*) tai paikalle tyypillinen kasvilaji (*Kortelampi*, *Lintti*, *Tyrniperä* jne.). Paikalla esiintyminen on käypä nimeämisperuste lähes minkälajisille paikoille tahansa; vain esim. teitä, vedenkokouman osia ja koskia ei ole väin nimetty kertaakaan ja kivien tai kallioiden nimissä se on harvinainen nimenantoperuste - kivet yms. nimetään mieluummin paitsi sijaintinsa, myös muotonsa perusteella.

Myös paikan omistuksen tai nautinnan mukaan nimeäminen on melko yleistä rannikkonimissä. Yleensä omistus ilmaistaan erisnimellä (esim. *Anttilanniittu*, *Jussinpauha*), harvemmin yleisnimeä käyttäen (esim. *Lahtarinpauha*, *Tummunpolku*). Peltuja ja niittyjä nimetään usein omistajansa mukaan ja monia merellä sijaitsevia kivikoita tai matalikoita paikan nauttijan mukaan - kuka paikalla käy

kalastamassa. Toisaalta omistajaa tms. ei koskaan esiinny hietikoiden, lahtien tai lampien nimissä - nämä lienevätkin olleen paljolti yhteistä omaisuutta.

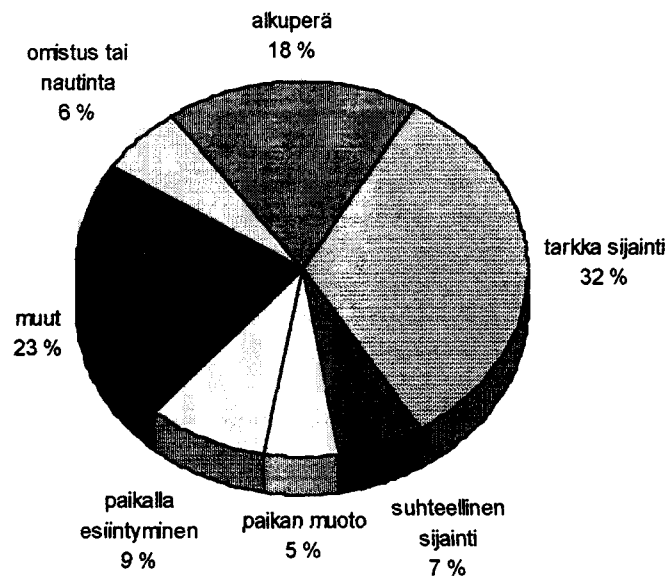
Jonkin verran rannikkonimissä on paikkojen hyötykäytöstä kertovia nimiä. Eniten niitä on mm. kivien ja ranta-alueiden nimissä, kuten *Hevosaro*, *Levähdyskivi*, *Nuottalaaka*. Hieman vähemmän on paikalla sattuneen tapahtuman ilmaisevia nimiä, kuten *Neitsyenkivi* ja *Rahakallio* (kertovat haaksirikoista) sekä *Kasakkakivi* ja *Ryssännokka* (muistuttavat sota-ajoista). Tällaisten nimien sisältöä voi usein syystäkin epäillä, sillä nimistä saa kuulla monenmoisia kansanetymologioita.

Paikan jonkin ominaisuuden mukaan nimeäminen on Lohtajan rannikkonimistössä melko harvinaista (n. 17 %). Ainoa nimeämisen kannalta tärkeä ominaisuus näyttää olevan paikan muoto (yli 5 %). Muodon perusteella nimetään useimmin selvärajaisia paikkoja, kuten kiviä, kallioita, pikku saaria sekä maankohoumia, esim. *Nauriskivi*, *Loivakallio*, *Tuolikivi*. Usein käytetään pelkkää metaforaa: *Kampusu*, *Limppu*, *Tallitunkio*, *Vellikuppi*. Isoja, ääriivoiltaan epäselviä paikkoja (esim. metsät, suuret saaret) tai muotoaan helposti muuttavia paikkoja (lahdet, rannat) ei yhtä helposti nimetä muodon mukaan.

Jonkin verran paikkoja nimetään kuitenkin paikan koon mukaan (esim. *Isopauha*, *Pikkulampi*, *Vähäjärvi*), jonkin erityisominaisuuden mukaan (kuten *Kylmäperä*, *Puhkukivi*, *Ristikari*) tai maaperän laadun mukaan (esim. *Hieta kangas*, *Paskaperä*, *Rösö*). Todella harvinaisia, lähes tuntemattomia nimeämisperusteita Lohtajan rannikkonimistössä ovat lopulta paikan ikä tai väri sekä partiaalisuus.

Lyhyesti sanottuna Lohtajan rannikkonimistön ylivoimaisesti yleisin nimeämisperuste on paikan tarkka sijainti, toiseksi yleisin paikan alkuperä ja kolmanneksi paikalla esiintyminen. Seuraavaksi tärkeimpiä ovat suhteellinen sijainti, omistus tai nautinta sekä paikan muoto. Muita huomion arvoisia nimenantoperusteita

ovat lähinnä paikan hyötykäyttö, jokin paikan erityisominaisuus sekä maaperän laatu. Nimeämisperusteiden yleisyyttä havainnollistaa seuraava kuvio.

KUVIO 2. Lohtajan rannikkonimistön tärkeimmät lausesemanttiset nimeämisperusteet.

Sanasemanttisista nimeämisperusteista selvästi yleisin on, kuten tarkkaan sijaintiin perustuvien nimien suosiosta voi päätellä, paikan koko nimi. Kokoliitynnäisin nimeäminen on kaikkein tavallisin nimenmuodostustapa, esim. *Kuusi-luojon/kallio*, *Konttilan/räme*. Tavallisia ovat myös sellaiset liitynnäiset, joiden kantanimenä on jonkin nimiparin tai -ryhmän proprisena perusosana esiintyvä paikannimi, esim. (*Kallio-*, *Lehti-* ja *Pirtti-*)*Kunnoton* → *Kunnottomankivet* ja *-pauha*. Vähemmän muodostetaan määritelitynnäisiä, kuten *Linja/pelto* (nimestä *Linjalampi*) ja *Tarkin/perä* (nimestä *Tarkinnokka*), ja vielä harvemmin perusosa-liitynnäisiä, kuten *Rämehen/aituus* (nimestä *Konttilanräme*). Kantanimistä ja sen

koko-, määrite- tai perusosaliitynnäisistä voi muodostua erilaisia nimiketjuja, esimerkiksi

Vatunki → *Vatunginpauha*
 → *Vatunginjärvi* → *Vatunginjärventakusta*
 → *Vatunginoja*

Tröötti → *Tröötinpankki*
 → *Tröötinsalmi* → *Salmipauha*

Niitty- ja Retuvonka → *Vonganpakka*
 → *Vongansarka*
 → *Vonganoja* → *Vonganojansuu*

Ristikari → *Ristikarinnurkka*
 → *Ristikallio* → *Ristikallionperä*

Kun paikannimissä on *propria* määriteosia, ne ovat siis yleensä toisia paikannimiä tai niiden osia; liitynnäisten lisäksi koko paikannimen sisältävät myös metonyymiset nimet (esim. pienen saaren nimi *Piippupauha* sisältää vain entisen matalikon nimen *Piippupauha*). Selvästi harvemmin *propria* määriteosana on jonkun henkilön (etu-, suku- tai tai lisä)nimi, kuten *Tiinan-*, *Jusliini*, *Pennasen-* ja *Kari-Kallen-*.

Appellatiivisia substantiiveja (n. 32 %) esiintyy Lohtajan rannikkonimistössä kaikkiaan *propria* (n. 45 %) vähemmän. *Propria* määritteitä on siis huomattavan paljon, eli nimet perustuvat tavallista useammin valmiisiin nimiin - tämä johtuu paitsi liitynnäisten suosioista myös erityisesti siitä, että metonyymisiä nimiä on runsaasti.

Tavallisimpia määriteosissa esiintyviä appellatiivisia sanoja ovat luonnonpaikkojen nimitykset (esim. *Kivi-*, *Niitty-*, *Nokka-* ja varsinkin *Ranta-*); niitä onkin

Muita tavallisia ovat *Uusi-*, *Vanha-*, *Musta-*, *Puna-* ja *Kylmä-*. Muut lekseemit (verbit, numeraalit ym.) ovat Lohtajan rannikkonimistössä lopulta harvinaisia.

Suurella osalla (n. 62 %) rannikkonimiä on appellatiivinen perusosa, joka ilmaisee paikan lajin. Kaikkein useimmin paikan lajia ovat ilmaisemassa perusosat *-kivi*, *-kangas* ja *-kallio*. Mutta kaikkiaan nimien loppuissa (myös metonyymisten nimien loppuelementeinä esiintyvät appellatiivit huomioiden) on useimmin *-pauha*, *-kivi* ja *-kari*. *pauha* 'matalikko, kivikko' ja *kari* 'saari' ovat tyypillisiä metonyymisissä nimissä esiintyviä appellatiiveja: ne ovat säilyneet nimissä, vaikka paikat ovatkin muuttuneet erilaisiksi. Toisaalta juuri kivet, kalliot ja kankaat ovat luonnossa varsin muuttumattomia luonteeltaan, minkä vuoksi metonyymisissä nimissä ei koskaan esiinny näitä appellatiiveja (ne ilmaisevat aina paikan todellisen lajin).

Yleisimmät appellatiiviset perusosat kuvaavat ensinnäkin rannikon tyypillistä maastoa ja luontoa (rannikolla on erittäin paljon esim. kiviä ja kangasmetsää). Toisaalta niissä näkyy maastossa vähemmänkin esiintyviä paikkoja, mikä johtuu siitä, että harvassa esiintyvät tietynlaiset paikat aina nimetään herkemmin (varsinkin kallioita on Lohtajan rannikolla vähän; nämä lieneekin kaikki nimetty).

Perusosina esiintyvissä maasto- ja vesistöappellatiiveissa on toisaalta täysin yleiskielisiä ja normaalisti käytettyjä sanoja (kuten *kivi*, *kallio*, *ranta*, *selkä*), toisaalta sellaisia yleiskielisiä sanoja, joita käytetään poikkeuksellisessa merkityksessä (esim. *kari*, *luoto*, *perä*). Runsaasti on myös vain suppealla alueella tunnettuja, murteellisia tai ruotsalaisperäisiä appellatiiveja - alueen omia erikoistermejä, kuten *karvo*, *klupu*, *kroopi*, *pakka*, *pankki*, *pauha*, *säikkä* ja *sääri*. Harvinaisimpia, ja monet ilmeisen vanhoja, vesistötermejä ovat esim. *kaara*, *kalla*, *karvo*, *pöllä* ja *vonka*; nämä eivät enää kuulu kielenkäyttäjien jokapäiväiseen sanavarastoon.

Samanlaisia paikkoja tarkoittavat erilaiset maasto- ja vesistöappellatiivit näyttävät olevan tietynlaisessa suhteessa toisiinsa, esim. seuraavasti:

‘Saaren’ nimityksistä *kari* on tärkein. Sen rinnalla alkaa nykyään esiintyä jo *pauha*, joka alkuaan tarkoittaa matalikkoa tai kivikkoa. *luoto* tarkoittaa ‘suurta (keskus)saarta’. Se on ilmeisesti jo vanha saaren nimitys alueella samoin kuin ‘pientä saarta, luotoa’ tarkoittava *karvo*; kumpaakaan ei enää juuri puheessa käytetä. Ikivanha saaren nimitys aluella lienee myös *kalla*.

‘Niemen’ nimityksistä *nokka* on keskeinen. Sen lisäksi puhutaan *nurkista*, jotka ovat yleensä pienempiä ja kulmikkaampia. *niemiä* ei sen sijaan merenrannalla alun perin juuri esiinny; *niemi*-perusosa on ilmestynyt lähinnä nuoriin, epeksegeettisiin nimiin ja harkinnaisiin. *niemellä* tarkoitetaankin puheessa lähinnä metsä- tai peltosaareketta.

‘Lahden’ nimityksistä *perä* on tärkein (se voi toisaalta tarkoittaa myös ‘perimäisenä oleva niittyä tms.’). Sen rinnalla esiintyy ‘pientä lahtea’ tarkoittava *perukka*. *lahti* on selvästi vanhempi nimitys kuin *perä*: nykyisin Lohtajalla on vain pari *-lahti*-loppuista lahdenpohjukkaa, mutta suuri määrä mantereisia paikkoja, joiden nimen perusosana on säilynyt *-lahti*. *perukkaa* vanhempi ‘pienen lahden’ nimitys taas voi olla *vonka*.

Lohtajan rannikkonimistö näyttää kaiken kaikkiaan hyvin toimivalta järjestelmältä: Paikannimillä voidaan riittävän täsmällisesti viitata rannikon erilaisiin paikkoihin, varsinkin, kun nimiä pyrkii muodostumaan paljon entisten, jo tunnettujen paikannimien pohjalta. Nimeäminen on myös helppoa, kun käytetään valmiita malleja (kuten vastakohtapareja), ja taloudellista, kun nimistä muodostetaan mahdollisimman lyhyitä.

Rannikkonimistö muuttuu jatkuvasti. Luonnollisesti uusia nimiä syntyy koko ajan ja vanhoja jää pois käytöstä (kuolleita ovat esim. *Ahvenkari*, *Ulkosannannenä* ja *Vatunginniemi*). Mutta itse systeemissäkin tapahtuu muutoksia. Vanhojen paikannimien perusosana esiintyviä appellatiiveja (kuten *karvo*, *vonka*) ei uudemmissa nimissä enää ole, tai jonkin appellatiivin merkitys voi ajan myötä muuttua. Esimerkiksi *pauhan* merkitys näyttää laajentuneen matalikosta ja kivikosta myös saareksi: Lohtajan nuoriso tarkoittanee *pauhalla* ensisijaisesti ‘saarta’. *pauhan* tarkoite-eroa (toisaalta matalikko, toisaalta saari) heijastelee sijaintivutuskin: vaikka mennään verkonlaskuun *Nikunpauhalle*, niin telttaretkelle voidaan mennä vaikkapa *Kalliopauhaan*.

Myös nimeämisperusteissa näyttää olevan ajallisia eroja: ainakin saaria ja luotoja nimettiin ennen mielellään paikalle tyypillisen kasvillisuuden tai eläinlajin mukaan (esim. *Kuusiluoto*, *Ruohokari*, *Kraaseli*, *Siikakar*), mutta nykyisin ne nimitään useimmin, ennen täysin käyttämättömän, *Maa-* ja *Ulko-*vastakohtaparin avulla. Uutta kovin kuusikkoistakin saarta ei voi nimetä enää *Kuusikariksi* tai *-luodoksi*, vaan se nimitään mieluummin suhteessa muihin, jo tunnetuihin paikkoihin; esim. joko tarkan tai suhteellisen sijainnin avulla.

Sellaiset nykyään täysin mantereella sijaitsevien paikkojen (metonyymiset) nimet kuin *Lohikari*, *Nuottakarvo*, *Tuppurakari* ja *Siirikari* kertovat paikkojen olleen alun perin meren ympäröimiä - niiden tarkoite on muuttunut, mutta nimi silti säilynyt. Vanha nimi näyttääkin useimmiten pysyvän muuttumattomana, mutta joskus voi perusosa vaihtua nykyistä lajia vastaavaksi (esim. *Pirttikari* > *Pirttikangas*) tai uusi perusosa lisätään vanhaan nimeen (esim. *Lohikarinkangas*). Nimi voi muuttua myös epeksegeesin kautta (esim. *Kalliokari* > *Kalliokarinniemi* > *Kallioniemi*).

Nimissä esiintyy aina myös vapaata, jopa idiolekteittaista, vaihtelua, jolloin samasta paikasta voi käyttää useampaa nimeä tai nimimuotoa (esim. kalapaikat *Suovanlinja* ~ *Suovanmerkki*, *Mikkonpauha* ~ *Mikko*, *Viiva* ~ *Kivimerkki*). Erilaisia rinnakkaisnimiä on voinut syntyä samalle paikalle eri aikoina, erilaisiin tarpeisiin ja eri yhteisöjen käyttäminä. Enimmäkseen rinnakkaisnimet ovat Lohtajalla samamääritteisiä (kuten *Kivenmetsä* ja *-kangas*), jolloin niiden nimeämisperustetta voi pitää samana. Jonkin verran esiintyy myös aitoja eli erimääritteisiä rinnakkaisnimiä. Nämä ilmaisevat samasta paikasta vallan eri asioita, kuten *Kuokkamaa* ~ *Väliranta*, *Isävainajanmatala* ~ *Askin kalapaikka*, *Tallitunkio* ~ *Päivärinnankari* sekä *Aapunkari* ~ *Munakari* ~ *Pitkäkari* ~ *Syväkari*.

Joskus toinen (usein vanhempi) rinnakkaisnimiparin jäsenistä joutuu väistymään toisen tieltä, esim. *Paavonjoki* on kaikei jokaiselle lohtajalaiselle nykyään *Lennonjoki* ja *Tiinankangas* *Ruonankangas*. Joitakin tapauksia on, joissa nimelle löytyy jo nimiperinteestä hävinneitä rinnakkaisnimiä, esim. *Kuusiluoto* on joskus ollut *Pirttikari* ja *Ohtakari* *Susikari* tai *Iso-Susi*.

10. LOPUKSI

Lohtajan rannikkonimien tutkiminen osoittautui erityisen antoisaksi työksi. Nimiaineistosta löytyi paljon kiinnostavia seikkoja sen jälkeen, kun olin luokitellut nimet usealla tavalla, tehnyt monenlaisia laskelmia ja näistä edelleen näkökulmia vaihdellen erilaisia päätelmiä. Varmoina voi pitää ensinnäkin sellaisia tutkimustuloksia, että esim. paikkoja nimetään erityisen usein valmiiden paikannimien pohjalta ja toisaalta todella harvoin paikan koon tai värin mukaan. Toiseksi uskallan esimerkiksi väittää, että vaikka Lohtajalla on paikkoja kuten *Ruohokarinpauha*, *Mustakarinpauha* sekä *Klupu* ja *Säikkä*, sellaiset nimet kuin **Ruohopauhankari*, **Mustapauhankari* ja toisaalta **Kari* tai **Pauha* eivät olisi täällä mahdollisia.

Maankohoaminen näyttää vaikuttavan suuresti Lohtajan rannikkonimien syntyyn ja kehitykseen. Paikkoja (kuten matalikoita, merestä nousevia luotoja ja saaria jne.) voidaan tietysti nimetä vasta, kun niistä tiedetään tai ne ovat näkyvissä; uusia paikannimiä syntyy siis siinä tahdissa, kun vedenpinnan alta paljastuu uusia paikkoja. Kun sitten esim. matalikot kohoavat vähitellen luodoiksi tai saariksi ja kiinnittyvät usein lopulta mantereeseen, on mahdollista, että alkuperäiset matalikoiden nimet joko säilyvät ennallaan (ts. syntyy metonyyminen nimi) tai muuttuvat esim. rakenteeltaan. Joskus nimi katoaa kokonaan, pitäen ehkä jonkin aikaa rinnallaan paikan mahdollista uutta nimeä.

Mielenkiintoista olisikin tutkia perusteellisemmin rannikkonimistössä selvästi näkyviä ajallisia kerrostumia: voisiko todistaa, että jotkut nimet ovat syntyneet esim. jo ennen 1500-lukua, jotkut 1700-lukuun mennessä ja jotkut vasta 1900-luvun puolivälin jälkeen? Jo nyt voi todeta, että ainakin *Susikari* (nyk. *Ohtakari*) ja *Käräjälauto* ovat vanhoja, ennen 1500-lukua syntyneitä nimiä ja toisaalta esim. *Lahenkroopi* on syntynyt vasta sen jälkeen, kun kyseinen glo-järvi on kuroutunut irti vanhasta *Vattajanlahdesta* (1930 - 50 -luvulla). Samalla voisi ehkä selvemmin erottaa toisistaan myös maasto- ja vesistöappellatiivien ikäker-

rostumat (vrt. esim. *lahti*, *vonka* sekä *perä*, *perukka*) sekä nimeämisperusteissa mahdollisesti tapahtuneet muutokset.

Lohtajan rannikon uusimpia paikannimiä olisi luultavasti jo aiheellista lähteä keräämään systemaattisesti: tämän tutkimuksen nimiaineisto oli pääosin peräisin 1950 - 60 -luvuilta, minkä jälkeen paikkoja ja paikannimiä on oletettavasti tullut melkoisesti lisää. Keruun ohessa tulisi toisaalta selvitettyä, kuinka paljon tässä tutkimuksessakin mukana olleista nimistä on jo hävinnyt. Tuoreimmat nimet ovat todenäköisesti tuoneet taas uusia piirteitä ja ehkä selviä muutoksia-kin Lohtajan rannikonimisysteemiin; tässä olisi siis oiva mahdollisuus selvittää, miten tällainen, melko vauhdikkaastikin uudistuva nimisysteemi kehittyy.

Voisi kenties kehitellä pitkällekin ajatusta, että rannikonimistön paikannimet syntyvät, kehittyvät ja kuolevat sen mukaan, miten rantamaisema muuttuu. Nimien säilymistä, vaihtelua, muuttumista ja katoamista voisi tutkia myös samaan tapaan kuin Ainiala (1997) - silloin tulisi mahdolliseksi vertailla rannikkoseudun nimien ja sisämaan nimien säilymistä ja muuttumista, ja päästä yhä paremmin selville esim. maankohoamisen vaikutuksesta paikannimistöön.

Muutamit varsin keskeisetkin rannikonimistön piirteet olen joutunut tässä työssä ohittamaan lähes pelkällä maininnalla. Olisi varmaankin aiheellista paneutua paljon tarkemmin mm. murrepiirteiden ja erikoisten taivutusmuotojen ilmenemiseen nimissä sekä nimiin, jotka ovat ruotsalaisperäisiä tai muuten täysin hämärtyneitä ja vaikeasti selitettäviä. Esim. sellaisten nimien kuin *Inko-perä*, *Junki*, *Känttä* tai *Pakinkari* taustaa olisi selvitettävä hakien vertailukohtia muusta paikannimistöstämmme. Yleensäkin laajempi vertailu eri (murre)alueiden nimistöön olisi tarpeellista, sillä Lohtajalla lienee jonkin verran ainakin Hämeestä, Satakunnasta ja Lounais-Suomesta tuttuja nimiä. Pois ei voi sulkea sitäkään mahdollisuutta, että alueelta löytyisi lappalaisperäisiä paikannimiä (kuten itse pitäjännimikin alkuaan on).

Paikannimien käytössä lienee suurestikin vaihtelua, johon tämä tutkimus ei ole päässyt pureutumaan. Esimerkiksi rinnakkaisnimien syntyyn ja eri käyttäjäyhteisöihin voisi perehtyä paljon tarkemmin.

Jatkotutkimus Lohtajan rannikkoseudun paikannimistä lienee paikallaan. Kun nimisysteemiin perehtyy yhä syvemmin, on mahdollista tehdä myös kiinnostavia vertailuja muihin nimijärjestelmiin; voisi pyrkiä esim. selventämään, minkätyyppiset piirteet nimenomaan erottavat Lohtajan rannikkonimistön vaikkapa Turun saaristoseudun nimistöstä. Toivon myös, että pystyn havainnollistamaan tulevan tutkimukseni monin kuvioin, kartoin ja valokuvin - nämä olisivat olleet tarpeen jo useassa kohdin tässäkin työssä. Erityisesti Lohtajan rannikolla tapahtuvasta voimakkaasta maankohoamisesta olisi aiheellista esittää jonkinlainen selkeä kartta; jonkin verran rannan jatkuvaa muutostilaa kuvaavat "karttapalaset" liitteessä 11.

LÄHTEET

Aineistolähteet

IH 1982 = Iina Halson vuonna 1982 Lohtajalta keräämä nimiaineisto ja huomiot 1780-luvun isojakokirjojen nimiasuista. Cum laude approbatur -harjoitustyö. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimilippukokoelmat. Kopiot Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksessa.

LJ 1954, 1955, 1959, 1965 = Leevi Junkalan vuosina 1954, -55, -59 ja -65 Lohtajalta keräämä nimiaineisto. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimilippukokoelmat. Kopiot Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksessa.

PP 1959 = Pirkko Pöysälän vuonna 1959 Lohtajalta keräämä nimiaineisto ja huomiot 1780-luvun isojakokirjojen nimiasuista. Cum laude approbatur -harjoitustyö. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimilippukokoelmat. Kopiot Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksessa.

Karttalähteet

Karttalähteet ovat ikäjärjestyksessä, ja niissä esiintyvät lyhenteet ovat KA = Kansallisarkisto (ent. Valtionarkisto), MH = Maanmittaushallitus, VM = Vaasan maanmittaustoimisto

K1648 = *Charta öfwer Lockteå, GamleCarleby, Kälwiå och Kronoby socknar.* Clas Classon / Jenn Tönneman, 1648 / 1761. MH:n kartta no. 117/251. KA:n karttakokoelmat, Helsinki.

K 1761 = *Transport Charta öfwer Lochteå Byns Åkrar, Ängar, Skog och Mulbete belägne uti Lochteå Sochn Uhleåborgs Södra Fögderie och Österbotns Höftdingedöme.* Jonas Cajanus, 1761 - 65. MH:n kartta no. 128/251. KA:n karttakokoelmat, Helsinki.

K 1811 = *Karta öfver Lochteå bys Skog och Mulbete, Lochteå Socken, uti Korsholms härad och Wasa län.* H. J. Ingman, 1811. VM, Vaasa.

K 1816 = *Karta öfver Maringais och Karhi Byars Skog och Utmark uti Låhteå Sockn, Korsholms Norra Härad och Wasa län.* H. J. Ingman, 1816. VM, Vaasa.

- VK 1816 = *Chart of part of the Gulf of Bothnia*. Leonty Spafarieff, 1816. Atlas of the Gulf of Finland, St. Petersburg, 1821. Suomen merikarttalaitoksen vesistökartta A 56 no. XII. KA:n karttakokoelmat, Helsinki.
- PK 1845a = *Karta öfver Lochteå Socken i Pedersöre härad och Wasa län*. A. Erling, 1845 - 46. MH:n pitäjänkartta no. 2413/04 - 05 Lohtaja. KA:n karttakokoelmat, Helsinki.
- PK 1845b = *Karta öfver Lochteå Socken i Pedersöre härad och Wasa län*. A. Erling, 1845 - 46. MH:n pitäjänkartta no. 2413/07 Lohtaja. KA:n karttakokoelmat, Helsinki.
- K 1857 = *Kartadelen öfver Låchteå Bys i Låchteå Socken och Wasa län Inägor, författad år 1761 af framledne E. O. Landtmätaren Jonas Cajanus*. Renoverad år 1825 af E. E. Stenroth. A. J. Hellman, 1857. VM, Vaasa.
- STO 1897 = *Kartta (kopio) Pappilanlahden lammesta (vanhemman kartan mukaan tehnyt A. W. G. Neovius, 1896) ja läpileikkauspiirustus Pappilanlahden kuivaamista varten 1897, Lohtajan kirkonkylässä Waasan lääniä*. Senaatin talousosaston kartta no. AD 2245/487. KA:n karttakokoelmat, Helsinki.
- K 1898 = *Kartta rajan käynnistä Karhin kylän yhteisen merijättömaan ja isojaossa taloille jaetun veromaan välillä Lohtajan pitäjässä Pietarsaaren kihlakuntaa Waasan läänissä*. Kaarlo Heikkilä, 1898. VM, Vaasa.
- VK 1922 = Suomen merikarttalaitoksen vesistökartta A 21 no. 43 *Tankar - Ohtakari*, 1922 / 1924. KA:n karttakokoelmat, Helsinki.
- VK 1923 = Suomen merikarttalaitoksen vesistökartta A 21 no. 44 *Ohtakari - Kalajoki*, 1923 / 1924. KA:n karttakokoelmat, Helsinki.
- K 1934 = *Kartta Lohtajan kylän yhteisistä maista Lohtajan kunnassa Waasan lääniä*. Romillo F. Albrecht, 1929 ja G. E. Holmberg, 1934 - 35. VM, Vaasa.
- MK 1952 = Merenkulkuhallituksen merikartta *Pohjanlahti: Ohtakari - Kalajoki*, 1952 (oikaistu ja painettu 1993). Karttakeskus, Helsinki.
- PK 1952 = MH:n peruskartta no. 2413 04 + 2413 05. Kartoitus I. Laine, 1947. MH:n kartografinen toimisto, 1952. (Leevi Junkalan 1959 käyttämä nimestyskartta VII.)
- PK 1953 = MH:n peruskartta no. 2413 07. Kartoitus I. Laine, 1947. MH:n kartografinen toimisto, 1953. (Leevi Junkalan 1955 käyttämä nimestyskartta VI.)

- PK 1955 = MH:n peruskartta no. 2324 06. Kartoitus A. Saikkonen, 1953. Topografikunta, 1955. (Leevi Junkalan 1965 käyttämä nimestyskartta VIII sekä Pirkko Pöysälän nimestyskartta 1959.)
- MK 1973 = Merenkulkuhallituksen merikartta *Pohjanlahti: Perämeri, eteläosa*, 1973 (oikaistu ja painettu 1994). Karttakeskus, Helsinki.
- PK 1978 = MH:n peruskartta 2324 06 *Marinkainen*. Kartoitus A. Huumo, T. Latvala ja E. Mäki, 1975. MH 1978, Helsinki.
- PK 1979a = MH:n peruskartta 2413 04 *Lohtaja*. Kartoitus A. Laitila ja S. Villman, 1974. MH 1979, Helsinki. (Iina Halson 1982 käyttämä nimestyskartta.)
- PK 1979b = MH:n peruskartta 3413 05 *Ohtakari*. Kartoitus A. Laitila ja S. Villman, 1975. MH 1979, Helsinki.
- PK 1979c = MH:n peruskartta 2413 07 *Himanka*. Kartoitus A. Piilo, R. Rautajärvi ja L. Laurila, 1975. MH 1979, Helsinki. (Iina Halson 1982 käyttämä nimestyskartta.)
- K 1982 = *38-osainen kartta Marinkaisten uusjakokunnan kaikista tiluksista Lohtajan kunnan Marinkaisten, Lohtajan ja Välivirteen kylissä, Kälviän kunnan Yliviirteen, Marinkaisten, Jokikylän ja Ruotsalon kylissä, Kannuksen kunnan Yliviirteen kylässä ja Himangan kunnan Himangan kylässä Vaasan lääniä*. Arvo Nummi, 1953 ja Tapio Hakarinne, 1982. VM, Vaasa.
- PK 1986 = MH:n peruskartta (grundkarta) 2324 03 *Poroluoto*. Kartoitus M. Paananen, 1983. MH 1986, Helsinki.

Muut lähteet

AINIALA, TERHI 1995: Paikannimet kulttuurimaisemassa. Jan Paul Stridin teosta *Kulturlandskapet språkliga dimension: Ortnamnen* käsittelevä kirja-arvostelu. - *Virittäjä*.

----- 1997: *Muuttuva paikannimistö*. SKST 667. Helsinki.

AINIALA TERHI - SAARELMA-MAUNUMAA MINNA 1997: Nimistöntutkimuksen monimuotoisuus näyttäytyi Aberdeenissa. - *Virittäjä*.

ALALAMMI, PENTTI (toim.) 1993: *Maisemat, asuinympäristöt*. Suomen kartasto 350. Forssa.

- ANTTILA, VEIKKO, 1955: Keski-Pohjanmaan heinäjärviä ja niiden tapaoikeutta.
- ISOHANNI, EINO (toim.): *Keski-Pohjanmaa*. Maakuntajulkaisu III.
Kokkola.
- ANTTIROIKO, ARI-VEIKKO 1984: *Himangan sataman historia*. Jyväskylä.
- ESKOLA, EEVA 1993: *Pudasjärven Siuruan vesistönimijärjestelmä*. Pro gradu
-tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- FORSMAN, A. V. 1894: *Tutkimuksia Suomen kansan persoonallisen nimistön
alalla 1*. Helsinki.
- HAKULINEN, LAURI, 1979 [1941]: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs,
korjattu ja lisätty painos. Keuruu.
- HANNILA, JUHANI - HEIKKILÄ, TUULA - STYRMAN, MINNA - TIKKANEN
HANNU, 1989a: *Lohtajan Alaviirteenlahden luontoinventointi*.
Lohtajan kunnankirjaston Lohtaja-osasto.
- 1989b: *Puolustusvoimien Vattajan harjoitusalueen luontoinventoin-
ti*. Lohtajan kunnankirjaston Lohtaja-osasto.
- HIMANKA, MIKKO 1976a: Taxellin mamsellit. - *Lohtajan joulu 1976*. Lohtajan
kunnankirjaston Lohtaja-osasto.
- 1976b: Karhin Kasakkakivestä. - *Lohtajan joulu 1976*. Lohtajan kun-
nankirjaston Lohtaja-osasto.
- 1979a: Pohjanmaan rykmentin sotilaitten nimiä vielä käytössä
Lohtajalla. - *Keskipohtanmaa 7.9.1979*. Lohtajan kunnankirjaston
Lohtaja-osasto.
- 1979b: Thorströmit - sotilassoittajan merimiespoikia. - *Lohtajan
joulu 1979*. Lohtajan kunnankirjaston Lohtaja-osasto.
- 1979c: Lohtajalaisista merimiesnimistä. - *Lohtajan joulu 1979*.
Lohtajan kunnankirjaston Lohtaja-osasto.
- 1982: Kompo ja Kunkeliini. - *Lohtajan joulu 1982*. Lohtajan kunnan-
kirjaston Lohtaja-osasto.
- HOVI, KALERVO 1992: Paikannimet historiantutkimuksen lähteinä. - YLI-VAK-
KURI, VALMA - LÄNSIMÄKI, MAIJA - NYMAN, AARRE (toim.): *Yh-
teiskunta muuttuu - kieli muuttuu*. Nykysuomen seuran 10-vuotis-
juhlakirja. Juva.
- HÄKKINEN, KAISA 1990: *Mistä sanat tulevat: suomalaista etymologiaa*.
Tietolipas 117. Pieksämäki.

- ITKONEN, TERHO 1988 [1982]: *Kieliopas*. Neljäs, tarkistettu painos. Helsinki.
- JÄPPINEN, JUSSI 1990: *Lohtaja*. Kokkola.
- KARSTEN, T. E. 1921: *Svensk bygd i Österbotten nu och fordom I: Naturnamn*. En namnundersökning. Helsingfors.
- KEPSU, SAULO 1964: *Valkealan Skipparilan nimistö*. Laudaturtyö. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimitoimiston kokoelmat. Helsinki.
- KETTUNEN, LAURI 1959 [1940]: *Suomen murteet III A. Murrekartasto*. Toinen, supistettu painos. SKST 188. Helsinki.
- Kieli*. KIVINIEMI, EERO - PITKÄNEN, RITVA LIISA (toim.). Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisu. Helsinki.
- KIVINIEMI, EERO 1971: Vastakohta- ja variointinimistä. - *Virittäjä*.
- 1975: Paikannimien rakennetyypeistä. Suomi 118:2. Forssa.
- 1977: *Väärät vedet*. Tutkimus mallien osuudesta nimenmuodostuksessa. SKST 337. Vaasa.
- 1980: Paikannimistön maailmankuva ja todellisuus. - *Virittäjä*.
- 1987: Voidaanko nimeämisperusteet luokitella? - *Kieli* 2.
- 1990: *Perustietoa paikannimistä*. Suomi 148. SKST 516. Mänttä.
- KIVINIEMI, EERO - PITKÄNEN, RITVA LIISA - ZILLIACUS, KURT 1974: *Nimistöntutkimuksen terminologia*. Castrenianumin toimitteita 8. Vammala.
- KUJALA, ANNA-MAIJA 1986: *Keski-Pohjanmaa, kotimaakuntani*. Kokkola.
- LEHIKONEN, LAILA 1988: *Kirvun talonnimet: Karjalaisen talonnimisysteemin kuvaus*. SKST 493. Hämeenlinna.
- LESKINEN, HEIKKI 1979: Suomen murteiden historiaa I. Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 21. Jyväskylä.
- 1980: Suomen murteiden historiaa II. Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 22. Jyväskylä.
- 1981: Suomen murteiden historiaa III. Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 28. Jyväskylä.
- NISSILÄ, VILJO, 1939: *Vuoksen paikannimistö I*. SKST 214. Helsinki

- 1957: lin paikannimien kielellisestä rakenteesta. - *Virittäjä*.
- 1959: Hakuli-nimestä. *Verba docent*. Juhlakirja Lauri Hakulisen 60-vuotispäiväksi 6.10.1959. SKST 263. Helsinki.
- 1960: Perämeren kallat. *Kalevalaseuran vuosikirja* 40. Helsinki.
- 1962a: *Suomalaista nimistöntutkimusta*. SKST 272. Helsinki.
- 1962b: En etymologisk gruppering av det skandinaviska inslaget I det finska namnförrådet. - *Namn och Bygd* 50.
- 1965: *Paikannimistömmen huolto ja suojele*. Tietolipas 38. Forssa.

NS = *Nykysuomen sanakirja I - VI*. Porvoo 1951 - 1961.

PITKÄNEN, RITVA LIISA 1985: *Turunmaan saariston lainanimistö*. SKST 418. Helsinki.

----- 1989: Paikannimet. - VESIKANSA, JOUKO (toim.): *Nykysuomen sanavarat*. Juva.

PS = *Suomen kielen perussanakirja 1 - 3*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki 1990 - 1995.

RAUTIO HELANDER, KAISA 1990: *Yykeänperän vesistöappellatiivit*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitos.

RAPOLA, MARTTI 1953: *Seikka siellä, toinen täällä*. - *Virittäjä*.

RAVILA, PAAVO 1952: *Onomatopoeettisten ja deskriptiivisten sanojen asema kielen äännesysteemissä*. - *Virittäjä*.

SAARIO, SEPPO 1962: *Saaren ja luodon nimityksiä Suomen murteissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

SIRELIUS, U. T., 1907: *Suomalaisten kalastus 2*. SKST 116. Helsinki.

Sj. = *Sananjalka*. Suomen kielen seuran vuosikirja. Turku.

SKES = *Suomen kielen etymologinen sanakirja I - VI*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XII. Helsinki 1955 - 1978.

SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia.

SLH 1 = *Suur-Lohtajan historia 1: Esihistoriallisesta ajasta Suomen sotaan*. Keski-Pohjanmaan historiasarja 3. Kokkola 1957.

- SLH 2 = *Suur-Lohtajan historia 2: Vuodet 1809 - 1917. Keski-Pohjanmaan historiasarja 4.* Kokkola 1977.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja*, osat 1 - 3. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 36. Helsinki 1985.
- SMSA = Suomen murteiden sana-arkisto. Mikrofilmit Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksessa.
- SSA = *Suomen sanojen alkuperä: etymologinen sanakirja*, osa 1: A - K. SKST 556. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Jyväskylä 1992.
- SUIHKONEN, PAAVO 1992: *Klusiilien astevaihtelusuhteet Kala- ja Lestijoki-laakson murteissa.* SKST 577. Tampere.
- SÖDERHOLM, EIRA 1983: *Alattion murteen vesistöappellatiivit.* - Sj. 25.
- TORVINEN, TUULI 1966: *Himangan ja Kalajoen merenrantaviivan ja saariston luontonimet.* Laudaturtyö. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- TUOMI-NIKULA, OUTI 1982: *Keskipohjalaisen kalastajan vuosi: Keski-Pohjanmaan suomenkielisen rannikon ammattimaisen kalastuksen ja hylkeenpyynnin muuttuminen 1800- ja 1900-luvulla.* Kansatieteellinen arkisto 32. Vammala.
- VILKUNA, KUSTAA - MIKKONEN, PIRJO - PAIKKALA, SIRKKA 1996: *Joka kodin suuri nimikirja.* Keuruu.
- Virittäjä.* Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.
- VIRTARANTA, PERTTI 1946: *Länsiyläsatakuntalaisten murteiden äännehistoria.* SKST 230. Helsinki.
- VL = *Vanhaa Lohtajaa.* Kyrönmaa-sarja 4. Eteläpohjalaisen osakunnan 30-vuotisjulkaisu. Vaasa 1938.
- VUORELA, TOIVO 1979: *Kansanperinteen sanakirja.* Porvoo.
- WESTMAN, IVAR 1935: *Nyländska önamn I: Västra och mellersta samt östra Nyland intill språkgränsen.* - Fålk målstudier III. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi i Helsingfors. Helsingfors.
- ZILLIACUS, KURT 1966: *Ortnamnen i Houtskär.* En översikt av namnförrådets sammansättning. Studier i nordisk filologi. Borgå.
- 1989: *Skärgårdsnamn.* Studier i nordisk filologi. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 558. Borgå.

----- 1994: *Orter och namn i "Finska skären"*. Föreningen konstsamfundets publikationsserie 15. Lovisa.

Haastattelut:

Ahto A. Niemelä (s. 1924), Lohtaja, 8.4.1996.

Erkki Lehtonen (s. 1931), Himanka, kesällä 1996.

Kerttu Karhulan haastattelu ja Lohtajan murteen litterointi kesällä 1994.

LIITE 1/1

PA-SANOJEN LUOKITTELMALLI

10. Alue

11. Alue asutuksen tai hallinnon kannalta: maakunta, kunta, kylä, taajama, kulmakunta, raitti, tontti, piha; kulttipaikka
12. Maa-alue, maakappale (myös viljelty tai asuttu) koon, muodon tai sijainnin kannalta; myös raja

20. Asutus ja rakennukset

21. Asumus, viljelmä, asuinpaikka, tilapäisasumus
22. Talous- t. tuotantorakennus yms., myös venekatos, kellari, kaivo

30. Kulkutiet, rakennelmat, tekopaikat

31. Tie, polku, (karja)kuja
32. Matka, taival, lepopaikka; tienosa; veräjä; silta, rumpu; ylikulkupaikka, pitkospuut; valkama
33. Tekopaikka; kaivanto, kaivettu oja, pato, valli, tervahauta, raumio, turo yms.

40. Viljelykset, heinämaat, laitumet

41. Pelto, peltoalue, pellonosa, uudispelto, raivio
42. Niitty, niittyala, luonnonniitty
43. Haka, laidun; aitaus
44. (Entinen) kaskimaa

50. Pinnanmuodostus

51. Maankohouma, ylänkö (usein samalla maaperän ja kasvillisuuden kannalta)
52. Rinne, törmä, äyräs; jyrkänne; maantiemäki
53. Maanlaskeuma, alanne; vetinen, alava maa
54. Kivikko, louhikko(maa); kivi(lohkare); kallionkolo, luola; rotko ym.
55. Maaperältään tasainen (ja aukea) tai epätasainen paikka
56. Kapeikko maalla, juotti; mutka maastopaikassa

60. Maaperä, kasvillisuus

61. Metsä(alue), metsikkö, metsäsaareke
62. Suo; hetteikkö; suonotko; silmäke, lähde
63. Pensaikko, tiheikkö; ryteikkö, murrokko
64. Paikka maaperän aineksen (ja vetisyyden) perusteella
65. Paikka kasvillisuuden perusteella tarkemmin

70. Veteen rajautuvat paikat

71. Niemi, niemeke
72. Lahti, poukama
73. Ranta; vesijättö- tai tulvarmaa, rantamatala
74. Kannas, maakapeikko vesien välissä
75. Saari; vedestä nouseva kari(kko), kivi(kko), särkkä

LIITE 1 / 2

80. Vedet

- 81. Järvi, lampi, lampare; vesi(stö)
- 82. Vedenkokouman osa: selkä, salmi, kapeikko, väylä, vesitaival
- 83. Vedenalainen paikka: syväne, luoto, matalikko, apaja
- 84. Lammikko, lätäkkö, vesikuoppa, rapakko, mutakuoppa
- 85. Joki, luonnonoja, joen t. ojan haara; vesijuoksu; ojanuoma
- 86. Paikka joessa tai luonnonojassa (ei virtapaikka)
- 87. Koski, virtapaikka, kosken osa

(Kiviniemi 1990: 57 - 58.)

LIITE 2

NIMENOSIEN SYNTAKTISSEMANTTINEN LUOKITTELU

A 10 lajitteleva

B 20 nimittävä

C 30 paikan suhde toiseen paikkaan

31 partiaalisuus, osana oleminen

32 täsmällinen sijainti

33 suhteellinen sijainti

34 suunta

40 paikan ominaisuus

41 koko

42 muoto

43 ikä

44 väri

45 muu ominaisuus

46 materiaali, maaperän laatu

47 toiminta

50 paikan suhde muuhun

51 alkuperä

52 omistus / nautinta

53 esiintyminen

54 käyttö

55 tapahtuma

LIITE 3

SANASEMANTTINEN LUOKITTELU

S	Substantiivi
N	Propri
NP	Paikannimi
NK	Koko nimi
NO	Paikannimen osa
NH	Henkilönnimi
NHE	Etunimi
NHS	Sukunimi
NHL	Lisänimi
NM	Muu propri
SA	Ei-proprinen substantiivi, tarkoitteena:
SP	Paikka, artefakti yms.
PL	Luonnonpaikka
PK	Kulttuuripaikka, artefakti
PM	PL / PK
MVI	Luonnonaines (maa, vesi, lumi, jää); säätöilmiöt
SK	Kasvikunta
KL	Luonnonkasvit
KK	Viljelykasvit
KP	Paikka flooran perusteella
SE	Eläinkunta
EL	Luonnonfauna
EK	Kotieläimet
EY	EL / EK
SH	Ihminen, yhteisö
HK	Kulttuurituote (esine, väline, ase, tarveaine ym.)
HE	Sosiaalinen elämä (työ, huvi, riita, uskomukset, tunteet, ajanjako jne.)
D	Adjektiivi(n yhdyssanamuoto)
B	Paikan adverbien tai lokaalipost- position yhdyssanamuoto
V	Verbin yhdyssanamuoto, partisippi
X	Numeraali, prepositioilmaus
SS	Sijaintia ilmaiseva sanaliitto
SM	Muu sanaliitto

AAKKOSELLINEN NIMILUETTELO TARKOITERYHMITÄIN JA LUOKITTELU-KOODEINEEN

Nimen jäljessä on sen murremuoto sekä tavallisimmat taivutusmuodot (lähinnä paikallissijoja ja partitiivi). Ensimmäinen koodi ilmaisee nimenosien luvun ja nimen rakenteen, sen jälkeen merkitty numero C-osan syntaktissemanttisen luokittelutunnuksen (nimen lausesemanttisen nimeämisperusteen) ja viimeinen kirjainyhdistelmä C-osan merkityksen leksikon perusteella (sanasemanttisen luokittelun). Kahden tai useamman nimen edessä oleva symboli on merkinä siitä, että nimet viittaavat samaan tarkoitteeseen; kyse on siis rinnakkaisnimistä tai siitä, että nimi on muuttunut tai vaihtunut kokonaan toiseksi. Pieni yläindeksinumero nimen jäljessä taas osoittaa sen, että aineistossa on muitakin samannimisiä paikkoja: nimi on varsin käyttökelpoinen tai jopa suosittu. Saman nimen variantit (yleensä vain äänteen tasolla tai appellatiiviselta perusosaltaan toisistaan eroavat) ovat samalla rivillä, ja tuntemattomampi variantti (rinnakkaismuoto) on merkitty sulkuihin.

30. Kulkutiet, vaikat

31. Tie, polku, (karja)kuja

Hautamaantanhua <i>hautamaantanahua</i> : - <i>tanahualla</i> , - <i>tanahuaa</i>	2CA	32	NK
Kalatie <i>kalatie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	54	EL
Kannuskarintie <i>kannuskarintie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	32	NK
Kunkeliinintanhut <i>kunkeliinintanhut</i> : - <i>tanahualla</i> , - <i>tanahutta</i>	2CA	32	NK
Linjatie <i>linjatie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	32	NO
Pennasenpolku <i>pennasempoloku</i> : - <i>polulla</i> , - <i>polokua</i>	2CA	52	NHS
Rantapellontie <i>rantapellontie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	32	NK
Rantatanhua1 <i>rantatanahua</i> : - <i>tanahualla</i> , - <i>tanahuaa</i>	2CA	32	PL
Rantatanhua2 <i>rantatanahua</i> : - <i>tanahualla</i> , - <i>tanahuaa</i>	2CA	32	PL
Rantatie1 <i>rantatie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	32	PL
Rantatie2 <i>rantatie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	32	PL
Rantatie3 <i>rantatie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	32	PL
Ruonantie <i>ruonantie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	32	NK
Tummunpolku <i>tummupoloku</i> : - <i>polulla</i> , - <i>polokua</i>	2CA	52	SH
Tuppikarintie <i>tuppikarintie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	32	NK
Uusitie <i>uusitie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	43	D
Vanha Rantatie <i>vanaha rantatie</i> : <i>vanahalla rantatiellä</i> , <i>vanahaa -tietä</i>	2CB	43	D
Venetie <i>venettie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	54	HK
Ökköntie <i>ökköntie</i> : - <i>tiellä</i> , - <i>tietä</i>	2CA	32	NO

32. Venevalkama

Satama <i>satama</i> : - <i>sa</i> , <i>satamahan</i>	1A
Venehaminat <i>venehaminat</i> : - <i>haminoisa</i> , - <i>haminoihin</i>	1A
Venevalkama <i>venevalakama</i> : - <i>valakamasa</i> , - <i>valakamahan</i>	1A

LIITE 4

40. Viljelykset, heinämaat, laitumet

41. Pelto, peltoalue, pellonosa, uudispelto, raivio

Ahnastooli <i>ahanastooli</i> : -sa, <i>ahanastoolihin</i>	1C	0	??
Ala-Höyteli <i>alahöyteli</i> : -sä, -höytelihin	2CB	31	B
Alavainio <i>alavainio</i> : -vainijosa, -lla, -vainijohon, -vainijota	2CA	33	B
#Alihaka <i>alihaka</i> : -haasa, -hakahan	2CA	33	B
Antinlahti <i>antillahti</i> : -lahella, -lahtia	1C	51	NK
Aro1 <i>aro</i> : -sa, -lla, <i>arohon, arua</i>	1C	51	PL
Aro2 <i>aro</i> : -sa, -lla, <i>arohon, arua</i>	1C	51	PL
Haaksi <i>haaksi</i> : <i>haaksesa, haaksehen</i>	1C	55	HK
Haasalahti <i>haasalahti</i> : -lahesa, -lahtia	1C	51	NK
Hahtinara <i>hahtinara</i> : -arosa, -arolla, -arohon, -arua	1C	51	NK
Hahtipelto <i>hahtipelto</i> : -pellosa, -lla, -peltua	2CA	32	NO
Haka <i>haka</i> : <i>haasa, hakahan</i>	1A		
Hautamaa <i>hautamaa</i> : -maasa	1C	53	PK
Hevoskorpi <i>hevoskorpi</i> : -korvesa, -korpehen, -korpia	1C	51	NK
Hietaperänpelto <i>hietaperänpelto</i> : -pellosa, -lla, <i>peltohon, -peltua</i>	2CA	32	NK
Isoniittu <i>isoniittu</i> : -niitusa, -lla, -niittua	1C	51	NK
Isoranta1 <i>isoranta</i> : -rannasa, -lla, -rantahan	1C	51	NK
Isoranta2 <i>isoranta</i> : -rannasa, -lla, -rantahan	1C	51	NK
Karhunkalla <i>karhunkalla</i> : -kallasa, -kallahan	1C	51	NK
Kilpipakanvainio <i>kilpipakavvainio</i> : -vainijosa, -lla, -hon, -vainijota	2CA	32	NK
Klupunketo <i>klupunketo</i> : -kejosa, -lla, -ketohon, -ketua	1C	51	NK
Kokko <i>kokko</i> : -sa, <i>kokkohon, kokkua</i>	1C	53	PK
Korkionpelto <i>korkionpelto</i> : -pellosa, -lla, -peltohon, -peltua	2CA	32	NK
Koskelanvainio <i>koskelavvainio</i> : -vainijosa, -lla, -hon, -vainijota	2CA	32	NK
Kotiranta <i>kotiranta</i> : -rannasa, -rantahan	1C	51	NK
Kotopelto <i>kotopelto</i> : -pellosa, -lla, -peltohon, -peltua	2CA	32	PK
Kraappala <i>kraappala</i> : -sa, <i>kraappalahan</i>	1CS	55	V
Kunkeliini <i>kunkeliini</i> : -sa, <i>kunkeliinihin</i>	1C	52	NHL
%Kuokkamaa <i>kuokkamaa</i> : -maasa	1A		
Kurjenniittu <i>kurjenniittu</i> : -niitusa, -lla, -niittuhun, -niittua	1C	51	NK
Kusiniemi <i>kusiniemi</i> : -niemesä, -niemehen, -niemiä	1C	51	NK
Kuusikari <i>kuusikari</i> : -karisa, -karihin	1C	51	NK
Kuusiluojonvainio <i>kuusiluojovvainio</i> : -vainijosa, -lla, -hon, -ta	2CA	32	NK
Laajala <i>laajala</i> : -sa, <i>laajalahan</i>	1CS	41	D
Lamppiniittu <i>lamppiniittu</i> : -niitusa, -lla, -niittuhun, -niittua	1C	51	NK
Langastrantti <i>languastrantti</i> : <i>languastrantisa, languastranttihin</i>	1B		
Lehmänkieli <i>lehmänkieli</i> : -kielesä, -kielehen, -kieltä	1C	42	EK
Liivakari <i>liivakari</i> : -karisa, -karihin	1C	51	NK
Linjapelto, -vainio <i>linjapelto, linjävainio</i> : -pellosa, -lla, -vainijosa, -lla	2CA	32	NO
Lohikari1 <i>lohikari</i> : -karisa, -karihin	1C	51	NK
Lokaniittu <i>lokaniittu</i> : -niitusa, -lla -niittuhun, -niittua	1C	51	NK
Luotopelto1 <i>luotopelto</i> : -pellosa, -lla, -peltohon, <i>peltua</i>	2CA	32	PL
Luotopelto2 <i>luotopelto</i> : -pellosa, -lla, -peltohon, <i>peltua</i>	2CA	32	PL
Lähdeniittu <i>lähenniittu</i> : -niitusa, -lla, -niittuhun, -niittua	1C	51	NK
Maijanreikä1 <i>maijarreikä</i> : -reijäsä, -reikähän	1C	51	NK
Mannerinalusta <i>mannerinalusta</i> : <i>mannerinalalla, -alle, -alustaa</i>	1C	32	SS
Matoranta <i>matoranta</i> : -rannasa, -lla, <i>rantahan</i>	1C	51	NK
Meriranta <i>meriranta</i> : -rannasa, -lla, -rantahan	1C	51	NK
Metsäpelto <i>mehtäpelto</i> : -pellosa, -lla, -peltohon, -peltua	2CA	32	PL
Miltinpelto <i>miltinpelto</i> : -pellosa, -lla, -peltohon, -peltua	2CA	52	NHS

LIITE 4

Mustakarinpellot <i>mustakarimpellot</i> : -pelluisa, -lla, -peltuihin, -peltuja	2CA	32	NK
Niemipelto <i>niemipelto</i> : -pellosa, -lla, -peltohon, -peltua	2CA	53	PL
Paavolahti <i>paavolahti</i> : -lahesa, -lahtia	1C	51	NK
Palonranta <i>palorranta</i> : -rannasa, -lla, -rantahan	1C	51	NK
Paskalampi <i>paskalampi</i> : -lampisa, -lla, -lle, -lamppihin, -lamppia	1C	51	NK
Paskaperä1 <i>paskaperä</i> : -peräsä, -hän	2CA	46	MVI
Paskaperä2 <i>paskaperä</i> : -peräsä, -hän	2CA	46	MVI
Pentinjärvenräme <i>pentijjävverräme</i> : -rämehesä, -rämeeseen, -rämettä	1C	51	NK
Perä <i>perä</i> : peräsä, perähän	1A		
Pikkuranta1 <i>pikkuranta</i> : -rannasa, -lla, -rantahan	1C	51	NK
Pirttihaka <i>pirttihaka</i> : -haasa, hakahan	2CA	32	PK
Pirttiluoto1 <i>pirttiluoto</i> : -luojosa, -luotohon, -luotua	1C	51	NK
Poikkilahti <i>poikkilahti</i> : -lahesa, -lahtia	1C	51	NK
Puojinperä1 <i>puojimperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	53	PK
Puojinsuonaro <i>puojinsuonaro</i> : -arosa, -lla, -arohon, -arua	1C	51	NK
Rannanaituu <i>rannanaituu</i> : -aituusa, -aituuhun, -aituuta	2CA	32	PL
Rannaperä <i>rannamperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	32	PL
Ranta-aituus <i>ranta'aituus</i> : -aituuksesa, -aituukseen, -aituuta	2CA	32	PL
Rantahaka1 <i>rantahaka</i> : -haasa, hakahan	2CA	32	PL
Rantahaka2	2CA	32	PL
Rantahaka3	2CA	32	PL
Rantakari <i>rantakari</i> : -karisa, -karihin	1C	51	NK
Rantakarinkerkaus <i>rantakarimperkkaus</i> : -perkkauksesa, perkkaukseen	2CA	32	NK
Rantamaa <i>rantamaa</i> : -maasa	1C	51	PL
Rantapelto1 <i>rantapelto</i> : -pellosa, -lla, -peltohon, -peltua	2CA	32	PL
Rantapelto2	2CA	32	PL
Rantapelto3	2CA	32	PL
Rantapelto4	2CA	32	PL
Rantapelto5	2CA	32	PL
Rantavainio1 <i>rantavainio</i> : -vainijosa, -lla, -vainijohon, -vainijota	2CA	32	PL
Rantavainio2	2CA	32	PL
Retu-Kokko <i>retukokko</i> : -kokkosa, -kokkohon, -kokkua	2CB	46	MVI
Ruonansarka <i>ruonansarka</i> : -saralla	2CA	32	NK
Ruotopelto <i>ruotopelto</i> : -pellosa, -lla, -peltohon, -peltua	2CA	55	EL
Rytisuo <i>rytisuo</i> : -suosa, suohon	1C	51	NK
Rämehenaituus <i>rämehenaituus</i> : -aituusa, -aituuhun, -aituuta	2CA	32	NO
Santaranta <i>santaranta</i> : -rannasa, -lla, -rantahan	1C	51	NK
Saparo <i>saparo</i> : saparosa, saparohon, saparua	1C	42	EK
Satama2 <i>satama</i> : satamasa, satamahan	1C	51	PK
Savela <i>savela</i> : savelasa, savelahan	1CS	46	MVI
Saviranta <i>saviranta</i> : -rannasa, -lla, -rantahan	1C	51	NK
Syväkari1 <i>syväkari</i> : syväkäkarisa, syvähäkarihin, syvääkaria	1C	51	NK
Tallitunkionaituus <i>tallitunjkionaituus</i> : -aituuksesa, -aituukseen, -aituuta	2CA	32	NK
Tervahaka <i>tervahaka</i> : -haasa, hakahan	2CA	32	PK
Tuuströmi <i>tuuströmi</i> : tuuströmisä, -hin	1C	52	NHS
Trumpari <i>trumpari</i> : trumparisa, -hin	1C	52	SH
Valkamannokka <i>valakamannokka</i> : -nokasa, nokkahan	1C	51	NK
Vanhamaa1 <i>vanhamaa</i> : vanahasamaasa, vanahaammaahan	1C	51	NK
Vanhamaa2	1C	51	NK
Vanha Paskaperä <i>vanaha paskaperä</i> : vanhasa -peräsä, vanahaan -perähän	2CB	31	D
Vikulinhaka <i>vikulihhaka</i> : -haasa, -hakahan	2CA	32	NO
Vinkelihaka <i>viŋkelihaka</i> : -haasa, -hakahan	2CA	42	HE
%Väliranta <i>väliranta</i> : -rannasa, -lla, -rantahan	1C	51	NK
#Yli-Koskela <i>ylikoskela</i> : ylikoskelasa, -koskelahan	2CB	33	B

LIITE 4

Ylivainio ylivainijo : -vainijosa, -lla, -vainijohon, -vainijota	2CA	33	B
42. Niitty(ala), luonnonniitty, laidun, haka			
Anttilanniittu anttilanniittu : -niitusa, -lla, niittuhun, -niittua	2CA	52	NK
Hevosaro hevosaro : -arolla, -arua	2CA	54	EK
Hevosarot hevosarot : -aruilla, -aroja	2CA	54	EK
Huhdanarot huhujanarot : -aruilla, -aroja	2CA	32	PK
Höyteli höyteli : höytelisä, höytelihin, höyteliä	1C	0	??
!Junginjärvi junghijjärvi : -järvesä, -llä, -järvehen, -järviä	2BA		
!Junki junkki : junhkisa, junkihin, junkia	1C	0	??
Karhunpillu karhumpillu : karhumpillusa, -pilluhun, -pillua	1C	42	EL
Keskiniittu keskiniittu : -niitusa, -lla, -niittuhun, -niittua	2CA	33	B
Klouvinniittu klouvinniittu : -niitusa, -lla, -niittuhun, -niittua	2CA	32	NK
Konisaari konisaari : -saaresa, -saarehen, -saarta	2CA	54	EK
Korteala korteala : kortealasa, kortealahan, kortealaa	1C	53	KL
Kortearo kortearo : -arolla, -arua	2CA	53	KL
Kortelampi1 kortellamppi : -lampisa, -lla, -lle, -lamppihin, -lamppia	1C	51	NK
Kylmäperä kylmäperä : kylmäsäperäsä, kylmähänperähän	2CA	45	D
£Laakainperä laakaimperä : laakaimperäsä, -perähän	2CA	32	PL
£Laakainperänniitut laakaimperänniitut : -niituilla, -niittuja	2BA		
Lamperinaro lamperinaro : -arolla, -arua	2CA	52	NHS
Latolampi latolamppi : -lampisa, -lla, -lle, -lamppihin, -lamppia	1C	51	NK
\$Nenäjärvi nenäjärvi : -järvesä, -llä, -lle, -järvehen, -järviä	1C	51	NK
\$Nenäjärvenniitut nenäjärvenniitut : -niituilla, -niittuja	2BA		
Nuottajärvi nuottajärvi : -järvesä, -llä, -lle, -järvehen, -järviä	1C	51	NK
Pirttiaro pirttiaro : -arolla, -arua	2CA	53	PK
Pirttikari pirttikari : -karisa, -karihin	1C	51	NK
Puojinperä2 puojimperä : -peräsä, -perähän	2CA	53	PK
Puotilahti puotilahti : puojilahesa, -lahtehen, -lahtia	1C	51	NK
Rantahaka4 rantahaka : -haasa, -hakahan	2CA	32	PL
Ryöppähänhaka1 ryöppähähhaka : -haasa, -hakahan	2CA	32	NO
Salminiittu salamiittu : -niitusa, -lla, -lle, -niittuhun, -niittua	2CA	53	PL
Siirikari siirikari : -karisa, -karihin	1C	51	NK
Syväkari2 syväkari : syväsäkarisa, syvähänkarihin	1C	51	NK
Syösannanaro syösannanaro : -arosa, -lla, -lle, -arohon, -arua	2CA	0	??
Sälttinki1 sälttiŋki : sälttiŋkisa, sälttiŋkihin, sälttiŋkiä	1C	53	KL
Trumparinkari trumpariŋkari : -karisa, -karihin	1C	51	NK
Uudetniitut uuvetniitut : uusillaniituilla, uusijaniittuja	2CA	43	D
Uusiniittu uusiniittu : uuvesaniitusa, uuvellaniitulla, uutehenniittuhun	2CA	43	D
Uusi Paskaperä uusi paskaperä : uuvesa paskaperäsä, uutehem -perähän	2CB	31	D
Vanhanlahdenniittu1 vanahallahenniittu : -niitusa, -lla, -lle, -niittuhun, -niittua	2CA	32	NK
Vanhanlahdenniittu2	2CA	32	NK
Vanhanniittu vanahanniittu : -niitusa, -lla, -lle, -niittuhun, -niittua	2CA	32	NO
Vatunki vatuŋki : vatuŋkisa, vatuŋkihin, vatuŋkia	1B		
Vähäjärvenniitut vähäjärvenniitut : -niituilla, -lle, -niittuja	2CA	32	NK
Väiseenlahti väiseellahti : -lahesa, -lahtehen, -lahtia	1C	51	NK

LIITE 4

50. Pinnanmuodostus

51. Maankohouma, ylänkö, kukkula, mäki, korkea paikka

Aaltomäki <i>aaltomäki</i> : <i>aaltomäjesä, -llä, -lle, -mäkehen, -mäkiä</i>	2CA	45	MVI
Etelämäki <i>etelämäki</i> : <i>-mäjesä, -llä, -lle, -mäkehen, -mäkiä</i>	2CA	34	B
Hirsipuukari <i>hirsipuukari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	1C	51	NK
Hytinmäki <i>hytimmäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	53	PK
Lensoimäki <i>lensommäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	45	D
Limppu <i>limppu</i> : <i>limpusa, limppuhun, limppua</i>	1C	42	HK
Lohikari2 <i>lohikari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	1C	51	NK
Mäntymäki <i>mäntymäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	53	KL
Niemelänkorkio <i>niemelänkorkio</i> : <i>-korkiolla, -korkiota</i>	2CA	32	NK
Niemipellonmäki <i>niemipellommäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	32	NK
Nuottakarvo <i>nuottakarvo</i> : <i>-karvosa, -karvohon, -karvua</i>	1C	51	NK
Pakkala <i>pakkala</i> : <i>pakkalasa, pakkalahan</i>	1CS	46	PL
Plihtämäki <i>plihtämäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	42	HK
*Päivärinnankari <i>päivärinnankari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	1C	51	NK
Rantämäki <i>rantämäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	32	PL
Ruonanmäki <i>ruonammäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	32	NO
Salmimäki <i>salamimäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	32	NK
Salmipauha <i>salamipauha</i> : <i>-pauhasa, -pauhahan</i>	1C	51	NK
Siikapauha <i>siikapauha</i> : <i>-pauhasa, -pauhahan</i>	1C	51	NK
*Tallitunkio <i>tallitunkio</i> : <i>tallitunkiosa, -tunkiohon, -tunkua</i>	1C	42	PK
Tiinanmäki <i>tiinammäki</i> : <i>-mäjesä, -llä, -mäkehen, -mäkiä</i>	2CA	52	NHE
Tuppurakari <i>tuppurakari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	1C	51	NK
Viinamarjanmäki <i>viinamarjammäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	53	KL
Välikaara1 <i>välikaara</i> : <i>-kaaralla, -kaaraa</i>	2CA	33	B

52. Maantiemäki, mäki tiellä tai polulla; rinne, laskettelumäki tai -kumpare

Antres <i>antres</i> : <i>antreksesa, antreksesta, antreksehen</i>	1C	52	NHE
Antinmäki <i>antimmäki</i> : <i>-mäjessä, -mäkehen, -mäkiä</i>	2CA	52	NHE
Hevovitunmäki <i>hevovitummäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	55	SM
Iso-Huimaava <i>isohuimaava</i> : <i>isosahuimaavasa, isosta—sta, isohohhuimaavahan</i>	2CB	41	D
Isopöllä <i>isopöllä</i> : <i>isosapölläsä, isostapöllästä, isohompöllähän, isuapöllää</i>	2CA	41	D
Isopöytä <i>isopöytä</i> : <i>isosapöyvässä, isostapöyvästä, isohompöytähän, isuapöytää</i>	1C	41	HK
Jalkatienmäki <i>jalakatiemmäki</i> : <i>-mäjellä, -mäkiä</i>	2CA	32	PK
Jussinmäki <i>jussimmäki</i> : <i>-mäjesä, -mäjestä, -mäkehen, -mäkiä</i>	2CA	52	NHE
Kallenmäki <i>kallemmäki</i> : <i>-mäjesä, -mäjestä, -mäkehen, -mäkiä</i>	2CA	52	NHE
Keskipöytä <i>keskipöytä</i> : <i>keskipöyvässä, -pöyvästä, -pöytähän, -pöytää</i>	1C	33	HK
Linja <i>linja</i> : <i>linjalla, -lta, -lle, linjaa</i>	1C	42	HK
Lämminleipä <i>lämmilleipä</i> : <i>lämpimästäleivästä, lämpimähälleipähän</i>	1C	55	HK
Piipunkoppa <i>piipunkoppa</i> : <i>piipunkopasa, -kopasta, koppahan, -koppaa</i>	1C	42	HK
Pikku-Huimaava <i>pikkuhuimaava</i> : <i>pikkuhuimaavasa, -sta, -huimaavahan</i>	2CB	41	D
Pikkunakkaus <i>pikkunakkaus</i> : <i>pikkunakkauksesa, -sta, -nakkauksehen</i>	1C	45	SM
Pikkupöllä <i>pikkupöllä</i> : <i>pikkupölläsä, -stä, -pöllähän, -pöllää</i>	2CA	41	D
Pitkintori <i>pitkintori</i> : <i>pitkintorisa, -sta, -torihin, -toria</i>	1C	45	X
Pohjaton <i>pohjaton</i> : <i>pohjattomassa, -sta, pohjattomahan, pohjaton</i>	1C	45	D
Poikkitori <i>poikkitori</i> : <i>poikkittorisa, -sta, -torihin, -toria</i>	1C	45	X
Rieska <i>rieska</i> : <i>rieskasa, rieskasta, rieskahan, rieskaa</i>	1C	55	HK
Seisauksensäikäys <i>seisauksensäikäys</i> : <i>-säikähyksesä, -stä, -säikähyksehen</i>	1C	45	SM
Teisku <i>teisku</i> : <i>teiskusa, -sta, teiskuhun, teiskua</i>	1C	53	HE

LIITE 4

Tippakuusenmäki <i>tippakuusemmäki</i> : -mäjellä, -ltä, -mäkiä	2CA	53	KL
Varsi <i>varsi</i> : <i>varresa, -sta, vartehen, vartta</i>	1C	42	HK
Vastapää <i>vastapää</i> : <i>vastapäätä, -päästä, -pään, vastapäätä</i>	1C	34	SS
Vellikuppi <i>vellikuppi</i> : <i>vellikupisa, -kupista, -kuppihin, -kuppia</i>	1C	42	HK
Vennunsilmä <i>vennunsilimä</i> : -silimäsä, -silimästä, -silimähän, -silimää	1C	55	HE
Vinkkelijyrkkä <i>vinckelijyrkkä</i> : -jyrkäsä, -jyrkästä, -jyrkkähän, -jyrkkää	1C	42	HE
Yrjänänmäki <i>yrijänämmäki</i> : -mäjellä, -mäkiä	2CA	55	NHS
Ämmänmäki1 <i>ämmämmäki</i> : -mäjellä, -mäkiä	2CA	55	SH
Ämmänmäki2	2CA	52	SH

54. (Mantereella sijaitseva) kivi(lohkare), kivikko, louhikko, kallio(alue)

Harjakivi <i>harjakivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	42	HK
Harjukarinkallio <i>harjukarin</i> kallio : -kallijolla, -kallijota	2CA	32	NK
Hevoskorvenkalliot <i>hevoskorven</i> kalliot : -kallijoilla, -kallijoita	2CA	32	NK
Huhjankallio <i>huhjan</i> kallio : -kallijolla, -kallijota	2CA	32	PK
&Isokivi <i>isokivi</i> : <i>isollakivellä, isuakiviä</i>	2CA	41	D
Juoksukalliot <i>juoksukalliot</i> : -kallijoilla, -kallijoita	2CA	55	V
Kasakkakivi <i>kasakkakivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	55	SH
Kellokivi <i>kellokivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	42	HK
Kiimakallio <i>kiimakallio</i> : -kallijolla, -kallijota	2CA	55	V
&Kiiskiskivi <i>kiiskiskivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	54	EL
Kirkkokallio(t) <i>kirkkokallio</i> : -lla, -kallijota	2CA	42	PK
Klouvinkallio <i>klouvin</i> kallio : -lla, -ta	2CA	32	NK
Klupunkallio <i>klupun</i> kallio : -lla, -ta	2CA	32	NO
Konttilankallio <i>konttilan</i> kallio : -lla, -ta	2CA	32	NK
Kuusiluojonkallio <i>kuusiluojon</i> kallio : -lla, -ta	2CA	32	NK
#Kylmilä <i>kylymilä</i> : <i>kylymilällä, kylymilää</i>	1CS	45	D
#Kylmilänkallio <i>kylymilän</i> kallio : -lla, -ta	2BA		
Kärjenhaankallio1 <i>kärjehhaan</i> kallio : -lla, -ta	2CA	32	NK
Kärjenhaankallio2	2CA	32	NK
Lahenkalliot <i>lahen</i> kalliot : -kallijoilla, -kallijoita	2CA	32	NO
Leipäkallio <i>leipä</i> kallio : -lla, -ta	2CA	42	HK
Levähyskivi <i>levähyskivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	54	V
Loivakallio <i>loiva</i> kallio : -lla, -ta	2CA	42	D
£Lyhtykivi <i>lyhtykivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	54	HK
£Lyyssikivi <i>lyyssikivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	54	HK
Lähekallio <i>lähekkallio</i> : -lla, -ta	2CA	32	PL
Lätynkallio1 <i>läty</i> kallio : -lla, -ta	2CA	32	NK
Lätynkallio2	2CA	32	NK
Mannerehennokka <i>mannerehennokka</i> : -nokasa, -nökkahan	1C	51	NK
Munakivi <i>munakivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	42	EL
Narriporeinkivet <i>narriporeinkivet</i> : -kivillä, -kiviä	2CA	55	HE
Niemikallio <i>niemi</i> kallio : -lla, -ta	2CA	51	PL
Nuottalaaka1 <i>nuottalaaka</i> : -laakalla, -laakaa	2CA	54	HK
Paskakivi <i>paskakivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	45	MVI
Pentinkivi <i>pentin</i> kivi : -kivellä, -kiviä	2CA	52	NHE
Piikkikivi <i>piikkikivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	42	HK
Pikkukallio <i>pikkukallio</i> : <i>pikkukallijolla, -kallijota</i>	2CA	41	D
Punainenkivi <i>punanen</i> kivi : <i>punasellakivellä, punastakiviä</i>	2CA	44	D
Punakallio <i>punakallio</i> : -lla, -ta	2CA	44	D
Rahakallio <i>rahakallio</i> : -lla, -ta	2CA	55	HK
Rantahaankallio <i>rantahaan</i> kallio : -lla, -ta	2CA	32	NK

LIITE 4

Ristikallio <i>ristikallio</i> : -lla, -ta	2CA	32	NO
Rösö <i>rösö</i> : <i>rösöllä, -lle, rösyä</i>	1C	46	MVI
Satulakivet <i>satulakivet</i> : -kivillä, -kiviä	2CA	42	HK
Siikakivi <i>siikakivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	54	EL
Tervahaankallio <i>tervahaankallio</i> : -lla, -ta	2CA	32	NK
Tummunkivi <i>tummunkivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	42	SH
Tuolikivi <i>tuolikivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	42	HK
Uimakallio <i>uimakallio</i> : -lla, -ta	2CA	54	V
Ulkopäänkallio <i>ulkopäänkallio</i> : -lla, -ta	2CA	33	SS
Uunikallio <i>uunikallio</i> : -lla, -ta	2CA	42	HK
Ylininkivi <i>ylininkivi</i> : -kivellä, -kiviä	2CA	52	NHS
Öökkönkallio <i>öökkönkallio</i> : -lla, -ta	2CA	53	HE

60. Maaperä, kasvillisuus

61. Metsä(alue), metsikkö, metsäsaareke

Ankkurkari <i>ankkurkari</i> : -karisa, -karihin, -karia	1C	51	NK
Haankangas1 <i>haankangas</i> : -kankahalla, -kangasta	2CA	32	NK
Haankangas2	2CA	32	NO
Harjunkankaat <i>harjunkangas</i> : -kankahalla, -kangasta	2CA	53	PL
Hautakangas1 <i>hautakangas</i> : -kankahalla, -kangasta	2CA	53	PK
Hautakangas2	2CA	53	PK
Hietakangas <i>hietakangas</i> : -kankahalla, -kangasta	2CA	46	MVI
Hietaperä1 <i>hietaperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	46	MVI
¤Huhji <i>huhji</i> : <i>huhjisa, huhjihin, huhjia</i>	1C	54	PK
¤Huhjinmetsä <i>huhjinmetsä</i> : -mehtäsä, -mehtähän, -mehtää	2BA		
Hyypänperä <i>hyypänperä</i> : -peräsä, -perähän, -perää	2CA	32	NK
Höytelinkangas <i>höytelinkangas</i> : -kankahalla, -kangasta	2CA	32	NK
Joensuunkari <i>joensuunkari</i> : -karisa, -karihin, karia	1C	32	PL
Junginkangas (~Junkiin-) <i>junginkangas, junginkangas</i> : -kankahalla, kangasta	2CA	32	NK
Kaakkurinkangas <i>kaakkurinkangas</i> : -kankahalla, -kangasta	2CA	32	NO
Kaapinsaari <i>kaapinsaari</i> : -saaresa, -saarehen, -saarta	2CA	32	NO
Kaara <i>kaara</i> : <i>kaaralla, kaaraa</i>	1A		
Kiuaskari <i>kiuaskari</i> : -karisa, -hin, -karia	1C	51	NK
^Kivikangas <i>kivikangas</i> : -kankahalla, -kangasta	2CA	46	MVI
Kiviniemi <i>kiviniemi</i> : -niemesä, -niemehen, -niemiä	2CA	46	MVI
Kivenmetsä, -kangas, <i>kivemmehtä, kivenkannas</i> : -mehtäsä, -hän, -kankahalla	2CA	53	PL
Klouvinkangas <i>klouvinkangas</i> : -kankahalla, -kangasta	2CA	32	NK
Koivukaara <i>koivukaara</i> : -kaaralla, -kaaraa	2CA	53	KL
Koivuniemi <i>koivuniemi</i> : -niemesä, -niemehen, -niemiä	2CA	53	KL
§Konttila <i>konttila</i> : <i>konttilasa, konttilahan, konttilaa</i>	1CS	32	NO
§Konttiperä <i>konttiperä</i> : -peräsä, -perähän, -perää	2CA	55	NHL
Korkiakari <i>korkiakari</i> : <i>korkiasakarisa, korkiahaankarihin, korkiaakaria</i>	1C	51	NK
&Korkio1 <i>korkio</i> : <i>korkiosa, -lla, korkiohon, korkiota</i>	1A		
*Korkio2	1A		
&Korkiakangas <i>korkiakangas</i> : <i>korkiallakanhalla, korkiaakangasta</i>	2CA	42	D
*Korkionkangas <i>korkionkangas</i> : <i>korkionkankahalla, korkionkangasta</i>	2BA		
Kraatarinsaaret <i>kraatarinsaaret</i> : <i>kraatarinsaaresa, -saarehen, -saarta</i>	2CA	52	SH
Kunkeliininkangas <i>kunkeliininkangas</i> : -kankahalla, kangasta	2CA	32	NK
Kuusiluojonkangas <i>kuusiluojonkangas</i> : -kankahalla, kangasta	2CA	32	NK
Lepikkö <i>lepikkö</i> : <i>lepikösa, lepikköhön, lepikkyä</i>	1A		
Leppäkari1 <i>leppäkari</i> : <i>leppäkarisa, -karihin, -karia</i>	1C	51	NK

LIITE 4

Liivakarintakusta liivakarintakusta : liivakarintakana, -taakse, -takustaa	1C	32	SS
Limppukari limppukari : -karisa, -karihin	1C	51	NK
Lohikarinkangas lohikari ⁿ kangas : lohikari ⁿ kangahalla, -kangasta	2CA	32	NK
Luotopellonkangas luotopellon ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	NK
Maaperänkangas maaperän ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	PL
#Mannere mannere : mannerella, manneretta	1C	33	PL
#Mannerehenmetsä mannerehemmehtä : -mehtäsä, -mehtähän, -mehtää	2BA		
£Merenpuolikangas merempuolikangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	SS
Myllysaari myllysaari : -saaresa, -saarehen, -saarta	2CA	53	PK
Narriorarinkangas narriorari ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	NO
Nenäjärvenkangas nenäjärven ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	NK
Niementakusta niementakusta : niementakana, -taakse, -takustaa	1C	32	SS
Niittuhaanmetsä niittuhaammehtä : -mehtäsä, -mehtähän, -mehtää	2CA	32	NK
**Palomaankankaat palomaan ⁿ kangas : -kangahalla, -kangahia	2CA	55	PL
**Palometsä palomehtä : -mehtäsä, -mehtähän, -mehtää	2CA	32	NO
Paskakaara paskakaara : -kaaralla, -kaaraa	2CA	46	MVI
Peltojentakusta peltojentakusta : peltojentakana, -taakse, -takustaa	1C	32	SS
Peltoriienkangas peltoriien ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	53	PK
Peränmetsä perämmehtä : -mehtäsä, -mehtähän, -mehtää	2CA	32	NK
Pikku-Kaakkurin kangas pikkukaakkuri ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	NK
Pikkumeri pikkumeri : pikkumeresä, -merohen, -merta	1C	45	PL
Pikkurannankangas pikkurannan ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	NK
Pikku-Ronkko pikkuronkko : pikkuronkosa, -ronkkohon, -ronkkua	2CB	41	D
Pirttihaankangas pirttihaan ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	NK
\$Pirttikari pirttikari : -karisa, -karihin, -karia	1C	51	NK
\$Pirttikangas pirttikangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	51	NO
Pirttiluoto2 pirttiluoto : -luojosa, -luotohon, -luotua	1C	51	NK
Polkukari polokukari : -karisa, -karihin	1C	51	NK
Puojuinsuonaronmetsä, -kangas puojuinsuonaronmehtä, -kangas : -mehtäsä	2CA	32	NK
Pussinperänkangas pussimperän ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	NK
Puutionlahti puutiollahti : -lahesa, -lla, -lle, lahtehen, -lahtia	1C	51	NK
^Pökölä pökölä : pököläsä, pökölähän, pökölää	1C	53	NK
^Pökölänkangas pökölän ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	53	NK
^^Raja-aidankangas raja'aijan ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	53	PK
^^Rajakangas rajakan ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	53	PK
Rantahaanmetsä1 rantahaammehtä : -mehtäsä, -mehtähän, -mehtää	2CA	32	NK
Rantahaanmetsä2	2CA	32	NK
Rantametsä1 rantamehtä : -mehtäsä, -mehtähän, -mehtää	2CA	32	NK
Rantametsä2	2CA	32	NK
Riihikangas riihikan ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	53	PK
Ronkko ronkko : ronkosa, ronkkohon, ronkkua	1C	46	MVI
%Ruonankangas, -metsä ruonankangas, -mehtä : -kangahalla, -mehtäsä	2CA	32	NK
Rytisuonsarat rytisuonsarat : -saralla, -sarkaa	2CA	32	NK
Ryöppähänhaka2 ryöppähähaka : -haasa, -hakahan, -hakaa	2CA	32	NO
Röystä1 röystä : röystäsä, röystähän, röystää	1C	53	MVI
Satamansivunmetsä satamansivummehtä : -mehtäsä, -mehtähän, -mehtää	2CA	32	SS
Savirannankangas savirannan ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	NK
Suntinpatkat suntinpatkat : -pakoilla, -lle, -pakkoja	1C	51	NK
Tarhanmetsä tarhammehtä : -mehtäsä, -mehtähän, -mehtää	2CA	32	PK
Teinenväli teineväli : teineväli ^{sä} , teineväli ^{hin} , teineväliä	1C	32	SS
£Tienvierikangas tievvierikan ⁿ kangas : -kangahalla, kangasta	2CA	32	SS
%Tiinankangas, -metsä tiinan ⁿ kangas, -mehtä : -kangahalla, -mehtäsä	2CA	52	NHE
Tuliperä1 tuliperä : tuliperäsä, -perähän, -perää	2CA	0	MVI
Vanhanlahdenkangas vanahallahen ⁿ kangas : -kangahalla, -kangasta	2CA	32	NK

LIITE 4

Vanhanmaansaari <i>vanahammaansaari</i> : -saaresa, -saarehen, -saarta	2CA	32	PL
Vatunginjärventakusta <i>vatunjiijärventakusta</i> : -järventakana, -taakse, -takustaa	1C	32	SS
Vehtarinmetsä <i>vehtarimmehtä</i> : -mehtäsä, -mehtähän	2CA	52	NHS
Viikinperä <i>viikimperä</i> : -peräsä, -perähän, -perää	2CA	32	NO
Vikulinkangas <i>vikulinjkanngas</i> : -kanngahalla, -kanngasta	2CA	32	NO
Vongansarka <i>vonngansarka</i> : -vonngansarasa, -lla, -lle, -sarkahan, -sarkaa	2CA	32	NO
Väiseenpalsta <i>väiseempalsta</i> : -väiseempalstasa, -lla, -lle, -palstahan, -palstaa	2CA	32	NK
Välikaara2 <i>välikaara</i> : -välikaaralla, -lle, -kaaraa	2CA	33	B
Välimetsä <i>välimehtä</i> : -välimehtäsä, -mehtähän	2CA	33	B
Ääretönmaa <i>ääretömmaa</i> : -äärettömäsämaasa, -äärettömähämahaan	1C	41	D

62. Vetinen, alava maa, alanne; suo, hetteikkö, neva, räme

Anomalampi <i>anomalamppi</i> : -lampisa, -lla, -lle, -lamppihin, -lamppia	1C	51	NK
Harakkalampi <i>harakkalamppi</i> : -lampisa, -lla, -lle, -lamppihin, -lamppia	1C	51	NK
Harjukarinräme <i>harjukarinräme</i> : -rämehesä, -rämehellä, -rämehese, -rämettä	2CA	32	NK
*Junginräme <i>junnginräme</i> : -rämehesä, -llä, -lle, -rämehese, -rämettä	2CA	32	NK
*Junginsivu <i>junnginsivu</i> : -junnginsivusa, -sivuhun, -sivua	1C	32	SS
Kaakkurinneva <i>kaakkurinneva</i> : -nevalla, -lle, -nevaa	2CA	53	EL
*Karhulan kuokkamaa <i>karhulan kuokkamaa</i> : -kuokkamaasa, -maalla, -maahan	2CA	52	NK
Kasakkakivenneva <i>kasakkakivenneva</i> : -nevalla, -lle	2CA	32	NK
Klouvi <i>klouvi</i> : -klouvisa, -klouvihin, -klouvia	1C	0	??
Konttilanräme <i>konttilanräme</i> : -rämehesä -llä, -rämehese, -rämettä	2CA	32	NK
Laakainperänsuo <i>laakainperänsuo</i> : -suosa, -lla, -suohon, -suota	2CA	32	NK
Linjanräme <i>linjarräme</i> : -rämehesä, -llä, -lle, -rämehese	2CA	32	NO
Lintti <i>lintti</i> : -lintisä, -lintihin, -linttiä	1C	53	KL
Linttiräme <i>linttiräme</i> : -rämehellä, -rämettä	2CA	53	KL
Lintusuo <i>lintusuo</i> : -suolla, -suohon, -suota	2CA	53	EL
Lätty <i>lätty</i> : -lätysä, -lättyhyn, -lättyä	1C	0	??
Miltinneva <i>miltinneva</i> : -nevalla, -lle, -nevaa	2CA	32	NO
Neva <i>neva</i> : -nevasa, -lla, -nevahan, -nevaa	1A		
Niittuaronlakso <i>niittuarollakso</i> : -laksosa, -laksohon, -laksua	2CA	32	NK
Paskala <i>paskala</i> : -paskalasa, -paskalahan, -paskalaa	1CS	46	MVI
Paskaperä3 <i>paskaperä</i> : -paskaperäsä, -perähän, -perää	2CA	46	MVI
Pentinjärvi <i>pentinjärvi</i> : -järvesä, -llä, -järvehen, -järviä	1C	51	NK
Pikku-Kaakkuri <i>pikkukaakkuri</i> : -pikkukaakkurisa, -kaakkurihin, -kaakkuria	2CB	41	D
Rajaneva <i>rajaneva</i> : -nevalla, -nevaa	2CA	32	PK
Ronkkonlampi <i>ronkkolamppi</i> : -lampisa, -lla, -lle, -lamppihin, -lamppia	1C	51	NK
Ruunaräme <i>ruunaräme</i> : -rämehellä, -rämettä	2CA	55	EK
Sälttinki2 <i>sälttinki</i> : -sälttinkisä, -sälttinkihin, -sälttinkiä	1C	53	KL
Turvenevea1 <i>turvenneva</i> : -nevalla, -nevaa	2CA	54	MVI
Turvenevea2	2CA	54	MVI
Tynnyrilampi <i>tynnyrilamppi</i> : -lampisa, -lla, -lle, -lamppihin, -lamppia	1C	51	NK
Vanhanjoenuoma <i>vanhajjoenuoma</i> : -uomasa, -uomahan, -uomaa	1C	51	PL
Vehkasuo <i>vehkasuo</i> : -suolla, -suota	2CA	53	KL
Ympyriäinen <i>ympyriäinen</i> : -ymmyriäisesä, -ymmyriäisehen, -ymmyriäistä	1C	42	D

64. Paikka maaperän aineksen perusteella, so. hiekan

Anomalampinpakat <i>anomalampinpakat</i> : -pakoilla, -pakkoja	2CA	32	NK
#Fatihiejanpakka <i>fatihiejampakka</i> : -pakalla, -pakkaa	2BA		
#Fatihietä <i>fatihietä</i> : -fatihiejalla, -hietaa	2CA	42	HK

LIITE 4

Kilpipakka <i>kilipipakka</i> : <i>kilipipakalla, -pakkaa</i>	2CA	32	NO
Kokkonhieta <i>kokkohhieta</i> : <i>-hiejjalla, -hietaa</i>	2CA	32	NO
Kommelipakat (~-pakka) <i>kommelipakat, kommelipakka</i> : <i>-pakoilla, -pakalla</i>	2CA	53	PK
Laakainperänpakka <i>laakaimperämpakka</i> : <i>-pakalla, -pakkaa</i>	2CA	32	NK
‡Persepakat <i>perseppakat</i> : <i>perseppakoilla, -pakkoja</i>	2CA	33	HKE
‡Peräpakat <i>peräpakat</i> : <i>-pakoilla, -pakkoja</i>	2CA	33	B
Pikku Fatihieta <i>pikkufatihieta</i> : <i>pikkufatihiejjalla, -hietaa</i>	2CB	41	D
Tarkastajanpakka <i>tarkastajampakka</i> : <i>-pakalla, -pakkaa</i>	2CA	0	SH
Uudenlahdenpakat <i>uuvellahempakat</i> : <i>-pakoilla, -pakkoja</i>	2CA	32	NK
Vattajanhieta (~-hietikko) <i>vattajahhieta, -hietikko</i> : <i>-hiejjalla, -hietikolla, -hietikkua</i>	2CA	32	NK
Vonganpakka <i>voŋŋampakka</i> : <i>-pakalla, -pakkaa</i>	2CA	32	NO
Välihieta <i>välihieta</i> : <i>välihiejjalla, -hietaa</i>	2CA	33	B

70. Veteen (mereen) rajautuvat paikat

71. Niemi, niemeke

§Aapunkari <i>aapuŋkari</i> : <i>-karisa, -karihin, -karia</i>	1C	51	NK
Aitakari1 <i>aitakari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	1C	51	NK
Arenteeri (~Arenti) <i>arenteeri</i> : <i>arenteerisa, arenteerihin; arenti</i> : <i>arentisa, arentihin</i>	1C	54	PK
Hahtinniemi <i>hahtinniemi</i> : <i>-niemesä, -niemehen, -niemiä</i>	2CA	54	PK
!Hakunninkari <i>hakunniŋkari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	2BA		
!Hakunninniemi <i>hakunninniemi</i> : <i>-niemesä, -llä, -lle, -niemehen, -niemiä</i>	2BA		
!Hakunti <i>hakunti</i> : <i>hakuntisa, hakuntihin, hakuntia</i>	1C	0	??
Harjukari <i>harjukari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	1C	51	NK
Itänurkka <i>itänurkka</i> : <i>-nurkasa, -lla, -lle, -nurkkahan, -nurkkaa</i>	2CA	34	B
Jäneskari <i>jäneskari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	1C	51	NK
Kalliokari1 <i>kallijokari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	1C	51	NK
*Kalliokari2	1C	51	NK
*Kallioniemi <i>kallijoniemi</i> : <i>-niemesä, -llä, -lle, -niemehen, -niemiä</i>	2CA	46	MVI
%Kalso <i>kalso</i> : <i>kalsosa, kalsolla, -lle, kalsohon, kalsua</i>	1C	0	??
%Kalsonnokka <i>kalsonnokka</i> : <i>-nokasa, -lla, -lle, -nokkahan, -nokkaa</i>	2BA		
Kerokari <i>kerokari</i> : <i>kerokarisa, -lla, -lle, -karihin</i>	1C	51	NK
Konttilanniemi <i>konttilanniemi</i> : <i>-niemesä, -llä, -lle, -niemehen, -niemiä</i>	2CA	32	NK
Lankoori <i>lanŋkoori</i> : <i>lanŋkoorisa, lanŋkoonilla, -lle, lanŋkoorihin, lanŋkooria</i>	1B		
£Latokari <i>latokari</i> : <i>-karisa, -karilla, -lle, -karihin, -karia</i>	1C	51	NK
£Latokarinokka <i>latokarinokka</i> : <i>-nokasa, -nokalla, -lle, -nokkahan, -nokkaa</i>	2BA		
Lepistönnokka (~-nurkka) <i>lepistönnokka, -nurkka</i> : <i>-nokasa, -lla, nurkasa, -lla</i>	2CA	52	NK
Leppäkari2 <i>leppäkari</i> : <i>leppäkarisa, -lla, -lle, -karihin</i>	1C	51	NK
Maa-Kannuskari <i>maakannuskari</i> : <i>maakannuskarisa, -karihin</i>	2CB	33	B
Maakorvannokka <i>maakorvannokka</i> : <i>maakorvannokasa, -lla, -lle, -nokkahan</i>	2CA	32	NK
Maa-Kouki <i>maakouki</i> : <i>maakoukisa, maakoukihin, -koukia</i>	2CB	33	B
Maanokka <i>maanokka</i> : <i>maanokasa, -lla, -lle, -nokkahan</i>	2CA	33	B
Maijarreikä2 (~Maivan-) <i>majjarreikä</i> : <i>majjarreijäsä, -reikähän, -reikää</i>	1C	45	NK
Mansikkakari <i>mansikkakari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	1C	51	NK
§Munakari <i>munakari</i> : <i>-karisa, -karihin</i>	1C	51	NK
Mustakari1 <i>mustakari</i> : <i>mustasakarisa, mustahankarihin, mustaakaria</i>	1C	51	NK
Mustakari2	1C	51	NK
Niemenokka <i>niemenokka</i> : <i>-nokasa, -lla, -lle, -nokkahan</i>	2CA	32	NK
Nurkka <i>nurkka</i> : <i>nurkasa, -lla, -lle, nurkkahan, nurkkaa</i>	1A		
Pikkunokka <i>pikkunokka</i> : <i>-nokasa, -lla, -lle, -nokkahan</i>	2CA	41	D
§Pitkäkari <i>pitkäkari</i> : <i>pitkäsäkarisa, pitkähänkarihin</i>	1C	51	NK
Pitkäpauha <i>pitkäpauha</i> : <i>pitkäsäpauhasa, pitkähämpauhahan</i>	1C	51	NK

LIITE 4

Pohjanurkka <i>pohojanurkka</i> : -nurkasa, -lla, -lle, -nurkkahan	2CA	34	B
Ristikarinnurkka <i>ristikarinnurkka</i> : -nurkasa, -lla, -lle, -nurkkahan	2CA	32	NK
Rosonnokka <i>rosonnokka</i> : -nokasa, -lla, -lle, -nökkahan	2CA	32	NK
▣ Ryssänhauta <i>ryssähhauta</i> : -hauvalla, -lle, -hautaa	1C	55	SH
▣ Ryssännokka <i>ryssännokka</i> : -nokalla, -lle, -nokkaa	2CA	55	SH
&Röystää2 <i>röystä</i> : röystääsä, röystähän, röystäää	1C	46	MVI
&Röystäänniemi <i>röystäänniemi</i> : -niemesä, -llä, -lle, -niemehen, -niemiä	2BA		
Suntinnokka <i>suntinnokka</i> : -nokalla, -lle, -nokkaa	2CA	52	NHS
§Syväkari3 <i>syväkari</i> : syväsäkarisa, syvähänkarihin, syvääkaria	1C	51	NK
**Sälviiki <i>säläviiki</i> : säläviikisä, säläviikillä, säläviikihin, säläviikiä	1B		
**Sälviikinnokka <i>säläviikinnokka</i> : -nokasa, -lla, -lle, -nökkahan	2BA		
Tallitunkionnokka <i>tallitunkionnokka</i> : -nokasa, -lla, -lle, -nökkahan	2CA	32	NK
Tarkinnokka1 <i>tarkinnokka</i> : -nokalla, -lle, -nokkaa	2CA	0	??
\$Tarkinnokka2	2CA	32	NK
\$Tarkinkallio <i>tarkinḡkallijo</i> : -kallijolla, -lle, -kallijota	1C	51	NO
Tiironkari <i>tiironkari</i> : -karisa, -karihin, -karia	1C	51	NK
Tuppikari <i>tuppikari</i> : -karisa, -karihin	1C	51	NK
Ulkonokka <i>ulukonokka</i> : ulukonokalla, -lle, -nokkaa	2CA	33	B
^Vattaja <i>vattaja</i> : vattajalla, vattajalle, vattajaa	1C	0	??
^Vattajanniemi <i>vattajanniemi</i> : vattajaniemellä, -niemelle, -niemiä	2BA		
Vähänsannanpauha <i>vähänsannampauha</i> : -pauhasa, -lla, -lle, -pauhahan, -pauhaa	1C	51	NK
Välimalansääri <i>välimalansääri</i> : -sääresä, -llä, -lle, -säärehen, -säärtä	1C	51	NK
Yrjönokka <i>yrjönokka</i> : -nokalla, -lle, -nokkaa	2CA	52	NHE
Äijänapajannokka <i>äijänapajannokka</i> : -nokalla, -lle, -nokkaa	2CA	54	PK

72. Lahti, poukama

Aitakarilampi <i>aitakarillamppi</i> : -lampisa, -lla, -lle, -lamppihin, -lamppia	1C	51	NK
Aitakariperukka <i>aitakarimperukka</i> : -perukasa, -perukkahan, -perukkaa	2CA	32	NK
Eteläperä <i>eteläperä</i> : eteläperäsä, -perähän, -perää	2CA	34	B
Hietakroopinperukka <i>hietakroopimperukka</i> : -perukasa, -perukkahan	2CA	32	PL
#Inkoperä <i>inḡkoperä</i> : inḡkoperäsä, -perähän, -perää	2CA	0	??
#Inkoperänlahti <i>inḡkoperällahti</i> : inḡkoperällähesa, -lla, -lle, -lahtehen, -lahtia	2BA		
Kallioperä <i>kallijoperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	53	PL
Kalsonlahti <i>kalsollahti</i> : kalsollahesa, -lla, -lle, -lahtehen, -lahtia	2CA	32	NK
Lätynperä <i>lätymperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	32	NK
*Matehenperä <i>matehemperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	53	EL
Pirttipera <i>pirttipera</i> : -peräsä, -perähän	2CA	53	PK
Pohjapuoli <i>pohojapuoli</i> : pohojapuolella, -lle, pohojapuolta	1C	34	SS
Pussinperä1 <i>pussimperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	42	HK
Rannanojansuu <i>rannanojansuu</i> : rannanojansuusa, -suuhun, -suuta	1C	32	SS
Reiänsuu1 <i>reijänsuu</i> : reijänsuusa, -suuhun, -suuta	1C	32	SS
Ristikallionperä <i>ristikallijomperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	32	NK
Siikapauhanperä <i>siikapauhamperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	32	NK
Talvitienlahti <i>talavitiellahti</i> : -lahesa, -lla, -lle, -lahtehen, -lahtia	2CA	54	PK
Tarkinperä <i>tarkimperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	32	NO
*Tuliperä2 <i>tuliperä</i> : tuliperäsä, -perähän	1C	32	NK
Tymiperä (~Tymin-) <i>tyrniperä, tyrnimperä</i> : tyrniperäsä, tyrnimperäsä	2CA	53	KL
Vanhanrannanperukka <i>vanaharrannamperukka</i> : -perukasa, -perukkahan	2CA	32	NK
Vonganojansuu <i>vonḡanojansuu</i> : vonnanojansuusa, -suuhun, -suuta	1C	32	SS
Väylänperä <i>väylämperä</i> : -peräsä, -perähän	2CA	54	PK

LIITE 4

73. Ranta(-alue), vesijättömaa, rantamatala

Aitakari2 <i>aitakari</i> : <i>aitakarilla, -lle, -karia</i>	1C	32	NK
Annalanalusta <i>annalanalusta</i> : <i>annalanalla, -alle, -alustaa</i>	1C	32	SS
Hietaperä2 <i>hietaperä</i> : <i>-peräsä, -perähän</i>	2CA	46	MVI
%Huhtalanranta <i>huhtalarranta</i> : <i>-rannasa, -lla, -lle, -rantahan, -rantaa</i>	2CA	52	NK
Hätälä <i>hätälä</i> : <i>hätäläsä, hätälähän, hätälää</i>	1C	32	NK
Isoranta3 <i>isoranta</i> : <i>isollarannalla, isuarantaa</i>	2CA	41	D
Isoranta4	2CA	41	D
Kalaranta <i>kalaranta</i> : <i>-rannasa, -rantahan, -rantaa</i>	2CA	53	EL
Kerokarinsääri <i>kerokarinsääri</i> : <i>-säärellä, -säärtä</i>	1C	51	NK
Kylmilänranta <i>kylmilärranta</i> : <i>-rannasa, -lla, -lle, -rantahan, -rantaa</i>	2CA	32	NO
Linjalampinnokka <i>linjalampinnokka</i> : <i>-nokalla, -nokkaa</i>	1C	51	NK
Linjansuu <i>linjansuu</i> : <i>linjansuusa, -suuhun, -suuta</i>	1C	32	SS
Lätynranta <i>lätyrranta</i> : <i>-rannalla, -lle, -rantaa</i>	2CA	32	NK
Musta1 <i>musta</i> : <i>mustasa, mustahan, mustaa</i>	1C	44	D
Nuottalaaka2 <i>nuottalaaka</i> : <i>-laakasa, -laakahan, -laakaa</i>	2CA	54	HK
Papinpauha <i>papimpauha</i> : <i>-pauhasa, -pauhahan, -pauhaa</i>	1C	51	NK
%Pikkuranta <i>pikkuranta</i> : <i>-rannalla, -lle</i>	2CA	41	D
Pikku-Sälttinki <i>pikkusälttinki</i> : <i>pikkusälttinkisä, -sälttinkihin, -sälttinkiä</i>	2CB	41	D
Punainenranta <i>punanerranta</i> : <i>punasellarannalla, punastarantaa</i>	2CA	44	D
Pussinperä2 <i>pussimperä</i> : <i>pussimperäsä, -perähän, -perää</i>	1C	51	NK
Pöllänranta <i>pöllärranta</i> : <i>pöllärrannalla, -lle</i>	2CA	53	PL
Rönkkö <i>rönkkö</i> : <i>rönkösä, rönkköhön, rönkkyä</i>	1C	46	MVI
Selkäpauha1 <i>selekäpauha</i> : <i>selekäpauhasa, -pauhahan, -pauhaa</i>	1C	51	NK
Sivukari1 <i>sivukari</i> : <i>sivukarisa, -karihin, -karia</i>	1C	51	NK
Suovanalusta <i>suovanalusta</i> : <i>suovanalla, -alle, -alustaa</i>	1C	54	HK
Säikkä <i>säikkä</i> : <i>säikällä, -lle, säikkää</i>	1A		
Sälttinki3 <i>sälttinki</i> : <i>sälttinkisä, sälttinkihin, sälttinkiä</i>	1C	53	KL
Vanharanta <i>vanharanta</i> : <i>vanahallarannalla, vanahaarantaa</i>	2CA	43	D
Verkkotarha <i>verkkotarha</i> : <i>verkkotarhasa, verkkotarhahan</i>	1C	54	PK
Vesterinranta <i>vesteriranta</i> : <i>vesterirannalla, -lle, -rantaa</i>	2CA	33	B
Äijänapaja <i>äijänapaja</i> : <i>äijänapajalla, -lle, äijänapajaa</i>	1C	51	NK

75. Vedestä (merestä) nouseva kivi(kko), kallio, kari(kko)

Akankivi <i>akankivi</i> : <i>akankivellä, -lle, akankiviä</i>	2CA	42	SH
Antinkivi <i>antinkivi</i> : <i>-kivellä, -kiviä</i>	2CA	55	NHE
Askinmatala <i>askimmatala</i> : <i>askimmatalasa, -matalahan, -matalaa</i>	2CA	52	NHS
Faarinkivi <i>faariniki</i> : <i>-kivellä, -kivehen, -kiviä</i>	2CA	52	SH
Hassunpauha <i>hassumpauha</i> : <i>-pauhalla, -lle, -pauhaa</i>	2CA	52	D
Herlevinkivet <i>hellevinikivet</i> : <i>-kivillä, -lle, -kiviä</i>	2CA	52	NHS
Hevoskivi <i>hevoskivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kiviä</i>	2CA	42	EK
Jussinpauha <i>jussimpauha</i> : <i>-pauhalla, -lle, -pauhaa</i>	2CA	52	NHL
Kalsompauha <i>kalsompauha</i> : <i>-pauhalla, -lle, -pauhaa</i>	2CA	32	NK
Kampsunkivi <i>kampsunkivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kivehen, -kiviä</i>	2CA	32	NK
Kerttu <i>kerttu</i> : <i>kertulla, -lle, kerttua</i>	1C	55	NHE
Kassarinmatala <i>kassarimmatala</i> : <i>-matalalla, -lle, -matalahan, -matalaa</i>	2CA	42	HK
Keskikivi <i>keskikivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kiviä</i>	2CA	33	B
Kiiskinen <i>kiiskinen</i> : <i>kiiskisellä, -lle, kiiskistä</i>	1C	45	EL
Kiuaskivi <i>kiuvaskivi</i> : <i>-kivellä, -kiviä</i>	2CA	32	NO
Kivikari <i>kivikari</i> : <i>-karilla, -lle, -karia</i>	2CA	46	MVI
Kunnottomankivet <i>kunnottomankivet</i> : <i>-kivillä, -lle, -kiviä</i>	2CA	32	NK

LIITE 4

Laaka <i>laaka</i> : <i>laa'alla, -lle, laakaa</i>	1A		
Laa'ankivi <i>laa'an̄kivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kiviä</i>	2CA	32	NK
Lahtarinpauha <i>lahtarimpauha</i> : <i>-pauhasa, -lla, -lle, -pauhahan, -pauhaa</i>	2CA	52	SH
♣Leveimonselkä <i>leveimenselekä</i> : <i>leveimenselijällä, -selijälle, -selekää</i>	2BA		
♣Levein <i>levein</i> : <i>leveimellä, leveimelle, leveintä</i>	1C	42	D
Limpunnokka <i>limpunnokka</i> : <i>-nokalla, -lle, -nokkaa</i>	1C	42	HK
Lintupauha <i>lintupauha</i> : <i>-pauhasa, -pauhahan, -pauhaa</i>	2CA	53	EL
Lohikivi <i>lohikivi</i> : <i>-kivellä, -kiviä</i>	2CA	53	EL
Maakivi <i>maakivi</i> : <i>-kivellä, -kiviä</i>	2CA	33	B
&Mampsellinkivi <i>mampselliṅkivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kiviä</i>	2CA	55	SH
Miltinkivi <i>miltiṅkivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kivehen, -kiviä</i>	2CA	55	NHS
Nauriskivi <i>nauriskivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kiviä</i>	2CA	42	KK
&Neitsyenkivi <i>neihtyeṅkivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kiviä</i>	2CA	55	SH
Nenäkiivi <i>nenäkiivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kiviä</i>	2CA	42	HKE
Paavonkallio <i>paavonkallijo</i> : <i>-kallijolla, -lle, -kallijota</i>	2CA	52	NHE
Pakinkarinkallio <i>pakinkariṅkallijo</i> : <i>-kallijolla, -lle, -kallijota</i>	2CA	32	NK
Pekanpauha1 <i>pekampauha</i> : <i>-pauhasa, -lla, -lle, -pauhahan, -pauhaa</i>	2CA	52	NHE
Pennasenkivi <i>pennasenṅkivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kivehen, -kiviä</i>	2CA	55	NHS
Puhkukivet <i>puhkukivet</i> : <i>puhkukivillä, -lle, -kiviä</i>	2CA	45	V
Puhkukivi <i>puhkukivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kiviä</i>	2CA	45	V
Pärkkäset <i>pärkkäset</i> : <i>pärkkäsillä, -lle, pärkkäsiä</i>	1C	0	??
Pöyhöskivi <i>pöyhöskivi</i> : <i>-kivellä, -lle, -kiviä</i>	2CA	52	NHS
Rupikivi <i>rupikivi</i> : <i>-kivellä</i>	2CA	45	MVI
Rävelikkö <i>rävelikkö</i> : <i>rävelikösä, rävelikköhön, rävelikkyä</i>	1C	46	MVI
Rönkkönkivi <i>rönkkönṅkivi</i> : <i>-kivellä</i>	2CA	32	NO
Satulakivi <i>satulakivi</i> : <i>-kivellä</i>	2CA	42	HK
Saunakivi <i>saunakivi</i> : <i>-kivellä</i>	2CA	45	PK
Selkäpauha2 <i>selekäpauha</i> : <i>-pauhasa, -lla, -lle, -pauhahan, -pauhaa</i>	2CA	33	PL
Säikkäkivi <i>säikkäkivi</i> : <i>-kivellä</i>	2CA	32	NK
Ulkokivi <i>ulkokivi</i> : <i>-kivellä</i>	2CA	33	B
Ulko-Rönkkö1 <i>ulkorönkkö</i> : <i>ulkorönkösä, -rönkköhön, -rönkkyä</i>	2CB	33	B
Vatunginpauha <i>vatunṅimpauha</i> : <i>-pauhasa, -lla, -lle, -pauhahan, -pauhaa</i>	2CA	32	NK
Vesikallio <i>vesikallijo</i> : <i>-kallijolla, -lle, -kallijota</i>	2CA	45	MVI
Vesi-Kassari <i>vesikassari</i> : <i>vesikassarilla, -lle, -kassaria</i>	2CB	33	MVI
Välikallio <i>välikallijo</i> : <i>-kallijolla, -lle, -kallijota</i>	2CA	33	B
Välikivet <i>välikivet</i> : <i>-kivillä, -lle, -kiviä</i>	2CA	33	B
Välikivi <i>välikivi</i> : <i>-kivellä, -lle, kiviä</i>	2CA	33	B
Ykskivi <i>ykskivi</i> : <i>ykskivellä, -kivelle, ykskiviä</i>	2CA	45	X

76. Saari, luoto

Hiitukka <i>hiitukka</i> : <i>hiitukasa, hiitukkahan, hiitukkaa</i>	1C	45	D
Huivipauha <i>huivipauha</i> : <i>-pauhasa, -pauhahan, -pauhaa</i>	1C	51	NK
Iinankari <i>iinankari</i> : <i>-karisa, -karihin, -karia</i>	2CA	0	??
Isonkivenmatala <i>isonkivemmatala</i> : <i>-matalasa, -matalahan, -matalaa</i>	1C	51	NK
#Kakara-Vaara <i>kakaravaara</i> : <i>kakaravaarasa, -vaarahan, -vaaraa</i>	2CB	43	SH
Kallio-Kunnoton <i>kallijokunnoton</i> : <i>-kunnottomasa, -kunnottomahan, -kunnotonta</i>	2CB	46	MVI
Kalliopauha <i>kallijopauha</i> : <i>-pauhasa, -pauhahan, -pauhaa</i>	1C	51	NK
Kampusu <i>kampusu</i> : <i>kampsusa, kampsuhun, kampsua</i>	1C	42	HK
Karvo <i>karvo</i> : <i>karvosa, karvohon, karvua</i>	1A		
♣&Kerokarit <i>kerokarit</i> : <i>kerokareisa, -kareihin, -kareja</i>	2CA	52	NK
Kiiskispauha1 <i>kiiskispauha</i> : <i>-pauhasa, -lla, -lle, -pauhahan, -pauhaa</i>	1C	51	NK
Kipponpauha <i>kippompauha</i> : <i>-pauhasa, -pauhahan, -pauhaa</i>	1C	51	NK

LIITE 4

Konttilanpauha <i>konttilampauha</i> : -pauhasa, -pauhahan	1C	51	NK
§Kouki <i>kouki</i> : <i>koukisa, koukihin, koukia</i>	1C	0	??
Koukinsääri <i>koukinsääri</i> : -sääresä, -säärehen, -säärtä	1C	51	NK
Kraaseli <i>kraaseli</i> : <i>kraaselisa, kraaselihin, kraaselia</i>	1C	42	EL
Kraaselinpauha <i>kraaselimpauha</i> : -pauhasa, -lla, -lle, -pauhahan	1C	51	NK
Kunnottomanpauha <i>kunnottomampauha</i> : -pauhasa, -pauhahan	1C	51	NK
Kusiaiskari <i>kusiaiskari</i> : -karisa, -karihin, -karia	2CA	53	EL
Kuusiluoto <i>kuusiluoto</i> : -luojosa, -luotohon, -luotua	2CA	53	KL
Käräjälüoto <i>käräjälüoto</i> : -luojosa, -luotohon, -luotua	2CA	54	HE
Latokarinpauha <i>latokarimpauha</i> : -pauhalla, -lle	1C	51	NK
Lehtikari <i>lehtikari</i> : -karisa, -karihin	2CA	53	KL
Lehti-Kunnoton <i>lehtikunnoton</i> : <i>lehtikunnotomasa, -kunnotomahan, -kunnotonta</i>	2CB	53	KL
Luutapauha <i>luutapauha</i> : -pauhasa, -lla, -lle, -pauhahan	1C	51	NK
Länsipauha <i>länsipauha</i> : -pauhasa, -lla, -lle, -pauhahan	1C	51	NK
♠Maa-Kero <i>maakero</i> : <i>maakerosa, -kerohon, -kerua</i>	2CB	33	B
Maa-Kraaseli <i>maakraaseli</i> : <i>maakraaselisa, -kraaselihin, -kraaselia</i>	2CB	33	B
Maalaaka <i>maalaaka</i> : <i>maalaakasa, -laakahan, -laakaa</i>	2CA	33	B
Maa-Rönkkö1 <i>maarönkkö</i> : <i>maarönkösä, -rönkköhön, -rönkkyä</i>	2CB	33	B
Maa-Rönkkö2 (~-Rönkkä) <i>maarönkkö, -rönkkä</i> : <i>-rönkösä, -rönkköhön, -rönkäsä</i>	2CB	33	B
*Maa-Vaara <i>maavaara</i> : <i>maavaarasa, -vaarahan, -vaaraa</i>	2CB	33	B
Musta2 <i>musta</i> : <i>mustasa, mustahan, mustaa</i>	1C	44	D
Mustakarinpauha <i>mustakarimpauha</i> : -pauhasa, -pauhahan	1C	51	NK
Mustankivikko <i>mustankivikko</i> : -kivikosa, -kivikkohon, -kivikkua	1C	51	NK
Nokkapauha <i>nokkapauha</i> : -pauhasa, -pauhahan	1C	51	NK
Ohtakari <i>ohtakari</i> : -karisa, -karihin, -karia	2CA	0	??
Pakinkari <i>pakinkari</i> : -karisa	2CA	0	??
Pakinkarinpauhat <i>pakinkarimpauhat</i> : -pauhoilla, -lle, -pauhoja	1C	51	NK
Paskapauha <i>paskapauha</i> : -pauhasa, -pauhahan	1C	51	NK
Piippupauha <i>piippupauha</i> : -pauhalla, -lle	1C	51	NK
Pirtti-Kunnoton <i>pirttikunnoton</i> : <i>pirttikunnotomasa, -kunnotomahan, -kunnotonta</i>	2CB	53	PK
Piukki <i>piukki</i> : <i>piukisa, piukkihin, piukkia</i>	1C	0	??
Pohjanpauha <i>pohojampauha</i> : -pauhalla, -lle	1C	51	NK
!Pukkipari <i>pukkipari</i> : -karisa, -karihin, -karia	2CA	32	NO
!Pukkipauha <i>pukkipauha</i> : -pauhasa, -pauhahan	1C	51	NK
Putkipauha <i>putkipauha</i> : -pauhasa	1C	51	NK
Retumatala <i>retumatala</i> : -matalasa, -matalahan, -matalaa	1C	51	NK
Ristikari <i>ristikari</i> : -karisa, -karihin	2CA	45	HK
Ruohokari <i>ruohokari</i> : -karisa	2CA	53	KL
Ruohokarinpauhat1 <i>ruohokarimpauhat</i> : -pauhoisa, -pauhoihin, -pauhoja	1C	51	NK
Ruohokarinpauhat2 <i>ruohokarimpauhat</i> : -pauhoilla, -lle, -pauhoja	1C	51	NK
Selkäpauha3 <i>selekäpauha</i> : -pauhalla, -lle	1C	51	NK
Selkäröyttä <i>selekäröyttä</i> : <i>selekäröytäsä, -röytällä, -röyttähän, -röyttää</i>	1C	45	MVI
Siikakari <i>siikakari</i> : -karisa, -karihin	2CA	54	EL
\$Sivukari2 <i>sivukari</i> : -karisa	1C	32	NK
\$Sivukarinpauha <i>sivukarimpauha</i> : -pauhasa	1C	51	NK
Somerolaaka <i>somerolaaka</i> : <i>somerolaakasa, -laakahan, -laakaa</i>	2CA	46	MVI
Tillikari <i>tillikari</i> : -karisa	2CA	53	EL
Tuuströminkari <i>tuuströminkari</i> : -karisa	2CA	52	NHS
Tröötti <i>tröötti</i> : <i>tröötisä, trööttihin, trööttiä</i>	1C	0	??
Tupalaaka <i>tupalaaka</i> : <i>tupalaakasa, -laakahan, -laakaa</i>	2CA	53	PK
Ulko-Kannuskari <i>ulukokannuskari</i> : -karisa	2CB	33	B
&Ulko-Kero <i>ulukokero</i> : <i>ulukokerosa, -kerohon, -kerua</i>	2CB	33	B
§Ulko-Kouki <i>ulukokouki</i> : <i>ulukokoukisa, -koukihin, -koukia</i>	2CB	33	B
Ulko-Kraaseli <i>ulukokraaseli</i> : <i>ulukokraaselisa, -kraaselihin, -kraaselia</i>	2CB	33	B

LIITE 4

Ulkopauha1 <i>ulukopauha</i> : -pauhasa, -lla, -lle, -pauhahan	1C	51	NK
Ulko-Rönkkö2 (~Rönkkä) <i>ulukorönkkö, -rönkkä</i> : -rönkösä, -rönkäsä, -rönkköhön	2CB	33	B
£Ulko-Vaara <i>ulukovaara</i> : -vaarasa, -vaarahan, -vaaraa	2CB	33	B
£Vaara vaara : vaarasa, vaarahan, vaaraa	1C	45	HE
#*£Vaarakivikot vaarakivikot : -kivikoisa, -kivikoihin, -kivikkoja	1C	51	NK
Välimatala1 <i>välimatala</i> : -matalasa, -matalahan, -matalaa	1C	51	NK
Välimatala2	1C	51	NK

80. Vedet

81. Järvi, lampi

Hamppukroopi <i>hamppukroopi</i> : -kroopisa, -kroopihin, -kroopia	2CA	54	KK
^Iso Lehtilampi <i>iso lehtilamppi</i> : isosa lehtilampisa, isohon lehtilamppihin	2CB	41	D
Junginjärvi (~Junki-) <i>junñijärvi, junñijärvi</i> : -järvesä, -llä, -lle, -järvehen, -järviä	2CA	32	NK
^^Keski-Höyteli <i>keskihöyteli</i> : keskihöytelisä, -höytelihin, höyteliä	2CB	31	B
^^Keski-Höytelin järvi <i>keskihöytelij järvi</i> : -järvesä, -llä, -lle, -järvehen, -järviä	2BA		
Koiranpäälampi <i>koirampäälamppi</i> : -lampisa, -lla, -lle, -lamppihin, -lamppia	2CA	42	EK
Kortelampi2 <i>kortellamppi</i> : -lampisa, -lla, -lle, -lamppihin, -lamppia	2CA	53	KL
Kortelampi3	2CA	53	KL
Kylmäperänjärvi (~Kylmän-) <i>kylymäperäjjärvi, kylymäperäjjärvi</i> : -järvesä, -llä	2CA	32	NK
Lahenkroopi <i>lahenkroopi</i> : lahenkroopisa, -kroopihin, -kroopia	2CA	32	NO
Latolampi <i>latolamppi</i> : -lampisa, -lla, -lamppihin	2CA	53	PK
^Lehtilampi <i>lehtilamppi</i> : -lampisa, -lla	2CA	53	KL
Linjalampi <i>linjalamppi</i> : -lampisa, -lla	2CA	54	HE
Niittyvonka <i>niittyvonka</i> : niittyvonkasa, -lla, -lle, -vonkahan, -vonkaa	1C	51	NK
Paavolahenlampi <i>paavolahellamppi</i> : -lampisa, -lla	2CA	32	NK
Pappilanlahti <i>pappilallahti</i> : -lahesa, -lla, -lle, -lahtehen, -lahtia	1C	51	NK
Paskaperänjärvi <i>paskaperäjjärvi</i> : -järvesä, -llä	2CA	32	NK
%Pieni (~Pikku) Lehtilampi <i>pieni, pikku lehtilamppi</i> : pienesä, pikku lehtilampisa	2CB	41	D
Pikkulampi <i>pikkulamppi</i> : -lampisa, -lla	2CA	41	D
Retuvonka (~lampi) <i>retuvonka, retulamppi</i> : retuvonkasa, -lla, retulampisa, -lla	1C	51	NK
Salmilampi <i>salamilamppi</i> : -lampisa, -lla	2CA	53	PL
%Somerolampi <i>somerolamppi</i> : -lampisa, -lla	2CA	46	MVI
Tiironkivenlampi (~Tiiran-) <i>tiironkivellamppi, tiiran kivellamppi</i> : -lampisa, -lla	2CA	32	NK
Uudenniitunjärvi <i>uuvenniitujjärvi</i> : -järvesä, -llä	2CA	32	NK
Uusilahti <i>uusilahti</i> : uuvesalahesa, uuvellalahella, uutehellahtehen, uuttalahtia	1C	51	NK
Vanhalampi <i>vanhalampi</i> : vanahasalahesa, vanahallalahella, vanahaallahtehen	1C	51	NK
Vatunginjärvi <i>vatunnijjärvi</i> : -järvesä, -llä	2CA	32	NK
Vikulijärvi <i>vikulijärvi</i> : -järvesä, -llä	2CA	0	??
Vähäjärvi <i>vähäjärvi</i> : vähäsäjärvesä, vähälläjärvellä, vähähäjjärvehen, vähääjärviä	2CA	41	D
Yli-Höyteli <i>ylhöyteli</i> : ylihöytelisä, ylihöytelihin, ylihöyteliä	2CB	31	B

82. Vedenkokouman osa: salmi, selkä, kapeikko, väylä, vesitaival

Aataloffinväylä <i>aataloffinväylä</i> : -väyläsä, -väylähän, -väylää	2CA	0	??
Akkunamatala <i>akkunamatala</i> : -matalasa, -lla, -lle, -matalahan, -matalaa	2CA	45	HK
Harmaalanperä <i>harmaalamperä</i> : -peräsä, -perähän, -perää	2CA	32	NK
Hietamatala1 <i>hietamatala</i> : -matalasa, -lla, -lle, -matalahan, -matalaa	2CA	46	MVI
*Kannuskarinsalmi <i>kannuskarinsalami</i> : -salamesa, -salamehen, -salamia	2CA	32	NK
Kirkkosalmi <i>kirkkosalami</i> : -salamesa	2CA	54	PK
&Lohtajanselkä <i>lohtajanselekä</i> : -selijällä, -selekää	2CA	32	NK

LIITE 4

Maijarreikä3 maijarreikä : maijarreijäsä, -reikähän, -reikää	2CA	45	NK
Mörkölänperä mörkölämperä : -peräsä, -perähän, -perää	2CA	32	NK
&Niemelänselkä niemelänselekä : -selijällä, -selekää	2CA	32	NK
Pussinperä3 pussimperä : -peräsä	1C	32	NK
▫Ruohokarinsalmi ruohokarinsalami : -salamesa, -salamehen, -salamia	2CA	32	NK
Rönkkönsalmi rönkkönsalami : -salamesa	2CA	32	NK
▫Salmi salami : salamesa, salamehen, salamia	1A		
Selkämatala selekämatala : -matalasa, -lla, -lle, -matalahan, -matalaa	2CA	33	PL
Tröötinsalmi tröötinsalami : -salamesa	2CA	32	NK

83. Vedenalainen paikka: syväne, matalikko, apaja, kalapaikka

Aatami aatami : aatamilla, -lle, aatamia	1C	55	NHE
Arentinmatala arentimmatala : -matalalla, -lle, -matalaa	2CA	32	NK
\$Askin kalapaikka askin kalapaikka : -paikasa, -paikalla, -lle, -paikkahan, -paikkaa	2CA	52	NHS
Etelä-Välipauha (~Etelän-) etelävälipauha, eteläväli- : -pauhalla, -lle, -pauhaa	2CB	34	B
Hakunninpauha hakunnimpauha : -pauhalla, -lle, -pauhaa	2CA	32	NK
Hietainalusta hietainalusta : hietainalla, -alle, hietainalustaa	1C	32	SS
Hietamatala2 hietamatala : -matalalla, -lle, -matalaa	2CA	46	MVI
Hullunmatalat hullummatalat : -mataloilla, -lle, -mataloja	2CA	32	NK
Isopauha isopauha : isollapauhalla, isolleppauhalle, isupauhaa	2CA	41	D
\$Isävainajanmatala isävainajammatala : -matalalla, -lle, -matalaa	2CA	52	SH
Jusliini jusliini : jusliinilla, -lle, jusliinia	1C	52	NHS
Kaasanmerkki kaasammerkki : kaasammerkillä, -merkille, kaasammerkkiä	1C	32	SS
Karhunpauha karhumpauha : -pauhalla, -lle, -pauhaa	2CA	0	EL
Kari-Kallen pauha karikallempauha : -pauhalla, -lle, -pauhaa	2CA	52	NHL
Kiiskispauha2 kiiskispauha : -pauhalla, -lle, -pauhaa	2CA	53	EL
Kivi-Kipponpauha kivikippompauha : -pauhalla, -lle, -pauhaa	2CB	53	PL
£Kivimerkki kivimerkki : kivimerkillä, -merkille, -merkkiä	1C	32	SS
&Klupu klupu : kluvulla, kluvulle, klupua	1A		
Kroopinlaita kroopillaita : kroopillajalla, -lajalle, kroopillaitaa	1C	32	SS
Kroopinperä kroopimperä : kroopimperäsä, -perähän, -perää	1C	32	SS
Koukinpankki koukimpankki : koukimpankilla, -pankille, -pankkia	2CA	32	NK
Kuivankohta kuivan kohta : kuivan kohalla, -kohalle, -kohtaa	1C	32	SS
Känttä känttä : käntällä, käntälle, känttää	1C	0	??
Laa'ankivenpauha laa'an kivempauha : -pauhalla, -lle, -pauhaa	2CA	32	NK
Laivamatala laivamatala : -matalalla, -lle, -matalaa	2CA	45	HK
Lammaskroopi lammaskroopi : lammaskroopisa, -kroopihin, -kroopia	2CA	0	EK
Lennonpauha lennompauha : -pauhalla, -lle, -pauhaa	2CA	52	NK
Lehtilampinlinja lehtilampillinija : lehtilampillinijalla, -linjalle, -linjiaa	1C	32	SS
Lestinkivikko (~-matala) lestinkivikko, lestimmatala : lestinkivikosa, -matalasa	2CA	0	??
Länsipauha länsipauha : -pauhalla, -lle, -pauhaan	2CA	34	B
Länsisääri länsisääri : länsisäärellä, -säärelle, -säärtä	2CA	34	B
Maa-Pitkäpauha maapitkäpauha : maapitkäpauhasa, -lla, -lle, maapitkäpauhahan	2CB	33	B
Maasääri maasääri : maasäärellä, -säärelle, -säärtä	2CA	33	B
Mikko mikko : mikkolla, mikkolle, mikkua	1C	52	NHE
Mikkonpauha mikkompauha : -pauhalla, -lle, -pauhaa	2CA	55	NHE
Musta3 musta : mustalla, -lle, -mustaa	1C	44	D
Mättähänalusta mättähänalusta : mättähänalla, -alle, mättähänalustaa	1C	32	SS
Nikunpauha nikumpauha : -pauhalla, -lle	2CA	52	NHE
Ohtakarimatala ohtakarimatala : -matalalla, -lle, -matalaa	2CA	32	NK
Pauhamerkki pauhamerkki : pauhamerkillä, -merkille, -merkkiä	1C	32	SS
Pekanpauha2 pekampauha : -pauhalla, -lle	2CA	52	NHE

LIITE 4

Pentinmerkki <i>pentimmerkki</i> : <i>pentimmerkillä, -merkille, -merkkiä</i>	1C	32	SS
Pitkäsäikkä <i>pitkäsäikkä</i> : <i>pitkälläsäikällä, pitkällessäikälle, pitkääsäikkää</i>	2CA	42	D
Plaiskutavesi <i>plaiskutavesi</i> : <i>plaiskutaveellä, plaiskutaveelle, plaiskutavettä</i>	1C	45	SM
Pohjajklupu <i>pohojajklupu</i> : <i>pohojajkluvulla, -kluvulle, -klupua</i>	2CA	34	B
Pohja-Välipauha <i>pohojavälipauha</i> : <i>pohojavälipauhalla, -pauhalle, -pauhaa</i>	2CB	34	B
Pohjoiskroopi <i>pohojoiskroopi, pohojakroopi</i> : <i>pohjoiskroopisa, pohojakroopihin</i>	2CA	34	B
Puskamerkki <i>puskamerkki</i> : <i>puskamerkillä, -merkille, puskamerkkiä</i>	1C	32	SS
Reiänsuu2 <i>reijänsuu</i> : <i>reijänsuulla, -suulle, -suuta</i>	1C	32	SS
Savekas <i>savekas</i> : <i>savekkahalla, savekkahalle, savekasta</i>	1C	46	MVI
^Savipauha <i>savipauha</i> : <i>-pauhalla, -lle, -pauhaa</i>	2CA	46	MVI
^Savipauhankivet <i>savipauhankivet</i> : <i>savipauhankivillä, -lle, savipauhankivijä</i>	2BA		
Siikapauhanpauha <i>siikapauhampauha</i> : <i>-pauhalla, -lle, -pauhaa</i>	2CA	32	NK
Simppupauha <i>simppupauha</i> : <i>-pauhalla, -lle, -pauhaa</i>	2CA	53	EL
Sipi <i>sipi</i> : <i>sipillä, sipille, sipiä</i>	1C	52	NHS
Suovanlinja (~-merkki) <i>suovallinija, suovammerkki</i> : <i>suovallinijalla, suovammerkillä</i>	1C	32	SS
Säärenpää <i>säärenpää</i> : <i>säärenpääsä, säärenpäähän, säärenpäättä</i>	1C	32	SS
Tupainkohta <i>tupainkohta</i> : <i>tupainkohalla, -kohalle, -kohtaa</i>	1C	32	SS
Tröötinpankki <i>tröötimpankki</i> : <i>-pankilla, -lle, -pankkia</i>	2CA	32	NK
Ulko-Känttä <i>ulukokänttä</i> : <i>ulukokäntällä, -käntälle, -känttää</i>	2CB	31	B
Ulkopauha2 <i>ulukopauha</i> : <i>-pauhalla, -lle, -pauhaa</i>	2CA	33	B
Ulkopauhansääri <i>ulukopauhansääri</i> : <i>-säärellä, -säärelle, -säärtä</i>	2CA	32	NK
Ulko-Pitkäpauha <i>ulukopitkäpauha</i> : <i>ulukopitkäpauhalla, -lle, ulukopitkäpauhaa</i>	2CB	33	B
Uuspauha <i>uuspuha</i> : <i>uuvellapauhalla, uuvelleppauhalle, uuttapauhaa</i>	2CA	43	D
&Vanhan-Kainalo <i>vanhanjainalo</i> : <i>-kainalosa, -kainalohon, -kainalua</i>	1C	45	HKE
£Viiva <i>viiva</i> : <i>viivasa, viivahan, viivaa</i>	1C	53	PL

85. Joki, (luonnon)oja, joen tai ojan haara

Alahaanoja <i>alahaanoja</i> : <i>alahaanojasa, -ojalla, -ojalle, -ojahan, -ojaa</i>	2CA	32	NK
Haanoja <i>haanoja</i> : <i>haanojasa, -ojalla, ojalle, -ojahan, -ojaa</i>	2CA	32	NK
Höytelinoja <i>höytelinoja</i> : <i>höytelinojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Junginoja <i>junjinoja</i> : <i>junjinojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Kivioja <i>kivioja</i> : <i>kiviojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NO
Klouvinoja <i>klouvinoja</i> : <i>klouvinojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Klupuonoja <i>klupuonoja</i> : <i>klupunojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Kopurajuova <i>kopurajuova</i> : <i>kopurajuovasa, -juovalla, -lle, -juovahan, -juovaa</i>	2CA	52	NHL
Lahtienvälöija <i>lahteivvälöija</i> : <i>lahteivvälöiojasa, -ojalla</i>	2CA	33	SS
#Lennonjoki <i>lennojjoki</i> : <i>lennojjoesa, -joella, -joelle, -jokehen, -jokia</i>	2CA	32	NK
Liivakarinoja <i>liivakarinoja</i> : <i>liivakarinojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Lohtajanjoki <i>lohtajajjoki</i> : <i>lohtajajjoesa, -joella</i>	2CA	32	NK
Lokaniitunoja <i>lokaniitunoja</i> : <i>lokaniitunojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Maarantajuova <i>maarantajuova</i> : <i>maarantajuovasa, -juovalla</i>	2CA	32	PL
Matorannanoja <i>matorannaaja</i> : <i>matorannanojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Myllyjuova <i>myllyjuova</i> : <i>myllyjuovasa, -juovalla</i>	2CA	53	PK
Myllyoja <i>myllyoja</i> : <i>myllyojasa, -ojalla</i>	2CA	53	PK
Niemenjoki <i>niemejjoki</i> : <i>niemejjoesa, -joella</i>	2CA	32	NK
Niitunoja <i>niitunoja</i> : <i>niitunojasa, -ojalla</i>	2CA	32	PL
Nuottajärvenoja <i>nuottajärvenoja</i> : <i>nuottajärvenojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
#Paavonjoki <i>paavojjoki</i> : <i>paavojjoesa, -joella</i>	2CA	52	NHE
Pajaoja <i>pajaoja</i> : <i>pajaojasa, -ojalla</i>	2CA	53	PK
Paskaperänoja <i>paskaperänoja</i> : <i>-ojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Rannanoja1 <i>rannanoja</i> : <i>rannanojasa, -ojalla</i>	2CA	32	PL
Rannanoja2	2CA	32	PL

LIITE 4

Rantahaanviemäri <i>rantahaavviemäri</i> : <i>rantahaavviemärisä, -viemärihin, -viemäriä</i>	2CA	32	NK
Ruonaoja <i>ruonaoja</i> : <i>ruonaojasa, -ojalla</i>	2CA	54	HK
Ryöppähänoja <i>ryöppähänoja</i> : <i>-ojasa, -ojalla</i>	2CA	45	PL
Savelanoja <i>savelanoja</i> : <i>-ojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Vanhanlahdenniitunoja <i>vanahallahenniitunoja</i> : <i>-ojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Vatunginoja <i>vatunηinoja</i> : <i>-ojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK
Venejuova <i>venejuova</i> : <i>venejuovasa, -juovalla</i>	2CA	54	HK
Viirretjoki <i>viirrejjoki</i> : <i>viirrejjoesa, -joella</i>	2CA	32	NK
Vonganoja <i>vonηanoja</i> : <i>vonηanojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NO
Vähäjärvenoja <i>vähäjärvenoja</i> : <i>-ojasa, -ojalla</i>	2CA	32	NK

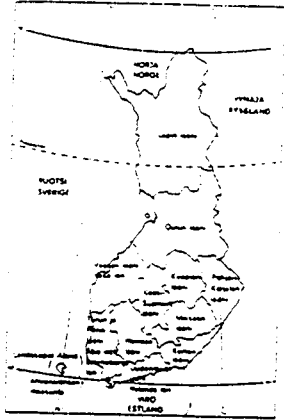
86. Paikka joessa tai ojassa (ei virtapaikka)

Isonkivenkroopi <i>isonkivenkroopi</i> : <i>-kroopisa, kroopilla, -lle, -kroopihin, -kroopia</i>	2CA	53	PL
Jokiontto <i>jokiontto</i> : <i>jokiontosa, jokionttohon, jokionttua</i>	1C	45	PL
Jokisuu <i>jokisuu</i> : <i>jokisuulla, -lle, jokisuuta</i>	1A		
Keskiranta <i>keskiranta</i> : <i>-rannasa, -rantahan, -rantaa</i>	2CA	33	B
Koskisaari <i>koskisaari</i> : <i>koskisaaresa, -saarehen, -saarta</i>	2CA	32	PL
Mulistunut <i>mulistunnu</i> : <i>mulistuneesa, mulistuneesehen, mulistunnutta</i>	1C	45	V
Padonpäällä <i>pajompäällä</i> : <i>pajompäällä, pajompäälle</i>	1C	32	SS
Pajankohta <i>pajankohta</i> : <i>pajankohalla, pajankohalle, pajankohtaa</i>	1C	32	SS
Pennasenranta <i>pennaserranta</i> : <i>pennaserrannalla, -rannalle, -rantaa</i>	2CA	32	NK
Tervasaari <i>tervasaari</i> : <i>tervasaaresa, -saarehen, -saarta</i>	2CA	54	HK

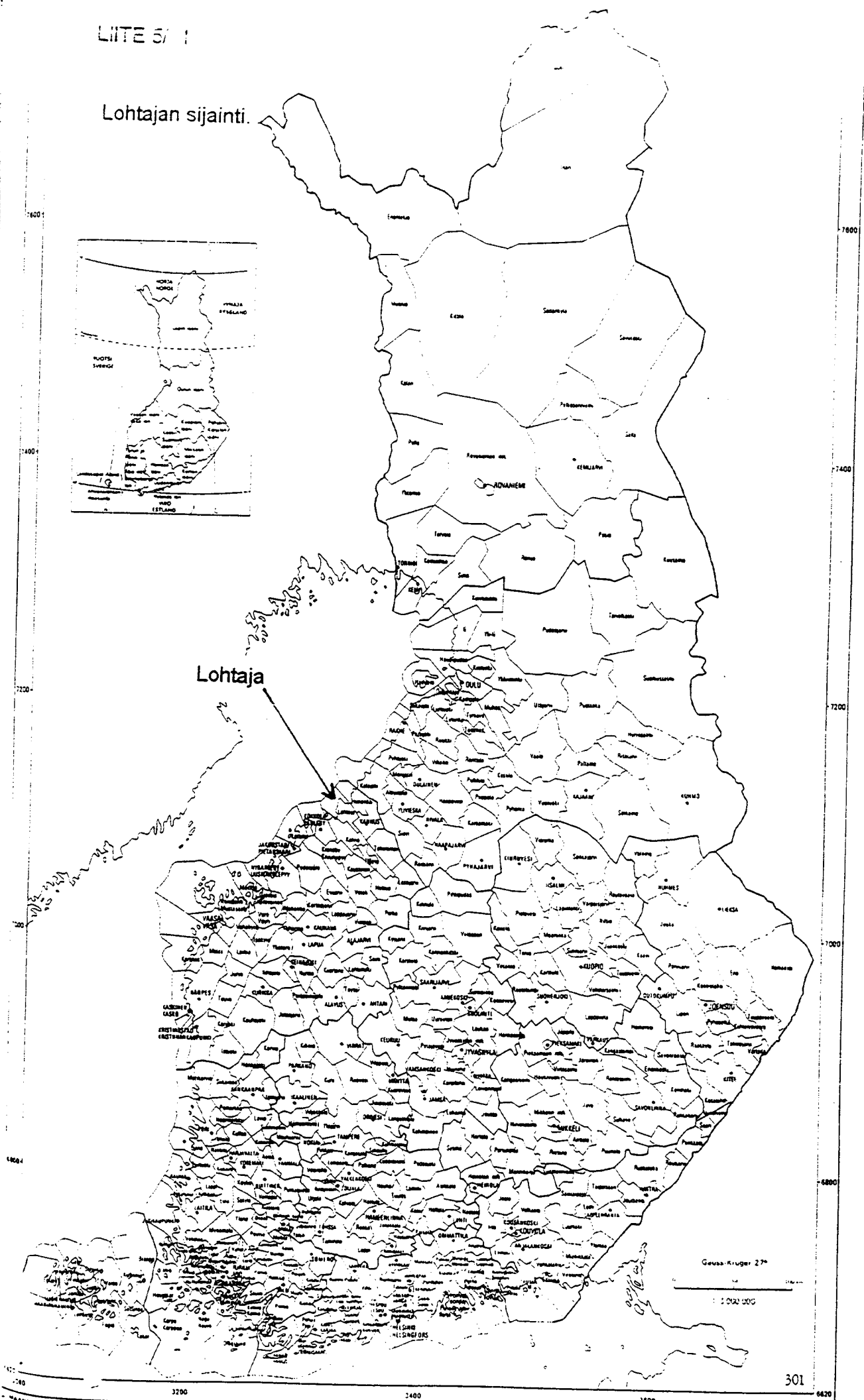
87. Koski, virtapaikka

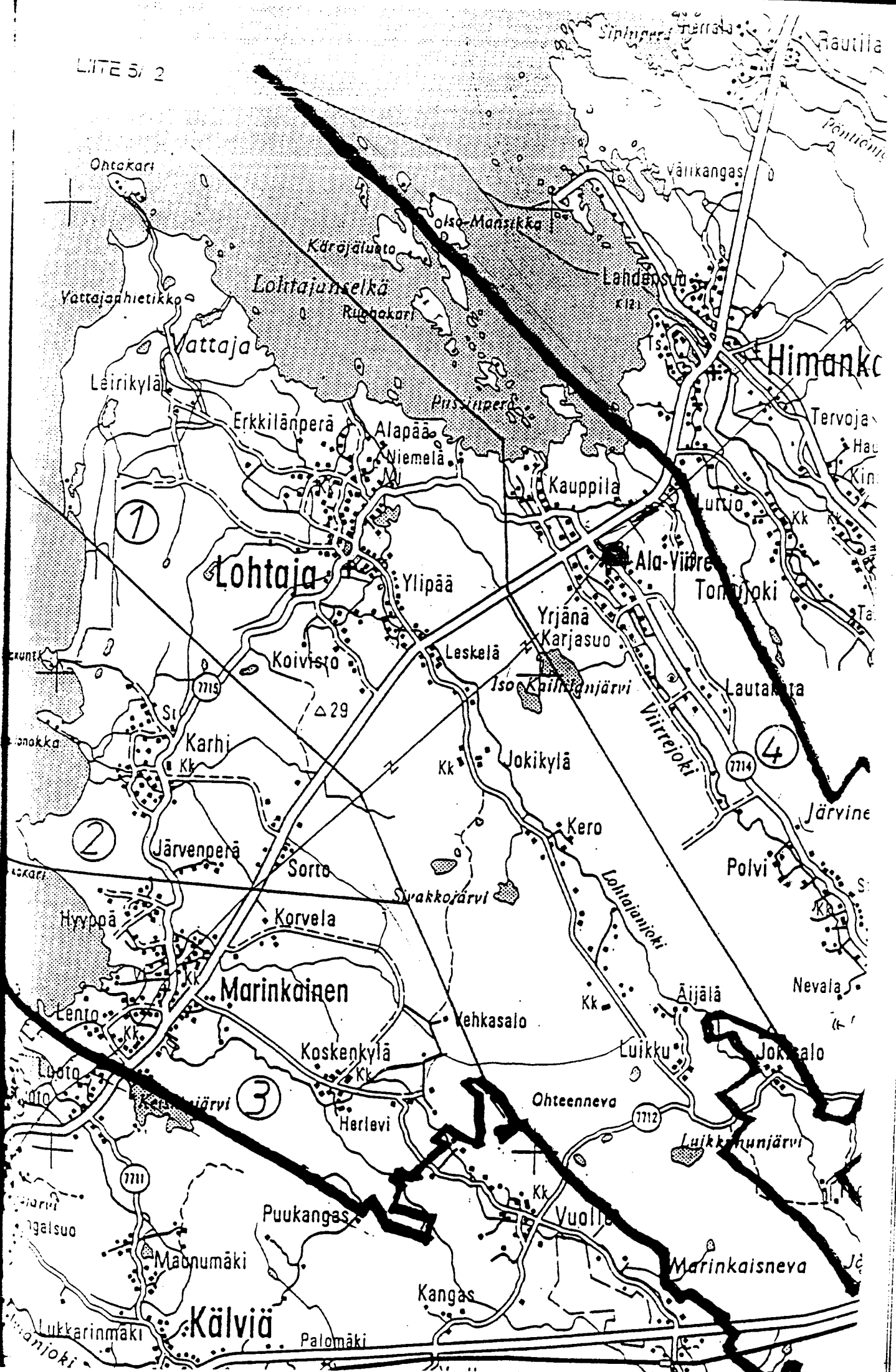
Alakoski <i>alakoski</i> : <i>alakoskesa, -lla, -lle, -koskehen, alakoskia</i>	2CA	33	B
Kaapinkoski <i>kaapinkoski</i> : <i>-koskesa, -lla</i>	2CA	45	HK
▣Ruona <i>ruona</i> : <i>ruonasa, ruonalla, ruonalle, ruonahan, ruonaa</i>	1C	54	HK
▣Ruonankoski <i>ruonankoski</i> : <i>-koskesa, -lla</i>	2CA	54	HK
Ylikoski <i>ylikoski</i> : <i>ylikoskesa, -lla</i>	2CA	33	B
Yläkoski <i>yläkoski</i> : <i>yläkoskesa, -lla</i>	2CA	33	B

Lohtajan sijainti.

Lohtaja

AHTO A. NIEMELÄN HAASTATTELU 8.4.1996
(haastattelurunko)

- Luettele (kartan avulla) meren rannalla sijaitsevien paikkojen nimiä ja kerro nimien taustoista.
- Rannikkonimistä monet ovat omituisia ja hämärtyneitä. Tunnetko selityksiä esim. seuraaville nimille:
 - Aapunkari
 - Hakunti
 - Höyteli
 - Inkoperä
 - Junki
 - Kalso
 - Karhunpillu
 - Klouvi
 - Kusiniemi
 - Kääntä
 - Lätty
 - Pakinkari
 - Syösannanaro
 - Sältinki
 - Tarkastajanpakka
 - Tarkinnokka
 - Tröötti
 - Tuppinkari
 - Vatunki
 - Vattaja
- Nimissä esiintyy usein harvinaisia, murteellisia maastosanoja. Mitä tai minkälaisia paikkaa seuraavat sanat Lohtajalla tarkoittavat? Käytetäänkö niitä puheessakin yleisesti vai esiintyvätkö ne vain nimien osina?
 - kaara
 - kalla
 - kari
 - karvo
 - klupu
 - kroop(p)i
 - laaka
 - nokka
 - nurkka
 - pakka
 - pankki
 - pauha
 - perukka

- *perä*
- *pöllä*
- *reikä*
- *säikkä*
- *sääri*
- *vonka*

- Miten eroavat toisistaan 'saarta' tarkoittavat *saari, kari, karvo, pauha* ja *luoto*?
Onko niistä ehkä osa vanhempia ja osa nuorempia sanoja? Entä seuraavat:

- *niemi, nokka* ja *nurkka*?
- *lahti, perä, perukka* ja *vonka*?
- *pankki, säikkä* ja *sään*?

- Mitä tarkoittavat esim. seuraavat vanhat (murre)sanat?

- *arenteerata*
- *faari*
- *hahti*
- *huhji*
- *ina*
- *kampusu*
- *kassari*
- *kommeli*
- *kraapata*
- *kraaseli*
- *lintti*
- *mulistua*
- *perse*
- *plihta*
- *pohoja*
- *puoji*
- *roso(nen), rösö(nen)*
- *ruona*
- *röystä(nen), röystönen*
- *tummu*
- *vinkkeli*
- *ökkö*

- Tiedätkö joidenkin paikannimien muuttuneen jollain tavalla (lyhentyneen, vaihtuneen kokonaan toiseksi tms.)? Käytetäänkö joistakin paikoista useampia nimiä?

- Oletko huomannut esim. kartoissa tai kirjoissa käytettävän "väärinä" nimiä, esim. sievistettyjä nimimuotoja?

Murrenäyte Lohtajalta. KK = Kerttu Karhula. KH = Katariina Hietamäki.

KH: joo

KK: että silloin ko mun tuora on ollut vielä, niin ko isän isä oli, isäntänä talosa niin, ei ollut muuta ko pyhisin voilautanem pöyvässä että.

KH: joo

KK: että sitte oli silakkaa, suolasilakkaa kyllä. ja tuorehista kaloistahan nyt oli hyvä perunat sitte ko keväällä rupes tuoretta kalaa saamaan. ne oli yli- yleensä nuita ahvenista, perunat.

KH: jaa

KK: joo. ettei seikkuperälle astis siikaa niim monesti. mää em muista oliko sielä siikaa milloinkaa(n). ahavenia ja silakoita.

KH: joo

KK: no sitte keitettiin kurnupiimävelliä s oli vähä niin ko semmosta jäläkiruokaa, (va-) vaikkei sitä ollut yleensäkö yhdellä ruokaa ei ollut jäläkiruokaa.

KH: joo

KK: silloin ko mää ool laps ollut (niin). vain y- yks^{yks} sortti. että s oli niin ko iltaruokaa joku velli, jauhovellin ja (ohora) jauhoista maitohon keitettynä elikkä sitte, kurnupiimävelliä. tiiäk sää mitä se on?

KH: en oo varmaan ikinä (maistannu).

KK: [nauraa] ko oli kurnuttu ja tuli se kurnupiimä, [KH: joo] niin, siitä tehti suurus, vetehen eli sitte pantihin ko vesi kiehu, paasa elik kattilasa niin, kurnupiimähän sekoitettiin jauhoja, ja vetehen oli pantu jo rusinat että jos oli pannar rusinoita ja riisiä.

KH: joo

KK: niin sitte se suurus kaajet- kaajettiin sinne sekahan että se sitte vähä tuli semmosev velliin olost ja, [KH: joo] ja siihen suolaa ja sokeria sitte maun mukahan. että s oli semmoner ruoka no sitte oli klimppimaitua. keitättäkö tes sitä (kukaan)? [naurahtaa]

KH: en [?]

KK: kiehuva maitohon semmosesta paksusta niin kö, aika paksumpi ko, aika lailla paksumpi ko plättytaikina niin, siitä lusikalla sinne semmosia klimpppejä.

KH: joo

KK: joo, s oli hyvää, s oli melekeen niin kö pyhäruokaa.

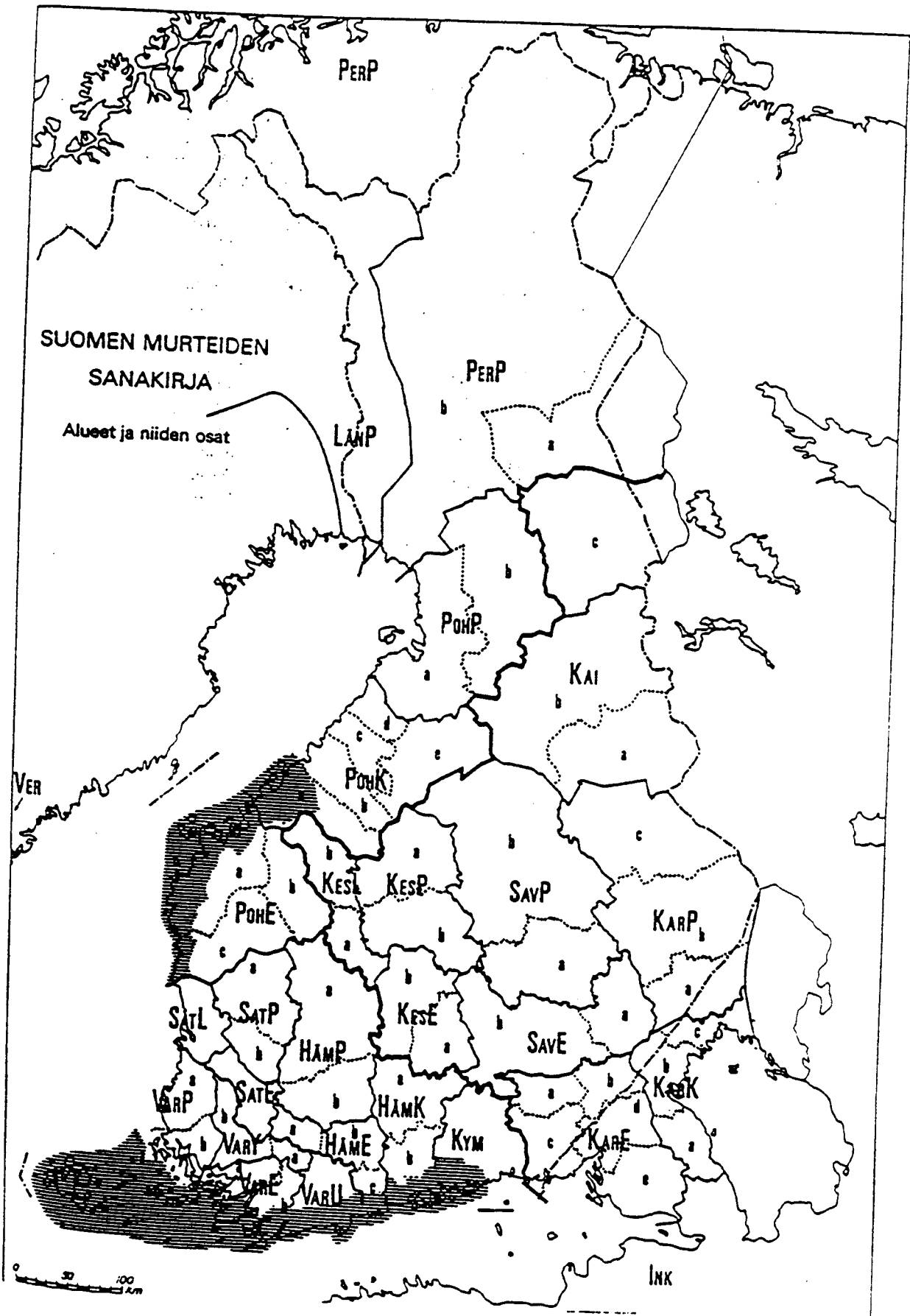
KH: joo

KK: joo. mun äiti prukas tehdä vielä sitte s oli, röpsköllä sen nimi niin, se pani, semmosta k oli jääny sitte ohorajauhoppuurua, niin siitä pani nek klimppit sinne.

KH: joo

KK: joo, ja sitte keitettiin leipämautua että pantihin kuivettunneha leipää sinne, kiehuva maitoho.

Murrealueet ja niistä käytetyt lyhenteet SMS:n mukaan. (Suomen murteiden sanakirja 1, s. XX - XXI)

ALUEET

Alueyhenteet ovat koodeja, joilla viitataan sivulla XX ja kirjan lopussa olevissa kartoissa osoitettuihin alueisiin. Vaikka lyhenteet paljolti perustuvat maakuntien ja niiden osien nimiin, lyhenteiden tarkoittamat alueet ja maakunnalliset alueet eivät tarkalleen vastaa toisiaan.

Murreryhmä

HÄME (Etelä-Häme)
 HÄMK (Kaakkois-Häme)
 HÄMP (Pohjois-Häme)
 INK (Inkeri)
 KAI (Kainuu)
 KARE (Etelä-Karjala)
 KARK (Keski-Karjala)
 KARP (Pohjois-Karjala)
 KESE (eteläinen Keski-Suomi)
 KESL (läntinen Keski-Suomi)
 KESP (pohjoinen Keski-Suomi)
 KYM (Kymenlaakso)
 LÄNP (Länsipohja)
 PERP (Peräpohjola)
 POHE (Etelä-Pohjanmaa)
 POHK (Keski-Pohjanmaa)
 POHP (Pohjois-Pohjanmaa)
 SATE (Etelä-Satakunta)
 SATL (Länsi-Satakunta)
 SATP (Pohjois-Satakunta)
 SAVE (Etelä-Savo)
 SAVP (Pohjois-Savo)
 VARE (eteläinen Varsinais-Suomi)
 VARP (pohjoinen Varsinais-Suomi)
 VARU (Länsi-Uusimaa)
 VARY (Varsinais-Suomen ylämaa)
 VER (Vermlanti)

Alaryhmä

a) länsi-, b) keski-, c) eteläosa
 a) pohjois-, b) eteläosa; vrt. myös KYM
 a) pohjois-, b) eteläosa
 a) etelä-, b) keski-, c) pohjoisosa
 a) luoteis-, b) koillis-, c) länsi-, d) keski-, e) eteläosa
 a) etelä-, b) keski-, c) pohjoisosa
 a) etelä-, b) keski-, c) pohjoisosa
 a) itä-, b) länsiosa
 a) etelä-, b) pohjoisosa
 a) pohjois-, b) eteläosa
 a) itä-, b) länsiosa, c) Ruija
 a) länsi-, b) itä-, c) eteläosa
 a) eteläosa, b) Lestijoki-, c) Kalajoki-, d) Pyhäjokilaakso,
 e) ylämaa
 a) länsi-, b) itäosa
 a) pohjois-, b) eteläosa
 a) itä-, b) länsiosa
 a) etelä-, b) pohjoisosa
 a) pohjois-, b) eteläosa
 a) pohjois-, b) eteläosa
 a) itä-, b) länsiosa

MURTEISTOT

Lounaismurteet VARP-E-U-Y
 Hämläismurteet SATE-L-P, HÄMP-E-K, KYM
 Kaakkoismurteet KARE-K, INK

Savolaismurteet KARP, SAVE-P, KESP-E-L,
 KAI, VER
 Pohjalaismurteet POHE-K-P, PERP, LÄNP

Teiskun tarina

Ammoin syntyi Teisku,
pienoisena pallerona,
lyllerönä lystöksensä,
aivan niinkuin muutkin lapset,
ilmoillensa ipanaiset.

Mikäs siinä syntyessä,
kotkuusen kumistessa,
ensi soinnut kuullessansa
maammon rintoa tavoittaissa.

Vartui nuorukaiseks' Teisku.
Hiihti hirven, kaatoi karhun,
taatoitansa taidot oppi.
Peri luonteen lempeen maamoltansa.

Näin kului aika kalastellen,
ansojansa viritellen,
vieri ajast'aikaa monta.
Onnellisna eli Teisku!

Kunnes kerran erältä tullessansa
huomas Teisku kauhuksensa
taaton ruuhen kaatuneena,
yksin aalloilla ulapan.

Kauhu täytti Teiskun rinnan,
pala kuu kuhun kohosi,
jyske tuntui ohimoissa,
veri kuumotti käsissä,
saperi maku suuhun tunki.

Juoksi sinne, juoksi tänne,
pitkin rantoa huhuelli,
taattoansa kutsuelli ---
Ei vastannut enää taatto ---
Ahti oli vienyt lunnahansa,
meri ottanut omansa ---
Ei tullut enää taatto ---

Itki maammo päivät pitkät,
itki yöt perähän.
Suruhunsa maammo kuoli,
urohonsa ikävään ---
Murheeseensa uupui maammo.

Yksin jäi nyt Teisku-parka,
maammon ainoa ipana.
Taaton toivo ainokainen,
elon illan auttajainen ---
Turvatonta oli elo Teiskun.

Meni kesät, meni talvet,
— kului aikoa monia.
Tuli taudit vanhetessa,
vaivat kartuivat iän mukana.

— Kuolemaansa ootti Teisku.

Kunnes aamuna keväisnä,
kauneimpana Luojan luonnon,
hetkenä herkimpänä ajan,
— löysi Matti kuoleen Teiskun,
— luojan suulta ystävänsä.

Rantatörmään hautas Matti Teiskun.
vastakkaiselle Vajevettä,
pohjapuolelle Kilpipakkaa,
lännelle kangasta kivistä.
— Siinä on Teiskun hauta ---

Vielä ajalla myöhemmällä,
pakkasyönä kovana,
kerto "Parta-setä" kuullehensa
karkkuukengän kopinata,
pauketta palavan katajan.

Tiesi "Setä partaniekka":
Vajeveen Matin — sekä Teisku-äijän.
yönä vasten laskiaista
katajia polttelevan,
keskellä Kilpipakkaa ---

Jätti nimen myötäjäisiks'
veljellensä Teisku,
nimen lahjoitti lapsillensa Luoja,
perinnöksiksi pojillensa,
muistoksi Teiskun tarinan.

Moni on kysellyt Lohtajan partiolippukunnan Lohtajan Teiskuveljet -nimen taustaa. Saimme julkaistavaksemme oheisen PE:n tuoreen runon eräistä Teisku-tarinoista, jotka hän kuuli poikasena Partasedältä eli Jukka Erkkilältä (1853—1933). Valitettavasti Kilpipakasta on otettu hiekkää. Teiskun hautakumpua ei enää ole, mutta luolia on. Teisku-nimen on liittännyt Lohtajan partiolaisiin Esko Töyrylä (1923—68), lippukunnan sudenpentujen johtaja.

Karhin Kasakkakivestä

Enkankapiteeni Olof Mellénin muistinpöytäkirja (opettaja Juho Leppälän kopioina) vuodelta 1871 ja seuraavilta vuosilta on mm. seuraava kuvaus, jonka karhilaiset näyttävät vieläkin tuottavan pääpiirteissään.

Kertomuksia v. 1788 sodan tapahtumista Lohtajalla:

Noin 7 ryyssän virstaa Kyrölin maajalosta Karhinkylässä on yksi suuri kivi, vasemmalla puolen maantietä jota kutsutaan Kasakkakiveksi, jonka vieressä seuraava tapaus oli tapahtunut: Sodan aikana 1788 kesällä tulivat neljä kasakkaa ratsastan pohjoisesta päin ja poikkeivat Anttilan taloon sanotussa kylässä jossa ryöivät yhtä ja toista arvokkaampaa tavaraa. Yksi noista kasakoista jolla oli harmaja hevonen, viipyi kappaleen jälkeen kun toiset läksivät ja tuo kasakka anasti vielä erään kupari kastrullin y.m. jotta hänellä oli paljon tavaroita kuletettavana hevosen seljässä ja satulassaan ja täytyi sen tähden ajaa käyden hiljaa jotta tavarat pysyivät mukana, nuo toiset olivat jo ehtineet kauas ennen kun tuo viimeinen lähti Anttilasta. Samalla kun tuo kasakka lähti talosta käyden ajamaan niin talon isäntä joka oli myös hylkeenyppytäjä ja omisti vankan hylkipyyssyn, latasi sen ja lähti pysyineen suoraan peittoja Tyypin talon kautta maantielle vaihtui tuon mainitun kiven taka odottamaan siksi kun tuo kasakka tulee saaliinsa kanssa. Kun tuo kasakka sitten tuli niin hän ampui tuon roiston kuoliaaksi tuon kiven suojasta ja kasakka putosi heti maantielle tavaroineen. Hevonen pysähtyi heti laukauksesta eikä edes säikähtänytään. Isäntä otti hevosen, ja tuon kuolleen ja vei ne mehtään. Tuon kasakan ruumiin hän sitten hautasi pieneen suon laitaan johon sitten muitten avustamana hautasivat sinne kun oli ostanut osan varastetuista tavaroista pois sen taskuista. Hevosen, isäntä sitten vei eräiseen niittuun jossa se sitten oli koko kesän piilossa ja tallella. Sitten hän kantoi kotia kaikki muut varastetut tavarat mitä tuon hevosen päälle oli kuormitettu niin myös tuon kuparisen kastrullin sekä sormuksia ja hopea lusikoita y.m. Isäntä vei tuon hevosen ratsastamalla Sorron niittuun. Sodan loputtua syyskesällä toi hän hevosen vasta kotia.

Tämä kertomus on kirjoitettu talokas Matti Herlevi vanhemman kertomuksen mukaan v. 1877 joka taas oli tuon kertomuksen kuulut isäntänsä. Tuo Anttilan isäntä v. 1788, oli isoissa nykyiselle talon omistajalle Erkki Jaakonp. Anttilalle joka oli syntynyt 1817 ja oli hänen nimensä Erkki Erkinp. syntynyt 1769. Isä nykyiselle isännälle, Erkki Jaakonp. jonka nimi oli Jaako Erkinp. ja syntynyt 29 p. Marrask. 1795".

Tämä vanha kertomus vaikuttaa hyvän uskottavalta muuten, mutta

ajoituksessa lienee virhe. Vuosien 1788—90 ns. Venäjän sota tai Kustaa III:n sota ei ulottunut tänne asti, ei täällä tuolloin Ruotsin vallan aikana kasakoita vielä liikkunut. Kyllä tapahtumia lienee siirretty 20 vuotta taaksepäin. Kesään 1808 tai sen jälkeen tapahtumat kyllä sopivat kasakoidenkin kannalta. Eikä Erkki Erkinpoika Anttila ollut silloinkaan kuin vasta neljissäkymmenissä, hän kuoli vasta 28. 7. 1841.

Tällaisiin kertomuksiin liittyy usein myös kummitusjuttuja.

Hilma Tikkinen s Anttila (s. 1893) kertoo:

"Silloin kun täällä oli niitä venäläisiä, kasakoita. Ne oli tullu tuohon Huhtalahan, missä on ny Lestin kauppa. Ne oli tullu siihen ja tahtoneet ruokaa ja ne ei ollu antanu, siitun aikana justin. Kaks kasakkaa. Ja ne oli ottanu pa'an ja jauhoja ja ne oli menny kuusikkoon, joka on tuosa mäen alla, kiven tykö, jota sanotaan Kasakkakiveksi. Tuolla puolen maantietä. Ne oli siellä keittäny ja ruvennu nukkuhun. Ne tuli sitte niitulta, isäntä ja muut, ja ne oli lähteny sen perähän. Niin ne oli lyöny niiltä kasakoita päät poikki ja ne on hauvattu sen kiven alle siihen.

Ja isä tuli Leppiniemestä, kun siellä oli vanahan suunnan lestadiolaisen seuroja. Se oli 12:n aikaan yöllä ja sillä oli ollu poika, Eemeli, mukana. Se oli siinä toisella kymmenellä. Oli tullu mies vastaan täältä käsin. Sillä oli ollu pää kainalossa. Se tuli toista puolta maantietä. Ja se oli kysyny Eemeltä, näkikö se, ja se ei ollu nähäny. Ja se on tosi tapaus.

Ja Mäkelän Ville eli Salamoenin Ville, se oli nähäny. Siinä oli tullu pitkä mies täältä käsin. Se oli pitempi mies ja siinä oli ollut luntta eikä siinä ollu ollu jälkiä. Justin Kasakkakiven tällä puolen.

Ja sitte taas tämä mun toinen mies kuluki Kälvillä työssä. Se lähti 4:n ja 5:n välillä menehen, ja oli kans pikkusen tullu luntta, pyörällä, niin oli tullu nainen tätä puolta. Se ajo toista puolta. Hän tutki, niin ettei siinä ollu jälkiä. Ja se ei ollu tavallinen nainen. Jos se oli niitä venäläisten vaimoja. Saman kiven tykönä. Kolme kertaa.

En minä oo nähäny mitään. Minä otin sitte muitaa ja siunasin sen paikan. Nakkasin sinne kiven alle, että: "Maasta olet tullu ja maaksi pitää sinun jälleen tuleman. Jeesus Kristus Vapahtaja on herättävä teidät viimeisenä päivänä." Sitte ei oo nähäny kukaan."

Vielä kommentteja

Jos verrataan mainittuja kertomuksia, herää kysymys, onko lähtökohta sama. Huomiota herättää mm. se, että Anttilasta kotoisin oleva kertoja puhuu Huhtajasta. Ehkä kasakat olivat käyneet molemmissa taloissa. Pidän todennäköisenä, että kysymys on samasta tapahtumasta, huhut muuttuvat niin helposti. Yhteisiä olennaisia piirteitä ovat kasakkojen käynti Karhissa, surmaaminen Kasakkakiven luona ja hautaaminen.

Hilma Tikkinen kummitustarinat ovat tyyppillisiä kansanomaisia juttuja. Yleisiä piirteitä ovat mm. kummittelu murhapaikalla, jäljettömyys ja kummittelun loppuminen väinajien tultua siunatuiksi. Hilman veli Eemil Peitola on muuten syntynyt 1887 ja Erkki William Saimen eli v. 1880—1964.

Karhincannan Lyysikkiviä on anottu rauhoitettavaksi. Eiköhän olisi syytä rauhoittaa myös tämä Kasakkakivi. Tien vieressä loputkin siitä on vaaravyöhykkeessä.

M. Hka

(Lohtajan joulu 1976, s. 10 - 11)